SARTORİS

William Faulkner

Türkçesi
GÜLTEN YENER

SARTORİS

William Faulkner

SARTORİS

William Faulkner

ROMAN

Türkçesi
GÜLTEN YENER

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Ankara Caddesi 40, kat 2, Cağaloğlu, İstanbul
Telefon: 528 61 13

Özgün adı
Sartoris

SUNUŞ

William Faulkner'ın ilk olarak 1929'da yayımlanan üçüncü romanı **Sartoris**, birçok bakımlardan tüm yapıtları arasında, onlardaki düzeni saptayan, ana yapıtı oluşturmaktadır. **Sartoris**, dolaylı ya da dolaysız olarak tüm romanlarında görülen iki büyük aileyi sunar — Sartoris ailesi ve Snopes ailesi. **Sartoris**'te Faulkner, ilk kez, yapıtlarının merkezi olan Jefferson kasabasını çizmiştir. Ve son olarak, **Sartoris**, yazarın kendisinin yapıtlarına karşı tutumunda kesin bir değişikliği belirlemişti. İlk iki kitabı, **Askerin Ücreti** ve **Sivrisinekler**, parlak, yergi dolu ve bazan da çok başarılı romanlardı, ama gelişigüzel ve ilgisiz bir havayla örülüydüler, oysa **Sartoris**'te amacı ciddileşmiş ve öyle kalmıştır.

Roman ilerledikçe, neredeyse düzyazının kendisinde hissedilen değişiklik, yazın tarihindeki en dramatik ve olağandışı gelişimlerden biridir. Faulkner, **Sartoris**'i adadığı Sherwood Anderson'un etkisi altında roman yazmaya başladığını açıkça anlatmıştır: Anderson'ın oldukça iyi bir yaşam sürdüğünü ve yalnız sabahları çalıştığını görmüş ve kendisinin de bir yazar olmak istediğini düşünmüştür. Bayan Anderson, Faulkner bir roman yazarsa, onu Sherwood'a okutacağım ve o beğenirse, yayıncısı Liveright'ın yayımlamasını sağlayabileceğini söylemiştir.

Faulkner, **Askerin Ücreti**'ni, altı haftada yazmış ve metni Bayan Anderson'a götürmüştür. Ertesi gün yazıyı kendisine geri getiren Bayan Anderson, «Sherwood, okumam şart koşulmazsa, Liveright'a bastırtırım diyor,» demiştir. Böylece Faulkner romancı olmuş ve Liveright ona sonraki iki romanı için parça başına iki yüz dolar ödeme yapmıştır. Daha sonra Faulkner, «Bu para hoşuma gitti, bu bana para kazanmak için çok kolay bir yol olarak göründü,» der.

Eleştirmen Irving Howe, **William Faulkner** adlı kitabında, yazarın bu öykü ile herkesi kandırdığı görüşünde

olduğunu belirtmiştir. Ancak bu sonuca, öykünün en önemli bölümünü dışarıda bırakarak karar vermiştir. Faulkner'ın anlatmak istediği, yazmaya karşı bu tutumunun **Sartoris**'i yazana kadar sürdüğüydü. Sartoris'in yarısına geldiğinde birdenbire, «Yazmanın çok güzel bir şey olduğunu keşfettim,» demişti. «Kişileri istediğiniz gibi gösterebiliyorsunuz. Tüm bu insanların bana ait olduğunu keşfedince, hepsini yeniden yaratmak istedim.»

Faulkner'ın bu öyküsü, **Sartoris**'teki yazısının niteliğiyle doğrulanmaktadır. Ve **Sartoris**'ten sonra, birkaç ay içinde, giderek kabarıp dalgalanan bir yaratıcı güçle, romancı olarak yerini saptayan büyük kitaplarını yazmıştır: **Ses ve Öfke, Döşeğimde Ölürken, Sığınak** (genellikle büyük yapıtları arasında sıralanmamasına karşın; kendisi de bu kitabından olumsuz söz etmiştir), **Ağustos Işığı, Sartoris** temasından ve Jefferson yöresinden, **Pilon** ve **Yaban Palmiyeleri**'ndeki gibi uzaklaştığında, sonuç, kitaplarda duyulan bir zorlanma duygusuydu; bu yapıtlarında ilk zamanlarındaki esini yakalamak ister gibidir. 1940'da **Hamlet**'la **Sartoris** öyküsü ve çevresine döndüğünde, en iyi romanlarından birini yazmıştı.

Yapıtlarındaki gösterişli ve anlamsız (süslü) ilk dönemle, büyük romanlarını yazdığı dönemi ayıran çizgi **Sartoris**'tedir. Daha kesin söylersek, **Sartoris**'te bir şeyler romanı aşmış, Faulkner'a yapıtlarının bütünüyle ilgili bir görüş açısı sağlamıştır. İlk iki romanı taşlama türündeydi, ancak buradaki yergiler, dengeli bir temele dayanmıyordu, öyle ki çoğu kez kişisel bir huzursuzluk ve karşı koyma havasına bürünüyordu. Bu yapıtlardan sonra **Sartoris**'e baktığımızda, kendimizi hemen Jefferson kasabasının somut gerçeği içinde buluruz; Jefferson kasabası, Memphis'ten yüz kilometre uzaklıkta, tepelerin kesintisiz mavilerine dayanmış eğik bayırlar ve uykulu, zengin geniş tarlalar arasında kurulmuş bir yayla kasabasıdır. Roman ilerledikçe, genelde Faulkner romanlarında rastlanılan şiddet dolu olaylar ve görüntüler yerine, kasaba, kırlar ve ormanların duyumsal betimlemeleriyle iletilen gizemli bir coşku ve yoğunluk duygusunun bilincine varırız.

Burada Faulkner'ın romanlarında çok sık rastlanan, karaağaçlar arasından yükselen taş kemerleriyle tuğladan

yapılmış ilçe hükümet binasını, taştan eliyle yine taştan oyulmuş gözlerini siper eden Konfederasyon askerinin anıtını, ve yıpranmış tuğlalardan oluşan siluetiyle ilçe hükümet binasının parkını görürüz. Buradan yedi kilometre uzaklıkta, ağaçların kemerler oluşturduğu sokakların ötesinde, Sartoris'lerin evi bulunmaktadır; meşe ve akasya ağaçlarıyla çevrili beyaz, gösterişsiz eve, kıvrılan bir araba yoluyla ve demir kapılardan girilir; bir ucunda salkımları ve gülleriyle veranda, içeride beyaz tırabzanları ve kırmızı halısıyla bir merdivenle kristal avize ve uzun aynadan kırılıp yansıyan güneş ışıkları...

Sartoris'e daha da yoğunluk kazandıran, esindir ve esinin kaynakları her zaman eleştirel incelemenin ötesindedir. Söyleyebileceğimiz tek şey, verimli bir doğrultuda süren çabaların, eğer varsa esinin ortaya çıkmasına yardımcı olduğudur. Faulkner, bu romanda biçimlenen Albay Sartoris kavramını oluşturduğunda, uzun bir süredir **Askerin Ücreti** ve **Sivrisinekler**'i yazıyordu... Albay Sartoris, Faulkner'ın büyük-büyükbabası Albay William C. Faulkner'e göre çizilmiştir.

İlk kitabımın yayımlanmasına yardımcı olan
SHERWOOD ANDERSON'a,
Sartoris'*in onu pişman etmeyeceği inancıyla.*

BİRİNCİ BÖLÜM

Her zamanki gibi yaşlı adam Falls, beş kilometre yürüyüp geldiği kasabanın Yoksullar Evinden, John Sartoris'i de birlikte odaya getirmiş, ölmüş adamın ruhunu, bir koku, solmuş tulumunun temizliğine sinmiş toz kokusu gibi, oğlunun oturduğu ve daha sonra yoksul adamla bankacı oğlunun, ölüm ötesinden geri dönmüş bu adamla birlikte yarım saat boyunca oturacakları odaya taşımıştı.

Zaman ve tenden arınmış, ancak burada oturan ve düzenli aralıklarla birbirlerinin sağırlıklarına bağıran bu iki yaşlı adamdan çok daha diriydi. Yandaki odada bankanın işleri yürüyor, iki adamın sesi bu odanın duvarlarından geçip boğuk bir uğultu halinde bitişik dükkânlara gidiyordu. O, paylaştıkları sağırlıkla ölü bir çağa kenetlenmiş kalmış, zamanın yavaş akışı içinde eriyen bu iki yaşlı adamdan çok daha canlıydı; yaşlı adam Falls, evim dediği yere yavaş yavaş yürüyerek dönmek için ayrıldıktan sonra bile, bir atmacayı andıran sakallı yüzüyle John Sartoris orada, oğlunun yanında kalmıştı ve yaşlı Bayard, ayaklarını soğuk şöminenin kenarına dayamış, elinde pipo otururken, babasının nefesini duyar gibi oldu; sanki ölmüş adam geçici bir canlı değil, oğlunun içinde yaşadığı sessizlik kalesini delip geçen bir varlıktı.

Piponun süslü bir biçimde oyulmuş lülesi çok kullanıldığı için kararmıştı ve ağızlığında babasının dişlerinin izi vardı, onun ölmeyecek kemiklerinin izi ve bu izler tarih öncesi yaratıkların, o ya çok uzun yaşayacak ya da yok olduktan sonra tümüyle dün-

yadan silinecek, yerlerini daha küçük biçimlendirilmiş şeylere bırakacak o kocaman yaratıkların yaşayan taşta süregelmeleri gibiydi. Yaşlı Bayard, elinde pipo, oturuyordu.

«Bunca zaman sonra bunu neden bana getirdin ki?» demişti.

Yaşlı adam Falls, «Sanırım, Albayın istediği süre sakladım onu,» diye yanıtlamıştı. «Hem benim yoksul evim, onun herhangi bir eşyasını barındırmak için çok değersiz, Bayard. Eh, ben de doksan dördüme yaklaşıyorum.»

Sonra da çıkınını toplayıp, kalkıp gitmiş, ancak yaşlı Bayard elinde pipo, başparmağıyla piponun lülesini oğuşturarak bir süre daha öyle oturmuştu. Biraz sonra John Sartoris de kayboldu; sâkin ölülerin o müthiş hesaplaşmalarına daldıkları yere çekildi. Yaşlı Bayard kalktı, pipoyu cebine attı, şöminenin üzerindeki kutudan bir puro aldı. Tam kibriti çakarken odanın kapısı açıldı ve içeriye yeşil kasketli bir adam girerek, ona doğru yaklaştı.

Tekdüze bir sesle, «Simon geldi Albayım,» dedi.

Yaşlı Bayard kibrit elinde, «Ne?» diye sordu.

«Simon geldi.»

«Ha, peki.»

Haberi getiren adam arkasını dönüp, çıktı. Yaşlı Bayard kibriti şömineye doğru fırlattı, puroyu da cebine soktu. Çekmeceyi kapayıp, masanın üzerinden siyah fötr şapkasını alarak adamın arkasından yürüdü. Kasketli adamla veznedar, parmaklıklı camın arkasında çalışıyorlardı. Yaşlı Bayard dik bir yürüyüşle holden geçerek, yeşil bir şapka başında, yaya kaldırımının orada, bahar ikindisinde güneşin altında parıldayan bir çift atın koşulduğu arabayla bekliyordu. Yaşlı Bayard, atların bağlanması için yaptırmış olduğu bir kazığı sanayileşmenin ilerlemesine karşı umursamazlıkla saklamasına karşın, Simon bunu hiç kullanmazdı. Kapı açılıp, Bayard, perdenin çe-

kik durduğu, üzerinde «Banka Kapalıdır» sözcükleri altınla yazılmış kapıdan çıkana dek Simon yerinden kımıldamadı. Gösterişli bir biçimde dizginleri sol, kırbacın ince ipini sağ elinde tutuyordu. Karaderili yüzüne kabadayı bir görünüm veren yarı sönmüş bir puro ağzına takılmış kalmış gibiydi. Parıltılar saçan atlarla, sürekli, sevecen bir sesle konuşuyordu. Atları şımartırdı. Sartoris'lere saygısı vardı, onlar için sıcak, koruyucu bir yakınlık duyardı, ama atlara tapardı. Onun ellerinde en zavallı hayvan bile, sevgilisinin okşadığı bir kadın gibi, güzelleşir, bir opera sanatçısının coşkusunu edinirdi.

Yaşlı Bayard arkasındaki kapıyı kapayarak arabaya doğru dimdik yürüdü. Köylülerden birinin dediği gibi, bir ayağı takılsa, kendini dümdüz yerde bulacağı sopa gibi bir yürüyüştü bu. O sırada yoldan gelip geçen birkaç kişiyle, dükkânlarının önüne çıkmış birkaç tüccar Bayard'ı gösterişli bir kölelikle selâmladılar.

Simon o zaman bile arabadan inmedi. Irkının oyunculuğa olan gizli yeteneğinin yarattığı ince duyarlıkla, keten önlüğünün kıvrımlarını öyle bir düzeltti ve bunu atlara o anın önemini ileten öyle bir devinimle gerçekleştirdi ki, hayvanların da başlarını silkeleyerek ve kıpırdayarak eyerlerinin pırıl pırıl parlamasına ve onların da bu karşılama törenine katılmalarına neden oldu. Daha sonra kırbacı tutan elini şapkasının kenarına götürürken buruşmuş karaderili yüzünü, anlatılması güç, görkemli bir görünüm kapladı. Bayard arabaya bindi, Simon'un atları kırbaçlamasıyla kalkan arabanın ardında, Bayard'ın arabaya bindiği o çarpıcı ânı izleyenler kaldı.

Simon, sırtından, duruşundan, hattâ şapkasının kenarından bile dökülen önemli ve kötücül bir şeyle dolup taşıyordu bugün. Ancak, yol kenarına bırakılmış yük arabaları arasından alanı geçip, Bayard'ın dilenciler dediği otomobil sürücülerinin gidip geldik-

leri geniş yola sapana dek konuşmadı; kasaba geride kalıp, o arabalı dilencilerin tek tük görüldüğü tomurcuklanmış kırlara çıkana ve efendisi dört kilometrelik yolun tekdüzeliğinin beklentisi içinde arkasına yaslanıp yerleşene dek ağzını açmadı. Sonra atları yavaşlattı ve başını çevirdi.

Sesi ne çok tok, ne de çok güçlüydü, ama her nasılsa yaşlı Bayard'la güçlük çekmeden konuşabiliyordu. Başkaları, Bayard'ın içinde yaşadığı sağırlık duvarını delmek için bağırmak zorunda kalırdı; ancak, Simon, onunla, özellikle araba sarsıntısının sanki efendisinin duymasını biraz kolaylaştırdığı zamanlarda, o tekdüze, oldukça tiz bir yavanlıktaki sesiyle konudan konuya atlayarak konuşurdu. Simon söyleşi havasında, «Küçük bey eve döndü,» dedi.

Yaşlı Bayard, bir an öfkeyle kalakaldı; yüreği gereğinden sık, gereğinden hafif atıyor, torununa sövüp sayıyordu; ama hiç kımıldamadı, görünüşü öylesine sakindi ki, Simon arkasına dönüp baktığında, onu gözlerini dışarıya, uzak bir noktaya dikmiş, dalmış sandı. Sesini biraz yükseltti:

«İki treniyle gelmiş,» diye konuşmasını sürdürdü. «Trenin öbür yanından atlayıp çalılıklara dalmış; istasyon şefi görmüş. Ama ben evden ayrıldığımda daha gelmemişti; belki de sizinledir diye düşündüm.» Atların ayakları altında kabaran toz arkada yoğun bir bulut bıraktı; parıldayan tekerlek parmakları ve atların kısır bir devinimle gerilmiş bacakları, çalılarla örülmüş kalın çitlerde, yuvarlanan, kabaran gölgeler oluşturuyordu. Simon sözlerini sıkıntılı bir öfkeyle sürdürdü: «İstasyonda bile inmemiş, kendi ailesi, kendi soyunun yaptırdığı istasyonda. Bir serseri gibi atlamış. Asker giysileri de yokmuş üstünde. Yalnızca, davulcu ceketi gibi bir şey. Ah! Bir de geçen yıl geldiğinde giydiği o şeyleri anımsıyorum da; pırıl pırıl boyanmış çizmeler, açık sarı pantolon ve o kayış.» Yine dönüp arkasına baktı, «Albayım, di-

yorum ki, acaba yaban ellerde ona bir şeyler mi yaptılar?»

Bayard, «Ne demek istiyorsun?» dedi. «Sakat filân mı?»

«Yok canım, yalnızca kendi kasabasına böyle gizlice dönmesini anlayamıyorum. Büyük-büyükbabasının yaptırdığı tren yolundan beş para etmez bir kaçak gibi gelmesini. Yabancılar mutlak ona bir şeyler yapmışlardır. Ya da polisle başı derde girmiştir. İlk kez o yabancıların savaşına gitmeye karar verdiğinde ona söylemiştim: Bay Johnny ile sizin orada ne işiniz var, demiştim.»

Bayard, «Sür şu arabayı,» dedi, «sür, Allahın belâsı zenci.»

Simon atları dehleyerek biraz hızlandırdı. Yol, arabanın iki yandaki çitlerde yansıyan garip gölgeleriyle uzayıp gidiyor, kenarını belirleyen zamk ve akasya ağaçlarıyla üzüm bağlarının arasından, kızılcık ve erguvan öbekleriyle kaplı ormana doğru uzanıyordu. Çalışkan sabanların arkasında yeni sürülmüş toprağın yapışkan topakları güneşin altında ıslak ıslak parlıyordu. Burası, tepelerin kırılmamış maviliklerine yaslanmış bayırların bulunduğu yaylaydı ve yol, hemen sonra, dimdik, aşağıya, tatlı bir ikindi uykusuna dalmış tarlaların bulunduğu vadiye iniyordu. Daha sonra Bayard'ın kendi topraklarından geçtiler; tarlalarda çalışan tek tük köylüler arabayı selâmlıyorlardı. Demiryoluna yaklaştılar, onu geçerek, sonunda John Sartoris'in yaptırmış olduğu, akasya ve meşeler arasındaki eve vardılar. Simon, demir kapılardan geçerek araba yoluna girdi.

Yıllar önce Kuzeyli bir nöbetcinin durakladığı yerde şimdi bir ateş çiçeği yatağı vardı. Simon arabayı oraya doğru özenle sürdü ve Bayard indikten sonra, atları hafifçe kırbaçladı, ağzındaki puroyu dudakları arasına yeniden yerleştirdi ve kasabaya dönmeye koyuldu.

Bayard bir süre evinin önünde durdu. Evin yalın beyazlığı, güneşte parlayan yıllanmış ağaçlar arasında bozulmamış bir düş güzelliği içindeydi. Verandanın bir bölümüne sarılmış mor salkımlardan açmış ve dökülmüş olanlar, koyu köklerin ve aynı köke bağlı gül fidanının dibine birikmişti. Gül fidanı yavaş ama düzenli bir biçimde öteki asmayı boğuyordu. Ufak ufak tomurcukları vardı ve gümüş para büyüklüğünde kokusuz, iyice açılmış çiçekler çevreye dökülmüştü.

Ama ev sâkin ve hoşgörülüydü. Bayard, sıra sütunların bulunduğu boş verandadan geçerek hole girdi. Evde ne bir ses, ne de kıpırtı vardı. Holün ortasında durdu.

«Bayard.»

Beyaz basamakları ve kırmızı halısıyla merdiven, ince uzun bir kıvrımla üst katın boğucu havasına uzanıyordu. Tavanın ortasında, ilk başta mumların konması için düzenlenmiş, sonra elektriğe uyarlanmış, saydam kristallerin oluşturduğu bir avize sallanıyordu. Girişin sağında, çift kanatlı kapıların yanında, oturma odası diye bilinen odanın ağır ve görkemli havasını yansıtan, akşam saatindeki sıların gizemli duruluğuna eş, uzun bir ayna duruyordu. Holün karşısındaki kapıya kareli bir güneş çizgisi vurmuştu; bu güneş çizgisinin ötesinde bir yerden hafif, dua okuyormuşcasına mırıldanan bir ses geliyordu. Sözcüklerin anlaşılması olanaksızdı, Bayard'sa hiçbir şey duymamıştı. Sesini yükseltti:

«Jenny.»

Mırıldanma durdu. Bayard merdivenlere doğru döndüğünde, uzun boylu, zenci beyaz karışımı bir melez kadın arka kapıdaki kırık güneş ışığında belirdi ve eve doğru ıslık gibi bir ses çıkararak yürüdü. Kocaman ter lekeleriyle kaplı solmuş mavi giysisini dizleri üzerinde toplamıştı; giysisinin altından baldırları, ince, uzun bir kuşun bacakları gibi düz ve ince

görünüyordu; çıplak ayakları, koyu cilâlı yere dökülmüş bir fincan kahvenin oluşturduğu iki damla solgun lekeydi.

Bayard'ın duyması için sesini yükselterek, «Birini mi çağırıyordunuz, Albayım?» dedi. Bayard ceviz tırabzanı tutarak, aşağıya, kadının yumuşak, melez, yüzüne baktı.

«Bugün öğleden sonra buraya kimse geldi mi?» dedi.

«Yok, hayır efendim,» diye yanıtladı Elnora. «Burada, kimsecikler yok. Bayan Jenny bu akşam kulüpteki toplantı için kasabaya indi,» diye ekledi. Bayard ayağını merdivene dayamış, kadına öfkeyle bakıyordu.

Birden parladı: «Siz kahrolası karaderililer, neden bana ne olup bittiğini doğru dürüst söylemezsiniz? Ya da hiç söylemezsiniz?»

«Aman Tanrım! Albayım, buraya, siz ya da Bayan Jenny'den habersiz kim gelebilir ki?» Ama Bayard, ağır, öfkeli adımlarla merdiveni çıkmaya başlamıştı bile. Kadın arkasından baktı, sonra sesini yükselterek, «Bir şey ister misiniz, efendim?» dedi. Bayard arkasına bakmadı, belki de kadının sesini duymamıştı; kadın ise o merdivenleri çıkana dek arkasından baktı; kendi kendine, «İyice yaşlandı artık,» dedi ve yine o ıslığı anımsatan yürüyüşüyle gelmiş olduğu hole doğru gitti.

Bayard yukarı salonda durdu yine. Batıya bakan pencerelerin güneşlikleri çekilmişti; güneş ışığı bu güneşliklerden içeri, eriyip dağılan sarı çizgiler halinde sızıyor, salonun kasvetini daha da arttırıyordu. Karşıda uzun bir kapı, alçak, kafesli bir balkona açılıyor, bu balkondan vadi ve doğudaki tepelerin bir bölümü görünüyordu. Kapının her iki yanında, kurşunla tutturulmuş çeşitli renklerde camlardan yapılmış dar bir camlı bölüm vardı. Sartoris'in en kü-

çük kızkardeşinin, 1869'da Carolina'dan içi saman dolu bir hasır sepette getirdiği bu camlar, John Sartoris'in annesinin, ona ölüm döşeğinde bıraktığı mirasıydı.

Virginia Du Pre, onlara, otuz yaşında, iki yıllık eş, yedi yıllık dul olarak katılmıştı. İnce, zarif bir kadındı; burnu Sartoris'lerin narin bir kopyasıydı ve tüm Güneyli kadınlara özgü, inatçı ve tükenmez bir bitkinliği omuzlarında taşıyordu. Üzerindeki giysiler, hasır sepetindeki renkli camlarla, öylece karşılarında durmuştu. Onlara Bayard Sartoris'in İkinci Manassas savaşından önce nasıl öldüğünü anlatan oydu. O zamandan beri öyküyü birçok kere yinelemişti (seksen yaşında hâlâ anlatıyordu, genellikle de olur olmaz yerlerde) yaşlandıkça öykü giderek zenginleşmiş, yıllanmış şarap gibi bir tat kazanmıştı; öyle ki, delikanlılık çağlarında iki çılgın ve kafasız oğlanı, soylarının geçmişini, gömüldükleri ağulu ruhsal bataklıktan kurtaran iki kahraman melek görünümüne sokup, onlara trajik birer nitelik kazandıran bir destan oluşturmuştu bu öyküden.

Carolina Bayard, Sartoris'ler için bile başedilmesi oldukça zor biriydi. Ailenin yüzkarası denemezdi, yalnızca olumlu, şaşırtıcı nitelikleri olan bir dertti başlarında. Cıvıl cıvıl mavi gözleri, şakaklarına bukleler hâlinde dökülen koyu kumral saçları vardı. Kırmızı yüzü, Birinci Richard'ın Haçlı seferlerine çıkmadan önceki açık ve umut dolu yavanlığını yansıtıyordu. Bir keresinde dinsel bir törenin yapılmakta olduğu bir kır kilisesine, tilki avında kullanılan köpeklerin peşinden dalmış, yarım saat sonra (tilkiyi yakalamış olarak) yalnız başına dönmüş, öfkeyle ardından gelen topluluğun arasından atını sürüp geçmişti. Bunları eğlence olsun diye yapmıştı; yoksa Tanrıya inancı, tüm davranışlarında görüldüğü gibi herhangi bir dinsel inanca yer vermeyecek kadar tamdı. Böylece, Moultrie Kalesi düşüp de, Vali boyun eğ-

meyince, Sartoris'ler, Bayard'a yapacak bir şeyler çıktı diye için için biraz sevinmişlerdi.

Virginia'da Jeb Stuart'ın bölük komutanlığında yapacak çok şey bulmuştu. Yardımcı bölük komutanı olarak, çünkü Suart'ın birliği kalabalık olmasına karşın onlar savaş kazanmaya çalışan ve arada bir uyku uyumaları gereken askerlerdi; yalnızca Bayard Sartoris, dünyaya tekdüzelik geri dönene dek uykuyu ertelemeye gönüllü, hem de istekliydi. Şimdi onun için bayramdı.

Savaş, Jeb Stuart için de Tanrının bir armağanıydı ve az bir süre sonra Kuzey Virginia seferlerinin karanlık ve kanlı karmaşasında, otuz yaşındaki Stuart ve yirmi üç yaşındaki Bayard Sartoris, başlarında açılmış defne yaprakları, küçük Cezayir menekşeleri ve Ölümcül güllerle donatılmış Şöhret taçlarıyla, pırıl pırıl iki yıldız, General Pope'un karanlık savaş alanında parıldayan iki beklenmedik göktaşı gibiydiler; ona asker olarak yeteneğinin hiçbir zaman kazandıramayacağı kötü adı, istenilmeyen bir çelenk gibi fırlatıyorlardı; yine salt eğlence olsun diye. Ne Jeb Stuart, ne de Bayard Sartoris'in, davranışlarıyla da açıkça gösterdikleri gibi, politik inançları vardı.

Jenny Hala onların yanına geldikten hemen sonra öyküyü anlatmıştı. Noel zamanıydı ve yeniden yapılmış çalışma odasında, ceviz kütükleriyle tutuşturulmuş ateşin sıcaklığında şöminenin önünde oturuyorlardı. Odada, yüzünde üzüntü ve güçlülüğün izlerini taşıyan Jenny Hala, bir atmacayı andıran sakallı yüzüyle John Sartoris ve üç çocuğu, bir de John Sartoris'in 1845'te Meksika'da tanıdığı ve şimdi tren yolunun döşenmesinde ona yardımcı olan İskoçyalı bir mühendis vardı.

Tren yolundaki çalışmalar Noel nedeniyle durmuştu ve John Sartoris'le mühendis, Kuzeydeki tepelerde, demiryolunun döşendiği son noktadan, akşam

alacasında, at sırtında dönmüşler, yemekten sonra ateşin önünde oturuyorlardı. Güneş geride tatlı bir kırmızılık bırakmıştı ve hava ayazda kolaylıkla kırılabilecek çok ince bir cam gibiydi. Biraz sonra Joby kucak dolusu odunla içeriye girerek, ateşe yeni bir kütük attı; kuru havada, odunlar çıtır çıtır yanmaya başladı, korlar fırlayıp ocağın kenarına düşüyor, sonra yavaş yavaş sönüyordu.

«Noel,» dedi Joby, ırkına özgü yalın ve derin bir mutlulukla. Alev alev yanan kütükleri, odanın bacanın olduğu duvarında bir oyukta asılı duran Kuzeylilerin kullandıkları eski model bir asker tüfeğiyle, kıvılcımları bacanın karanlık borusundan yukarı çılgın altın tüller halinde kıvrılana dek iteliyordu. «Duyuyor musunuz çocuklar?» John Sartoris'in en büyük kızı yirmi iki yaşındaydı ve haziranda evlenecekti; Bayard yirmi, en küçük kızı on yedi yaşındaydı; dul olmasına karşın, Jenny Hala da Joby için çocuklardan biriydi. Daha sonra tüfeği duvardaki oyuğa yerleştirerek, mumları yakmak için şöminedeki ince bir çırayı ateşledi. Ancak Jenny Hala durdurdu, Joby de çekildi; kendisi için çok büyük bir kaput sırtında, yaşlılıktan iki büklüm, ayaklarını sürüyerek çekti gitti ve Jeb Stuart'tan her zaman Bay Stuart diye söz eden Jenny Hala öyküsüne başladı.

Öykü bir nisan akşamıyla ve kahveyle ilgiliydi, ya da kahvenin yokluğuyla. Stuart'ın birliğindeki adamlar, yeni doğmuş ayın ışığı altında, çiçek ve ot kokan karanlıkta, geride bıraktıkları evlerini, soylu kadınları, yaşanmış ve bitmiş mutlulukları düşünerek oturuyorlardı. Uzaktan atların hafif kişnemeleri ve kıpırtıları karanlığı bölüyor, yanan ateşler tükenmiş ateşböcekleri gibi sönmeye yüz tutan parıltılarına dönüşüyor ve ne uzak, ne yakın bir yerlerden Generalin emirerinin, gitarın tellerine dalgın ve gelişigüzel dokunmasından çevreye bir ezgi yayılıyordu. Bahar ve gençliğin sonsuz hüznünün dokunaklı bağrında

öylece oturuyorlar, yılgıları ve övgüleri unutarak yalnızca başka Virginia akşamlarını, binlerce mumun aydınlığında çalınan kemanları, uçarı kahkahalar ve adımlarla elde edilen ince, ağırbaşlı görünümleri ve «Yine ne zaman böyle bir akşam olacak?», «Ben de bir şeyler yapmalıyım,» düşüncelerini anımsıyorlar ve bu düşüncelere boğulan sözcükler giderek kısalıyor, azalıyor, çılgın bir özlem içinde yitip gidiyorlardı. Sonra General bu havayı, kahve ya da kahvenin yokluğundan sözederek dağıtıyor, onları daldıkları düşüncelerden uyandırıyordu.

Kahveyle ilgili bu konuşma bir süre sonra bitiyor ve geceyarısı kapkara ağaçlar arasında yine yol almaya başlıyorlardı; atlar yavaş adımlarla ilerliyor, biniciler görünmeyen dallara takılıp düşmemek için tüfek ya da süvari kılıçlarıyla yolu yoklayarak ilerliyorlardı; bu gidiş, orman gün doğumunun beyaz hayaletleriyle dolana ve yirmi kişilik bir bölük Federal sınırları geçene dek sürüyordu. Gün ağardıkça, gizlenme umudu tümüyle yitirilmişti; biniciler atlarını dörtnala sürerek, sessizce kampa dönen nöbetçi birliklerinin şaşkınlığı arasında ve altına boyanmış sabah saatlerinde, ellerinde kazma kürek ve baltalarla ilerleyen kışla hizmetindeki birliklerin aralarından yıldırım gibi geçerek, çığlık ve haykırışlar arasında General Pope ve adamlarının açık havada kahvaltılarını ettikleri tepeye yürüdüler. Adamlardan ikisi, şişman bir binbaşıyı yakalamışlardı. Bazıları, kahvaltılarını bırakıp ormanın kuytularına kaçarak sığınmaya çalışanların peşinden gittiler. Ancak çoğu, Generalin özel levazım çadırına dolmuş, çadırı kasırga gibi yerle bir ederek yağmalamışlardı. Stuart ve onunla birlikte üç subay, dans adımlarıyla masanın üzerine atlamışlar, subaylardan biri kararmış kocaman bir kahve maşrapasını Generale uzatmış, düşmanın ağaçların arkasından gelen bağırtıları ve tüfek sesleri arasında, şekersiz, kaymaksız ve çok kaynamış

kahve maşrapasını kulplu büyük bir kupa gibi şerefe kaldırmışlardı.

Stuart, tutsak edilen subaya eğilerek, «General Pope'a efendim,» dedi. Kahveyi içti ve maşrapayı uzattı.

«İçeceğim efendim,» diyerek yanıtladı Binbaşı. «Çok şükür kadeh kaldırmak için kendisi burada değil.»

«Bir an önce gitmek ister gibi bir görünüşü olduğunu söylemiştim,» dedi Stuart. «Acaba daha önce verilmiş bir sözü mü vardı?»

Binbaşı, «Evet efendim. General Halleck'e sözü vardı,» diyerek soğukça onayladı onu. «Karşımızda Lee'nin yerine onun bulunması beni üzüyor.»

Stuart, «Beni de efendim,» dedi. «General Pope'un savaşma biçimini beğeniyorum.» Boru sesleri, yakın ve uzak ağaçlar arasında çınlıyor, ormanın içine yayılarak, tugaydan tugaya yankılanıyor, onları hazırola geçiriyordu. Davullar, çılgınca vurularak askeri silâh başına çağırıyor, ormana dağılmış bulunan ileri karakol bölgeleri boyunca zaman zaman patlayan silâh sesleri duyuluyor, bu sesler bir yelpazenin kanatlarının sert bir sesle açılışına benziyordu; bir karakol bölgesinden öbürüne hızla geçen Stuart adı, çiçek açmaya hazırlanan ormandaki huzuru renksiz hayaletlerle dolduruyordu.

Stuart, eyeri üzerinde döndü; adamları yanına gelerek atlarını durdurdular, ona dikkatle baktılar; zayıf, ilgiyle bakan yüzleri önderlerinin canlı ve sürekli ateşini yansıtan aynalar gibiydi. O sırada yandan düzenli yaylım ateşine benzer bir şey geldi, Bayard Sartoris'in elindeki kahve maşrapasını parçalayıp başlarının üzerindeki renk renk dallara vurarak savurdu.

Stuart, tutsak binbaşıya, «Ata binin efendim,» dedi. Sesinin tonu alabildiğine saygılı olmasına karşın, yumuşaklıktan çok uzaktı. «Yüzbaşı Wylie, en iyi bi-

nek atı sizde; binecek misiniz?» Yüzbaşı ayaklarını üzengilerden çekti ve tutsağı arkasına aldı. General «İleri,» dedi ve doru atını mahmuzlayarak ileri atıldı; insan ve atlar tek bir beden olarak, yeri göğü sarsan, ama tümüyle uyumlu bir düzen içinde, tepeden aşağı hızla indiler ve ikinci bir yaylım ateşine tutulmadan, tam kurşun yağmurunun geldiği noktadan ormana daldılar. Tepeden aşağı doğru, önlerinde mavi üniformalılar kaçışıyor, yabanarılarına benzeyen saçma yağmuru altındaki ağaçlara doğru koşuyorlardı. Stuart, şimdi, tüylü şapkasını elinde taşıyor, açık kestane renkli uzun bukleleri hızının yeliyle uçuşuyordu; saçları, yürekliliğin yabanıl ve kendine yeten güzelliğiyle yanan gösterişli alevlere benziyordu. Arkalarında ve bir yanlarında hâlâ silâhlar patlıyor ve ışıltılı hayaller beliriyor, boruların keskin hazırol çığlıkları cümbüş içindeki ormana dağılmış tugaylar arasında yankılanıyordu. Stuart tüm kargaşayı arkasına alarak, yavaş yavaş sola kaydı. Önlerindeki alan giderek düzleşti ve tek sıra olarak dörtnala gitmeye başladılar. Tutsak binbaşı, Yüzbaşı Wylie'nin arkasında sallanıp sarsılarak gidiyor, General ise dizginleri çekmiş, çifte yükünün altında ilerleyen gösterişli kara atın yanında ilerliyordu.

Olanca saygınlığıyla, «Sizi böyle yorduğum için üzgünüm efendim,» diyerek söze başladı. «En yakın süvari karakolunuzun yerini belirtirseniz, oradan size bir at almak benim için büyük mutluluk olacak.»

«Teşekkür ederim, General,» dedi Binbaşı. «Ancak binbaşıların yeri atlardan çok daha kolay doldurulur. Size sorun çıkarmayacağım.»

Stuart buz gibi sesiyle, «Nasıl isterseniz, efendim,» dedi. Atını mahmuzlayarak yeniden sıranın başına geçti. Şimdi eski bir yoldan kalan belli belirsiz bir iz üzerinde dörtnala gidiyorlardı. Yol, iki yandan uzanan yeşil otlar ve çalılar arasından kıvrılıyordu; hızlı ama uyumlu adımlarla yolu izlediler ve kendi-

lerini birdenbire bir açıklıkta buldular; bir Kuzeyli süvari bölüğü şaşkınlıkla duraklayarak biraz geri ve sonra ileri atıldı.

Stuart, duraklamadan adamlarını topladı ve yeniden ormana daldılar. Kurşunlar başlarının hemen üzerinden geçiyor, yere düşen kurşunların çıkardığı sesler, yaklaşan nal seslerinin yanında ince dalların kırılışı gibi hafif kalıyordu. Stuart yoldan saptı ve ağaçların altındaki çalılıklara daldılar. Federal askerler arkalarından bağırarak geliyordu; Stuart adamlarını dar bir çember biçiminde topladı; soluk soluğa kalmış adamları, sık ağaçlı, bataklığa benzer bir koruda durdurdu; kendilerini izleyenlerin yakınlarından geçip gittiklerini duydular.

Yeniden yola çıkarak, ileri atıldılar ve önceki yollarını izlemeye başladılar, sessizdiler, çok dikkatliydiler. Biraz önce kendilerini izleyenlerin sesi sola yönelerek hafifledi, kayboldu. Sonra yeniden yolun ortasına çıktılar. Artık ağaçlar sıklaşmıştı, onları önce hızlı gitmeye, daha sonra adımlarını yavaşlatmaya zorladı. Ateşin kesilmiş, boru seslerininse yerini sessizliğe bırakmış olmasına karşın, atların güç dolu, hızlı soluk alışlarının ve kulaklarındaki kendi yürek atışlarının ötesinde adlandırılamayan bir şey vardı ağaçtan ağaca akan, gözle görülmeyen bir gerilim sisi, çiğli sabah ormanlarını kötücül bir önseziyle dolduruyordu; ağaçtan ağaca kalkıp konan kuşlarsa bu gerilimin ya farkında değillerdi ya da aldırmıyorlardı.

İlerideki ağaçların arasından beyaz bir ışık çizgisi belirdi; Stuart elini yukarı kaldırdı ve atlarını durdurdular; ona sessizce bakıyor, çevreyi dinlerken soluklarını tutuyorlardı. Sonra yeniden ilerleyip çalıların arasından geçerek bir başka açıklığa çıktı Stuart. Adamları da onu izledi; hemen önlerindeki tepede terkedilmiş kahvaltı masasıyla silâh dolu levazım çadırı duruyordu. Dikkatle, yavaş adımlarla ilerleyerek masanın önünde durdular; bu arada General bir

kâğıt parçasına acele bir şeyler yazdı. Önlerindeki toprak, doğmakta olan altın renkli günün getireceği tehlikelerden uzak ve sessiz, altın sarısı şaraba özgü derin ve sürekli bir huzuru barındırıyordu, ancak bu yalnızlığın ardında, onu delip geçen o adsız ve kötücül önsezi, sabırlı, dalgın ve günahkâr, durmadan yayılıyordu.

«Silâhınız efendim,» dedi Stuart. Tutsak, silâhını çıkardı, Stuart onu aldı ve yazdığı notu da masaya iliştirdi. Kâğıtta şöyle diyordu: «General Stuart, General Pope'a saygılarını sunar ve kendileriyle yeniden görüşememekten duyduğu üzüntüyü bildirir. Yarın yine gelecektir.»

Stuart dizginleri topladı. «İleri,» dedi.

Tepeden aşağı doğru indiler; boş, açık kalan alanı boydan boya geçtiler ve o sabah gün doğarken geçtikleri yola çıkarak yavaş yavaş ilerlemeye başladılar; bu yol yuvalarına gidiyordu. Stuart arkasına dönerek önce tutsağına, sonra sırtında çifte yük taşıyan kara ata şöyle bir baktı. «Bizi en yakın süvari karakoluna götürürseniz size uygun bir at bulabilirim,» diyerek önerisini yineledi.

«Süvari bölüğünün önderi ve General Lee'nin sağ kolu General Stuart, silâh altındaki önemsiz bir tutsağın rahat etmesini sağlamak için kendisinin ve adamlarının hem güvenliğini hem amaçlarını tehlikeye mi atacak?» dedi Binbaşı. «Bu kahramanlık değildir ki: Bu, olsa olsa dikbaşlı, düşüncesiz bir gencin ataklığıdır. Buranın çevresindeki üç kilometrelik alan içinde on beş bin kişi var. General Stuart bile tek başına hepsini yenemez. Kuzeyli bile olsalar.»

«Tutsak açısından değil efendim,» dedi Stuart, gururla, «savaşın getirdiği yazgının acısını çeken subay açısından. Hiçbir beyefendi başka türlü davranmazdı.»

«Hiçbir beyefendinin bu savaşta yeri olamaz,» dedi Binbaşı. «Onun yeri burası değil. O, yerini, çağını

bulamamış biridir, tıpkı hamsiler gibi. Hiç olmazsa General Stuart, bizim hamsilerimizi tutsak kılmadı.» Ve alayla ekledi: «Belki de onları yakalamak için Lee'nin kendisini gönderir.»

«Hamsiler,» diyerek yineleyen Bayard Sartoris, atını yakına getirdi ve olduğu yerde döndürdü. Stuart ona bağırdı, ama Sartoris o sabırsız, inatçı elini kaldırarak ileri atıldı, General izlemek üzere arkasını dönecekken, yolun kenarından bir Kuzeyli nöbetçi ateş açtı ve tehlike haberini bağırarak ağaçların arasına daldı. Ansızın her yandan silâhlar patlamaya başladı ve ormanın sağından büyük bir şeyin hızla devinime geçişi duyuldu; arkalarında görülmeyen tepe yönünden gürültülü bir ateş yağmuru geldi. Bir üçüncü subay, atını mahmuzladı ve Stuart'a yetişti.

«Efendim, efendim,» diye bağırdı, «ne yapacaksınız?»

Stuart atını şaha kaldırdı ve arkalarından yine bir ateş sağanağı boşandı; sesler tek tek seçilebiliyor ve patlamalar duyuluyordu; sağdaki gürültülü ses yakınlaştı. Stuart, «Bırak, Alan,» dedi. «O benim arkadaşımdır.»

Ancak öbürü onun atına yapışmıştı. «Çok geç,» diye bağırdı. «Sartoris ancak ölebilir, ama siz yakalanırsınız.»

Tutsak binbaşı, «Lütfen ilerleyelim efendim,» dedi. «İnsanlığa yeniden inanmanın karşısında, tek bir kişinin değeri nedir ki?» diye ekledi.

«Tanrı aşkına Lee'yi düşünün Generalim,» diye yalvardı Yaver. Bölüğe, «İleri,» komutasını verdi ve kendi atını mahmuzlayarak, Generalinkini ileri doğru çekti; arkalarındaki ormanda bir Federal atlı bölüğü akıyordu.

«İşte böyle,» diyerek sözünü bitirdi Jenny Hala, «Bay Stuart yolunda ilerledi ve Bayard, Pope'un tüm ordusu arkasında, o hamsi balıklarının ardına düştü. 'İleri, ileri çocuklar,' diyerek atını tepeye doğru sür-

dü, kahvaltı masasının üzerinden atlattı, yıkıntı hâlindeki levazım çadırına girdi ve oracıkta, bir yığın döküntünün altına saklanmış olan aşçı, kolunu kaldırarak, Bayard'ı kısa namlulu cep tabancasıyla arkadan vurdu.

«Bay Stuart, yol boyunca savaştı ve iki kişi dışında başka kayıp vermeden eve döndü. Bayard'dan hep iyi söz ederdi. Onun iyi bir subay ve süvari olduğunu söyler, ancak çok sabırsız olduğunu eklerdi.»

Ateşin ışığında bir süre sessiz oturdular. Ocaktaki alevler, kıvrılıp bükülüyor, kıvılcımlar yabanıl tüy demetleri oluşturarak bacaya doğru yükseliyordu; Bayard Sartoris'in kısa askerliği orada bulunanların ortak anıları ve acılarının karanlık boşluğu içinde bir yıldız gibi parladı, bu askerlik dönemini sessiz ve süresiz bir gökgürültüsünün parıltısıyla aydınlattı ve gürültü kaybolduktan sonra ardında bir tür ışık bıraktı. İskoçyalı bir mühendis olan konuk, sessizce oturmuş dinliyordu. Bir süre sonra konuştu:

«Geri döndüğünde orada hamsilerin olduğunu tam bilemiyordu, değil mi?»

«Kuzeyli binbaşı orada olduklarını söylemişti,» dedi Jenny Hala. «Evet.» İskoçyalı yine düşünceye daldı. «Ve Bay Stuart, notunda belirttiği gibi ertesi gün döndü mü?»

«O gün öğleden sonra döndü,» diye yanıtladı Jenny Hala. «Bayard'ı arıyordu.» Ocaktaki yumuşak pembe tüyleri andıran küller sertleşti ve giderek açık gri bir görünüme büründü. John Sartoris ışığa doğru eğildi ve yanmakta olan odunları Kuzeylilerin kullandıkları türden bir tüfeğin namlusuyla eşeledi.

«Gelmiş geçmiş en belâlı orduydu, sanırım,» dedi.

«Evet,» diyerek onayladı Jenny Hala. «Ve Bayard da ordudaki en belâlı adamdı.»

John Sartoris, yavaşça, «Evet,» diyerek bu düşünceye katıldığını belirtti. «Bayard çılgındı.»

İskoçyalı, yine konuştu. «Bu Bay Stuart, kim söyledi kardeşinizin sabırsız olduğunu — kimdi o?»

«Süvari Generali Jeb Stuart'tı,» dedi Jenny Hala. Dalgın dalgın ateşe bakıyordu ve solgun, yürekli yüzünden bir an belli belirsiz bir sevgi gölgesi geçti. «Değişik bir güldürü anlayışı vardı,» dedi. «Onu, General Pope'un gecelikli hâli gibi hiçbir şey güldüremezdi.» Bir kez daha sönmekte olan ateşin pembeliğinde o eski anılara dalıp gitti. «Zavallı adam,» dedi. Sonra yavaşça ekledi, «Bin sekiz yüz elli sekizde Baltimore'da onunla dans etmiştim.» Sesi, bir toz bulutunun ardında kalan sancaklar gibi gururlu ve durgundu.

Şimdi kapı kapalıydı ve renkli camlardan hüzünlü bir ışık sızıyordu. Torununun odası Bayard'ın solundaydı. Geçen ekim ayında torununun karısı ve çocuğu bu odada ölmüştü. Bu kapının önünde bir an durdu, sonra yavaşça açtı. Perdeler kapalıydı ve odada kullanılmamanın verdiği cansız bir sessizlik vardı; kapıyı çekti, sağırlara özgü ağır ve uyumsuz adımlarıyla kendi odasına girdi, kapıyı ardından çarptı. Kapıları böyle kapardı.

Oturdu, ayakkabılarını çıkardı; yılda iki kez kendisine St. Louis'deki bir dükkânda ayakkabı yaptırırdı. Çoraplarıyla pencereye yürüdü, arka bahçedeki dut ağacına bağlı, eyeri vurulmuş kısrağına baktı; atın yanında, bir av köpeği zayıflığında kara derili bir genç, uyur gibi duruyordu. Bu pencereden görülmeyen mutfak tarafından Elnora'nın sürekli mırıldanışı yükseliyor, sessiz bahçeyi kaplıyordu.

Karşıdaki dolaptan bir çift eski binici çizmesi çıkardı, giydi; yatağının başucundaki küçük dolabın üzerinde duran kutudan bir puro aldı, yakmadan bir süre dişlerinin arasında tutarak bekledi. Eli cebinin dışından oradaki pipoya dokundu, pipoyu çıkarıp ona

yeniden baktı. Hâlâ yaşlı adam Falls'ın o gümbürtülü sesini duyar gibiydi: «Albay çoraplı ayakları parmaklığa dayalı, bir iskemlede oturmuş, piposunu içiyor, yaşlı Louvinia da basamaklara oturmuş akşam yemeği için bir tabak dolusu bezelye ayıklıyordu. Öyle günler gördük ki, insan bezelye yediği zaman bile mutlu oluyordu. Sen arkanı direğe dayamış oturuyordun. Orada, Halanın dışında kimseyi istemiyorlardı, Bayan Jenny'den önceki. Albay, kendisine karşı çıkıp, albaylıktan ayrılması yolunda oy kullanan alayla Virginia'ya ilk gittiğinde, bu iki hanımı Memphis'e, büyükbabanıza göndermişti. Öyle oy kullanmışlardı, çünkü o, ellerine geçirdikleri tüfeklerle gelip, asker olduklarını ileri süren her çadır hırsızıyla senli benli olmamıştı. O zamanlar sen daha küçüktün. Kaç yaşındaydın Bayard?»

«On dört.»

«Kaç?»

«On dört. Bu Allahın belâsı iğrenç öyküyü bana her anlatışında sana bunu söylemek zorunda mıyım?»

«Onlar bahçe kapısında göründüğünde, araba yolundan hızla geldiklerinde, sen şurada oturuyordun.

«Yaşlı Louvinia, bezelye kâsesini düşürdü ve bir çığlık attı, ama Albay onu susturdu ve gidip çizmeleriyle silâhını getirip, arka kapıda hazır etmesini söyledi, sen de atını eyerlemek için hemen ahıra gittin. Ve o Kuzeyliler gelip de, şimdi tam şu çiçek yatağının olduğu yerde durduklarında görünürde Albayın dışında kimseler yoktu, o da Kuzeylilerden söz edildiğini bile duymamışçasına oturuyordu.

«Kuzeyliler, atları üzerinde oturmuş, doğruca eve gelip gelmediklerini aralarında konuşurlarken, Albay çoraplı ayaklarını parmaklığa dayamış, bir orman köylüsü gibi onlara aptal aptal bakıyordu. Kuzeyli subay, adamlarından birine dönerek, ahıra gidip, o atı bulmasını söyledikten sonra, Albaya döndü:

«'Söylesene ahbap, şu isyancı John Sartoris nerede oturuyor?'» diye sordu.

«'Yolun aşağı yukarı üç kilometre aşağısında,' dedi Albay, gözünü bile kırpmadan, 'ama şimdi bulamazsınız. Yine Kuzeylilerle çarpışmaya gitti', «'Öyle mi? Bizimle gelip yolu göstersen iyi olur,'» dedi Kuzeyli subay.

«Böylece Albay, yavaş yavaş yerinden kalktı ve onlardan ayakkabıları ve bastonunu almak için izin istedi, topallayarak içeri girdi; adamlar dışarıda bekliyordu.

«Gözden kaybolunca koşmaya başladı. Yaşlı Louvinia, arka kapıda, ceketi, çizmeleri, silâhı ve bir parça mısır ekmeğiyle onu bekliyordu. Bu arada öteki Kuzeyli, ahıra varmıştı. Albay eşyaları Louvinia'dan alıp ceketine sararak yürüyüşe çıkmış gibi arka avluyu geçti. O sırada Kuzeyli, ahıra geldi. 'Burada at filân yok,' dedi.»

«'Evet yok,' diye yanıtladı Albay. 'Yüzbaşı sizi istiyor.' Kuzeylinin bakışları tam kurşunun saplanacağı yere, iki kürek kemiğinin ortasına dikilmişti. Albay sonradan yaşamı boyunca yaptığı en zor şeyin arkası Kuzeyliye dönük olarak, yürüyüşünü bir koşuya döndürmeden bahçeyi boydan boya geçmek olduğunu söylemişti. Ahırın köşesine giderek, evin aralarında kalmasını sağlamaya çalışmıştı. Yaklaşmadan ve de arkasına bakma yürekliliğini gösteremeden, bir yıldır yürüdüğünü sanmıştı. Yalnızca kadınların evde olmadığına sevindiğini düşünebildiğini söylemişti. O sırada evde olan halan için, bir an bile kaygılanmadığını, çünkü onun gerçek bir Sartoris olduğunu ve bir düzine Kuzeyli ya da daha çoğunun üstesinden gelebileceğinden hiç kuşku duymamış olduğunu belirtmişti.

«Sonra Kuzeyli ona bağırmıştı, ancak Albay, ne yanına ne arkasına, dosdoğru önüne bakıyordu. Kuzeyli yine bağırmıştı ve tam bu sırada Albay atların

kıpırdamaya başladıklarını duymuş, bacaklarını açmanın zamanı geldiğine karar vermişti. Kuzeyli ilk kurşunu attığında, ahırın köşesini dönmüş, o köşeye vardığı sırada, domuzların durduğu çitli bölmeye geçmiş, tatulalar arasında ırmağa doğru koşmaya başlamıştı; işte, sen orada, söğütlerin arasında, atla birlikte onu bekliyordun.

«Albay çizmelerini giyene dek sen orada durup atı tutmuş, Kuzeyli asker de arkanızdan bağırmıştı. Sonra senden, Halana akşam yemeğe gelmeyeceğini söylemeni istedi.»

Pipoyu parmaklarının arasında tutarak, «Bunca zaman sonra bunu bana neden veriyorsun?» diye sormuş, yaşlı adam Falls da bu piponun yoksul bir eve göre olmadığını söylemişti.

«O zamanlar, onu cebinde taşır, yanında bulundurmaktan hoşlanırdı. Sanırım, tren yolunu yaparken bambaşka biri olmuştu. O zamanlar sık sık Cumartesi akşamına kalmadan hepimizin yoksullar evinde olacağını söylerdi. Dedikleri bir bende doğru çıktı. Oraya ondan önce gittim. Daha doğrusu gömütlük demek istiyor olabilirdi. Gece gündüz, bir torba dolusu parayla, yoksullar evinin önünde bir aşağı bir yukarı dolaştığı zamanlardı. İşte o sıralarda değişti. Öldürmeye başladı. Zencileri ayaklandıran o iki Kuzeyli vurguncuyu, oturdukları odaya alarak, tabancaları masanın üzerinde, masanın başında otururlarken, önce hırsızı sonra ötekini o kısa namlulu cep tabancasıyla öldürmüştü. İnsan bir kere öldürmeye başlayınca hep öldürür, o zaman kendini de ölmüş saymak gerekir.»

Mumların aydınlattığı yemek odasında oturup, parmakları arasında bir şarap kadehini döndürerek oğluyla konuştuğu akşam, John Sartoris'in alnına yazgısının ve ileride olacakların karanlık gölgesi yansımıştı. Tren yolu tamamlanmıştı ve o gün zorlu ve çekişmeli bir tartışmadan sonra eyalet kuruluna seçil-

mişti; alnında kötü yazgısının gölgesi ve yorgunluk çiziliydi.

«Evet,» dedi, «Redlaw beni yarın öldürecek, çünkü ben silâhsız olacağım. Öldürmekten bıktım... Şarabı ver Bayard.»

Ertesi gün de ölmüştü; bunun kendisini kemiklerinin ve soluğunun karmaşasından kurtarmasını beklemiş gibi, tensel varlığının çatışkısının yok olmasıyla, ondan kaynaklanan düşün ölümcül yansısını artık pekiştirip, biçimlendirebilecek ve bu düşün, okuması yazması olmayan bir yaşlı adamın bunaltıcı anılarında ya da yanmış tütünün ağır kokusunun bile üstünden kaybolduğu kömürleşmiş bir pipoda, bir ruh ya da tanrı gibi dirilmesini sağlayacaktı.

Yaşlı Bayard toparlandı, gidip pipoyu dolabın üzerine bıraktı. Sonra odadan çıktı, gürültülü adımlarla merdivenden inerek arka kapıya gitti.

Zenci delikanlı keyifle uyandı, atı çözüp üzengileri taktı. Yaşlı Bayard atına bindi, sonunda purosunu hatırladı, yaktı. Zenci delikanlı kapıyı, çitle çevrili alana doğru açtı, koşarak gidip ikinci kapıyı da açtı ve biniciyi önlerinde uzanan tarlalara salıverdi. Bayard atını sürüyor, ardında keskin bir tütün kokusu bırakıyordu. Bir yerlerden benekli bir av köpeği çıkıp geldi, atın ayaklarına dolandı.

Elnora çıplak bacaklarıyla mutfakta dolaşıyor, elindeki yer bezini kovaya batırıp çıkarıyor, yeri siliyordu.

Yakaranlar arasından fırlayıp günah işleyen,
Tövbe etmişlerin arasına dalıverdi birden.
Nedenini sorunca da rahip,
«Rahibim de tanır,» dedi, «benim gibi kadınları.»
Ah, Tanrım, ah Tanrım!
Kilisenin düştüğü şu hale bakın.

2

Simon'un gideceği yer, yola yakın olarak yapılmış, tuğladan kocaman bir evdi. Burada eskiden, manolyalar, meşeler, fundalar arasında koloni yapı türünde güzel bir ev vardı. Ancak, ev yanmış, kimi ağaçlarda bir bu görkemli mimari karmaşanın çarpıcı güzelliğine yer açmak istercesine kesilmişti. Ev, Frenchman Kavşağı denilen ufak bir yerleşme merkezinden kasabaya inen bir orman köylüsünün gösterişsizliğini (ve kadınlarının da toplum içindeki özlemlerini) yansıtan bir anıttı; Bayan Jenny Du Pre'nin deyimiyle, bu adam, Jefferson'un en güzel yerinde, Frenchman Kavşağındaki en güzel evi yapmıştı. Orman köylüsü bu evde iki yıl kalmıştı; bu sürede kadınları sabahları verandada, dantel işlemeli başlıklarla oturmuşlar, öğleden sonraları ise, renkli ipek giysiler içinde, tekerlekleri lastikli at arabalarıyla kasabaya gezintiye inmişlerdi. Sonra, orman köylüsü, evini, kasabaya yeni gelen birine satarak, kadınlarıyla birlikte yine köyüne çekilmiş ve kuşkusuz onları yeniden işe koşmuştu.

Yolun kenarına sıralanmış arabalar, çevreye resmi bir bayram havası veriyordu; Simon ağzında eğrilmiş purosu, dizginleri çekerek, atların bağlanacağı kazığın önünde duran bir arabanın tekerleğinde oturan zenciyle kısa ama renkli bir ağız dalaşına girdi. «Sartoris'lerin arabasının yolunu keseyim deme sakın, kara oğlan,» dedi, ve zenci, arabayı çekip yeri açınca, «Git, kimin istersen onun yolunu kes, ama sakın, sakın ha Albay ya da Bayan Jenny'nin arabasının yanına sokulma; bunu yanına komazlar senin,» diyerek sözlerini tamamladı.

Arabadan inerek atları bağladı; kendi dediğini yaptırmış olmanın mutluluğuyla arınmış, zenciyi paylamış olmakla da yatışmış olarak durdu; ilgiyle, biraz da saygıyla karışık kıskançlık dolu bir çalımla ara-

bayı gözden geçirdi, sürücüsüyle saygılı konuştu. Ancak kısa sürdü bu, çünkü mutfağında Simon'un ırkdaşları vardı; avluyu hızla geçti; çakıl dökülmüş araba yolunu izleyerek, arkaya dolandı. Pencerelerin altından geçerken içeriden gelen seslerden toplantının sürdüğünü anladı — solgun yüzlü hanımların hiçbir uğraş gerektirmeden çevrelerinde bulunmasını istedikleri ve eğlenmek için gerekli (ya da kaçınılmaz) saydıkları, o tutuk, anlaşılmaz kuru gürültü, bir uğultu halinde dışarı yayılıyordu. Oyun oynamak için toplandıkları gerçeği, Simon için ne bir ikilemdi, ne de şaşırtıcıydı; zaman ve birçok deneyim, ona beyaz ırkın ve her ırktan kadınların garipliklerine karşı ince ve sonsuz bir hoşgörüyü öğretmişti.

Orman köylüsü, evini yola öylesine yakın yaptırınıştı ki, güzel ve yıllanmış ağaçlarla, ilk başta var olan çimenliğin büyük bir kısmı, evin arkasında kalmıştı. Orada bir zamanlar, oraya buraya serpilmiş, Cezayir menekşeleri, yaseminler, leylâklar, çitlere ve ağaç gövdelerine sarılmış öbek öbek hanımelleri vardı. İlk ev yandıktan sonra, yerini kaplayan bu yabanıl çiçeklerin ilkel güzelliğinden, karmaşık ve kokulu bir yeşillik denizi oluşmuştu; bu yeşillik, bülbüllerin ve ardıç kuşlarının sevgilisiydi. Burada, uçuşan ateşböcekleri, şakıyan çobanaldatan benzeri kuşlar ve tiz sesli küçük baykuşlar arasında, ilkbahar ve yaz geceleri, kızlarla oğlanlar saatlerce dolaşırlardı.

Sonra o orman köylüsü burayı satın almış, evini köye özgü yapı türüne uygun olarak yola yakın yaptırmak için kimi ağaçları kesmişti; yeşillik denizini de baltalamış, ambarını, ahır ve tavuk kümeslerini, bu ağaçların hayalet gövdeleri arasına kurmuştu. Garajları öğrenmeye yetecek kadar uzun süre kalmamıştı kasabada.

Evin, onun zamanındaki terkedilmişliği biraz azalmış gibiydi şimdi; yeni sahibi —yasemin, turunç ve minelerden oluşan— bir koru oluşturmuş, yeşil demir

masalarla iskemleler yerleştirmişti; ayrıca bir yüzme havuzuyla tenis kortu da yaptırmıştı. Simon güvenli adımlarla yürüyüşünü sürdürdü ve kadın seslerinin uyumsuz vızıltılar halinde yükseldiği mutfağa girdi. Başına koyu mor türban sarmış bir kadın, üstü tepeleme mayonezle dolu bir çöreğin başında durmuş, mayonezi çöreğin üzerine yayıyordu; önlüğü lekeli, elindeki fincandan erimiş dondurmayı yudumlayan şişman bir kadın daha vardı; ikisi de gözlerini ona çevirdiler.

Simon mutfağa girerken, konuk olan kadın, «Ona sokakta rastladım, kötü görünüyordu, hiç kendine baktığı yok,» diyordu, ancak söyleşilerini kesip ona hoşgeldin, dediler.

İkisi birlikte, «Bakın hele, bu Strother kardeş değil mi? Gel içeri, Strother kardeş, nasılsın bakalım?» dediler.

«Kötü, hanımlar, kötü,» diye yanıtladı Simon. Şapkasını çıkardı, purosunun izmaritini içine koydu. «Şurada, tam sırtımda bir ağrı var ki. Sizler iyi misiniz?»

Konuk, «İyi, iyi, sağ ol Strother kardeş,» diye yanıtladı. Simon kendisine söylenildiği gibi, masaya bir iskemle çekti.

Aşçı dostça sordu, «Ne yemek istersin, Strother kardeş? Toplantıdan kalanlar var, bir de öğleden kalma sebze ve kaymaklı dondurma.»

Simon, «Biraz dondurmayla sebzeden alayım Rachel kardeş,» dedi. «Dişlerim katı kırıntıları kemirecek kadar güçlü değil artık.» Aşçı ağır ağır, görkemli bir biçimde kalktı, paytak paytak kilere doğru yürüdü; oradan düz, büyük bir tabak aldı. Rachel, Jefferson'daki en iyi aşçılardan biriydi, yemeklerinin kasabadaki ününe hiçbir hanımın diyeceği yoktu.

Konuk, «Ne garip adamsın. Bu yaşta dondurma yiyorsun!» dedi.

«Altmış yıldır dondurma yerim,» dedi Simon. «Şimdi neden yemeyecekmişim ki?»

Aşçı, tabağı önüne sürerek, «Doğru söyledin Strother kardeş,» dedi. «Yiyebildiğin sürece yemene bak dondurmanı. Bir dakika ben — Buraya bak Meloney,» diye kendi sözünü kesti; içeriye temiz beyaz önlüklü ve başlıklı genç bir zenci kız girmişti; elindeki tepside kadın dergilerindeki resimlere ve tarifelere uygun hazırlanmış, ne tadı ne yararı olan ve toplantıdakilerin, akşam yemeğine dek midelerini oyaladıkları yiyeceklerin kırıntıları vardı. Aşçı, «Strother kardeşe şu dondurmadan bir kâse ver, tatlım,» dedi.

Kız, tepsiyi musluğun kenarına çarparak bıraktı ve Simon küçük, durgun gözleriyle onu izlerken, musluğu açarak, bir kâsenin üzerinden su geçirdi; küçümseyici bir umursamazlık gösterisi içinde, kâseyi bir bezle kuruladı ve burnu havada, yüksek ökçelerini takırdatarak mutfağı geçti; hâlâ Simon'un gözünü kırpmadan onu izlediğinin bilincinde, arkasındaki kapıyı çarptı. O zaman Simon başını çevirdi.

«Evet efendim,» diye yineledi, «dondurmayı bu yaşta bırakmayacak kadar uzun bir zamandır yiyorum.»

«Miden aldığı sürece sana bir zararı dokunmaz,» dedi aşçı ve fincanı ağzına götürürken başını salladı. Kız geri geldi ve burnu hâlâ havada, Simon'un önüne bir kâse cıvık dondurma koydu. Simon bu sırada örtünün altından kızın kalçalarını okşadı. Kız, onun kırlaşmış başına arkadan sertçe bir şaplak vurdu.

«Bayan Rachel, ellerini kendisine saklamasını söylesenize şuna,» dedi.

«Utanmıyor musun,» dedi Rachel, Simon'a; ancak sesinde bir kızgınlık okunmuyordu. «Senin gibi saçları kırlaşmış, boyuna çocukları olan, bir ayağı çukurdu yaşlı bir adam.»

Simon, yavaşça, «Sus, kapa çeneni, kadın,» dedi,

bir yandan ıspanağı kaşıklarken, bir yandan da dondurmasını yiyordu. «Dağılıyorlar mı dersin?»

Öteki konuk, «Sanırım dağılmak üzereler,» dedi; yapma gösterişle ağzına kocaman bir çörek daha attı, «Daha yüksek sesle konuşuyorlar.»

Simon, «O zaman gene oyuna başladılar,» diye düzeltti. «Yerken sesleri alçalır. Evet, evet, yine oyuna başladılar, kuşkusuz. İşte size beyazlar. Zencilerin bu gürültü patırtı içinde oyun oynayacak kafaları yoktur.»

Ancak, toplantı dağılıyordu. Bayan Jenny Du Pre, masasındaki üç konuğun biraz utanarak gözlerini birbirlerinden kaçırmalarına neden olan öykülerinden birini yeni bitirmişti. Bayan Jenny, evden çok az ayrılırdı; hele otobüs bekleme salonlarına ayak bastığı görülmemişti; kimse onun bu öyküleri nereden topladığını, onları kimlerin dinlediğini anlayamazdı. Ve o, bu öyküleri, herhangi bir yerde, herhangi bir zaman, yanlış saati ve yanlış dinleyicileri seçerek, durgun ve neşeli bir alımla yinelerdi. Gençler onu severdi ve yemekli kır gezintilerinde, yanlarında gelecek büyük olarak hep onu seçerlerdi.

Şimdi odanın karşısındaki ev sahibesine sesleniyordu. «Eve gidiyorum, Belle,» dedi. «Sanırım hepimiz artık yorulduk. Ben kendi adıma yoruldum.» Ev sahibesi, tombul, gençten bir kadındı, özenle boyanmış yüzünü donuk bir tedirginlik kaplamıştı; ancak, Bayan Jenny gitmesi gerektiği uyarısıyla ona seslendiğinde, yüzü belli belirsiz bir hoşnutsuzluğu yansıtan her zamanki haline büründü ve gücenmiş, ancak iyi yetiştirilmiş bir çocuğun kurallara bağlılığı içinde, gitmesini rica etti.

Ama Bayan Jenny kararlıydı. Kalktı, ince, buruşuk eliyle siyah ipekli giysisinin önündeki görünmeyen kırıntıları silkti. «Biraz daha gecikirsem, Bayard'

ın içki saatini kaçırırım,» diye her zamanki açık sözlülüğüyle konuştu. «Haydi gel, Narcissa, seni eve bırakayım.»

Narcissa, «Arabam var, sağolun Bayan Jenny,» diye kalm, pürüzsüz bir sesle yanıtlayarak kalktı; öbürleri de kalktılar, giysilerinin kıvrımlarından çıkan hışırtılar içinde toplandılar, ev sahibesinin gocunmuş direnmelerine karşın yavaşça hole doğru yürüdüler; bir renk cümbüşü içinde kısa, tiz çığlıklar atarak, holdeki çeşitli aynaların önünde yeniden toplaştılar. Bayan Jenny, kararlı, kapıya doğru yürüdü.

«Hadi gelin, gelin,» diye yineledi. «Harry Mitchell işten eve dönünce bu kurugürültüyle karşılaşmak istemez.»

«Ev sahibesi, «O zaman, o da garajda arabanın içinde otursun,» diye sertçe çıkıştı. «Gerçekten, ne olur gitmeyin Bayan Jenny. Size bir kez daha rica edeceğimi sanmıyorum.»

Ama Bayan Jenny, soğuk bir incelikle, yalnızca, «İyi akşamlar, iyi akşamlar,» dedi; Sartoris'lerin bir kopyası ince burnu ve bir askerinki gibi dimdik sırtıyla —sırtı, dikliği bakımından kasabada yalnızca birine öncelik tanıyordu, o da yeğeni Bayard'dı— içinde yaşadığı o ağır ve durgun huzuru yanında bir koku gibi taşıyan Narcissa Benhow yanına gelene dek merdivenlerde durdu. Bayan Jenny, «Belle'in söylediği gerçekti,» dedi.

«Hangi söylediği Bayan Jenny?»

«Harry'le ilgili söylediği... Şu Tanrının belâsı zenci de nereye gitti şimdi?» Merdivenleri indiler; kaldırımın kenarında duran arabalardan, motorların çalışmaya başladıklarını belli eden boğuk sesler geliyordu; iki kadın çiçeklerle çevrili kısa yoldan geçerek sokağa çıktılar. Bayan Jenny, yakında arabada oturan zenciye sordu: «Sürücüm nereye gitti, gördün mü?»

«Arka yöne doğru gitti, efendim.» Zenci, araba-

nın kapısını açtı, bilekleri dolaklarla sarılı bacaklarını uzatarak yere değdirdi. «Gidip çağırayım.»

«Sağ ol, çocuğum,» dedi Bayan Jenny. «Aman, neyse, çok şükür toplantı bitti,» diye ekledi. «Ne yazık ki, insanlar önce konukları çağırıp, sonra da evlerini kapayıp, başka bir yere gitme akıllılığını, yürekliliğini gösteremiyorlar. Bu toplantıların tek hoş yanı, hazırlanıp gitmekte.» Kadınlar, kümeler halinde, sürekli tiz ve kısa çığlıklar atarak, bahçeden sokağa doğru ilerlediler; birbirlerine canlı ama pek uyumlu olmayan seslenişlerle iyi akşamlar dileyerek, ya arabalarına bindiler, ya da yürüyerek evden ayrıldılar. Güneş, Belle'in evinin arkasına çekilmişti; kadınlar gölgeden, ışığın çizgiler oluşturduğu sokağa çıktıklarında, parlak tüylü renkli papağanlar gibi zarif pırıltılar saçıyorlardı. Narcissa Benhow, griler giymişti; gözleri menekşe rengiydi, yüzünde de zambaklara özgü huzurlu bir durgunluk vardı.

«Çocukların öyle değil ama,» diye tepki gösterdi Bayan Jenny'ye.

«Ben toplantılardan sözediyorum, eğlenmekten değil,» dedi Bayan Jenny. «Çocuklardan söz açılmışken — Horace'dan ne haber?»

Öbürü hemen yanıtladı: «A, size söylemedim mi? Dün bir telgraf aldım. Çarşamba New York'a inmiş. Telgraf öyle karışıktı ki, bana ne söylemek istediğini bir türlü anlayamadım; ancak, bir hafta ya da biraz daha uzun süre New York'ta kalması gerektiğini çıkarabildim. Elli sözcüğü geçen bir telgraf.

«O mu ödemiş?» diye sordu Bayan Jenny. Öbürü «evet,» deyince konuşmasını sürdürdü: «Horace zenginleşmiş olmalı; askerler de, Genç Hıristiyan Erkekler Birliği'ne üye tüm gençlerin zenginleştiğini söylüyorlar. Eh, savaş Horace gibi birine para kazanmasını öğrettiyse, pek de kötü bir şey sayılmaz.»

«Bayan Jenny! Nasıl böyle konuşabiliyorsunuz? John'dan sonra — John'dan...»

«Saçmalama,» deyi Bayan Jenny. «Savaş John'a kendini öldürmesi için iyi bir neden sağladı. Savaş olmasaydı o yine de kendini öldürmek için çevresinde sorun yaratacak bir başka yol bulurdu.»

«Bayan Jenny!»

«Biliyorum canım. Ben bu kalın kafalı Sartoris'lerle seksen yıldır birlikte yaşıyorum, onlardan, hortlağı bile olsa, hiçbirinin, bir damla gözyaşı döktüğümü görme mutluluğuna erişmesini istemem. Horace telgrafında ne diyordu?»

Öbür kadın, «Yanında eve getireceği bir şeyden söz ediyordu,» dedi ve durgun yüzü tatlı bir öfkeyle canlandı. «Pek bölük pörçük bir telgraftı... Zaten Horace, hiçbir zaman kendini açık seçik anlatamamıştı.» Yine sustu. Bakışlarını, meşe ve karaağaçların bir tünel oluşturduğu ve aralarından sızan güneşin kaplan sırtına benzer çizgileri yansıttığı sokağa çevirdi. «Savaş öksüzü bir çocuğu evlât edinmiş olabilir mi?»

«Savaş öksüzü,» diye yineledi Bayan Jenny, «Daha doğrusu savaş öksüzü bir çocuğun annesini.»

Simon evin köşesinde göründü, elinin tersiyle ağzını siliyordu; çimenliği ayaklarını sürüye sürüye hızla geçti. Purosu görünmüyordu.

Narcissa, «Hayır,» dedi gerçek bir kaygıyla. «Böyle bir şey yapacağına inanmıyorsunuz, değil mi? Yok, hayır yapamaz! Horace böyle bir şey yapmış olamaz. Bir kere, önce bana söylemeden hiçbir şey yapamaz o. Bana yazardı, biliyorum yazacağını. Siz de Horace'ın böyle bir şey yapacağına inanmıyorsunuz, değil mi?»

Bayan Jenny, düzgün kemikli burnundan çıkan bir sesle, «Hıh,» dedi. «Horace gibi bir safdil, o güven verici havasıyla, erkeğe aç Avrupalı kadınlar arasında dolaşırken mi? Kendi bile hemen sezinlememiştir durumu, özellikle yabancı bir dilde. Bahse girerim ki, bir hafta içinde bulunduğu kentte, geç kalınca yemeğini ısıtacak, kendi yemeyip ona yedirecek bir

ev sahibesi ya da başka biriyle karşılaşmıştır. Bazı erkekler doğuştan böyledir, her zaman kapılarında paspas olacak bir kadın bulurlar. Bazı erkekler, nasıl ki aldatılmak için yaratılmışsa... Kaç yaşındasın sen?»

«Yirmi altı yaşındayım, Bayan Jenny,» dedi genç kadın. Simon, atları bağladığı kazıktan çözdü ve arabanın yanında Bayan Jenny'ye hizmet ederkendi duruşuna geçti. Bu, bankadaki duruşundan oldukça değişikti; bu duruşta yürekli, koruyucu bir saygı vardı. Bayan Jenny, öteki kadının yüzündeki durgun suskunluğu inceledi.

«Neden koca bebeği kendi hâline bırakıp da evlenmiyorsun? Bak, sözlerim kulağına küpe olsun, altı aya kalmaz, kadının biri onun ayaklarını kurulayabilmek için kendini önüne atar, o da seni özlemez bile.»

Narcissa yavaşça bir kızgınlık göstermeden, «Anneme söz verdim,» dedi. «Neden anlaşılabilir bir telgraf yollamadı, bilemiyorum.»

«Eh...» diyerek Bayan Jenny arabaya doğru döndü. Güven vermeyen, yapmacık bir inançla, «Belki de gerçekten yalnızca bir öksüzdür,» dedi.

«Nasıl olsa çok geçmeden öğreneceğim,» dedi öbürü ve yolun kenarında duran küçük bir arabaya yürüyüp, kapısını açtı.

Bayan Jenny arabasına bindi, Simon da yerine geçerek, dizginleri eline aldı. Araba kalktıktan sonra Bayan Jenny, Narcissa'nın arkasından seslendi: «Yine haber alırsan, bana da bildir. Ne zaman istersen bize gel, çiçeklerden de toplayıp götürürsün.»

«Sağolun, iyi akşamlar.»

«Tamam, Simon.» Araba yeniden yola koyuldu ve Simon yine kent dışına çıkana dek hiç konuşmadı.

Sonra söyleşi havasında, «Küçük bey döndü,» dedi.

Bayan Jenny hemen, «Nerede?» diye sordu.

«Henüz eve gelmemiş,» dedi Simon, «Sanırım gömütlüğe gitti.»

«Saçmalama,» diye azarladı onu Bayan Jenny. «Sartoris'ler ancak bir kez gömütlüğe gider... Albay, döndüğünü biliyor mu?»

«Evet efendim, söyledim ona, ancak doğruyu söylediğime inandığını sanmıyorum.»

«Yani senden başka onu kimse görmedi mi demek istiyorsun?»

«Ben de görmedim ki,» dedi Simon, «İstasyon şefi onu tirenden atlarken görmüş, bana da...»

«Ah batasıca budala zenci!» diye payladı onu Bayan Jenny. «Ve sen de gidip böyle saçmasapan bir şeyi Bayard'a söyledin. Hiç aklın yok mu senin?»

Simon inatla yineledi; «İstasyon şefi görmüş ama. Sanırım Küçük beyi görünce, tanırsınız onu.»

«Peki nerede öyleyse?»

Simon, «Gömütlüğe gitmiştir,» diye yineledi.

«Hadi, hadi, sür şu arabayı.»

Bayan Jenny, yeğenini iki avköpeğiyle çalışma odasında otururken buldu. Odanın duvarları baştanbaşa kitaplarla doluydu; yasalarla ilgili, boz deriyle kaplanmış kalın ciltler, tozlu, el değmemiş bir düşün evrenini yansıtıyordu; ayrıca tarihi-romantik okuldan bir sürü de roman vardı (Dumas'nın tüm yapıtları oradaydı; şimdi Bayard yalnızca, birer birer ciltleri okuyordu; bunlardan biri her zaman yatağın yanındaki ufak masada dururdu). Kitapların yanı sıra, oda, biriktirilmiş birçok ufak eşya doluydu — küçük tohum paketleri, eski paslanmış mahmuzlar, eyerler, koşum takımları, hayvan ve bitki hastalıkları üzerine elkitapları, çeşitli zamanlarda ve yıldönümlerinde Bayard'a verilmiş, ancak onun hiç kullanmadığı süslü tütün tabakaları, küçük kaya parçaları, kurumuş kökler, tohum zarfları, tümü şu ya da bu zamanda toplanmış olan, alınma nedenlerinin anımsanmadığı, ancak gene de saklanan bir sürü ufak tefek şeylerdi

bunlar. Odada ayrıca asma kilitli kocaman bir dolap, yine üstü çeşitli ıvır zıvırla dolu kocaman bir masa, kilitli bir kapaklı yazı masası (anahtar ve kilitler onun için bir saplantıydı), bir sedir ve üç büyük deri koltuk vardı. Bu odaya çalışma odası deniyordu ve şimdi Bayard, şapkasını, çizmelerini çıkarmadan oturmuş, iki köpeğin soylu, suskun bakışları altında, küçük yuvarlak bir fıçıdan, gümüş tıkaçlı bir sürahiye burbon viski aktarıyordu.

Köpeklerden biri oldukça yaşlı ve hemen hemen kördü. Günün büyük bir bölümünü arka avluda, güneşte ısınarak geçirir, sıcak yaz günlerindeyse mutfağın dibindeki serin, tozlu bilinmezliğe saklanırdı. Ancak ikindi ortalarına doğru, ön tarafa geçer, orada suskun, ağırbaşlı, arabanın gelmesini beklerdi. Bayard arabadan inip eve girince, yeniden arka tarafa gider, Isom kısrağı hazırlayıp getirene, Bayard dışarı çıkıp ata binene dek beklerdi. Sonra ikisi, öğleden sonralarını, yavaş ve sessiz, çayır, tarla ve ağaçlıkların mevsimsel değişimleri arasında geçirirlerdi; yaşlı adam atın üzerinde ağırbaşlı, yaşlı avköpeği de yanıbaşında, yaşamlarının akşamında, kendilerine can veren hoşgörülü toprağa dönecekleri zamanın yaklaştığını hissederek dolaşırlardı.

Genç köpek, daha henüz iki yaşında bile değildi; yerinde duramazdı; iki yaşında olmanın ağırbaşlılığı yanında pek çevikti; bazan gezintiye onlarla birlikte çıksa da, az sonra ayrılır, tüm çevrede koştuktan sonra, pırıl pırıl, capcanlı, tarlaların ortalarında bir yerlerden döner gelirdi; biraz yanlarında koşsa da, bu pek uzun sürmez, yine fırlar giderdi; dili dışarıda, yay gibi gerilmiş kuyruğunun ince tüyleri dimdik, ağaçlıklar, çalılıklar, dere ve görünmeyen bir yerlerden gelen, onu çağıran çıldırtıcı kokular peşinde koşar dururdu.

Bayard'ın çizmeleri uçlarına doğru ıpıslaktı; tabanları kalıp çamurla kaplıydı; köpeklerin ölçülü, il-

gi dolu bakışları altında küçük fıçı ve şişeye tüm dikkatiyle eğilmişti. Fıçı, ikinci bir iskemleye yerleştirilmişti; parlak kahverengi sıvıyı sürahiye bir plastik tüp yoluyla geçiriyordu. Bayan Jenny, düzgün beyaz saçlarının arasına kuş gibi tünemiş, siyah şapkasıyla holde göründü; yaşlı köpek ağırbaşlı bir saygıyla, küçüğüyse daha zeki davranışla, yaltaklanan bir çekingenlikle kuyruğunu hafifçe yere vurarak, ona baktılar. Bayard başını kaldırmamıştı. Bayan Jenny kapıyı kapadı, soğuk bir bakışla gözlerini Bayard'ın çizmelerine dikti.

«Ayakların ıslanmış,» dedi. Bayard yine başını kaldırmadı; içki sürekli olarak sürahiye akarken tüpü elinde tutuyordu. Bazan sağırlığı çok işine yarıyordu, belki de gerçek değil de, işine geldiğinde kullanmak üzere uydurduğu bir yalandı; ama kim tam olarak bilebilirdi bunu? Bayan Jenny, sesini yükselterek, «Yukarı git de o çizmeleri çıkar,» dedi. «Sürahiyi ben doldururum.»

Ama, sağırlığının suskun duvarı içine gizlenmiş Bayard'da, hiçbir kıpırtı görülmedi, sürahi dolana dek bekledi, tüpü sıkarak çıkardı, içinde kalanı fıçıya geri boşalttı. Yaşlı köpek kımıldamadan tetikte yattı; başını ön ayaklarının arasına almış, Bayan Jenny'yi göz kırpmadan izliyordu. Bayard, tüpü fıçıdan çıkardı, onun yüzüne ilk kez baktı. «Ne dedin?»

Bayan Jenny bu arada dönüp kapıyı açmış, hole doğru bağırıyordu; sesi mutfaktan telâşlı bir yanıtın gelmesine neden oldu; sonra da Simon göründü. «Yukarı git, Albayın terliklerini getir.» Bayan Jenny yeniden odaya döndüğünde, ne Bayard, ne de ufak fıçı ortalardaydı, ancak dolabın açık kapısından, küçük köpeğin arka ayaklarıyla havayı koklar gibi dikilmiş kuyruğu görünüyordu; sonra Bayard, köpeği ayağıyla iterek dolaptan uzaklaştırdı, arkadan kendisi göründü; kapıyı kilitledi.

«Simon gelmedi mi daha?» diye sordu.

«Geliyor,» dedi Bayan Jenny. «Şimdi çağırdım. Otur da o ıslak çizmeleri çıkar ayağından.» O sırada Simon terliklerle içeri girdi. Bayard uysal bir tavırla oturdu, Simon diz çökerek Bayard'ın çizmelerini, Bayan Jenny'nin sert buyruklar yağdıran yırtıcı gözleri altında çıkardı. Bayan Jenny, «Çorapları kuru mu?» diye sordu.

«Islak değiller,» dedi Simon. Ama yine de Bayan Jenny eğilip eliyle yokladı çorapları.

Bayard sabırsız bir sesle, «İşte,» dediyse de Bayan Jenny, sert ve yetkin bir tavırla çorapları eliyle yoklamayı sürdürdü.

Bayard'ın sağırlığının sonsuz duvarı üzerinden, «Bunlar kuru değilse suç kimin?» diye bağırarak, Simon'a, «O saçmasapan sözlerle kim doldurdu kafasını?» diye sordu.

Simon terlikleri Bayard'ın ayağına geçirirken, «İstasyon şefi görmüş onu,» diye inatla direndi. «Ben gördüm demedim ki.» Ayağa kalktı, ellerini kalçasına sürterek ovuşturdu.

Bayard terlikleri iyice ayağına geçirip kalktı. «İçki için gerekenleri getir Simon.» Sonra halasına döndü, sesine doğal bir hava vermeye çalışarak, «Simon, Bayard'ın bugün tirenle geldiğini söyledi,» dedi. Ancak bu sırada, Bayan Jenny yine Simon'a öfkeyle bağırıyordu:

«Gel buraya, şu çizmeleri al, şöminenin arkasına koy,» dedi. Simon geri döndü, yavaşça şöminenin yanına gidip çizmeleri aldı. «Bu köpekleri de götür buradan,» diye ekledi. «Tanrıya şükür atını da birlikte içeriye getirmeyi düşünmüyor.» Yaşlı köpek, hemen Simon'un ayakları dibine gitti, öteki de çekingen bir çeviklikle onların yanına koştu, sonra, Bayard'la, Simon'un, Bayan Jenny'ye boyun eğişlerine benzer, kararlı bir davranışla çıkıp gittiler.

«Simon'un dediğine göre—» dedi Bayard.

«Simon saçmalıyor,» diye sertçe çıkıştı Bayan

Jenny. «Altmış yıldır Simon'la onun neyin doğru, neyin yanlış olduğunu bilmediğini anlamadan mı yaşadın?» Sonra da Simon'un arkasından mutfağa gitti; Simon'un uzun boylu melez kızı çörek tahtasına eğilmişti, Simon ise bir cam sürahiyi su ve ince kesilmiş limon dilimleriyle dolduruyor, bir şeker kâsesiyle iki uzun bardağı bir tepsiye koyuyordu. Bayan Jenny, kapı aralığında durarak Simon'a iyice çıkıştı. Sözcükleri her zaman etkin bir biçimde kullanırdı, ancak bir de tepesi attı mı, hiçbir çaba tüketmeden öfkenin en yüksek doruklarına çıkardı. Onunki, renkli, gözüpek bir açıksözlülüktü; kullandığı benzetmelerse katırların bile anlayabileceği yalınlıkta, en aptal kişilerin bile ne demek istediğinden kuşku duymayacakları açıklıkta ve Demostenes'i kıskandıracak türdeydi. O konuştukça Simon'un başı giderek eğiliyor, takındığı umursamazlık, işiyle ilgilenme rolü, üzerinden eğreti tüyler gibi dökülüyordu; sonunda, tepsiyi alıp mutfaktan kaçmakta buldu çözümü. Bayan Jenny'nin sesi, arkasından ona yetişiyordu; bu ses, Simon, Elnora ve onların soyundan geleceklerin tümüne, olası ya da gerçek davranışlarıyla ilgili uyarı ve öneriler yağdırıyordu.

«Ve bundan sonra,» diye tamamladı konuşmasını, «sen, ya da istasyon şefi, ya da arabacı ya da postacı, kim olursa olsun, Albayın ilgileneceğini sandığınız bir şey duyar, ya da görürseniz, önce bana söyleyeceksiniz, anlaşıldı mı? Ben, ona söylerim.» Elnora'ya uyarı dolu bir bakış daha fırlattı ve çalışma odasına döndü, orada yeğeni iki bardağın içindeki şekerle suyu dikkatle karıştırıyordu.

Simon, şimdi beyaz ceketi içinde, evin baş uşağı görünümündeydi; pirinç tabak çanak arasında iki büklüm olmuştu. Gerçekte bunlar görünüştü, ancak

o kadar ince ve yumuşaktılar ki, kaşıklardan bazıları kuşaklar boyu onları tutan parmakların izleriyle kâğıt inceliğine dönüşmüştü; bu gümüşleri bir zamanlar Simon'un büyükbabası Joby, ambarın altına gömüp saklamıştı. O sıralarda üç yaşında olan Simon, tek giysisi kirli bir paçavra içinde, bu garip oyunu, bir çocuğun ağırbaşlı dikkatiyle izlemişti.

Hizmete ilk başladığı zaman yaşamış olduğu o buruk, kötücü çekingenlik üzerine sinmişti sanki; kiliseye gitmeden önce onu yıkayıp temizledikleri ve Bayard'ın eski bir redingotunu giydirdikleri zaman bile bu böyleydi; sonraları elinde tabaklar, yemek odasına her girişinde, Bayan Jenny'nin birdenbire soruverdiği soruları büfenin yanında durup takındığı rahat tavırlarla yanıtlarken ya da Bayard'la günün erken saatlerinde başlattıkları bölük pörçük bir konuşmayı tamamlarken, bu koku çevreye yayılır, odadan çıktığında arkasında ahırlar ve hayvanlara duyduğu belli belirsiz bir özlemin yankısı olarak kalırdı. Ama bu akşam tabakları getirip sofrayı acele kurmuş, hemen sıvışıp mutfağa dönmüştü. Simon, yine çok konuştuğunu anlamıştı.

Bayan Jenny, akşam serinliğine karşı omuzlarına beyaz yün şalını almıştı, bu akşam çok konuşkan görünüyordu, kendini de, yeğenini de bir yığın önemsiz şeylere —küçük işler, söylentiler, dedikodular— boğuyordu. Bu davranışı her zamanki hâline hiç benzemiyordu. Evet, kendine özgü görüşleri vardı ve onları acımasız bir güldürüyle sergilemeyi severdi, ancak dedikodu düzeyine indiği pek az görülürdü. Bu arada Bayard, sağırlığının kalesine kapanmış, köprüyü çekip demir parmaklıkları indirmişti; böyle durumlarda neyi duyup, neyi duymadığı hiç belli olmazdı, ve görünüşte durgun ve sürekli bir biçimde önündekileri yerdi. Yemeklerini bitirdiler, Bayan Jenny elindeki küçük gümüş zili çaldı, Simon mutfak kapısını açtı ama, yine Bayan Jenny'nin hoşnut-

suz bakışlarıyla karşılaşınca, kapıyı yeniden çekti ve onlar odadan çıkana dek bir yerlerde gizlendi.

Bayard çalışma odasına gidip purosunu yaktı; Bayan Jenny onu izleyerek, iskemlesini masanın yanına, lâmbanın altına çekerek günlük Memphis gazetesini açtı. İnsanlığı olanca renkliliği ve cümbüşü içinde sever, canlı, kıpırtılı coşkuları, en kusursuz gerçeğin yavanlığına yeğlerdi; bu nedenle, eline bir gün sonra geçse bile, ona daha ilginç gelen ikindi gazetesini alırdı; kundakçılık, cinayet, şiddet ve karı kocaların birbirlerini aldatma öykülerini sessiz bir doymazlıkla okurdu. Pek yakında Amerikan gazetelerinin başlıca konusu olacak içki kaçakçılığı olayları, onun için yeni bir ilgi alanı olacaktı, ama bu henüz gerçekleşmemişti. Yeğeni, lâmbadan yayılan yumuşak ışığın altında oturmuştu, çizmelerinden, kendinden önce de John Sartoris'in çizmelerinden çoktandır cilâsını yitirmiş olan şöminenin kenarına ayaklarını uzatıp kenetlemişti, purosunu tüttürüyordu. Hiçbir şey okumuyordu; Bayan Jenny arada bir, gözlüklerinin üzerinden ve gazetenin arkasından ona bakıyordu. Sonra yeniden okumaya başladı; odada gazete sayfasının arasıra duyulan hışırtısı dışında hiçbir ses yoktu.

Bir süre sonra Bayard kendine özgü bir silkinişle kalktı; Bayan Jenny onun kapıyı çarpıp odadan çıkışını izledi. Biraz daha okudu, ama dikkati, yeğeninin holden gelen ağır aksak ayak seslerinde toplanmıştı; sesler kesilince kalktı, gazeteyi bir kenara koyarak, onun yanına, ön kapıya gitti.

Ay, kara bir duvar gibi yükselen tepelerin doğu ucundan çıkmış, vadi üzerinde belli belirsiz parlıyor, çakıllı yolun çevresindeki meşe ve salkım ağaçları arasından bir çocuğun saydam balonu gibi yükseliyordu. Bayard, verandada, ayışığında, ayaklarını merdiven parmaklıklarına dayamış oturuyordu. Purosu belirli aralarla parlıyor, yakındaki otların ara-

sından cırcırböceklerinin tiz, tekdüze çığlıkları geliyordu; daha uzaklarda kurbağaların çaldıkları büyülü bir kaval sesi, sonsuz gümüş kabarcıklar halinde havaya karışıyordu. Çok hafif, nereden geldiği belirsiz bir salkım kokusu çevreyi sarıyor, soyut, giderek dağılan duman halkaları gibi siliniyordu; evin arkasından Elnora'nın sesi anlamsız ve ince bir gizemle yayılıyordu.

Bayan Jenny, eliyle karanlığı yokladı ve dolabın yanındaki aynanın kuytulukları arasından, Bayard'ın şapkasını, asılı durduğu halkadan alıp ona götürdü, eline tutuşturdu. «Haydi, burada daha fazla oturma. Yaz gelmedi daha.»

Yaşlı adam belli belirsiz homurdandı, ama şapkasını giydi; Bayan Jenny çalışma odasına döndü, gazetesini okumayı bitirdi, katlayıp masanın üzerine bıraktı. Işığı söndürerek karanlık basamaklardan odasına çıktı. Bu kattan, ayın ağaçlar üzerinde parladığı ve doğuya bakan pencerelerden kalın gümüş çizgiler halinde döküldüğü görülüyordu.

Işığı yakmadan önce, odanın güneye bakan tarafına geçerek pencereyi açtı, cırcırböcekleri, kurbağalar ve nereden geldikleri bilinmeyen kuş sesleri odaya doldu. Pencerenin önünde bir manolya ağacı vardı, daha çiçek açmamıştı; bahçe çitine dolanmış hanımelleri de henüz açmamıştı. Ama çok geçmeden bütün tomurcuklar açacak ve o, buradan, bu pencereden, bahçeyi, beyaz ve krem renkli yaseminleri, fulleri, zambakları görebiliyor, ayışığının onların daha filiz açmamış uykuları üzerinde gezindiğini izliyor, ona genç kızlığını anımsatan, uzak Carolina bahçelerinden getirilmiş çeşitli tomurcukları ve aşıları görüyordu.

Biraz öteden, köşeden, görünmeyen mutfak tarafından Elnora'nın sesi yumuşak ve akıcı bir gizemle yayılıyordu. «Cennet, cennet diyenler, görecekler mi bakalım cenneti.» Elnora şarkıyı sürdürdü, biraz

sonra Simon'la birlikte ayışığında ortaya çıktılar, ambarın ötesinde Simon'un kulübesine giden yola girdiler. Simon sonunda purosunu yakmıştı; puronun kötücül dumanı bir süre havada asılı kaldı, sonra silindi; yine de onlar gözden yittiklerinde bile keskin ve acı tütün kokusu, havanın gümüş pırıltısında, cırcırböcekleri ve kurbağaların sesleri arasında bir süre daha dolandı ve Elnora'nın alçalan sesine karıştı. «Cennet, cennet diyenler, görecekler mi bakalım cenneti.»

Bayard'ın purosu sönmüştü; kımıldayıp yeleğinin cebinden çıkardığı kibritle puroyu yeniden yaktı, ayaklarını yine kenetleyerek parmaklığa dayadı; tütünden çıkan keskin koku, gümüş havanın esintisiz dinginliğinde takıldı kaldı; salkım kokularıyla cırcırböcekleri ve kurbağaların bitip tükenmeyen büyülü sesleri arasında yavaş yavaş silindi. Vadide bir yerlerden bir bülbül sesi geldi; bir süre sonra bahçe çitinin köşesindeki manolya ağacından bir başkasının sesi duyuldu. Vadideki düzgün yoldan gelen bir araba, tren yolundan geçerken yavaşladı, sonra yine hızlandı. Arabanın gürültüsü daha kesilmeden, tepelerden gece dokuz buçuk treninin düdüğü duyuldu.

Dağılan yankılar halinde iki uzun ve bunu izleyen iki kısa düdük. Ancak tren daha görünmeden Bayard'ın purosu yine söndü, o da sönmüş puroyu parmakları arasında öylece tutarak oturdu, lokomotifin ardından sıra sıra sarımsı ışıklar yansıtan pencerelerini vadi boyunca sürüklemesini, sonra yine tepelere dalması izledi; bir süre sonra yine bir düdük sesi duyuldu, gururlu, yankılar oluşturan hüzünlü bir ses. John Sartoris de bu verandada oturmuş, günde iki kez, ışık, duman ve gürültü seli içinde tepelerden gelip vadiden geçen ve yine tepelere dalan trenleri-

ni izlemişti. Ama, şimdi tren yolu bir sendikanındı ve Michigan Gölü ile Meksika Körfezi arasında ikiden daha çok tren çalışıyordu; John Sartoris'in düşü, böylece, o tanımazlıktan gelerek küçümsediği bilmem hangi Tanrının boş gururuyla yürekli meleklerin katında sonsuz uykusunu uyurken, gerçekleşmişti.

Yaşlı Bayard'ın purosu yine sönmüştü. Onu parmakları arasında cansız tutarak oturuyordu; bu sırada bahçe çiti yanındaki leylâk ağaçları arasından uzun boylu birinin çıkıp yerde çizgiler oluşturan ayışığı altında verandaya doğru yürüdüğünü gördü. Torununun başında şapka yoktu, merdivenleri çıktı ve orada ay, yüzünün atmacaya benzer çizgilerini ışıkla boyarken, büyükbabasının parmakları arasındaki cansız puroyla oturduğu yere geldi, orada durdu.

«Bayard, oğlum!» dedi yaşlı Bayard. Genç Bayard ayışığında öylece duruyordu. Göz çukurları gölgeli derinlikleri anımsatıyordu.

«O Allahın belâsı çocuk oyuncağıyla oralara gitmesini önlemeye çok çalıştım,» dedi. Sesi kaygıyla ağırlaşmış bir yırtıcılıkla doluydu. Kımıldadı, yaşlı Bayard da ayaklarını parmaklıktan indirdi; torunu onun hemen yanına çektiği bir iskemleye attı kendini. Onun da büyükbabasına benzeyen beklenmedik davranışları vardı, ama bütün zorba görünüşlerine karşın, davranışları daha ölçülü ve yumuşaktı.

Yaşlı Bayard, «Allah kahretsin, neden bana geleceğini haber vermedin,» dedi. «Buraya böyle gizlice gelmek de ne oluyor?»

«Kimseye bir şey söylemedim.» Genç Bayard cebinden bir sigara çıkardı, kibriti ayakkabısının altında ateşleyerek sigarasını yaktı.

«Ne?»

«Kimseye söylemedim geleceğimi,» diye, elindeki kibritin alevi altında sesini yükselterek, yineledi.

«Simon biliyordu. Yaptıklarını, kendi büyükbaban yerine karaderili uşaklara mı söylüyorsun?»

Genç Bayard, «Simon'un canı cehenneme efendim,» diye çıkıştı. «Onu beni gözlemeye kim gönderdi?»

«Bana öyle bağırma çocuk,» diye bağırdı yaşlı Bayard.

Torunu, elindeki kibriti fırlatıp attı, sonra sigarasından derin, sıkıntılı bir soluk çekti. Yaşlı Bayard purosunu yakmak için bir kibrit çıkardı, daha yumuşak bir sesle, «Jenny'yi uyandırma,» dedi. «İyisin ya?»

Genç Bayard elini uzatarak, «Verin, ben tutayım,» dedi. «Bıyığınızı yakacaksınız.» Ama yaşlı Bayard itti onu, titreyen parmakları arasındaki kibritle purosunu inatla ve beceriksizce yakmaya çalıştı.

Bayard sorusunu yineledi: «İyi misin, dedim.»

Genç Bayard, «Neden iyi olmayayım,» diye ters bir sesle yanıtladı. «Savaşta yaralanmak için de barışta olduğu gibi budala olması gerekiyor insanın. Allahın belâsı bir sersem.» Sigarasından yine bir soluk çekti, sonra bitirmeden, kibritin ardından fırlattı, attı. «Onlardan birini yakalamak için dört gün yolunu beklemem gerekti. Sibleigh'i, derme çatma bir uçakla, onu benim üzerime sürmesi için yolladım. Soğuk bir et yığınıyla onun kafatasından ve kemiklerinden başka hiçbir şey düşünemiyordum. Sonunda yakaladım onu, iki bin metre yükseklikte üzerinde uçtum ve pilot kabinini hedef aldım. Ama, alçak herif, bir türlü ateş alınıyordu.» Konuştukça sesi perde perde yükseliyordu. Tatlı bir esintinin getirdiği salkım kokusu çevreye yayılıyordu; cırcırböcekleriyle kurbağaların sesleri bir budala çocuğun yavaşça çaldığı kavaldan çıkan sesler gibi duru ve tekdüzeydi. Ay, gümüş penceresinden vadiye bakıyor, saydam, parlak bir taşın duruluğunda, tepelerin suskun ve sonsuz gizemine dağılıyordu; genç Bayard durmadan, şiddet, hız ve ölümü anlatıyordu. Yaşlı Bayard yine, «Yavaş,» dedi, «Jenny'yi uyandıracaksın.»

Torununun sesi uysalca alçaldı, ama sonra hemen yine yükseldi, bir süre sonra geceliğinin üzerinde beyaz yün şalıyla Bayan Jenny göründü; gelip onu öptü.

«İyisin sanırım,» dedi, «yoksa böylesine öfkeli olmazdın. Bize Johnny'yi anlat.»

Genç Bayard, sertçe, «İçmişti,» dedi, «ya da aptalın tekiydi. Oraya, o Allahın belâsı Camel[1] içinde gitmemesi için yalvardım, durdurmaya çalıştım. O sabah bir karış ötenizi bile göremezdiniz. Hava iri iri bulutlarla kaplıydı, hangi sersem olsa, sekiz bin metre yükselebilen bir sürü Fokker[2] olacağını bilebilirdi. O ise Allahın cezası Camel'deydi. Herhalde Lille yakınlarında, cehennemi boylamayı kafasına koymuş olmalıydı. Durduramadım onu. Bana ateş etti,» dedi. «Onu geri döndürmeye çalıştım, ama bana ateş etti. Nasılsa yükselebileceği kadar yükselmişti, ama onlar, belki de bizim bin beş yüz metre daha üzerimizdeydiler. Hepsi de onun peşindeydi. Allahın belâsı herifler, onu kafese kapatılmış bir hayvan gibi kıstırdılar, biri tam kuyruğundaydı, sonunda ateş alıp düşene dek izlediler, sonra da hepsi evlerinin yolunu tuttu.» Durgun havadaki salkım kokusu, kurbağaların seslerinden oluşan gümüş kabarcıklarla birlikte yayılıyordu. Evin köşesindeki manolya ağacından bir bülbül sesi duyuldu, vadiden bir başkası onu yanıtladı.

«Evet, takımıyla birlikte o alçak herif de evine döndü, kafatası ve kemikleri bir arada. Adı Ploeckner'di,» diye ekledi; öcünü almış olmanın gururuyla sesi biraz gevşemişti. «En iyilerinden biriydi. Richthofen'in öğrencisi.»

---

1. Birinci Dünya Savaşında İngilizlerin kullandığı uçak tipi. (Çev.)
2. Birinci Dünya Savaşında Almanların kullandığı uçak tipi. (Çev.)

Bayan Jenny, «Eh, o da bir şeydir,» diye aynı görüşü paylaştığını belirtti ve saçlarını okşadı. Genç Bayard bir süre düşünceli durdu.

Sonra yine parladı, «Onun o eski oyuncakla gitmemesi için çalıştım.»

Bayan Jenny, «Ne bekliyordun ki, onu sen yetiştirmedin mi? Sen onun büyüğüydün. Mezarlığa gittin, değil mi?» dedi.

«Evet efendim,» diye yavaşça yanıtladı.

Yaşlı Bayard, «Ne dedin?» diye anlamak istedi.

Bayan Jenny, yumuşak, ama kesin bir tutumla, «O yaşlı sersem, Simon, senin orada olduğunu söyledi... Hadi gel de yemeğini ye,» dedi. İşte yine onun yaşamına izin almaksızın girivermiş, dizginleri eline almıştı. Genç Bayard yerinden uysalca kalktı.

Yaşlı Bayard, «Ne dedin?» diye sordu.

«Sen de içeri gel.» Bayan Jenny, odanın içinde dolaşırken iskemlenin birine bırakılmış bir giysiyi toplarmışcasına onu da kendi yörüngesi içine aldı. «Yatma zamanı çoktan geldi.» İkisi de onu mutfağa kadar izlediler. Buzdolabını araştırıp, yiyecek bir şeyler bulana dek, masaya yemekleri ve bir sürahi sütü çıkarana, sonra da bir iskemle çekene dek beklediler.

Yaşlı Bayard, «Ona bir içki hazırlasana, Jenny,» dedi, ancak Bayan Jenny bu öneriyi hemen geri çevirdi.

«Ona süt gerek. Sanırım o, savaş boyunca, kendisine uzun süre yetecek kadar viski içmiştir. Bayard savaştan her dönüşünde atını merdivenlerden çıkarıp eve sokmak isterdi. Hadi, gel şimdi,» ve yaşlı Bayard'ı sertçe mutfaktan çıkardı; merdivenleri çıktıktan sonra, «Sen yat, tamam mı? Onu da bir süre yalnız bırak,» dedi. Yeğeni kendi odasının kapısını kapadıktan sonra, genç Bayard'ın odasına giderek yatağını hazırladı; bir süre sonra da kendi odasından, onun da merdivenleri çıktığını duydu.

Ayışığı genç Bayard'ın odasını sinsice aydınlat-

mıştı. Genç adam ışığı yakmadan gidip yatağa oturdu. Pencerenin dışında cırcırböcekleriyle kurbağalar sonsuz türkülerini sürdürüyor, bu ezgiler, ağaçlarda, çalılarda ince camlar gibi parıldayan ay ışınlarıyla birlikte yumuşak bir ses yağmuru halinde toprağa dökülüyor, daha uzaktan, ambarın ötesinden, elektrik atölyesinde bulunan pompanın derin bir homurtuyla ölçülü soluk alıp verişi duyuluyordu.

Cebinden bir sigara daha çıkarıp yaktı, bir iki solukladıktan sonra onu da fırlatıp attı. John'la delikanlılık çağlarının çılgınlıklarını paylaştıkları bu odada ve İngiltere'ye, cepheye, onun yanına dönmeden önceki son gece karısıyla birlikte yattığı bu yatakta, şimdi suskun oturuyordu. Yanıbaşındaki yastıkça karısının dağınık kızıl saçlarının kıvrımları kıpırtısız duruyordu; o gece karısı iki eliyle onun kolunu tutmuş, göğsüne bastırmıştı ve öylece yavaş ve sessiz birbirleriyle konuşmuşlardı.

Ancak birlikte yatarlarken onu pek düşünmemişti. Yalnızca, yanında, elleriyle koluna sarılmış, kıpırtısız yatarken, ona umursamaz davrandığı için öfkeyle karışık bir utanç duymuştu. Gerçekte düşündüğü kardeşiydi. Bir yıldır onu görmemişti ve bir ay içinde birlikte olacaklarını umut ediyordu.

Şimdi de onu düşünmüyordu; gerçi duvarlar kutuda kurumuş bir çiçek gibi, iki ay süreyle yaşadıkları o büyülü karmaşadan, yeni açan hanımellerinin hüzünlü, geçici ve de nanenin keskin kokusunu anımsatan bir şeyler saklamışsa da, o şimdi yine ölen kardeşini düşünüyordu; birbirlerini tamamladıkları delikanlılık günleri odanın her yanına ince bir toz gibi dağılmış, öbür varlığı silip yok etmişti; pencereye doğru yürüdü, camı açtı, pencerenin kenarına dayanarak, suya batmış, ama az sonra su yüzüne çıktığında hâlâ inanamayan bir adam gibi havayı ciğerlerine doldurdu.

Daha sonra çarşaflar arasında çıplak yatarken

kendi iniltisiyle uyandı. Şimdi oda, dipsiz ve soğuk bir grilikle dolmuştu; başını çevirince omuzlarında yün şalıyla Bayan Jenny'yi yatağının yanında bir iskemlede oturuyor buldu.

«Ne var, ne oldu?» dedi.

«Ben de bunu bilmek istiyorum ya,» diye yanıtladı Bayan Jenny. «Su pompasından çok gürültü yapıyorsun.»

«Bir şey içmek istiyorum.»

Bayan Jenny eğilerek yerden bir bardak aldı. Bayard dirseğine dayanarak doğrulmuştu; bardağı aldı, ağzına götürürken durdu, eğilerek kokladı.

«Hay Allah,» dedi, «ben içki dedim.»

Bayan Jenny buyurgan bir sesle, «Haydi çocuğum, iç şu sütü,» dedi. «Gece boyunca sana viski içirmek için mi oturacağım sandın? Haydi, iç şunu.»

Bayard, uysal uysal sütünü içti ve yine yattı. Bayan Jenny bardağı yere koydu.

«Saat kaç?»

Bayan Jenny, elini genç adamın alnına koyarak, «Sus,» dedi. «Uyumana bak.»

Bayard başını öbür yana çevirdi, ama, Bayan Jenny'nin elinden kurtulamadı.

«Sen git,» dedi. «Beni yalnız bırak.»

Bayan Jenny, «Sus,» dedi. «Haydi, uyu.»

İKİNCİ BÖLÜM

1

Simon, «Daha hiçbir şeyi dikilmesi gereken yere dikmiş değilsiniz,» dedi. En alt basamağa oturmuş, bir çapanın ağzını keskinleştiriyordu. Bayan Jenny yukarıda, konuğuyla birlikte verandanın kenarında duruyordu; fötr erkek şapkası ve kalın eldivenler giymişti. Belinden sarkan bir bahçıvan makası sabah güneşinde parlıyordu.

«Bu kimi ilgilendirir?» diye sordu Bayan Jenny. «Seni mi, Albayı mı? Her ikiniz de bir yandan bu verandayı adımlarken, bir yandan da bana herhangi bir bitkinin en iyi nerede yetişeceğini ya da nereye yakışacağını söyleyebilirsiniz, ama ikinizden birinin tek bir tohum ekip büyüttüğünü görmüş değilim. Senin ya da Albayın bir çiçeğin nereye dikilmesi gerektiğini düşünmesi umurumda değil. Çiçeklerimi canım nereye isterse, oraya dikerim.»

Simon ekledi: «O zaman, o çiçekler de açmıyor işte. Sizin de Isom'un da bahçıvanlığından ancak bu beklenir. Çok şükür, Isom burada öğrendiği bahçıvanlıkla hayatını kazanmak zorunda kalmadı.» Bir yandan çapanın ağzını bilerken, başını hızla evin köşesine doğru çevirdi.

Başında eski püskü bir şapka vardı; yıllar, yapıldığı kumaşın niteliğini kaybettirmişti. Bayan Jenny, şapkayı soğuk bakışlarla süzdü.

Birdenbire, «Isom zenci doğmakla hayatını ka-

zanmış oldu,» dedi. «O çapayı cıyırdatmayı bıraksan da, şuradaki ateşçiçeklerinin otlarını ayıklasan.»

Simon, «Bu gerecin ağzını düzeltmeliyim,» dedi. «Siz gidip kendi bahçenizi temizleyin, ben buranın otlarını temizlerim.» Çapanın ağzını bilemeyi sürdürdü.

Bayan Jenny, «Yalnızca bir eğe ile onun ağzını düzeltemeyeceğini anlayacak kadar uzun süre uğraştın,» dedi. «Kahvaltıdan beri onunla uğraşıyorsun. Duydum seni. Gelip geçen seni orada çalışıyor sanıyor; oraya gitsen iyi olacak.»

Simon, kötü kötü homurdandı; eğeyi bırakması yarım dakika sürdü. Önce bir basamağa koydu, sonra aldı ve bir basamak yukarı çıkardı, arkasındaki basamağa dayadı. Baş parmağını çapanın ağzı boyunca gezdirerek, kötümser bir umutla inceledi.

«Artık işe yarayabilir,» dedi. «Ama kaşağı ile ot ayıklar gibi ola—»

Bayan Jenny, «Yine de dene,» dedi. «Belki de otlar onun bir çapa olduğunu anlarlar. Yine de onlara bir olanak tanımalısın.»

«Gidiyorum, gidiyorum,» diye söylendi Simon, yerinden kalkıp topallayarak uzaklaştı. «Siz gidip kendi yerinize bakın, ben buraya bakarım.»

Bayan Jenny ve konuğu basamaklardan indiler, evin köşesine doğru yürüdüler.

Bayan Jenny, «Ateşçiçeği tarhındaki yığınla otu ayıklamak yerine, niçin orada oturup o yeni çapanın ağzını eğeleyip durduğunu anlamıyorum,» dedi. «Ama, yapıyor işte. Bıraksaydım, orada oturacak, o çapanın ağzını bir testerenin ağzına benzeyene kadar eğeleyip duracaktı. Üç ya da dört yıl önce Bayard bir çim biçme aygıtı almıştı —neden aldığını Tanrı bilir— onu Simon'a verdi. Aygıtı yapanlar bir yıllık güvence vermişlerdi. Ama Simon'u tanımıyorlardı. Geçen yıl gazetelerde tüm o yıkım ve zararları okurken Simon'un savaşta ne hoş günler geçirmiş olabileceğini

sık sık düşünürdüm. Onlara hiçbir zaman düşünemeyecekleri zararları gösterebilirdi. Isom,» diyerek bağırdı.

Bahçeye girdiler, Bayan Jenny bahçe kapısında durdu, «Isom, sana söylüyorum!»

Bu kez bir yanıt geldi ve Bayan Jenny konuğuyla ilerledi; Isom bir yerlerden ortaya çıkıp, kapıyı arkasından kapadı.

Bayan Jenny, «Niye ses vermedin?» diyerek arkasına baktı, sonra durdu, birdenbire Isom'un asker giysileri içindeki görünümünü kısa süren soğuk bir şaşkınlıkla izledi. Omuzuna birliğini gösteren bir armanın takılı olduğu ve kol ağzında hizmet derecesini gösteren kararmış bir şeridin bulunduğu bir üniforma giymişti. On altı yaşının dal gibi boynu, kaba saba, gevşek ve büyük yakasının içinden uzanıyor; bilekleri, oldukça kısa kalan kol ağızlarından görünüyordu. Dizlerinin altına kadar inen pantolonu beceriksizce bağlanmış tozlukların üzerinde umutsuzca torbalaşıyordu; tozlukları, ya askerlik kurallarına uymaya yönelik bir duyarlılıkla ya da bu kurallara karşı sessiz bir aldırmazlıkla ayakkabılarından önce giymişti ve kirli denizci şapkası yuvarlak başında uyumsuzca öne düşüyordu.

«Bu giysileri nereden buldun?» Bayan Jenny'nin bahçıvan makasının üzerinde güneşin parıltısı görüldü; beyaz giysisi ve yumuşak hasır şapkasıyla Bayan Benbow da dönmüş, ona garipsiyerek bakıyordu.

«Bunlar Caspey'nin,» dedi Isom. «Ödünç aldım.»

«Caspey,» diye yineledi Bayan Jenny. «Evde mi?»

«Evet efendim. Dün gece dokuz buçuk treniyle geldi.»

«Dün gece mi? Şimdi nerede? Sanırım uyuyordur.»

«Evet efendim. Evden çıktığımda uyuyordu.»

Bayan Jenny sert bir sesle, «Böylece üniformasını da nasıl ödünç aldığın anlaşılıyor,» dedi. «İyi, bı-

rakalım uyusun bu sabah. Savaşın etkisinden kurtulması için ona bir gün tanıyalım. Ama eğer savaş onu da Bayard gibi aptala çevirmişse, yeniden o şeyi sırtına geçirip geri gitmeli. Erkeklerin hiçbir şeye karşı dayanıklı olmadıklarına yemin ederim.» Yürüyor, düz beyaz giysili konuğu onu izliyordu.

«Başınıza dert açan bir kocanız olmadığı halde erkeklere karşı çok katısınız, Bayan Jenny,» 'dedi. «Ayrıca bütün erkekleri, kendi Sartoris'lerinize göre değerlendiriyorsunuz.»

Bayan Jenny hemen aksini savundu; «Onlar benim Sartoris'lerim değil. Onlar bana miras kaldı. Ama dur bak: Yakında senin de uğraşacağın, ilgileneceğin biri olacak; Horace eve dönene kadar bekle, sonra gör bakahm onun savaşın etkisinden kurtulması ne kadar zaman alacak. Erkekler hiçbir şeye karşı dayanıklı değiller,» diye yineledi. «Üstelik, hiç sorunsuz, hiçbir sorumluluk duymadan ve yapmayı istedikleri her türlü huysuzluğa hiçbir sınır konmaksızın ortalıkta dolaşmaya bile dayanamazlar. Sen bir erkeğin günler, aylar boyu her yere kilometrelerce uzak bir evde oturup, zamanını savaşta kaybolanların listelerini okuyarak, sargıbezi yapmak için çarşaf, perde ve masa örtülerini yırtarak geçirebileceğini, şekerin, etin ve unun erimesini izlerken, şamdanlar olsa bile onlara konacak mumlar olmadığı için çam odunlarını yakabileceğini ve dedesinin dedesinin yaptığı ve senin ve tüm yakınlarının içinde doğduğu evi sarhoş Kuzeyli generaller yakarken zencilerin kulübelerine saklanabileceğini mi sanıyorsun? Bana erkeklerin savaşta acı çekmelerinden söz etme.» Bayan Jenny hezaren çiçeklerini öfkeyle kesiyordu. «Sen Horace eve dönene kadar bekle, o zaman görürsün. Eve dönmeleri, kendilerini sorun haline getirmeleri ve savaşmaları sonucu oluşan karışıklığı temizleyen kadınların ayaklarına dolaşmaları için iyi bir neden oluyor. John hiç olmazsa biraz düşünce-

liydi; evden ayrılıp kendisini ilgilendirmeyen bir işe karıştıktan sonra, geri dönerek herkesi çılgına döndürüp üzmedi. Ama Bayard, her şeyin ortasına geri döndü ve herkesin sonunda durulduğunu düşündüğü sırada, Memphis'deki o havacılık okulunda öğretmenlik yaparken, o budala kızla evlendi.»

«Bayan Jenny!»

«Öyle demek istemedim ama, o kız iyi bir dayağı hak etmişti. Biliyorum: Ben kendim de aynı şeyi yapmadım mı? Her şey Bayard'ın asker giysileri içindi. Bir de üniformanın erkeklere çekici geldiğini söylerler!» Hezaren çiçeklerini kesmeyi sürdürdü. «Bak dinle, beni düğünlerine sürüklemişlerdi. Kilise kiralanmış silahlarla doluydu, kiliseden çıkarlarken, Bayard'ın bazı öğrencileri onlara güller atmaya çalışıyordu. Sanırım aralarında onun öğrencisi olmayanlar da vardı, çünkü içlerinden birinin attığı bir buket gül hiçbir yere değmeden olduğu gibi caddeye düştü.» Hezaren çiçeklerini öfkeyle kesiyordu. «Bir akşam onlarla yemek yedim. Beni anımsayıp da almaya gelene kadar, otelde bir saat oturdum. Sonra bir mezecinin önünde durduk. Bayard'la Caroline arabadan indiler, dükkâna girdiler; bir dolu paketle çıktılar, onları arabanın içine yığdılar; bu arada yeni çoraplarıma paketlerden yağ sızmıştı. Dikkatini çekerim, bu çağrılı olduğum yemekti; çevrede fırına ya da yemek kokusuna benzer hiçbir belirti yoktu. Onlara yardım etmeyi önermedim. Caroline'e, ailem yemek pişirecek kadar eski kafalı olduğundan, kendisinin ev yönetme biçiminden hiçbir şey anlamadığımı söyledim.

«Sonra ötekiler geldiler — Bayard'ın bazı asker arkadaşları ve başkalarının karıları. O sırada evlerinde oturup yemekle ilgilenmeleri ve genç evli kadınların kocalarının hoşlanmadıkları bir şeyi yaptıkları zamanlardaki gibi bağırıp çağırarak saçmasapan konuşuyor olmaları gereken kadınlar. Hepsi şişeleri açı-

yordu, aşağı yukarı iki düzine şişe vardı. Bayard ile Caroline onlara verdiğim gümüş takımları ve köşelerinde adlarının baş harfleri işli peçeteleri getirdiler, mezeciden aldıkları bataklık yosunu tadındaki hayvan yemini kâğıt tabaklara koymuşlardı. Bunları, yerde oturarak, ayakta durarak ya da olduğumuz yerde kalarak yedik.

«Caroline'in ev yönetiminden anladığı buydu. Biraz daha yaşlandıklarında durulup yerleşeceklerini söylemişti, o zamana kadar savaş biterse. Sanırım otuz beş yaşlarında demek istiyordu. Sıskacıktı, dövülecek yeri yoktu. Ama yine de bir güzel dayak istiyordu. Bebeği olacağını anlar anlamaz, hemen adını koydu. Doğumdan dokuz ay önce adını koydu ve herkese söyledi. Ondan söz ederken dedesinden filân söz ediyor gibiydi. Sürekli olarak, Bayard şunu ya da bunu yapınama izin vermez diyordu.»

Bayan Jenny, hezaren çiçeklerini kesmeyi sürdürdü, beyaz giysileri içindeki, uzun boylu konuğu da yanında duruyordu. Evin duyarlı ve engin yalınlığı ağaçların arasından yükseliyordu; tomurcuklarla dolu, güneşin ışıklarıyla pırıl pırıl bahçe, sayısız kokuları barındırıyor, arıların uykulu vızıltıları duyuluyordu — bu tekdüze, altın sarısı bir ses, güneş ışığının duyulur hâle gelmesi gibi bir şeydi — bilineni ve alışılmışı soyut bir tül sarmıştı ve bu tülün hemen arkasında, açık kahverengi saçlı, ufak tefek bir kız duruyordu; çevik bedeni sürekli ve karmaşık bir kımıltı içindeydi; eşeysiz yontularda yakalanmış devinimle yüklü anlara benzer devingen bir dinginlik içindeydi, en küçük bir kıpırtıda bile her parçasıyla kımıldaması gereken bir bütündü; yabanıl elleri o soyut ama yeterince belirgin tülün ardından suçlar gibi değilse de, tutkuyla yansıyordu.

Bayan Jenny çiçek tarhına eğilmişti, incecik sırtı eğilmiş olmasına karşın, hâlâ dik ve başına buyruktu. Bir ardıç kuşu gösterişsizce havayı delip geç-

ti, bir eğri çizerek manolya ağacına kondu. «Ve sonra yine savaşa dönmek zorunda kalınca, doğal olarak onu buraya getirip başıma attı.» Beyaz giysili konuk kımıldamadan dinliyordu. Bayan Jenny, «Öyle demek istemedim,» dedi. Yine hezaren çiçeklerini kesti.

«Zavallı kadınlar,» dedi. «Nerede, ne zaman olursa olsun, her olanakta öcümüzü almalıyız, sanırım. O kız da öcünü Bayard'dan almalıydı.»

Narcissa, «Ölürken, ha?» dedi, «adamın haberi yokken, üstelik haber alsa da gelemeyecekken? Nasıl böyle bir şey söylersin?»

«Bayard mı birini sevecek, o soğuk iblis mi?» Bayan Jenny hezaren çiçeklerini kırpmasını sürdürüyordu. «Yaşamı boyunca kimse için parmağının ucunu bile oynatmamıştır, John dışında.» Hezaren çiçeklerini öfkeyle kesiyordu. «Şişinip dolaşırlar, sanki bizim suçumuzmuş gibi, sanki onları savaşa biz yollamışız gibi. Şimdi de otomobil almayı tutturdu ve Memphis'e kadar onca yolu gitti. Düşünebiliyor musun, Bayard Sartoris'in ahırında bir otomobil; motorlu aracı olan birine bankasından ödünç para bile vermezken... Biraz ıtırşahi ister misin?»

Narcissa yanıtladı; «Evet lütfen.» Bayan Jenny doğruldu, sonra tümüyle durdu.

Bahçıvan makasıyla işaret etti, «Şuraya baksana, savaşın acısını böyle çekiyor zavallılar.» Sırtına hakileri geçirmiş olan Isom, ıtırşahilerin çerçevelediği bir alanın arkasında düşünceye dalmış, bir ileri bir geri yürüyordu. Sağ omuzunda bir çapa vardı, yüzünü derin bir dalgınlık kaplamıştı; yürüdüğü açıklığın sonuna gelip dönmek üzere adım attığında, kendi kendine ölçülü bir sesle bir ezgi mırıldanıyordu.

Bayan Jenny, «Isom!» diye bağırdı.

Isom yürüyüşünü keserek, silah omuza biçiminde durdu. Yumuşak bir sesle, «Efendim?» dedi. Bayan Jenny onu sürekli süzüyordu; asker görünümü belirginliğini yitirdi, biraz eğildi ve bedeni asker giysisi

içinde bir tür hiçliği belirten garip bir devinime girdi.

«O çapayı bırak da sepeti al gel buraya. Hayatında ilk kez, kendi isteğinle bir bahçe aracını eline alıyorsun. Bir de bahçeyi kazınanı sağlayacak üniformayı bulabilseydim, kesinlikle sana bir tane alırdım.»

«Evet efendim.»

«Eğer askercilik oynamak istiyorsan, Bayard'la bir yere çekip gidin, orada oynayın. Ordudan yardım almadan da çiçek yetiştirebilirim,» diye ekledi ve elinde hezaren çiçekleri, konuğuna döndü. «Neye gülüyorsun?» diye sordu.

Genç kadın açıkladı: «Her ikiniz de öylesine gülünç görünüyorsunuz ki. Tüm üniformasına karşın siz zavallı Isom'dan daha çok askere benziyorsunuz.» Parmaklarının ucuyla gözlerine dokundu. «Özür dilerim, güldüğüm için bağışlayın.»

Bayan Jenny, «Hıh,» diyerek burnunu büktü. Hezaren çiçeklerini sepete koydu, ıtırşahilere doğru dönerek, yine öfkeyle kesmeyi sürdürdü. Konuğu da onu izledi, Isom da elinde sepet, onu izliyordu. Bayan Jenny'nin biraz sonra ıtırşahilerle işi bitmişti; kendisi önde, onu izleyenler arkada, arada bir gül kesmek için durarak ilerlediler; ters oturtulmuş parlak çanları anımsatan lalelerin bulunduğu bir tarhın önünde durdular. Bayan Jenny'yle Isom bu kez haklı çıkmışlardı; çeşitli renklerin düzenli bir desen oluşturduğu görülüyordu.

Bayan Jenny, «Bunları geçen güz diktiğimizde,» diyerek konuğuna açıkladı, «Isom'un sağ eline kırmızı, sol eline sarı bir lâle koyardım. Sonra, 'Tamam Isom, bana kırmızıyı ver,' derdim. Duraksamadan sol elini uzatırdı, yüzüne uzunca bir süre bakarsam, iki elini birden uzatırdı. 'O kırmızıyı sağ elinde tutmanı söylememiş miydim?' derdim. 'Evet efendim, işte burada,' der, yine sol elini uzatırdı. 'O senin sağ elin

değil sersem,' derdim. Isom, 'Biraz önce sağ elim olduğunu söylediğiniz elim,' derdi. Öyle değil mi karaderili?» Bayan Jenny, Isom'u süzdü. Isom yine ılımlı gülümseyişi ardında, küçültücü, hiçlik niteliğindeki devinimi gerçekleştirdi.

«Evet efendim, sanırım öyle.»

Bayan Jenny uyarı dolu bir sesle, «Bak bu iyi,» diyerek konuşmasını sürdürdü. «Şimdi böyle bir sersemle insanın nasıl doğru dürüst bir bahçesi olabilir? Her ilkbahar, sümbül yataklarında mısır ya da sardunya gibi şeyler bitmesine alıştım.» Lâleleri yeniden inceledi; kafasında renkler arasındaki uyumu ölçüyordu. «Yok, lâle istemez,» diyerek kararını belirtip yürüdü.

Konuk yumuşakça, «Hayır, Bayan Jenny,» diyerek onayladı. Bahçe kapısına doğru yürüdüler. Bayan Jenny durdu ve Isom'dan sepeti aldı.

«Eve gidip, şu üstündekileri çıkar, anlıyor musun?»

«Evet, efendim.»

«Birkaç dakika içinde şu pencereden baktığımda, seni o çapayla bahçede görmek istiyorum. Anladın mı?»

«Evet efendim.»

«Caspey'e de sabah çalışmak üzere hazır olmasını söyle. Burada, salt yemek yiyen zenciler bile çalışmalıdır.» Ama Isom gitmişti, onlar da yürüdüler, verandaya çıktılar. Hole girerlerken, «Söylediklerimi olduğu gibi yapacağa benziyor değil mi?» dedi. Salonun kapılarını açarken de ekledi: «Söylediklerimden sonra benim o pencereden bakmayacağını o da biliyor. İçeri girsene.»

Bu oda artık pek az açılıyordu, oysa John Sartoris'in zamanında sürekli kullanılırdı. Her zaman yemekler veriyor ya da arada balolar düzenliyor olurdu. Salonla yemek odasının arasındaki çift kapılar sonuna kadar açılır, merdivenlerde üç Zenci keman

çalar, mumların tümü yanar, o sert ve neşeli kendini beğenmişliğini, renk, koku ve müzikten oluşmuş görkemli bir gösteriyle çevrelerdi. Gri üniformasını çıkarmadan, geceyi bu odada geçirirdi; böylece mesleğinin her zaman parlak olmasa bile yine de renkli görkemli bir gösteriyle çevrelerdi. Gri üniformasını mert yuvanın mutluluğu ve huzuru içinde son bir kez kendi tanrısallığını yaşardı.

Oğlunun zamanında bu oda giderek daha az kullanılmaya başlandı ve yavaş yavaş ve sezilemeden o erkeklere özgü neşe ve görkemini yitirdi; karısının, oğlu John'un karısının ve Bayan Jenny'nin yılda iki kez dipli bucaklı temizlenmesinde görüş birliğine vardığı bir yer oldu. Artık burada, önce, eşyaların üzerine serilmiş kahverengi örtüler törensel biçimde kaldırılarak daha resmî konuklar ağırlanıyordu. Torunları doğduğu sırada durum böyleydi, sonra onların ana babalarının, daha sonra da karısının ölümüne dek aynı biçimde sürdü. Zamanla, resmi konukları, Bayan Jenny karşılamaya başladı, ama odanın yalnız bir bölümünü kullanıyor, salonla hiç ilgilenmiyordu, oranın sinirlerini bozduğunu söylerdi.

Ve böylece hemen hemen sürekli kapalı kaldı ve zamanla karamsar ve ölümcül bir ağırlığa, bir havaya büründü. Arada sırada genç Bayard ya da John kapıyı açarlar, içerinin ağır karanlığına şöyle bir bakarlardı; örtülerle kaplanmış eşyalar, çok eski çağlarda yaşamış kocaman ve beyaz filleri andıran zararsız hayaletlere dönüşürdü. Ama içeri girmezlerdi; kafalarında ölümle oda arasında bir bağ kurmuşlardı; bu düşünceyi, Noel zamanının çiçekleri ve parlak gösterişi bile tümüyle yok edemezdi. Toplantılara takılma yaşlarına geldiklerinde, uzak okullardaydılar, ama dinlencelerinde bile, evi, yaşıtları ve saygın bir yığın insan doldurduğu halde, oda yalnız Noel gecesi açılırdı; yılbaşı ağacı süslenmiş olur, ateş yanar, şöminenin önünde, ortadaki masaya, viski de ka-

rıştırılarak hazırlanmış bir kâse dolusu içki konmuş olurdu. Ve onlar 1916'da İngiltere'ye gittikten sonra, Simon'a bile atalarından geçen o eski gelenek gereği, yılda iki kez temizlenmek üzere ve piyanonun akordunun yapılması için, ya da Bayan Jenny ve Narcissa arada bir, sabahları ya da ikindi saatlerini orada geçirdiklerinde, açılmaya başlandı, ama kural olarak kapalı tutuluyordu.

Eşyalar grimsi örtüleri içinde biçimsiz, kocaman duruyorlardı. Yalnız piyano örtülmemişti. Narcissa, piyano taburesini çekerek şapkasını çıkardı, yanına yere bıraktı. Bayan Jenny de sepeti yere koydu, piyanonun arkasındaki karanlıktan, düz arkalıklı, kaba, örtüsüz bir iskemle çekerek oturdu, düzgün beyaz saçlarını kapayan fötr şapkayı çıkardı. Açık kapıdan ışık giriyordu, ama kestane rengindeki ağır perdelerin ardındaki pancurların kapalı olması, odadaki gizemi daha da arttırıyor, örtülmüş eşyaları tümüyle belirsizleştiriyordu.

Ancak bu kül renkli eşya yığını ardında, odanın her köşesinde, perde arkasında sahneye çıkmayı bekleyen oyuncular gibi, tel çemberli etekler, muslin ve ipek giyinmiş birileri, bekler dururdu; silah kuşanmış, sırtlarında ceketleri ve griler içinde birileri, kırmızı renkli kuşakları ve kınında duran görkemli kılıçları taşıyanlar vardı; belki Jeb Stuart'ın kendisi, pırıltılı çiçeklerle süslenmiş atı üzerinde ya da güneş rengi saçları, sırtındaki ince pamuklu kumaşın üzerine dökülmüş, 1858 yılının Baltimore'unda ökseotları ve çobanpüskülü dallarının altından geçtiği günlerdeki gibiydi. Bayan Jenny asker görünümlü, hiç ödün vermeyen sırtını dayamış oturuyor, şapkasını dizlerinin üzerinde tutuyordu; konuğu piyanonun tuşlarına dokunarak onlarda bir uyum yaratırken onu izleyebilecek biçimde oturmuş ve bu görüntüyü aydınlatmak için, perdeyi biraz açmıştı.

Caspey mutfakta kahvaltı ediyor, babası Simon, kızkardeşi Elnora ve yeğeni Isom (üniformalar içinde) onu izliyorlardı. Ahırlarda Simon'un yamaklığını yapardı; genelde ise çiftlikte, Simon'un inanılması güç birer neden olan yaşlılığını ve çocuğun babaya duyduğu şükran borcunu ileri sürerek, onun üzerine yıkmayı başardığı tüm işleri görürdü. Hayatını Bayan Jenny'nin düzene koymasından sıyıramazdı kendini. Zaman zaman yaşlı Bayard da onu tarlalarda çalıştırırdı. Sonra onu askere çağırdılar; Fransa ve Saint Sulpice limanlarında çalışmakla görevli tabura verdiler; oralarda, onbaşı ve çavuşların onun askerliğe yatkın olmayan omuzlarına yükledikleri her işi yapmaya çalıştı; hayatını beyaz subaylar planlıyordu ve o bundan kaçamazdı.

Böylece çiftlikteki işlerin tümü Simon ve Isom'un üzerine kaldı. Ama Bayan Jenny, Isom'u zamanın öylesine büyük bir bölümünde ev işlerinde çalıştırdı ki, kısa bir süre sonra Simon, Savaşı Destekleyenlere karşı herhangi bir koyu Demokrat gibi hoşgörüsüz olmuştu. Bu arada Caspey, az buçuk çalışıyor, sonunda kendi zararına olacak biçimde Avrupa'daki hayatla ilgilenmekle yetiniyordu, zararına, çünkü sonunda karmaşa bitti ve yüzbaşılar arkalarında kıyamet gününün yasal ardıllarının acı çekişmeleriyle dolu bir boşluk bırakarak çekildiler ve Caspey, anayurda, toplumsal açıdan tümüyle yozlaşmış olarak döndü; dürüst olsun ya da olmasın, çalışmaya karşı kesinlikle isteksizdi; sonu ustura çekmekle biten bir zar oyunundan almış olduğu iki yarayla böbürlenip duruyordu. Ama babasının yakınma dolu mutluluğuyla Elnora ile Isom'un hayranlığı karşısında şimdi mutfakta oturmuş, onlara savaşı anlatıyordu.

«Artık beyazlardan hiçbir şey kabul etmem,» diyordu. «Savaş her şeyi değiştirdi. Biz zenciler, Fransa'yı Alman'lardan kurtaracak kadar iyiysek, o zaman Alman'larla aynı haklara sahip olmalıyız de-

mektir. Yani, Fransız'lar böyle düşünüyor ve Amerika da böyle düşünmüyorsa, ona bunu öğretmenin yolları var. Evet efendim, Fransa'yı ve Amerika'yı kurtaran zenci askerdir. Zencilerden oluşan alaylar, gündeliği bir dolara, gün boyunca buharlı gemilerden yük boşaltmaları bir yana, beyazların tüm ordularının birleşip de öldürdüklerinden daha çok Alman öldürdüler.»

Simon, «Yine de, savaş, o düşük çeneni etkilememiş,» dedi.

Caspey, «Savaş kara adamın çenesini açtı,» diyerek düzeltti. «Ona konuşma hakkı verin. Almanları öldürün, söylevinizi sonra verirsiniz dediler. Biz de öldürdük.»

Isom, saygıyla, «Kaç kişi öldürdün, Caspey Amca?» diye sordu.

«Saymak için hiç uğraşmadım. Öyle zamanlar oldu ki, bir gün öğlene kadar öldürdüklerimin sayısı burada bulunanlardan daha çoktu. Bir keresinde, rıhtıma bağlı bir geminin ambarındaydık; o denizaltılardan biri gelip, durmuş, tüm beyaz subaylar, rıhtıma koşup saklanmışlardı. Biz aşağıdakiler, işlerin kötü gittiğini bilmiyorduk; derken birileri merdivenden aşağı inmeye başladı. O sırada silahlarımız yanımızda değildi; onun için, merdivenden inen yeşil giysili bir bacak gördük mü ona arkadan yaklaşıyorduk ve aşağı inince çocuklardan biri başına tahtayla vuruyor, bir başkası onu bir kenara çekerek boğazını satırla kesiyordu. Aşağı yukarı otuz kişi vardılar... Elnora, biraz daha kahve var mı?»

Simon, «Böyle demek,» diye mırıldandı. Isom'un gözleri sessizce açılmıştı; Elnora ocaktan kahve demliğini alıp, Caspey'nin fincanını doldurdu.

Caspey bir süre kahvesini içti.

«Sonra, bir keresinde bir çocukla birlikte yolda gidiyorduk. Gün boyunca gemilerden yük boşalttığımız için yorgunduk; günün birinde emireri, Alba-

yın boşalmamış gemilerle ilgili izin kâğıtlarını sakladığı yeri bulmuş, bize de bir avuç dolusu vermişti; o arkadaşla birlikte kente giderken bir kamyona rastladık, kamyoncu bizi kente götürebileceğini söyledi. Bir öğrenciydi; askeri polisle dolu yerlere geldiğimizde bu kâğıtları dolduruyordu; her şey yolundaydı ve özel bir kamyonla oradan oraya geziyorduk; derken, bir sabah neredeyiz diye baktığımızda, bir askeri polis bölgesinde olduğumuzu gördük; kamyon şöförü askeri polise bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Öbür taraftan sıvıştık, yürümeye başladık. Ondan sonra, askeri polis bölgesi olan kasabaları atlamak zorunda kaldık, çünkü ne ben, ne de arkadaşım izin kâğıtlarının üzerine yazı yazmayı bilmiyorduk.

«Bir gün yolda gidiyorduk. Bozuk bir yoldu ve askeri polis bölgesine benzemiyordu. Ama geçtiğimiz en son kasabada birkaç polis görmüştük; onun için, çarpışmaların olduğu yere ne kadar yakınlaştığımızı bilmiyorduk; bir köprüden geçerken, ırmakta yüzen bir alay dolusu Almanla karşı karşıya geldik. Onlar da bizi, aşağı yukarı bizim onları gördüğümüz sırada gördüler ve suya daldılar; ben ve arkadaşım orada duran iki makineli tüfeği kaptık, köprünün korkuluklarına oturduk; Almanlar soluk almak için başlarını her çıkarışlarında ateş ettik. Bataklıkta hindi avına benziyordu. Cephanemiz bitmeden, sanırım yüze yakın öldürdük. İşte bunu bana onun için verdiler.» Cebinden Porto Rico kaynaklı, beyaz, kaplama bir madalya çıkardı; Isom bakmak için yavaşça yaklaştı.

Simon, «Hımmm,» dedi. Elleri dizlerinin üzerinde, oğluna dalgın bir şaşkınlıkla bakıyordu. Elnora da yaklaştı; kolları na unlar bulaşmıştı.

«Neye benziyorlar?» diye sordu. «Herkese benziyorlar mı?»

Caspey, «İriler,» dedi. «Pembemsi tenleri var, aşağı yukarı iki metre boyundalar. Tüm Amerikan sa-

vaşı boyunca onlarla yalnız zencilerin oluşturduğu alaylar başedebilmiştir.»

Isom, odun sepetinin yanındaki köşesine döndü.

Simon ona, «Bahçede işin yok mu, oğlum?» diye sordu.

Isom, «Hayır, yok,» diye yanıtladı. Büyülenmiş bakışları hâlâ amcasının üzerindeydi. «Bayan Jenny, bu sabah işimiz olmadığını söyledi.»

Simon, «Tamam, ama sakın sana bağırdığı zaman ağlayarak bana gelme,» diye uyardı. Oğluna, «Başka nerede öldürdün?» diye sordu.

Caspey, «Ondan sonra hiç öldürmedik,» dedi. «Öldürdüklerimizin yeterli olduğuna, geriye kalanları, onları öldürmek için para alan öbür çocuklara bırakmaya karar verdik. Yolumuz bir tarlaya çıkana dek ilerledik. Tarlada hendekler, eski tel çitler, çukurlar vardı; içlerinde insanlar yaşıyordu. Orada oturanlar beyaz Amerikalı askerlerdi ve bize savaş boyunca huzur bulmak ve rahat etmek istiyorsak, bir çukur bulup içinde bir süre kalmamızı öğütlediler. Böylece kendimize bir çukur bulduk ve içine girdik. Gün boyunca, gölgeye uzanıp havaya yükselen balonları izlemek, yolun aşağı yukarı dört beş kilometre yukarısından gelen ateş seslerini dinlemekten başka yapacak hiçbir şey yoktu. Yanımdaki çocuk onların tavşan avcıları olduğunu ileri sürüyordu, ama ben ne olduklarını biliyordum. Beyaz çocuklar yazı yazmayı biliyorlardı; izin kâğıtlarını ayarladılar ve biz ordunun olduğu yere gidip yiyecek bulmak üzere hazırlandık. İzin kâğıtlarını verdikleri zaman biraz ötedeki ormanda toplarıyla birlikte bir Fransız ordusunun bulunduğunu öğrendik ve böylece onların olduğu yere doğru gidip yiyecek aldık.

«Böyle uzun bir süre geçti ve günün birinde balonlar ortadan kayboldular ve beyaz çocuklar yine yola çıkılacağını söylediler. Ama ne ben, ne de öbür çocuk başka bir yere gitmekte yarar görüyorduk,

onun için biz kaldık. O akşam yiyecek bir şeyler almak için Fransız ordusunun olduğu yere gittik, ancak onlar da gitmişlerdi. Yanımdaki çocuk onları Almanların yakaladığını söylüyordu, ama tam olarak bilemiyorduk; bir gün öncesinden beri büyük bir çarpışma duymamıştık. Bunun üzerine yine çukura döndük. Pek yer yoktu; o gece bir kenara büzülüp uyuduk; ertesi sabah çukura biri geldi, ayaklarını sürterek bizi uyandırdı. Almanların bıraktıkları süngü ve kemer tokalarını toplayan ordu yardım kolunda çalışan kadınlardan biriydi. Kadın, 'Kim var orada?' dedi, onu öbür çocuk yanıtladı: 'Saldırı taburları.' Dışarı çıktık, ama daha birkaç adım atmamıştık ki bir kamyon dolusu askeri polisle karşılaştık. Kullandığımız izin kâğıtları bizi ele vermişti.»

Simon, «O zaman ne yaptınız?» diye sordu. Isom'un gözleri odun sepetinin hüzünlü gölgesinde sessizce açıldı.

«Bizi götürdüler; bir süre tutsak kaldık. Ancak savaş neredeyse bitmek üzereydi, geride gemileri yüklemek için de adama gereksinimleri vardı; bu nedenle bizi bir kasabaya yolladılar, adı da Bres' Artık beyazlardan hiçbir şey kabul etmem, askeri polis de olsa,» diye yineledi. «Bir gece odada oturmuş zar atıyorduk. Yatma borusu çalmıştı, ama ordudaydık ve bıraktıkları sürece istediğimizi yapmaya alışmıştık, ancak askeri polis gelip de, 'O ışığı söndürün,' deyince, çocuklardan biri, 'Buraya gel de, biz seni söndürelim,' dedi. Askeri polisler iki kişiydi, tekme atmaya, ateş etmeye başladılar; biri ışığı devirdi ve biz kaçtık. Ertesi sabah polislerden birini başı kopmuş olarak buldular, çocuklardan da ikisi ölmüştü. Bizi bulamadılar. Ve sonra eve döndük.»

Caspey fincanını boşalttı. «Hiçbir beyazdan hiçbir şey kabul etmem artık; yüzbaşı da olsa, albay da olsa, askeri polis de olsa. Savaş, beyazların, zenciler olmadan yapamayacaklarını gösterdi. Onu yerlerde

çiğne, ama başın derde girince, 'Lütfen Bay Karaderili, borunun çaldığı taraftan Bay Karaderili; siz ülkenin kurtarıcısısınız.' Ve artık Zenci ırkı savaşın ekinlerini biçecek, hem de yakında.»

Simon, «Öyle,» diye mırıldandı.

«Evet, öyle. Ve kadınlar da. Fransa'da bir beyaz kadınım vardı. Burada da olacak.»

Simon, «Sana bir şey söyleyeceğim, Karaderili,» dedi. «Yüce Tanrı seni uzun süre korudu, ama her zaman seninle uğraşmaz.»

Caspey, «O halde onsuz yaparım,» diye tersledi. Ayağa kalktı ve gerindi. «Ana yola çıkıp, birinin arabasıyla ineceğim. Isom, bana giysilerimi ver.»

Bayan Jenny ve konuğu verandadaydılar; Caspey evin yanından geçti ve araba yoluna doğru ilerledi.

Narcissa, «İşte bahçıvanımız geçiyor,» dedi. Bayan Jenny baktı.

«O Caspey,» diye düzeltti. Sonra ekledi: «Şimdi nereye gidiyor dersin? Bahse girerim, kasabaya gidiyordur.» Onun gururla karışık garip rahatlığı ve küstahlığını yansıtan hakiler içindeki sırtına bakıyordu. «Caspey!» diye seslendi.

Caspey, Narcissa'nın küçük arabasının yanından geçerken yavaşladı ve arabayı alay edilmeye bile değinediğini gösterir bir küçümsemeyle inceledi; sonra rahat tavrıyla yürüdü.

Bayan Jenny, sesini yükselterek, «Caspey!» diye seslendi yine. Ama o, araba yoluna doğru yürümeyi sürdürüyordu; gururlu, rahat ve telaşsızdı. Bayan Jenny, kötü kötü, «Beni duydu,» dedi. «Döndüğü zaman görüşeceğiz. Beyazlarla zencilere aynı üniformayı giydiren o aptala ne demeli? Bay Vardaman daha iyisini biliyordu; Washington'daki sersemlere o zaman bu işin böyle olacağını söylemişti. Ama politikacılar!» Bu masum sözcüğü kesin ve yoğun bir aşağılamayla

kullanmıştı. «Bir gün soylulara yakın olmaktan bıkarsam, ne yapacağımı biliyorum! Kongre için adaylığımı koyacağım... Dinle beni! — gene söylev vermeye başladım. Şunu belirteyim ki, bu Sartoris'lerin de sahip oldukları her şeyin de yalnızca beni yıkmak ve üzmek için var olduklarına inanıyorum bazan. Tanrıya şükürler olsun, öldükten sonra onlarla bir ilgim kalmayacak. Nerede olacaklarını bilmiyorum ama tek bir Sartoris bile, cennette gereğinden çok kalmak istemeyecektir.»

Öteki güldü. «Kendi gideceğiniz yerden hiç kuşkunuz yok, Bayan Jenny.»

«Niçin olsun? Uzun süreden beri kiliseye yardım etmiyor muyum?» Ellerini gözlerine siper edip araba yolundan aşağı doğru uzun uzun baktı; Caspey, kapıya varmış, şimdi yolun kenarında duruyor, bir arabanın geçmesini bekliyordu. Birden, «Sakın onu arabaya alma, duyuyor musun?» dedi... «Niçin yemeğe kalmıyorsun?»

«Olmaz,» dedi öbürü; «eve gitmeliyim. Sally Teyze bugün pek iyi değil.» Bir an, başında şapkası, kolunda çiçek sepetiyle, dalgın dalgın durdu güneşte. Sonra âni bir kararla giysisinin önünden katlanmış bir kâğıt çıkardı.

Bayan Jenny, ona bakarak, «Bir mektup daha mı geldi?» diye sordu. «Ver bakayım.» Kâğıdı aldı, açtı, gerileyerek güneşten çekildi. Burnunun üzerine yerleştireceği gözlüklere ince, ipek bir kordon bağlıydı; kordon göğsüne bir iğneyle tutturduğu küçük altın kutudaki tele sarılıydı. Kordonu çekti, gözlükleri soylu burun kemiğine yerleştirdi. Gözlüğün ardında gözleri bir cerrahınkiler gibi soğuk ve deliciydi.

Tek yapraklık bir mektuptu; üzerindeki yazı net ve açıktı ve ilk bakışta hiçbir kişisel özellik taşımıyordu; genç birinin yazısıydı, ancak, aynı zamanda öylesine yumuşak ve düzenli bir yalnızlıktaydı ki, insan gördüğü an biraz şaşırıyordu.

«Yirmi beşinde yazdığını yanıtlamadın. Onu yanıtlamanı henüz beklemiyordum. Yakında yanıtlamanı bekleyeceğim. Sana bir zararım dokunmayacak, açık ve içten davranıyorum, yollarımız birleştiği zaman bunu göreceksin. Şimdilik yanıtlamayacağını biliyorum, ama nasıl bir işaret vereceğini biliyorsun.»

Bayan Jenny, ince ve derin bir hoşnutsuzlukla kâğıdı katladı. «Onu yakalamamıza yardım edecek tek şey olmasaydı, bunu yakardım. Bu akşam Bayard'a vereceğim.»

Öteki hemen, «Hayır, hayır,» diye karşı koydu, elini uzatarak; «lütfen yapmayın. Verin bana yırtayım,» dedi.

«Tek kanıt bu, çocuğum — bu ve öbürü. Bir dedektif tutacağız.»

«Hayır, hayır; lütfen! Bunu hiç kimsenin bilmesini istemiyorum. Lütfen Bayan Jenny.» Yine elini uzattı.

Bayan Jenny, soğukça, «Onu saklamak istiyorsun,» diye suçladı. «Bundan hoşlanman, tam genç ve aptal bir kadından beklenen bir şey.»

Öteki, «Yırtacağım onu,» diye yineledi. «Daha önce yırtacaktım, ama birine söylemek istedim. Şunu —şunu— düşündüm, onu birine gösterdikten sonra kendimi böylesine kötü hissetmeyeceğim. Onu bana verin, lütfen.»

«Saçma. Neden böyle düşünüyorsun? Onu sen yüreklendirmedin, değil mi?»

«Lütfen, Bayan Jenny.»

Ama Bayan Jenny mektubu hâlâ tutuyordu. Sertçe, «Aptallık etme,» dedi. «Bu senin kendini kötü hissetmene nasıl neden olabilir? Her genç kadının imzasız bir mektup alma olasılığı vardır. Pek çok kadın da bundan hoşlanır. Biz, hepimiz, erkeklerin bizimle ilgili böyle düşündüğüne inanırız; kim olursa olsun,

bunu bize söyleme yürekliliğini gösteren kişiye de hayran olmaktan başka elimizden bir şey gelmez.»

«Adını yazmış olsaydı. Benim için kim olduğu önemli olmazdı. Ama böyle olunca... Lütfen, Bayan Jenny.»

Bayan Jenny, «Aptallık etme,» dedi yine. «Kanıtı yok edersen, kim olduğunu nasıl bulabiliriz?»

«Bilmek istemiyorum.» Bayan Jenny kâğıdı verdi; Narcissa onu küçük küçük parçalara yırtarak korkuluklardan aşağı attı; ellerini giysisine sildi. «Bilmek istemiyorum. Onunla ilgili her şeyi unutmak istiyorum.»

«Saçmalama. Şu anda öğrenmek için ölüyorsun. Karşılaştığın her adama bakıp o olup olmadığını düşündüğüne bahse girerim. Bir şey yapmadığın sürece de bu böyle sürüp gidecek. Belki de daha kötü olacak. Bayard'a söylememe izin verirsen, iyi edersin.»

«Hayır, hayır. Onun bilmesini, benimle ilgili, belki de — diye düşünmesini, hiç istemem... Tamam: Bundan böyle, onları hemen yakacağım, açmadan... Gerçekten gitmeliyim.»

«Tabii; onları hemen sobaya atacaksın,» diyerek Bayan Jenny soğuk, ince bir alayla aynı düşüncede olduğunu belirtti. Narcissa merdivenlerden indi, Bayan Jenny gözlüğünü hızla kutusuna yerleştirerek ilerledi, güneşe çıktı. «Senin bileceğin şey. Ben olsaydım böyle yapmazdım. Ama ben de yirmi altı yaşında değilim ki... Hımm, başka bir mektup aldığında, ya da çiçek istediğin zaman yine gel.»

«Olur, gelirim. Bunlar için teşekkür ederim.»

«Horace'dan haber alırsan bana bildir. Bir savaş dulu değil de, yalnızca bir cam üfleme takımı olduğu için Tanrıya şükürler olsun.»

«Evet, bildiririm. İyi akşamlar.» Çiçek sepetinin renklendirdiği düz beyaz giysisinin içinde, alaca gölgelikte ilerleyip arabasına bindi. Arabanın üstü açıktı; şapkasını giydi, motoru çalıştırdı. Yine arkaya ba-

karak, elini salladı. «Hoşça kalın.»

Zenci, yavaş yavaş yoldan aşağı yürümüş, yine durmuştu; yaklaşmakta olan Narcissa'ya kaçamak bakışlar fırlatıyordu. Önünden geçerken onunla yüz yüze geldi; Narcissa onun kendisini selamlamak istediğini anladı. Hızını arttırarak önünden geçip gitti; bir tepedeki sedir ağaçları arasında, tuğladan bir evde oturduğu kasabaya doğru yola koyuldu.

İçinde hezaren çiçekleri bulunan donuk sarı renkteki vazoyu piyanonun üzerine koyuyordu. Sally Wyatt Teyze, pencerenin yanındaki salıncaklı koltuğunda sürekli sallanıyor, koltuğun her öne gelişinde ayaklarını yere vuruyordu. İş sepeti, pencerenin önündeki çıkıntıda, rüzgârla hafifçe kımıldayan perdelerin arasındaydı, abanoz bastonu ise hemen onun yanına dayanmış duruyordu.

«Orada iki saat kaldın ve onu hiç görmedin?» dedi.

Narcissa, «Orada değildi,» diye yanıtladı. «Memphis'e gitmiş.»

Sally Teyze sürekli sallanıyordu. «Onların yerinde olsaydım, onun orada kalmasını sağlardım. Bu çocuğu, kan bağım olsun ya da olmasın, yakınımda istemezdim... Memphis'e ne yapmaya gitmiş? Uçak mı diyorsunuz, ne diyorsunuz, işte onun bozulduğunu sanmıştım.»

«İş için gitmiş herhalde.»

«Memphis'te ne işi olabilir? Bayard Sartoris'in o kuş beyinliğe hiçbir iş vermeyecek kadar sağduyusu vardır.»

Narcissa, «Bilmiyorum,» diye yanıtladı; hezaren çiçeklerini yerleştiriyordu. «Sanırım çok geçmeden döner. O zaman sorarsın.»

«Ben mi ona soracağım. Ona tüm yaşamımda iki söz söylemiş değilim. Niyetim de yok. Ben soylu kişi-

lerle birlikte olmaya alışkınım.»

Narcissa, saplardan birkaçını kırarak goncaları düzene sokmaya çalışıyordu. «Bir beyefendinin yapmayacağı hangi davranışta bulundu o, Sally Teyze?»

«Ne mi yaptı? Su depolarından atlamak, salt halkı korkutmak için balonlarla göğe çıkmak. O çocuğu yakınımda tutar mıydım sanıyorsun? Bayard'ın ya da Jenny'nin yerinde olsaydım, onu bir delilerevine kapatırdım.»

«Su deposundan atlamadı. Yalnızca bir ipe tutunarak üzerinden geçti ve bir yüzme havuzuna daldı. Balonla göğe çıkan da John'du.»

«Benim duyduğum öyle değildi. Bir dizi kamyonun ve kereste yığınının üzerinden geçerek o havuza atladığını duydum; hem de havuzun kenarına ancak ulaşabilmiş.»

«Hayır, öyle değil. Bir evin damından bir ipe tutunarak kendini bırakmış, sonra da havuza dalmış. İp su deposuna bağlıymış.»

«İyi ama, bir yığın kerestenin, bir dizi kamyonun üzerinden atlamak zorunda kalmamış mı? Su deposundan atlamış olsun ya da olmasın, yine de boynunu kırmış olamaz mıydı?»

Narcissa, «Evet,» diye yanıtladı.

«İşte! Ben de sana ne diyorum? Bunun ne anlamı vardı?»

«Bilmiyorum.»

«Tabii bilmezsin. İşte bu yüzden yaptı ya.» Sally Teyze bir süre utkuyla sallandı. Narcissa, hezaren çiçeklerinin mavi görüntülerinde son düzeltmeyi yapıyordu. Yanında iş sepetinin durduğu pencerede bir tekir kedi, el çabukluğuna eş bir hızla, birdenbire ve sessizce sırtını kamburlaştırdı. Gerinerek, bir an odaya baktı, sonra karnının üzerine çöküp boynunu uzatarak kürek kemiklerinin üzerindeki tüyleri ince pembe diliyle yalamaya başladı. Narcissa pencereye gitti, elini hayvanın parlak sırtına koydu.

«Sonra, o balonla göğe çıktığı zaman —»

Narcissa, «O Bayard değildi,» diye yineledi. «John'du o.»

«Bana öyle demediler. Duyduğuma göre öbürüymüş; hem Bayard, hem Jenny, gözlerinde yaşlar, ona böyle yapmaması için yalvarıyorlarmış. Duyduğuma göre —»

«İkisi de orada değildi. Bayard da orada değildi. O John'du. Balonla gelen adam hastalanmıştı; John da izleyicileri hayal kırıklığına uğratmak istemiyordu. Ben oradaydım.»

«Jenny'ye telefon etmek, ya da alanın öbür ucundaki bankaya yürüyüp Bayard'ı çağırmak varken, orada durdun ve ağzını açmadın, değil mi?»

«Evet,» dedi Narcissa. Orada, Horace'ın yanında, neredeyse soluk almayan, dikkat kesilmiş köylülerin arasında durarak balonun şişmesini, iplerin çekilişini izlemiş, solgun bir pamuklu gömlek ve kadife pantolon giymiş olan John Sartoris'e bakmıştı; karnavalın yöneticisi, ona paraşütü açan kollu ipi ve paraşütü anlatıyordu; orada durmuş, soluğunu verişinin alışından daha hızlı olduğunu hissetmişti; John, balonun altında sallanan ince bir trapez tahtasında otururken, balonun hızla dönerek yükselişini gözlerini kırpmadan izlemişti; balonun, insanların ve her şeyin, dönerek, yavaş yavaş yükseldiğini görmüş, sonra da kendini bir yük arabasının arkasında soluk soluğa Horace'a sarılmış bulmuştu.

John Sartoris dört kilometre ötede bir fundalığa inmiş, paraşütü atıp yine yola çıkmış, yük arabasıyla geçen bir Zenciyi selâmlamıştı. Kasabadan birkaç kilometre uzakta, at arabasını öfkeyle süren yaşlı Bayard'a rastladılar; iki taşıt, yolda yan yana durdu; birinde, öfkesinin giderek yoğunlaşan şiddetinde yorgun düşen yaşlı Bayard, ötekinde yırtık pırtık giysileriyle torunu oturuyordu; çizikler içindeki yüzünde, bir an çok derinlerden gelen bir isteğin gerçekleştiği-

ni yaşayan ve bunun sona ermesinin kayıptan çok arınma olduğunu yansıtan bir anlam vardı.

Ertesi gün, Narcissa, bir dükkânın önünden geçerken, John, kardeşiyle ortak özelliği olan o beklenmedik zorbalığıyla dığarı fırlamış, Narcissa'ya çarpmamayı son anda başarmıştı.

«Ah, özür, selâm,» dedi. Çaprazlama yara bantlarıyla kaplı yüzü mutlu, açık ve yabanıldı; başında şapkası yoktu. Narcissa onu bir an iri iri açılmış mutsuz gözleriyle süzdü, sonra elleriyle ağzını kapatıp koşar adım uzaklaştı.

Sonra kardeşiyle birlikte o da gitmişti; iki gürültücü köpeğin uzaklardaki bir kulübeye kapatılması gibi savaş da onları tutsak etmişti. Onlarla ilgili haberleri Bayan Jenny verirdi; düzensiz aralıklarla, görev edinilerek yollanmış sıkıcı mektuplardı bunlar; sonra o da öldü — ama uzakta denizaşırı yerlerde kaldı ve beceriksizce toprağa verecekleri somut bir varlık olarak dönmediğinden, Narcissa'nın kafasında, hâlâ devinimsizlikle ilgili tüm sözcüklere olduğu gibi, ölüme de gülüyordu; zaman ögelerinin, bilgeliğin amacının, düşü, onu ararken yitirmemek için yeterince yükseklerde kurmak gerektiğini öğretmelerini bekleyememişti.

Sally Teyze koltuğunda sürekli sallanıyordu.

«Hımm, hangisinin olduğu önemli değil. İkisi de birbirinden kötüydü. Ama sanırım bundan kendileri sorumlu değildi, böylesine yetiştirildikten sonra. İkisi de alabildiğine şımartılmıştı. Lucy Sartoris, yaşadığı sürece, kimsenin onları dizginlemesine izin vermezdi. Benim çocuklarım olsalardı, şimdi...» Sallanmayı sürdürdü. «Onların bu damarını kırardım. Bunlara benzer iki yabani Kızılderili yetiştirdim. Ama bunlar, Sartoris'lerden daha iyisinin olmadığını düşünürler. Lucy Cranston bile, eyaletin iyi bir ailesinden geldiği halde, bir Sartoris'le evlenmek, ve iki Sartoris'in annesi olmak, tanrısal bir mucizeymiş gibi davra-

nırdı. Gurur, yersiz bir gurur.»

Koltuğunda sürekli sallanıyordu. Narcissa'nm elinin altındaki kedi tembel bir şımarıklıkla tüylerini kabarttı.

«Öbürünün yerine John'un ölümü, onlara Tanrının bir cezasıydı. John, hiç olmazsa yolda gördüğü bir hanıma şapkasını çıkarırdı, ama öteki...» Tekdüze biçimde sallanıyor, ayaklarını yere vuruyordu. «O çocuktan uzak durmaya bak. Zavallı küçük karısını öldürdüğü gibi seni de öldürür.»

Narcissa, «Beni hiçbir hak tanımadan yargılıyorsun, Sally Teyze,» dedi. Kedinin parlak tüyleri altındaki kaslar birdenbire bir tel gibi sımsıkı düğüm oldular; hayvanın bedeni lastik gibi uzayarak elinin altından kaydı ve hızla verandanın karşı yönünde gözden kayboldu.

Narcissa, «Of,» diye bağırdı. Sonra hızla döndü ve Sally Teyze bastonunu kaparak dışarı koştu.

««Ne —,» dedi Sally Teyze. «Bastonumu buraya getir.» Gözlerini kapıya dikmiş oturuyor, Narcissa'nın, önce holde, sonra verandada, ökçelerinin takırtısını duyuyordu. Ayağa kalkıp pencereden eğildi. «Bastonumu buraya getir,» diye bağırdı.

Narcissa verandayı hızla geçerek bahçeye ilerledi. Kedi, verandanın yanındaki Çinleylağı çiçeklerinin arasında büzülmüş, sarı gözlerini kırpmadan çevresine bakınıyordu. Narcissa üzerine atıldı; bastonunu kaldırmıştı.

«Bırak onu!» diye bağırdı. «Bırak!» Bir süre daha sarı gözler üzerine dikili kaldı, sonra kedi başını eğerek uzun zıplayışlarla koşup uzaklaştı; kuş, dişlerinin arasındaydı.

«Of-f-f, Allah kahretsin!» diye bağırdı. «Allah kahretsin! Sen — sen Sartoris!» Tekir kedi evin köşesini hızla dönerken ışıyan son parıltısının ardından bastonu fırlattı.

Narcissa ile Bayan Jenny, karanlık salonda oturuyorlardı. Kapılar her zamanki gibi aralıktı; genç Bayard birdenbire kapıda belirdi, Bayan Jenny'ye bakarak durdu.

Bayan Jenny, «Bayard bu,» dedi. «Gir içeri, bir de, Narcissa'yla konuş, oğlum.»

Bayard, belli belirsiz, «Selâm,» dedi ve Narcissa piyano taburesinde dönerek, piyanoya biraz daha sokuldu.

Bayard, «Kim?» diye sordu, içeri girerken; Narcissa'nın anımsadığı o dizginlenmiş, soğuk zorba tavrını da birlikte getirmişti.

Bayan Jenny, ters bir sesle, «Narcissa,» dedi. «Haydi konuş onunla, tanımıyormuş gibi davranmaktan da vazgeç.»

Narcissa'nın uzattığı eli gevşekçe tuttu, ama ona bakmıyordu Bayard. Narcissa elini çekti. Bayard, önce yine ona, sonra uzağa baktı ve ellerini saçlarının arasında gezdirerek önlerinde durdu.

«İçki istiyorum,» dedi. «Çalışma masasının anahtarını bulamıyorum.»

«Dur da bizimle birkaç dakika konuş, sonra içersin.»

Bir an önlerinde durdu, sonra birdenbire kımıldadı ve Bayan Jenny daha konuşma olanağı bulamadan öteki iskemlede duran zarfı çekip aldı.

Bayan Jenny, «Bırak onu, pis yabani!» diye bağırdı. Ayağa kalktı. «Ayakta duramayacak kadar güçsüzsen, işte, benim iskemlemi al,» dedi. Narcissa'ya dönerek ekledi. «Anahtarlarımı almalıyım, hemen dönerim.» Bayard kendini iskemleye bırakmış, elini saçlarının arasında gezdiriyor, bakışları ayağındaki çizmelerin doğrultusunda bir yerlere dalıyordu. Narcissa hiç ses çıkarmadan oturuyordu; sırtını piyanoya dayamış, küçülmüştü. Sonunda konuştu.

«Karına çok üzüldüm... John. Bayan Jenny'den sana söylemesini istedim, o...»

Bayard, ellerini yavaş yavaş saçlarında gezdirerek, geçici durgunluğunun arkasında gizlediği zorbalığıyla oturuyordu.

«Sen evli değilsin, değil mi?» diye sordu. Narcissa hiç kıpırdamadan oturuyordu. «Denemelisin,» diye ekledi. «Herkesin bir savaşa gitmesi gerektiği gibi, herkes bir kez evlenmeli.»

Bayan Jenny anahtarlarla döndü; Bayard, uzun, hırçın bedeniyle dimdik ayağa kalkıp onlardan ayrıldı.

Bayan Jenny, «Artık çalabilirsin,» dedi. «Bizi bir daha rahatsız etmez.»

«Hayır, gitmeliyim.» Narcissa hızla ayağa kalkıp piyanonun üzerinden şapkasını aldı.

«Ama daha yeni geldin.»

Narcissa, «Gitmeliyim,» dedi. Bayan Jenny de ayağa kalktı.

«Peki, gitmek zorundaysan. Sana biraz çiçek toplayayım. Bir dakika bile sürmez.»

«Hayır, başka zaman; ben —ben— yakında yine gelir, biraz alırım. İyi günler.» Kapıdan çıkarken hole yavaşça göz gezdirdi, sonra yürüdü. Bayan Jenny verandaya kadar onu izledi. Narcissa merdivenlerden indi; şimdi hızlı hızlı arabasına doğru yürüyordu.

Bayan Jenny, «Yine gel, arasını uzatma,» diye seslendi.

Narcissa, «Olur, gelirim,» dedi. «Yakında. İyi günler.»

2

Genç Bayard, Memphis'ten arabasıyla döndü. Kasabaya yüz yirmi kilometre uzaktaydı; yol, bir bölümü toprak olduğundan, bir saat kırk dakika sürmüştü. Araba, uzun, basık ve griydi. Dört silindirli motorunda on altı supap ve sekiz buji vardı; arabayı satanlar, sa-

atte yüz yirmi sekiz kilometre gidebileceğini belirtmişlerdi, ancak arabanın ön camına yapıştırılmış, Bayard'ın hiç dikkat etmediği bir kâğıt parçasında kırmızı harflerle, ilk sekiz yüz kilometre boyunca bu kadar hız yapılmaması gerektiği yazılıydı.

Genç Bayard, araba yolundan gelip evin tam önünde durdu; büyükbabası ayaklarını verandanın parmaklıklarına dayamış oturuyor, Bayan Jenny sütunlardan birinin yanında, siyah giysisi içinde şık, hazır, bekliyordu. Sonra merdivenlerden indi, arabayı inceledi, kapıyı açtı, içeri girerek koltukları denemek istedi. Simon kapıya geldi ve arabaya kısa, küçümseyici bir bakış fırlatıp çekildi; Isom evin köşesinden göründü, arabanın çevresinde katıksız ve özlem dolu bir beğeniyle dolaştı. Yaşlı Bayard ise, purosu parmakları arasında, bu uzun, tozlu şeye bakmakla yetinip homurdandı.

Bayan Jenny, «Salıncaklı koltuk kadar rahat,» dedi, sonra yaşlı Bayard'a «Gelip denesene,» diye seslendi. Ancak yaşlı adam yine homurdandı; ayakları parmaklıklara dayalı, oturmasını sürdürdü, genç Bayard'ın gelip arabanın içine kayarcasına süzülmesini izledi. Genç adam denemek için önce motoru çalıştırdı, sonra durdurdu. Isom, arabanın yanında iple bağlanmış bir köpek gibi duruyordu. Benç Bayard ona baktı.

«Sonra sen de binersin,» dedi.

Bayan Jenny, «Neden şimdi binmiyor?» dedi. «Haydi atla Isom.» Isom arabaya bindi; yaşh Bayard onların sessizce araba yolundan çıkmalarını, arabanın vadide gözden kaybolmasını izledi. Biraz sonra gök mavisi ikindide ağaçların arkasında güneşte pembeleşen bir toz bulutu belirdi, giderek solgunlaştı ve ardında uzaklardan gelen gökgürültüsüne benzer bir ses bırakarak kayboldu. Yaşlı Bayard purosundan bir soluk çekti. Simon yine kapıda göründü ve orada durdu.

«Tam yemek saatinde nereye gidiyorlar dersiniz?» Bayard homurdandı, Simon da kapıda durarak kendi kendine bir şeyler mırıldandı.

Yirmi dakika sonra araba döndü, hemen hemen bir önceki tekerlek izleri üzerinde durdu. Arkada oturan Isom'un mutluluğu yüzünden okunuyordu. Bayan Jenny şapka giymişti, saçlarını iki eliyle bastırıyordu; araba durunca birkaç dakika öylece kaldı. Sonra derin bir soluk aldı.

«Keşke sigara içseydim,» dedi. Sonra da, «Yapacağı en son hız bu mu?» diye sordu.

Isom inip Bayan Jenny'ye kapıyı açtı. Bayan Jenny'nin her yanı biraz tutulmuştu, ancak gözleri parlıyordu; kuru, buruşmuş yanakları da kızarmıştı.

Simon kapıdan sordu: «Nereye kadar gittiniz?»

Bayan Jenny, «kasabaya indik,» diye gururla yanıtladı; sesi bir genç kızınki gibi canlıydı. Kasaba altı kilometre ötedeydi.

Bir hafta sonra bir gün, yaşlı adam Falls, kasabaya geldiğinde, yaşlı Bayard'ı çalışma odasında buldu. Bu aynı zamanda yönetim kurulu odasıydı. Çok büyüktü; içeride, çevresinde iskemleler dizili uzun bir masa, boş banka fişlerinin saklandığı bir dolap, yaşlı Bayard'ın kapaklı yazı masasıyla döner iskemlesi ve her öğlen yaklaşıp bir saat uzanıp kestirdiği bir divan vardı.

Yazı masasının üstü, evdeki masa gibi karmakarışıktı; bankacılıkla ilgisi olmayan çeşitli şeylerle doluydu, şöminenin rafında da tarımcılıkla ilgili bir sürü ufak tefek şey duruyordu; aynı zamanda sıra sıra dizilmiş çeşitli pipolar da buraya konmuştu; bir de, müdüründen odacısına varana kadar tüm bankada çalışanlara, müşterilerin bile büyük bir bölümüne bir tür ödün olan, iki ya da üç kavanoz tütün duruyordu. Hava izin verdiğinde yaşlı Bayard, günün büyük bir bölümünü arkaya eğilebilir koltuğunda, sokak kapısının önünde geçirirdi; ötekiler onu orada görünce

çalışma odasına giderler, kavanozlardan pipolarını doldururlardı. Aynı anda bir pipoluk tütünden çok alınmaması için aralarında bir tür sessiz anlaşma yapmışlardı. Yaşlı adam Falls'ın aylık ziyaretlerinde, yaşlı Bayard'la ikisi bir odaya çekilir, yarım saat ya da daha uzun bir süre, birbirlerine karşılıklı bağırıp dururlardı (ikisi de sağırdı). Seslerini sokaktan ve her iki yandaki bitişik dükkânlardan duyabilirdiniz.

Yaşlı adam Falls'ın gözleri bir çocuğunki gibi mavi ve saftı; ilk yaptığı şey, yaşlı Bayard'ın onun için hazırlattığı paketi açmak, içindeki çiğneme tütününden biraz alarak ağzına atmak, sonra tütünleri yerleştirerek paketi yine dikkatle sarmaktı. Yılda iki kez pakete tümüyle yeni bir giysi takımı konmuş olurdu; başka zamanlarda ise, tütün ve ufak bir torba nane şekeri bulunurdu. Yaşlı adam Falls, hiçbir zaman ipi kesmez, paketi, sertleşmiş yamru yumru parmaklarıyla açar, sonra yine dikkatle sarardı. Para kabul etmezdi.

Şimdi rengi solmuş temiz tulumu sırtında, Bayard'ın karşısında oturuyordu; paket dizlerindeydi, Bayard'a o sabah yolda yanından hızla geçen arabayı anlatıyordu. Yaşlı Bayard kıpırdamadan oturuyor, yaşlı, acımasız gözleriyle ona bakarak sözünü bitirmesini bekliyordu.

«Kim olduğunu iyi biliyor musun?»

«Yanımdan öylesine hızla geçti ki, içinde biri var mıydı yok muydu, anlayamadım. Kasabaya gelince kim olduğunu sordum. Sanırım, senden başka herkes onun arabayı nasıl hızla sürdüğünü biliyor.»

Yaşlı Bayard, bir süre konuşmadan oturdu, sonra sesini yükseltti:

«Byron.»

Kapı açıldı, muhasebeci içeriye girdi.

«Evet Albayım, buyurun,» dedi, tekdüze bir sesle.

«Eve telefon et, torunuma ben eve gidene kadar o arabaya yaklaşmamasını söyle.»

«Peki Albayım.» Muhasebeci geldiği gibi sessizce çıkıp gitti.

Bayard, döner iskemlesini hızla çevirdi; bu arada yaşlı adam Falls, öne doğru eğilerek ilgiyle Bayard'ın yüzüne baktı.

«Nedir o yüzündeki öyle, Bayard?» diye sordu.

Bayard, «Ne?» dedi; sonra elini yüzündeki yaygın kızartının ortaya çıkardığı ufak bir kabarıklığa götürdü. «Bu mu? Bilmem. Bir haftadır orada. Neden?»

«Büyüyor mu?» diye sordu öbürü. Kalktı, paketini bir kenara bırakarak elini uzattı. Yaşlı Bayard, başını geri çekti.

«Bir şey değil, canım,» dedi, ölçülü bir sesle. «Boşver, bırak şimdi.» Ancak yaşlı adam Falls, ötekinin elini kenara iterek, parmaklarıyla o noktaya dokundu.

«Hımm,» dedi «Kaya gibi sert. Daha da büyüyeceğe benzer. Bekleyip olgunlaştığında çıkarırım onu. Daha zamanı gelmemiş.» Bu arada birdenbire ve sessizce muhasebeci belirdi yanlarında.

«Aşçınız, Bayan Jenny'yle torununuzun arabayla gittiklerini söyledi. Ben de sizin dediklerinizi ilettim.»

Yaşlı Bayard, «Jenny onunla mı dedin?» diye sordu.

Muhasebeci, tekdüze sesiyle yineledi: «Aşçınız öyle diyor.»

«Peki, tamam.»

Muhasebeci çekildi; yaşlı adam Falls paketini aldı, «Ben de gitsem iyi olacak,» dedi. «Gelecek hafta gelir, o yüzündeki şeye bakarım. Ben gelene kadar dokunma sakın.» Muhasebeciyi izledi. Bu sırada yaşlı Bayard kalktı ve kendini beğenmiş yürüyüşüyle bekleme odasından geçti; kapıda, koltuğunu biraz arkaya doğru yatırdı.

O, öğle sonrası, eve gittiğinde araba ortalarda yoktu; halası da seslenişini yanıtlamamıştı. Odasına

çıktı, binici çizmelerini giyerek bir puro yaktı, ancak pencereden arka avluya bakınca, ne Isom ne de eyerlenmiş kısrağı görebildi. Yaşlı avköpeği onun penceresine bakıyordu. Yaşlı Bayard'ın başı pencerede görününce, köpek kalktı, mutfak kapısına giderek orada durdu, sonra yine Bayard'ın penceresine baktı. Yaşlı Bayard merdivenlerden ağır aksak adımlarla indi, evin içinden dolaşarak mutfağa gitti. Caspey, masa başında oturmuş hem bir şeyler yiyor, hem de Isom ve Elnora'yla konuşuyordu.

Caspey, «Bir keresinde, benimle bir başka çocuk —» derken, Isom, Bayard'ı gördü; köşede üzerinde oturduğu sandıktan kalktı; yuvarlak yüzünde, yuvalarından fırlamış gözlerinin akları göründü. Elnora da elindeki süpürgeyle kalakaldı; ancak Caspey yerinden kalkmadan, yalnızca başını çevirdi, ağzındaki çiğnemeyi sürdürerek kapıda duran yaşlı Bayard'a gözlerini kırpıştırdı.

Bayard, «Sana bir hafta önce, buraya ya hemen gelmen, ya da bir daha hiç uğramaman için haber yollamıştım,» dedi. «Haberi aldın, değil mi?»

Caspey, ağzında bir şeyler geveledi; hâlâ yemeğini çiğniyordu; yaşlı Bayard mutfağa girdi. «Kalk, gidip atımı eyerle,» dedi.

Caspey, özellikle sırtını çevirerek, ayran bayrağını kaldırdı. Elnora, «Haydi git Caspey!» diye fısıldadı.

Caspey, Bayard'ın sağırlığının hemen yanıbaşında, «Ben burada çalışmıyorum ki,» diye yanıtladı. Sonra Isom'a döndü, «Git de sen eyerle atını. Burada çalışan sen değil misin?» dedi.

«Caspey, Tanrı aşkına!» diye yalvardı Elnora. Sonra, «Evet Albayım, şimdi hazırlayacak atınızı,» diye yüksek sesle ekledi.

Caspey, «Kim, ben mi?» dedi. «Hazırlayacağa benziyor muyum?» Ayranı ağzına dikmiş içiyordu; Bayard yine kımıldadı; Caspey, onun üzerine gelmesin-

den korkarak hemen yerinden kalktı, mutfağı geçerek kapıya doğru yöneldi; ama sırtından bile huysuz bir küstahlık akıyordu. Kapıyı açmaya çalışırken, Bayard ona yetişti.

«O atı eyerleyecek misin sen?» diye sordu.

Caspey, «Hiç eyerlemez olur muyum, büyük efendimiz!» diye Bayard'ın sağırlığının hemen altındaki bir ses tonuyla karşılık verdi.

«Ne?»

Elnora, «Aman Tanrım, Caspey!» diye inledi. Isom korkudan köşeye sindi. Caspey hızla gözlerini Bayard'ın yüzüne kaldırdı ve tel kapıyı açtı.

Sesini yükselterek sözlerini yineledi, «Hiç eyerlemez olur muyum diyorum.» Simon, avköpeğinin yanında, merdivenlerin dibinde duruyor, şaşkınlıktan bir karış açık kalmış dişsiz ağzıyla onları izliyordu. Bu sırada yaşlı Bayard, odun sepetinden kocaman bir odun parçası alıp vurdu, Caspey açık duran kapıdan, merdivenden aşağı yuvarlanıp babasının ayakları dibine düştü.

«Haydi şimdi git, o atı eyerle,» dedi.

Simon, oğlunun kalkmasına yardım etti, onu ambara doğru götürdü; avköpeği onları ağır başlı bir ilgiyle izledi. Simon öfkeyle, «Sana hep söylüyorum, bu senin burnu bir karış havada beylik sözlerin geçmez burada,» dedi. «Bağışlayan Tanrıya şükret ki, kafanı bayağı sağlam yaratmış. Git o atı getir, o zenci özgürlüğünden sözeden sözlerini de kasaba halkına sakla; belki onlar seni dinler. Hem neden biz zenciler özgür olmak isteyelim ki? Bize yetecek kadar beyaz adam mı yok.»

Yaşlı Bayard o akşam yemekte kuzu haşlamasını yerken torununa baktı. «Will Falls bugün seni Yoksullar Evi tepesinden saatte altmış beş kilometre hızla geçerken gördüğünü söyledi,» dedi.

Bayan Jenny hemen, «Altmış beş mi, saçmalama,» dedi «Seksen yediydi. Ben şeye bakıyordum, ne diyorlar ona Bayard? — hızölçere.»

Yaşlı Bayard, başı biraz eğilmiş olarak oturuyor, eti kesen bıçakla çatalı tutan ellerinin titremesine bakıyordu; yeleğine sıkıştırılmış peçetenin altında yüreğinin hafif ama duracakmış gibi hızlı hızlı atışını duyuyordu. Bayan Jenny'nin gözleri üzerindeydi.

Sert bir sesle, «Bayard,» dedi, «yanağındaki o şey ne?» Yaşlı adam öylesine hızlı kalktı ki, iskemlesi geriye patırdıyla düştü ve o, ağır, öfkeli adımlarla odadan çıktı.

3

Bayan Jenny, gazetesinin arkasından, yaşlı Bayard'a, «Benim ne yapmamı istediğini biliyorum,» dedi. «Ev işlerini bir kenara itmemi, tüm zamanımı o arabanın içinde geçirmemi istiyorsun; senin istediğin bu. Ama ben bunu yapamam. Arada bir onunla arabaya binip dolaşmaya bir diyeceğim yok. Ama arabayı hızlı kullanmasın diye ya da kafasını kırmasını önlemek için gün boyu zamanımı onunla geçiremem, çünkü yapacak bir sürü işim var.» Gazeteyi sertçe hışırdattı.

Sonra konuşmasını sürdürdü, «Hem, umarım, yanında biri var diye arabayı daha yavaş süreceğini düşünecek kadar da saf değilsin. Öyle düşünüyorsan, en iyisi sen Simon'u onun yanına ver. Tanrı bilir ya, Simon'un boş zamanı çok. Sen at arabasını kullanmaktan vazgeçtikten sonra ona yapacak bir şey kaldıysa, onu da ben bilmiyorum.» Yine gazetesine döndü.

Yaşlı Bayard'ın purosu, kıpırtısız parmakları arasında, kendi kendine yanıyordu.

«Isom'u gönderebilirim,» dedi.

Bayan Jenny gazetesini öfkeyle hışırdattı ve yeğenine uzunca bir süre dik dik baktı. «Tanrı yardımcın olsun adam; en iyisi onu bir odaya kapat, üzerine de bir kilit vur, olsun bitsin.»

«İyi ama, sen kendin Simon'u gönder demedin mi? Simon'un yapacak işi var. Isom'un ise günde bir kez atımı eyerlemekten başka yaptığı bir şey yok; onu ben kendim de yapabilirim.»

Bayan Jenny, «Şaka yapıyordum,» dedi. «Ama bunca yıldır öğrenmiş olmam gerekirdi, siz şakadan filân anlamazsınız. Sen kara derililere ille de yeni işler yaratmak istiyorsan, Simon'u al. Başımızı sıcak tutmak, masamızda yiyecek bir şeyler bulundurmak için Isom gerekli bana.» Yine gazetesini hışırdattı, «Bu kadar hızlı araba sürmemesini neden kendisine söylemiyorsun? Günde sekiz saat bankanın kapısı önünde oturan bir adam, neden günün geri kalan bölümünü istemeye istemeye işkence içinde o arabada geçirsin?»

«Ondan bunu istememin bir yararı olur mu dersin? O başbelâlarından hangisi benim isteklerime kulak asmıştır ki.»

«İsteyecekmiş, daha neler,» dedi Bayan Jenny. «Sana istemekten söz eden kim. Düpedüz söyle! Bir daha hızlı gittiğini duyarsam, kemiklerini kırarım senin, de. Bana kalırsa sen de o arabada dolaşmak istiyorsun, ama bunu kabul etmeye yanaşmıyorsun. Kendin gidemeyince, onun da gitmesini istemiyorsun.» Bu sırada yaşlı Bayard ayaklarını yere vurarak kalkmış, ağır adımlarla odadan çıkmıştı.

Bayan Jenny, onun merdivenleri çıkacağına, arka hole geçtiğini duydu; biraz sonra o da kalkarak arka verandaya çıktı; yaşlı Bayard orada, karanlıkta duruyordu. Gecenin karanlığı, baharın getirdiği sayısız kokular ve böceklerle doluydu. Işık ve devinim dolu ak karanlığa, koyu kara çizilmiş ambar, göğe doğru yükseliyordu.

Bayan Jenny sabırsızca yaşlı Bayard'ın koluna dokunarak, «Henüz gelmedi,» dedi. «Ben sana söyleyebilirdim. Haydi yukarı git, yat. Gelince sana haber vereceğini bilmiyor musun? Bu garip kuşkularınla, şimdi sence o bir hendeğe yuvarlanmış kalmıştır. Böyle kötü şeyler düşünme.» Sonra daha yumuşak bir sesle ekledi, «O arabayla ilgili aşırı çocuksu davranıyorsun. Geceleri, gündüzlerden daha sakıncalı değil ki. Haydi gel içeri.»

Yaşlı Bayard onun elini itti, yine de uysalca dönüp içeri girdi. Bu kez merdivenleri çıktı, odasına gitti. Bayan Jenny yatak odasından gelen gürültüleri duydu. Az sonra, yaşlı Bayard, kapı ve çekmeceleri çarpmayı bırakarak, Dumas'ını alıp masa lâmbasının altına uzandı. Bir süre sonra kapı açıldı, genç Bayard içeri girdi, donuk gözleriyle ışık çemberinin içine geldi.

Büyükbabası onun geldiğini duymadı; torunu onun koluna dokundu. Yaşlı Bayard başını kaldırdı, ve genç Bayard dönüp odadan çıktı.

Banka pencerelerinin perdeleri saat üçte kapandıktan sonra, yaşlı Bayard çalışma odasına çekildi. Demir parmaklıklı pencere arkasında bulunan veznedar ve muhasebeci, odadan gelen gürültüleri patırtıları duyuyorlardı. Gümüş paraları eliyle düzeltip kule yapan veznedar, duraksadı.

«Duyuyor musun?» dedi. «Son günlerde kafasında bir şeyler var onun. Eskiden arabası onu almaya gelene kadar, kedi gibi sessizce otururdu, ancak son birkaç gündür kocaman eşekarılarıyla boğuşuyormuşcasma bir patırtıdır gürültüdür gidiyor.»

Muhasebeci hiçbir şey demedi. Veznedar gümüş para yığınını bozmadan bir kenara koydu, bir kule daha yapmaya başladı.

«Son günlerde kafasında bir şeyler var. Sanırım

o müfettiş bir şeyler söyledi.»

Muhasebeci hiçbir şey demedi. Hesap makinesini masasına götürdü ve kolu indirdi. Arka odada yaşlı Bayard gürültülü sesler çıkararak dolaşıyordu. Veznedar, kalan gümüş paraları da tepeleme dizdikten sonra, bir sigara sardı. Muhasebeci makinenin düzenli tıkırtısına eğilmişti. Veznedar sigarasını yaktıktan sonra paytak paytak pencereye doğru yürüyüp perdeyi açtı.

«Bugün Simon at arabasını getirmiş,» dedi. «Oğlan arabanın başını yemiş olacak. Albaya haber vereyim.»

Muhasebeci yerinden kayarcasına kalktı, gidip kapıyı açtı. Yaşlı Bayard şapkasını giymiş, masasının başında oturuyordu.

«Tamam Byron,» dedi. Muhasebeci yerine döndü.

Yaşlı Bayard o çalımlı yürüyüşüyle bankadan çıktı; sokak kapısını açınca birdenbire durdu; eliyle kapının tokmağını sıktı.

«Bayard nerede?» dedi.

«Gelmeyecek,» dedi Simon. Yaşlı Bayard arabaya doğru yürüdü.

«Nasıl? Nerede o?»

Simon, «Isom'la birlikte yine arabaya binip gittiler,» dedi. «Kimbilir şimdi nerededirler. Oğlanı günün ortasında işinin başından çekip alıyor, arabayla gezmeye götürüyor.» Yaşlı Bayard arabaya tutundu; yüzündeki o kabartı yine belirginleşmişti. Simon konuşmasını sürdürüyordu: «Isom'u iyi yetiştirmek için bu kadar çabalamamdan sonra, şu işe bakın!» Atların başlarını yukarıda tutarak, efendisinin binmesini bekledi. «Araba gezintisi yapıyorlarmış,» diye söylendi, «araba gezintisi!»

Yaşlı Bayard arabaya bindi ve kendini külçe gibi koltuğa bıraktı.

«Tanrı biliyor ya,» dedi, «şu kasabadaki en vurdumduymaz kişiler için çalışıyorum ben. Ama unut-

mayasınız: böyle giderse, benden önce sizler düşkünlerevini boylarsınız.»

Simon, «Şimdi de siz kavgaya başladınız,» dedi. «Tam evden çıkarken, Bayan Jenny arkamdan bağırmaya başladı; burada da siz. Küçük bey o oğlanı rahat bırakmazsa, tüm çabalarıma karşın kasabadaki zencilerden biri olup çıkacak.»

Yaşlı Bayard, «Jenny onu yeterince şımarttı,» dedi. «Torunum bile daha kötüsünü yapamaz.»

Simon, «Doğru söylediniz,» diye başını salladı. Dizginleri çekti. «Haydi bakalım, deh.»

«Simon, dur bir dakika,» dedi yaşlı Bayard.

Simon atları durdurdu. «Gene ne oldu?»

Yaşlı Bayard'ın yanağındaki kabartı her zamanki görünümünü almıştı.

«Çalışma odama git, şöminenin rafından bir puro al,» dedi.

İki gün sonra yaşlı Bayard ile Simon, ikindiüzeri at arabasıyla ağır ağır eve dönerlerken, dönemeçlerden birinde, araba gümbürtüyle önlerine fırladı; önce yol kenarındaki bir hendeğe yuvarlanır gibi oldu, sonra yine düz yola çıktı ve yanlarından hızla geçti; işte o kısa anda Simon, direksiyonun arkasında Isom'un gözlerinin beyazlarını ve bir karış açılmış ağzında fildişi rengi dişlerini gördü. O gün eve dönünce, Isom'u ahıra çekerek, koşum takımının kayışıyla kırbaçladı.

O akşam yemekten sonra yine çalışma odasında oturuyorlardı. Yaşlı Bayard sönük purosunu parmakları arasında tutuyor, Bayan Jenny gazetesini okuyordu. Gecenin hafif esintisi, içeriye baharla yüklü bir havayı dolduruyordu.

Birden yaşlı Bayard, «Belki bir süre sonra bıkar,» dedi.

Bayan Jenny başını kaldırdı, «Bıkınca ne olacak biliyorsun, değil mi?» diye söylendi. «Arabanın yeterince hızlı olmadığını anlayınca ne yapacak dersin?»

Yaşlı Bayard'a gazetesinin üzerinden bakıyordu. «O zaman gidip bir uçak satın alacak.» Gazeteyi hışırdatarak, sayfayı çevirdi. «Evlenmeli,» diye ekledi okumasını sürdürerek, «bir oğlu olsun, sonra ne zaman, nerede isterse gitsin öldürsün kendini.» Bayard ve ölen kardeşini düşünerek, «Yaradan da ne yaptığını bilmiyor doğrusu,» dedi. Sonra, «Ama Tanrı bilir ya, hoşlandığım hiçbir kızın da onunla evlenmesine gönlüm elvermez.» Gazeteyi hışırdattı; sayfayı çevirdi. «Ondan başka ne bekliyorsun bilmem. Ya da herhangi bir Sartoris'ten. Birlikte dolaşmaya çıkıp arabayla kaza yapmasını önleyeceğini düşünerek saatlerini boşuna tüketiyorsun. Aslına bakarsan, öyle bir şey olacak olursa sen de onun yanında olasın diye gidiyorsun. Şimdi söyle bana, sen sanki bizleri ondan daha mı çok düşünüyorsun?»

Yaşlı Bayard, purosu parmakları arasında, oturuyor, hâlâ Bayan Jenny'den yana bakmıyordu. Bayan Jenny ise gazetesinin üstünden yine onu gözlüyordu. «Sabah ben de seninle kasabaya geliyorum; doktora gidip yüzündeki o şişi göstereceğiz. Anladın mı?»

Yaşlı Bayard, çekmecenin önünde yaka ve boyunbağını bırakarak, pipoyu aldı, kararmış lülesini başparmağıyla yavaşça ovalayarak öylece durdu.

Sonra âni bir kararla odadan çıktı, yavaş adımlarla holü geçerek dipteki, karanlığa tırmanan merdivenin başında durdu; el yordamıyla elektrik düğmesini çevirip ışığı yaktı, dar basamaklardan dikkatle çıkmaya başladı; merdivenin sonunda, ters açıdaki başka bir kapıyı açtı; bu kapıdan, toz, suskunluk ve kullanılmayan eski şeyler kokan basık, geniş bir odaya giriliyordu.

Oda gelişigüzel atılmış eşya ile tıklım tıklım doluydu; iskemle ve sedirler birbirlerine soğuk ve hüzünlü kucaklamalarla hafifçe sarılmış sabırlı ve sus-

kun hayaletler gibiydi; burası ölü Sartoris'lerin toplanıp aralarında geçmişteki o müthiş yıkım günlerini konuşmaları için uygun bir yerdi. Tavanın tam ortasından, tek bir iple tutturulmuş çıplak bir ampul sarkıyordu. İpi çözüp ampulü sedir ağacından yapılmış sandığın dayalı durduğu duvardaki bir çiviye getirip taktı ve sandığın yanına bir iskemle çekip oturdu.

Sandık, oğlu John'un bir eski İspanyol kurşununa ve sarıhummaya yenik düşüp öldüğü 1901 yılından beri açılmamıştı. Gerçi geçen yılın temmuz ve ekim aylarında sandığı açabilirdi, ancak öteki torunu da soyunun tümünün ölüme koşan ivedilik ve uğursuzluğunu özümlediğinden, bir taşla iki kuş vurmak istermişçesine, bir süre beklemişti.

Kilit açılmıyordu; onunla bir süre sabırla uğraştı. Pasın tortusu dökülüp ellerine bulaşınca, uğraşmaktan vazgeçip kalktı, çevresini altüst ederek kilidi açacak bir şeyler araştırdı. Sonra demirden ağır bir şamdan bulup döndü, bununla vurarak kilidi açtı, kapağı kaldırdı. Sandıktan iç açıcı hafif bir sedirağacı kokusu yükseldi, bir de, eski küller deşen özlem dolu kuru bir misk kokusu. Eline ilk gelen şey bir giysiydi. Brokar kumaştan bol kıvrımları vardı ve ince karo dantelinin dökülüşü, şubat güneşi gibi tozlu bir sarılıkta, solgun ve cansızdı. Giysiyi dikkatle çıkardı. Dantel, elleri arasından, dökülen şarap gibi yumuşak ve solgun, aktı. Onu bir kenara koydu, sandıktan ince uzun bir kılıç çıkardı. Bu bir İspanyol kılıcıydı, ince, kusursuz bir keman yayını anımsatıyordu; kadife kını çok süslü, zarif ve yer yer lekeliydi; dikiş yerleri açılmıştı.

Yaşlı Bayard kılıcı bir süre elinde tuttu; dengesini avucunda hissetti. El değmemiş ıssız bölgelerde tütün yetiştirmeye kalkacak, basit ve sinsi komşularıyla döğüşe döğüşe toprağı işleyecek, sertleşmiş topukları, buruşmuş yenleriyle her şeye meydan okuyan

bir Sartoris için bulunmaz bir silâhtı.

Kılıcı da bir kenara koydu; sandıktan bu kez ağır bir süvari kılıcını, sonra da gül ağacından yapılma bir kutu içinde gümüş desteklere yerleştirilmiş olan, yarış atlarının aldatıcı inceliği ve zarifliğine bürünmüş iki düello tabancası çıkardı. Bir de yaşlı adam Falls'ın «şu tehlikeli silâh» dediği kısa namlulu cep tabancası vardı; güdüktü ve kötücüllük sinmiş gümüşü, soğuk ve acımasız bir sözde-yararlılıkla kaplıydı; öteki iki silâhın ortasında, iki çiçek arasına girmiş, acımasız ve ölümcül bir böceği andırıyordu.

Sandıktan sırasıyla, 1840'lardan kalma bir mavi subay başlığı, ufak toprak bir tas, bir Meksika palası ve lokomotif sürücülerinin kullandığı türden uzun boyunlu bir yağdanlık çıkardı. Bu, gümüştendi ve üzerine, kocaman, çan biçiminde bacası olan, süslü bir çelenkle çevrilmiş bir lokomotifin resmi kazılmıştı. Altında «Virginia» adı ve «9 ağustos 1873» tarihi vardı.

Bunları da bir yana koydu ve birdenbire kesin bir kararlılıkla sandığın içindeki öbür eşyaları da çıkardı — *Konfederasyon*[1] askerlerinin üniforması grisinde, düğme ilikleri kumaşın kenarına kordonla tutturulmuş örgüden bir giysi ve eski dansları, lavanta, hanımeli kokularıyla ipil ipil yanan mum ışıklarını anımsatan ince dallarla süslü bir muslin giysiyi bir kenara koydu. Sonra eline düzenli paketler hâlinde sarılmış bir tomar sararmış kâğıt geldi; daha da dipte, cilt kenarları pirinçle süslü, kocaman bir İncil vardı. Bunu çıkararak, sandığın kenarına dayadı ve açtı. Kâğıt, yıllarca durmaktan kahverengileşmiş ve yumuşamıştı; her sayfayı, hafif nemli dişbudak odunu görünümünü anımsatan eski ve solmuş baskısı bir arada tutuyormuş gibiydi. Dikkatle kitabın sonunda-

---

1. **Konfederasyon:** Amerikan İç Savaşı sırasında Güney Eyaletlerinin Federasyonu.

ki boş bırakılmış sayfaları çevirdi. En son sayfanın dibine doğru, ad ve tarihlerin yazılı olduğu bir sütun vardı; zamanın yüklendiği yerlerde giderek solan ad ve tarihler, gösterişsiz ve silik bir yalınlıkta ortaya çıktı. Üst kısımdakiler, önceki sayfadakiler gibi okunabilir nitelikteydi, ancak kâğıdın yarısından sonrası, zamanın oluşturduğu solgun ve yumuşak lekelerle arada bir görülen kahverengimsi kalem izleri dışında bomboştu.

Yaşlı Bayard, kutsallaştırılmış adının silinmeye yüz tutmuş izlerine bakarak bir süre oturdu. Sartoris'ler, Zamana meydan okumuşlardı, ancak Zaman daha kalıcı olduğundan mı nedir, hiç kin gütmemişti ve belki de onların varlığını umursamamıştı bile. Gene de Sartoris'lerinki iyi bir gösteriydi.

John Sartoris, «On dokuzuncu yüzyılda,» dedi, «soy sopla övünmek saçma sayılır. Özellikle, bir adamın nereden geldiğinin değil, yalnızca ne elde ettiğinin ve nereye ulaştığının önem taşıdığı ve hepimizin ortak bir geçmişi olan Amerika'da bu böyledir. Hangi soydan geldiğimizi söylemek gerekirse, rahatlıkla gösterebileceğimiz tek bir yer Londra Ağır Ceza Mahkemesi'dir. Ancak, soyuyla ilgili hiçbir şeyi önemsemediğini söyleyen kişi de, tüm yaşamını kan bağları üzerine kuran kişi gibi boş bir gururun tutsağıdır. Ve, sanırım bir Sartoris isterse, biraz saçmalıkla biraz gurura hak kazanmıştır.»

Evet, iyi bir gösteriydi; yaşlı Bayard durdu ve ayrımsamadan geçmiş zamanı kullanmış olduğunu düşündü. Yazgı; kişi isterse onu, bir yolun kenarında pusu kurmuş, kendisini gözetlerken bulabilirdi ve yine nefes nefese koşarak, ağaçların dibindeki çalılıklardan geçmiş, nefesi tükenerek fundalıklardan birinde çömelip kalmıştı; alacakaranlıkta gümbürtülerle yaklaşan bir Kuzeyli devriyenin önünden kaçıp giden boz renkli atı izlemiş, daha sonra giderek hafifleyen seslerden devriyenin uzaklaştığını, ancak ko-

valamacanın hâlâ bir yerlerde sürmekte olduğunu anlamıştı. Yerde sürünerek bir kayın ağacının köklerinden kaynaklandığını bildiği pınara doğru gitti; suya eğildiğinde, yüzünde yansıyan günün son ışıklarının iyice belirginleştirdiği alnını, burnunu, derin çukurlarını ve aralarında nefesinin bir ıslığa dönüştüğü dişlerini görmüştü ve bir an durgun sudan ona bakan bir kafatası biçimlendi önünde.

İnsanın yazgısının dönülmemiş köşeleri. İşte cennetin, o dopdolu yerin, bu köşelerden birinin ötesinde olduğu söyleniyordu. O cennet ki, herkesin kendi özüyle ilgili yanılsamaları ve onunla ilgili çeşitli yargıların biçimlendirdiği, çelişkili yanılsamalardan başka bir şey değildi... Hafifçe kımıldadı ve içini çekti; dolmakalemini çıkartarak sütunun dibine şunu yazdı:

«John Sartoris. 5 Temmuz 1918»

ve altına

«Caroline White Sartoris ve oğlu. 27 Ekim 1918»

Mürekkep kuruyunca kitabı kapayıp gene sandığa koydu ve cebinden pipoyu çıkararak düello tabancaları ve cep tabancasının arasına, gül ağacından yapılmış kutuyu koydu; kapağı kapayıp sandığı kilitledi.

Bayan Jenny yaşlı Bayard'ı banka kapısının önünde, koltuğunda geriye kaykılmış oturuyor buldu. Yaşlı adam Bayan Jenny'nin yüzüne şaşkınlıkla karışık bir meydan okuyuşla baktı; sağırlığı her zamankinden daha belirgindi. Ancak Bayan Jenny, söylenip homurdanmasını dinlemeyerek, acımasız amansızlığıyla onu yerinden kaldırdı, karşılaştıkları tüccarların Bayan Jenny'yi bir savaş tanrıçası gibi selâmladıkları sokağa sürükledi; yaşlı Bayard onun yanında

dimdik ve somurtkan bir isteksizlikle yürüyordu.

Biraz sonra dar bir merdivene geldiler; burada sırayla dizilmiş kirli ve donuk reklâm işaretlerinin altından geçilerek, iki dükkân arasında bir boşluğa çıkılıyordu. Yukarıda karanlık bir koridor vardı. Çam ağacına en yakın kapının gri boyası alt kısımda, aynı yerden aynı hız ve güçle tekmelenmiş gibi dökülmüştü. Kapının üzerinde birer santim uzaklıktaki iki delik, görünmeyen asma kilitin varlığına iki suskun tanıktı ve asma kilidin kendisi de kapının kenar pervazındaki çividen sallanıyordu; buraya kocaman, eski tip paslı bir kilitle takılmıştı. Yaşlı Bayard burada durmayı önerdi, ama Bayan Jenny onu sertçe dürterek holün karşısındaki kapıya götürdü.

Ceviz kaplamayı andıran bu kapı yeni boyanmıştı ve üst kısmı buzlu camdı; burada kabartılmış yaldızlı harflerle bir ad ve çalışma saatleri yazılıydı. Bayan Jenny bu kapıyı açtı, Bayard da onu izledi. Girdikleri küçük odanın eski İspartalılara özgü yalınlıkla karışık aydınlık bir temizliği vardı; lekesiz bir griye boyanmış duvarlarla Corot'tan bir kopya ve dar çerçeveler içinde, çok ince kalemle çizilmiş motifler asılıydı; yerde sıcak, kahverengimsi sarı bir halı, ayrıca üstü boş bir masayla meşe kaplama duman rengi dört iskemle vardı — hepsinin de kişisellikten uzak, temiz, ucuz ve rahat, ancak bir bakışta sahibinin ruhunu yansıtan bir görünümü vardı. Henüz parasal sorunlarla sınırlı, ama bir gün İran halıları, maun ve tik ağacından yapılma eşyalar ve duvarlarında kusursuz tabloların bulunduğu bir odada işlevini sürdüreceği belli olan birini yansıtıyorlardı. Kolalı beyaz giysisi içinde genç bir kadın üzerinde telefonun durduğu daha küçük bir masadan, saçını hafifçe düzelterek kalktı.

Bayan Jenny, «Günaydın Myrtle,» dedi, «lütfen Doktor Alford'a onu görmek istediğimizi söyler misin?»

Kız tekdüze sesiyle, «Önceden gün almış mıydınız?» dedi.

Bayan Jenny, «Yok, ama şimdi hemen alabiliriz.» dedi. «Doktor Alford saat ondan önce işe gelmiyor demek istemiyorsun, değil mi?»

Kız, gözlerini Bayan Jenny'nin başı üzerinden bir yerlere dikerek, papağan gibi konuştu: «Doktor Alford, önceden gün almadan kimseye bakmıyor. Gün almanız ge ...»

Bayan Jenny, «Vah, vah!» diye kızın sözünü tatlılıkla kesti. «Haydi sen şimdi koş içeri git ve Doktor Alford'a, Albay Sartoris'in onu görmek istediğini söyle. Haydi, tatlı kızım.»

Kız uysallıkla, «Peki Bayan Jenny,» dedi, ama öteki kapının önüne gelince durdu ve papağanı andıran sesiyle, «Oturmaz mısınız? Bakayım doktorun işi var mı?» dedi.

Bayan Jenny, «Sen git ve Doktor Alford'a burada olduğumuzu söyle,» diye tatlılıkla konuştu. «Bu sabah biraz alışveriş yapmam gerekiyor, bekleyecek zamanım yok.»

Kız, «Peki, Bayan Jenny,» diyerek başını salladı ve gözden kayboldu. Bir süre sonra döndü; yine iş havasına bürünmüştü. «Doktor şimdi sizi görecek. Lütfen içeri buyurun.» Kenara çekilerek kapıyı açık tuttu.

Bayan Jenny, «Sağol tatlı kızım,» dedi. «Annen hâlâ yatıyor mu?»

«Hayır efendim, artık kalkıp oturabiliyor, sağolun.»

Bayan Jenny, «Bak bu iyi,» diyerek başını salladı. «Gel Bayard.»

Girdikleri oda, bekleme odasından daha küçüktü ve keskin bir asit fenik kokusuyla doluydu. Bir köşede, sinsi madeni parıltılar saçan araç gereçlerle dolu parlak beyaz bir dolap vardı; ayrıca madeni bir ameliyat masası, sıra sıra dizilmiş elektrikli ısıtma

aygıtları, bir de sterilize etmede kullanılan gereçler bulunuyordu. Beyaz keten ceket giymiş olan doktor, küçük bir masaya eğilmişti; bir süre, onlardan habersiz önündekiyle ilgilenirken, yalnızca düzgün biçimli başını görebildiler. Sonra başını kaldırdı ve ayağa kalktı.

Otuz yaşlarında gösteriyordu, ama kesin bir şey söylenemezdi. Kente yeni gelmişti, ancak kasabanın eskilerinden birinin yeğeniydi. Tıp okulunda çok başarılı olmuştu. Etkileyici bir görünümü; ama biraz soğuk ve bilmiş insanlarla ilgili yansılamalara yer vermeyen, kendini beğenmiş bir havası vardı; bu havası onu küçük kasabaların teklifsiz ve içten dostluklarının dışında bırakıyordu, öyle ki, onu küçük bir çocukken tanıyanlar bile kendisine Bay ya da Doktor demeden edemiyorlardı. Küçük bir bıyığı vardı. Yüzü insanda rahatlık uyandırsa bile, maske gibi ve soğuktu. Sabırsızlık içinde oturan yaşlı Bayard'ı inceledi; kuru ve tertemiz parmaklarıyla yüzündeki yağ kistini yavaşça ve dikkatle yokladı. Bayan Jenny ona bir soru sordu, ama o duymamışçasına incelemesini sürdürdü; sanki Bayan Jenny hiç konuşmamıştı. Küçük bir elektrik lâmbasını önce sterilize etti, sonra yaşlı Bayard'ın ağzına soktu; Bayard'ın yanağında, lâmbanın yakut ışığını yakıp söndürüyordu. Sonra lâmbayı çıkararak yeniden sterilize etti ve dolaba koydu.

Bayan Jenny sabırsızlanarak, «Ee?» dedi. Doktor dolap kapısını dikkatle kapadı; ellerini yıkayıp kuruladı ve gelip onların tam karşısında durdu. Başparmaklarını ceketinin ceplerine sokmuştu; çok ağır başlı ve yumuşak bir sesle, bilimsel bir açıklamaya girdi; sert sözcükleri dilinde epikürümsü bir tatla yuvarlıyordu.

Konuşmasını, «Hemen alınmalı,» diye noktaladı. «Büyümeden hemen alınmalı. Bu nedenle, bir an önce ameliyat edilmesi gerek.»

Bayan Jenny, «Kansere dönüşebilir mi demek istiyorsun?» diye sordu.

«Hiç kuşkunuz olmasın hanımefendi. Bu, bir zaman sorunu. Önem vermezseniz, ileride başınıza iş açabilir. Şimdi aldırtırsanız, tümüyle kurtulursunuz.» Yine yaşlı Bayard'a derin ama sıcaklıktan yoksun bir ilgiyle baktı. «Çok kolay,» dedi ve elini hafifçe oynatarak, «şöyle alıveririm,» diye gösterdi.

Bayard sordu, «Ne diyor?»

Doktor, «Kisti siz hiçbir şey duymadan hemen alabileceğimi söylüyordum Albay Sartoris,» dedi.

«Zor alırsın!» Bayard, o kendine özgü silkinişiyle yerinden kalktı.

Bayan Jenny, «Otur Bayard,» dedi. «Kimse seni haberin olmadan kesmeyecek.» Sonra doktora dönerek sordu; «Hemen alınmalı mı?»

«Evet efendim. Ben olsam o nesneyi yüzümde bir gece bile tutmam. Sizi uyarmam gerekiyor, bu kisti şimdi aldırtmazsanız, sonuçtan hiçbir doktoru sorumlu tutamazsınız. İki dakikada alabilirim.» Bayard'ın yüzünü soğuk bir bakışla inceliyordu. Sonra, başını hafifçe çevirerek ince duvarların ötesinden, zengin ve dalgalar halinde yankılanan güçlü bir sese kulak kabarttı.

Ses, «Günaydın evlât,» dedi. «Bayard Sartoris'in içeride sövüp saydığını duydum.» Doktor ve Bayan Jenny oldukları yerde durdular; sonra kapı açıldı ve yörenin en şişman adamı odayı doldurıverdi. Siyah, ince pamukludan yapılmış torba gibi sarkan pantolonuyla yeleği üzerine parlak, alpaka yününden yapılmış bir ceket giymişti. Plili gömleğinin üstünden sarkan gerdanı, yakasını ve ince siyah boyunbağını hemen hemen tümüyle saklıyordu; Romalı bir senatörünkini andıran kafası, gür ve kıvırcık gümüşsü saçlarla kaplıydı. «Yahu ne oldu sana, söylesene,» diye gürledi, «derdin nedir?» Yan yan içeriye girdi ve oda-

da bulunan her şeyi cüceleştirerek, içeriyi tümüyle doldurdu.

Seksen yedi yaşında ve yüz kilo ağırlığında, bir atınki kadar güçlü midesi olan bu adam, Doktor Lucius Quintus Peabody'di. Doktor gereçlerinin bıçak, bir şişe viski ve bir çanta dolusu tatlı sülümenden oluştuğu zamanlarda yörede hekimlik yapmıştı. John Sartoris'in alayında da cerrah olarak bulunmuştu. Otomobil ortaya çıkana dek, günün yirmi dört saatinde, soğuk sıcak demeden, yol ne kadar uzun, ne kadar sarp olursa olsun, o tek yana eğilmiş iki kişilik esnek ve uzun at arabasıyla, hasta kim olursa olsun, bakmaya giderdi. Beyaz ya da zenci ayırmazdı. Ücreti genellikle kahveyle mısır ekmeğinden ya da bazan az bir miktar mısırla meyve, bazan da bir iki çiçek soğanıyla fidesinden oluşurdu.

Gençliğinde, doktor olarak çok arandığı günlerde, bir kazanç defteri tutmuştu. Bu defteri, kuramsal varlığı toplam on bin doları bulana dek dikkatle tutmuştu. Bu, kırk yıl önceydi ve o zamandan bu yana kayıt tutmakla hiç uğraşmamıştı; şimdi arada bir, köylülerden biri eski püskü odasına gelir, babası ya da büyükbabasından dinlediği, ancak Doktor Peabody'nin çoktan unutmuş olduğu dünyaya getiriliş öyküsünün bir tür bedelini öderdi. Yörede onu tanımayan yoktu. Noelde kendisine domuz eti ve avladıkları yabanıl hayvanların etlerini gönderirlerdi; denildiğine göre, istese, geriye kalan günlerini, o hâlâ kullandığı at arabasında, yöreyi boydan boya gezerek, yatacak ve yiyecek için hiç para ödemeden geçirebilirdi. Odayı, tok sesi ve sevecen insancıllığıyla doldurmuştu. Bayan Jenny'nin sırtına harman döveni gibi ağır eliyle vurmak için yürüyünce, adımlarından tüm bina sarsıldı.

«Günaydın Jenny,» dedi. «Bayard'ı sigorta mı ettiriyorsun?»

Bayard kavgacı bir sesle, «Bu Tanrının cezası ka-

sap beni kesmek istiyor,» dedi. «Gel de beni rahat bırakmalarını söyle Loosh.»

Doktor Peabody gürledi: «Beyazların derisini yüzmek için sabahın onu çok erken yahu; kara derililere gelince, onlar başka. Bir kara deriliyi gece yarısından sonra ne zaman istersen kes.» Sonra Doktor Alford'a sordu, «Nesi var bunun evlât?»

Bayan Jenny, «Siğilden başka bir şey olduğunu sanmam, ama karşımda görmekten usandım,» dedi.

Doktor Alford kesin bir sesle diretti: «Siğil değil.» Bilimsel terimlerle tanısını açıkladı. Doktor Peabody genç adamın anlattıklarını, kırmızı yüzünü aydınlatan tüm ilgi ve iyilikseverliğiyle dinledi.

«Oldukça kötü galiba,» diye başını salladı. Yine bastığı yeri titreterek Bayard'a yaklaştı; kocaman ellerinden biriyle iskemlesini sertçe itti, öteki eliyle de yüzünü ışığa çevirdi. Ceketinin cebinden demir çerçeveli gözlüklerini çıkarıp takarak Bayard'ın yüzünü inceledi. «Alınması gerek diyorsun, öyle mi?»

Doktor Alford, «Evet,» diye soğuk bir biçimde yanıtladı. «Mutlak alınması gerek. Kalması kötü olur. Kanser.»

Doktor Peabody donuk bir sesle, «Bıçakları bulmadan önce, insanlar kanserle geçiniyorlardı,» dedi. «Dur, kımıldama Bayard.»

Genç adamın, senin gibileri de nedenlerden biriydi demek dilinin ucuna geldi ama sustu. Onun yerine, «Albay Sartoris, o kisti iki dakikada alabilirim.» dedi.

Bayard yeniden büyük bir öfkeyle, «Hele al da görelim,» dedi; yerinden kalkmaya çalışarak, «Haydi bırak Loosh,» diye söylendi.

Doktor Peabody yumuşak bir sesle, «Kımıldama,» dedi ve kisti incelemeyi sürdürdü. «Acıyor mu?»

«Hayır. Ben hiç acıyor filân demedim ki. Tanrı canımı alsın eğer—»

Doktor Peabody, «Nasıl olsa bir gün alacak,»

dedi. «Aslına bakarsan, sen ölsen daha iyi olur yahu. Senin gibi yaşamaktan zevk almayan bir insan hiç görmedim.»

Bayan Jenny, «Bu kez doğru söyledin,» diye başını salladı. «Hayatım boyunca gördüğüm en yaşlı insan o.»

Doktor Peabody, «Bu nedenle,» diye tatlılıkla sürdürdü konuşmasını, «hiç kaygılanma. Varsın dursun orada. Senin yüzünde nasıl olsa kimsenin dikkatini çekmez. Eh, genç bir adam olsaydın da, akşamları kızları tavlamaya çıksaydın, o zaman iş değişirdi.»

Doktor Alford, «Eğer Doktor Peabody'nin bu işe karışmasına izin verilecekse—» diye başladı.

Bayard, «Will Falls iyileştirebilirmiş,» dedi.

Doktor Peabody hemen sordu: «O merhemiyle mi?»

Doktor Alford, «Merhem mi?» dedi. «Albay Sartoris! Karşınıza çıkan her şarlatanın o kisti kocakarı ilâçlarıyla geçirmeye çalışmasına izin verirseniz, altı ay bile yaşamazsınız. Bu konuda Doktor Peabody bile bana hak verir, inanın,» diye ince bir alayla ekledi.

Doktor Peabody yavaşça, «Bilmem ki, Will o merhemiyle bazı garip şeyler başarmıştı,» dedi.

Doktor Alford, «Buna evet demem olası değil Bayan Du Pre. Böyle bir tutumu, olumsuzca bile olsa, onaylayan meslektaşımı kınıyorum,» dedi.

Doktor Peabody, «Aman be evlât,» diye yanıtladı. «Will'in kocakarı ilâcını Bayard'ın siğiline sürmesine izin vermeyeceğiz. Onu ancak kara derililerle çiftlik hayvanlarında kullanabilir, Bayard'ın yüzüne sürdürmeyiz. Bu şişi, canını acıtmadığı sürece kendi haline bırakalım.»

Doktor Alford, «O şişi hemen almazsak, benden tüm sorumluluk gider,» dedi. «Onu kendi haline bırakmak da Bay Falls'un merhemi kadar sakıncalı olabilir. Bayan Du Pre, tüm çabalarıma karşın, bu ko-

nuşmanın yasal olmaktan çıktığına tanık oldunuz. Benim bunda suçum olmadığını bilin.»

Doktor Peabody, «Aman be evlât,» dedi yine. «Bununla uğraşmaya değmez. Sana nasıl olsa kesilecek bir kol ya da bacak buluruz, telâşlanma; hele o budala torunu arabayla bir kaza yapsın da. Benimle gel Bayard.»

Doktor Alford, «Bayan Du Pre—» diye onları durdurmak istedi.

Doktor Peabody ağır eliyle genç adamın omzuna hafifçe vurarak, «İsterse Bayard geri gelebilir,» dedi. «Ben onu odama götüreceğim ve onunla biraz konuşacağım. İsterse, Jenny onu geri getirebilir. Haydi gel Bayard.» Ve yaşlı Bayard'ı odadan çıkardı. Bayan Jenny de kalktı.

Bayan Jenny, «Şu Loosh Peabody de yaşlı Will Falls gibi eski kafalı,» dedi. «Yaşlı insanlar beni sıkıyor. Sen biraz bekle, ben onu buraya geri getireceğim ve bu işi bitereceğiz.» Doktor Alford ona kapıyı açtı ve Bayan Jenny ipeğe bürünmüş bir öfke içinde odadan çıkarak yeğenini izledi. Koridoru geçerek kilidi paslı, boyası dökülmüş kapıdan, eski ve el değmemiş tozlarla kaplı, kasırgaya uğramışçasına altüst bir küçük odaya girdi.

«Sen bana baksana Loosh Peabody,» dedi.

Doktor Peabody, «Otursana Jenny,» dedi, «otur ve sus. Gömleğinin önünü aç Bayard.»

Yaşlı Bayard kavgacı bir sesle, «Ne diyorsun sen?» dedi. Doktor onu bir iskemleye itti.

«Göğsünü dinlemek istiyorum,» diye açıkladı. Eski bir yazı masasının başına giderek gürültü patırtı içinde tozlu dökümtülerin arasında bir şeyler aradı. Düzensizlik ve toz odanın her yanını kaplamıştı. Alana bakan dört pencere vardı, ancak alanın kenarına dizilmiş olan karaağaç ve çınarlar, ilk kattaki bu odaları karartmıştı; öyle ki, bu odalara ışık su altından geliyormuş gibi kırılarak vuruyordu. Tavanın köşe-

lerinde yosun gibi kalın ve ağır, eski dantellere benzeyen, kirli, kocaman örümcek ağları vardı; bir zamanlar beyaz olan duvarlar şimdi iyice kararmıştı, ancak yer yer eski bir takvimin asılı olduğu ve sonra çıkarıldığı yerlerde dikdörtgenimsi, daha soluk beyazlıklar görülüyordu. Masanın yanında eskiyip dökülmenin çeşitli evrelerinde üç - dört iskemle vardı; bir paslanmış soba, talaşla dolu bir kutu, kırılmış yayları arasında suskun görünümüyle Doktor Peabody'nin bedeninin boylu boyunca uzanmış biçimini almış bir deri sedir görünüyordu. Bu sedirin yanında, birikmiş tozlar arasında uçuk renkli kâğıtlarla kaplı ucuz serüven romanları vardı. İşte bu, Doktor Peabody'nin kitaplığıydı ve çalışma saatlerini bu kitapları yeniden okuyarak geçirirdi. Başka kitap yoktu.

Masanın üstü ve yanındaki çöp sepeti, ocağın rafı ve pencere rafları tıklım tıklım çerçöp, genelgeler, mektupla istenmiş kataloglar ve çeşitli hükümet bildirileriyle doluydu. Odanın bir köşesinde, başaşağı çevrilmiş bir kutu üzerinde oksidize camı lekeli bir su soğutucusu duruyordu. Öbür köşede, kendi ağırlıklarıyla eğrilmiş bir küme balık oltası vardı; yatay yüzeylerin tümünde, elden düşme eşyaların satıldığı bir dükkânda bulunabilecek türden çeşitli şeyler vardı; eski giysiler, şişeler, bir gaz lâmbası, içinde makine yağı olan teneke kutularla dolu bir tahta sandık — ancak teneke kutulardan biri eksikti; türlü anatomik yıpranmalara uğramış, çelenklerle süslü dört kızla tutturulmuş kahkaha çiçeği biçiminde donuk bir porselen saat, ve tozlu düzensizliğin içinde şuraya buraya atılmış, odanın sahibinin mesleğiyle ilgili türlü gereçler. İşte Doktor Peabody'nin şimdi üzerinde tahta bir çerçeve içinde tek bir fotoğrafın durduğu döküntü dolu masada aradığı, bu gereçlerden biriydi ve Bayan Jenny'nin yine «Loosh Peabody beni dinlesene,» demesine karşın yumuşak bir sabırla aramasını sürdürdü.

Bayan Jenny buyurgan bir sesle yeğenine dönerek, «Gömleğini ilikle, doğru gerisin geriye doktora gidiyoruz. Ne senin ne de benim, burada bu yaşlı soytarıyla kaybedecek zamanımız var,» dedi.

Doktor Peabody, «Otur yerine Jenny,» dedi ve yine çekmecelerden birini açıp bir kutu puro, bir avuç dolusu solmuş yapay alabalık sineği, lekeli bir yaka ve en sonunda stetoskopu çıkardı; öteki şeyleri yeniden çekmeceye tıkıştırarak diziyle itip kapadı.

Doktor yaşlı Bayard'ın kalbini dinlerken, Bayan Jenny şık görünümü ve öfkesi içinde oturup bekledi.

«Ee,» diye çıkıştı, «sana Bayard'ın yüzündeki o sığili nasıl çıkaracağınla ilgili bir şeyler söylüyor mu bari? Will Falls'un anlaması için senin elindeki gibi bir telefona gereği yoktu.»

Doktor Peabody, «Bu telefon bana başka şeyler de söylüyor ama,» dedi. «Bayard o mikrop arabaya binmeyi sürdürürse, tüm sorunlarından nasıl kurtulacağını anlatıyor.»

Bayan Jenny, «Saçmalama,» dedi. «Bayard iyi bir sürücü. Daha iyisini görmedim.»

Doktor Peabody, Bayard'ın göğsüne küt parmağıyla hafifçe vurdu. «O çocuk dönemeçleri benim birkaç kez gördüğüm gibi dönüyorsa, bu yüreğin atması için salt iyi sürücülük yetmez,» dedi.

Bayan Jenny sordu: «Sen bir Sartoris'in herhangi biri gibi doğal nedenlerden öldüğünü gördün mü hiç? Sen de biliyorsun ki kalbi Bayard'ı yolda bırakmayacak. Haydi kalk Bayard, benimle geliyorsun,» diye yeğenine dönerek ekledi. Bayard gömleğini ilikledi. Doktor Peabody sessizce sedirde oturmuş onu izliyordu.

Birdenbire, «Bayard,» dedi, «neden o Allahın belâsı arabaya biniyorsun?»

«Ne?»

«O arabayla böyle dolaşmayı sürdürürsen, ne ba-

na, ne Will Falls'a, ne de öteki odada kaynatılmış bıçakları arasında oturan çocuğa gereksinmen kalacak.»

Yaşlı Bayard, «Bundan sana ne?» dedi. «Of Tanrım, ister ölür, ister kalırım, bundan size ne yahu!» dedi. Kalktı, her yanı titriyordu; yeleğinin düğmelerini iliklemeye çalışırken Bayan Jenny de kalktı ve ona yardım etmek istedi, ama Bayard onu kabaca itti. Doktor Peabody kımıldamadan duruyor, yalnızca tombul parmaklarıyla şişman dizlerinden birine vuruyordu. Yaşlı Bayard daha yumuşak bir sesle, «Gereğinden çok yaşadım,» dedi. «Sartoris'lerden altmışına dek yaşayan ilk benim. Sanırım Tanrı beni, bu adın ortadan silinmesine güvenilir bir tanık olarak saklıyor.»

Bayan Jenny buz gibi sesiyle, «Hadi artık,» dedi, «sen söylevini verdin, Loosh Peabody de sabahımızı yedi. Kalk gidelim buradan artık, bırakalım doktor bir süre katırlara baksın, sen de gün boyu oturup Sartoris olmanın yasını tut ve kendi kendine acı. İyi günler Loosh.»

Doktor Peabody, «Jenny, o şişe dokunmasın,» dedi. «Sen ve Will Falls iyileştireceksiniz ya.»

Doktor Peabody, «Will Falls oraya bir şey sürmesin sakın,» diye tatlılıkla yineledi. «Bir şey değil. Kendi haline bırakın.»

Bayan Jenny, «Doktora gidiyoruz, anladın mı? Doğru doktora,» dedi. «Haydi gel.»

Kapı kapandı; Doktor Peabody bir süre kımıldamadan oturdu ve onların birbirlerine bağırmalarını dinledi; sonra kavgacı ve yaşlı Bayard'ın sövüp saymasıyla dolu sesler koridordan merdivene doğru kaydı, giderek hafifledi ve kayboldu. Doktor Peabody bedeninin biçimini almış sedire uzandı ve gelişigüzel bir ağırlıkla sedirin başucundaki ucuz serüven romanlarından birine uzandı.

4

Onlar bankaya yaklaşırken karşıdan Narcissa Benbow geliyordu, kapıda karşılaştılar. Bayard, Narcissa'nın görünüşüyle ilgili beceriksizce bir övgüde bulundu, Narcissa da beyazlar içinde durmuş, derinden gelen sesiyle onun sağırlığına bağırıyordu. Sonra Bayard arkası eğilen koltuğuna geçti; Bayan Jenny, Narcissa'nın arkasından bankaya girdi ve kasa memurunun önüne geldiler. O sırada demir parmaklıklı camın ardında muhasebeciden başka kimse yoktu. Muhasebeci onlara yandan belli belirsiz şöyle bir baktı; sonra taburesinden kayarcasına inerek camın önüne geldi, ama gözlerini hiç kaldırmıyordu.

Narcissa'nın çekini aldı; Narcissa bir yandan Bayan Jenny'nin, Bayard ve Loosh Peabody'nin erkeklere özgü inatçı aptallıklarını anlatmasını dinlerken, öte yandan muhasebecinin kollarından aşağı doğru, parmaklarının boğumlarına değin uzanan kızılımsı tüylere hafif ama belirgin bir hoşnutsuzluk ve biraz da ilgiyle bakıyordu, çünkü havanın özellikle sıcak olmamasına karşın adamın elleri ve kolları ter damlacıklarıyla doluydu.

Sonra gözleri yine donuklaştı ve adamın parmaklığın altından ittiği kâğıt paraları alarak çantasını açtı. Çantanın mavi satenle kaplı içinden birdenbire bir zarfın köşesi ve içindeki yazının bir parçası gözüktü; ancak Narcissa, bunları hızla iteleyip buruşturarak parayı çantaya soktu ve çantayı kapadı. Arkaya dönerlerken Bayan Jenny hâlâ konuşuyordu; Narcissa kapıda durdu, yine dingin sessizliğine bürünmüştü; bu arada yaşlı Bayard, aralarındaki konuşmanın ana konusunu oluşturan gerçek dışı gönül serüvenlerini anlatarak sürekli gevezelik ediyor, Narcissa onu yavaşça sesini yükselterek yanıtlıyordu. Sonra oradan ayrıldı; huzur onu gözle görülür bir varlık, bir koku, bir ses gibi sarmıştı.

Narcissa orada kaldığı sürece muhasebeci pencerenin önünde durdu. Başını eğmiş, önündeki kâğıda bir dizi düzgün ve anlamsız biçim çiziyordu. Sonra Narcissa yürüdü ve gözden kayboldu. Muhasebeci kımıldadı ve bu arada kâğıdın nemli bileğine yapışmış olduğunu gördü, öyle ki, kolunu oynattığında, kâğıt da birlikte oynadı, sonra kendi ağırlığıyla ayrıldı ve yere düştü.

O gün öğleden sonra banka kapanınca Snopes alanı geçti ve bir yola saparak ön yüzü kare biçiminde çift verandalı bir yapıya doğru ilerledi; ucuz bir pikabın hüzünlü ve bozuk sesi ikindiyi dolduruyordu. İçeri girdi. Müzik sesi sağdaki odadan geliyordu; kapının önünden geçerken yakasız gömlek giymiş bir adam gördü; adam bir iskemlede oturuyordu, çoraplı ayaklarını da bir başka iskemleye dayamıştı; kötü kokusu Snopes'u hol boyunca izleyen bir pipo içiyordu. Hol nemli ve keskin sabun kokuyor, hâlâ ıslak olan döşemelik muşamba parıldıyordu. Snopes ilerledi ve aralıksız süregelen yabanıl bir devingenlik içindeki sese yaklaştı. Bu sırada biçimi belirsiz, gri bir giysi içindeki kadınla karşılaştı; kadın yerleri silmeyi bıraktı ve düz saçlarını kızarmış koluyla alnından iterek, omzunun üzerinden ona baktı.

Snopes, «İyi akşamlar Bayan Beard,» dedi. «Virgil eve döndü mü?»

Kadın, «Bir dakika önce buradaydı,» diye yanıtladı. «Ön tarafta değilse, sanırım babası onu bir iş için yollamıştır. Bay Beard yine o bel ağrılarına tutuldu. Virgil'i bir iş için yollamış olmalı.» Düz saçları yine yüzüne döküldü. Onları bir kez daha sertce yana itti. «Ona iş mi verecektiniz?»

«Evet. Ne tarafa gittiğini biliyor musunuz?»

«Bay Beard onu bir yere yollamamışsa, arka bahçede de olabilir. Genellikle uzağa gitmez.» Yine düz saçlarını yana doğru çekiştirdi; kasları çalışmaya

öylesine alışkındı ki, dururken bile gergindiler. Yerbezini yine hızla çekip aldı.

Snopes ilerledi; çevresi ve tabanı toprak bir tavuk kümesinin bulunduğu alanın üst yanına düşen mutfak merdivenlerinde durdu; kümesteki birkaç tavuk ya bir kenara büzülmüşlerdi ya da tozların içinde yapayalnız bir dağınıklıkla dolaşıyorlardı. Bir yanda, içinde düzenli ve bakımlı bitkiler olan bir mutfak bahçesi vardı. Bahçenin köşesinde hava koşullarının bozduğu tahtalardan kurulmuş, kulübeye benzer bir yapı bulunuyordu.

«Virgil,» dedi. Bahçe, hayaletlerin terkedilmişliğini yansıtıyordu, büyüyemeyen otlar, boş teneke kutular, kırık kap ve sandıkların hayaletleri. Yakacak odunlardan oluşan bir yığın ve üzerinde odun kesilen bir kütük vardı; kütüğün üzerinde sapı paslı bir telle beceriksizce sarılarak onarılmış bir balta duruyordu. Snopes merdivenlerden inerken, tavuklardan uyumsuz bir bağrışma yükseldi; birilerinin yem vermesini bekliyorlardı.

«Virgil.»

Serçeler, tavukların arasında dolaşıyor, tozun içinde kendilerine göre yiyecek bir şeyler buluyorlardı, ama tavuklar, belki de sıkıntı ve onları bekleyen kötü yazgıyı önceden duyumsayarak, uyumsuzluk ve dağınıklık içinde tel boyunca itişip kakışıyorlar, aç ve sorun dolu gözlerle ona bakıyorlardı. Tam dönüp mutfağa girecekken, sessiz ve masum bir görünümü olan çocuk kulübeden çıktı; saçları sarı, gözleri donuktu. Dudakları renksizdi ve neredeyse güzel denebilecek ağzının köşeleri gizem doluydu. Çenesi yuvarlaktı.

«Selâm Bay Snopes. Beni mi çağırdınız?»

Snopes, «Evet,» diye yanıtladı. «Şu anda belirli bir işle uğraşmıyorsan.»

Çocuk, «Hayır, işim yok,» dedi. Eve girdiler ve kadının tekdüze bir öfkeyle çalıştığı odanın önünden

geçtiler. Holü, piponun kötü kokusu ve pikabın hüzünlü yinelemeleri doldurmuştu; her basamağı, pirince benzetilmeye çalışılarak çirkin saç şeritlerle tutturulmuş ve üzerlerinden geçmiş sayısız adımın ağır izlerini taşıyan muşamba kaplı merdivenlerden çıktılar. Yukarıdaki holün her iki yanında birbirinin eşi kapılar sıralanmıştı. Bunlardan birine girdiler.

Odada bir yatak, bir iskemle, yatağın yanında ufak bir dolap, bir masa ve yanında içinde su dolu bir kavanozun durduğu lavabo vardı. Döşeme yer yer yırtılmış bir hasırla kaplıydı. Tavandaki çıplak tek ampul, yeşilimsi kahverengi bir kordonla asılıydı. Kâğıtlarla dolu şöminenin üstündeki duvarda genç bir Kızılderili kızın çerçeveli resmi duruyordu; lekesiz güderi giysisi içinden taşan çıplak göğüslerini, ayışığıyla yıkanan, İtalyan mermerinden klasik bir havuza dayamıştı. Elinde bir gitar ve gül tutmuştu, pencerenin kenarına tünemiş boz serçeler, tozlu tel pancurların ardından ona dikkatle bakıyorlardı.

Çocuk saygıyla odaya girdi. Donuk gözleriyle odayı ve içindekileri iyice süzdü. «O hava tüfeği henüz gelmedi, değil mi Bay Snopes?» dedi.

Snopes, «Hayır gelmedi,» diye yanıtladı. «Ama yakında gelir.»

«Sipariş vereli çok oldu.»

«Doğru. Ama yakında gelir. Belki de şu anda ellerinde yoktur.» Dolaba doğru gitti ve çekmeceden birkaç mektup çıkardı; onları dolabın üzerine koyarak bir iskemle çekti ve yatağın altından bavulunu çekerek iskemlenin üzerine yerleştirdi. Sonra cebinden dolmakalemini çıkararak kapağını açtı ve kalemi kâğıdın yanına bıraktı. «Neredeyse gelir.»

Çocuk bavulun üzerine çıkıp oturdu ve kalemi aldı. «Watts'ın nalbur dükkânında var,» diye önerdi.

Snopes, «İstediğimiz yakında gelmezse, oradan bir tane alırız,» dedi.

«Gerçekten, siparişi vereli çok oldu mu?»

Çocuk hevesle, «Salı günü bir hafta oldu,» diye yanıtladı. «Yazmıştım.»

«İyi ya, yakında gelir. Hazır mısın?»

Çocuk kâğıdı önüne alarak yerine yerleşti. «Evet efendim.» Snopes pantolonunun üst cebinden katlanmış bir kâğıt çıkararak açtı.

«Kod numarası kırk sekiz. Bay Joe Butler, Saint Louis, Missouri,» diye okudu; sonra çocuğun omuzunun üzerinden eğilerek kaleme baktı. «Tamam; yukarıya doğru,» dedi. «Şimdi.» Çocuk başını, kâğıtla arasında aşağı yukarı beş santim kalacak biçimde eğdi; Snopes bir yandan okurken, çocuk, okul defterine yazdığı yazıyla onun söylediklerini kâğıda geçiriyor, yalnızca bazan bir sözcüğün nasıl yazıldığını sormak için başını kaldırıyordu.

«Bir ara seni unutabileceğimi düşündüm. Ama seni unutamıyorum, çünkü sen beni unutamıyorsun. Bugün çantanda mektubumu gördüm. Her gün elimi uzatıp sana dokunabilirim, ama sen bunu bilmiyorsun. Yalnızca senin sokakta yürüyüşünü görmek ve senin bildiğini benim bildiğimi bilmen. Buna alıştığını her ikimiz de bir gün öğreneceğiz. Mektubumu saklamışsın, ama yanıtlamıyorsun. Saklaman iyi bir işaret, senin böyle yap—'» Çocuk sayfanın sonuna gelmişti. Snopes onu aldı, öteki sayfayı hazırladı. Tekdüze ve vurgusuz sesiyle okumayı sürdürdü: «'arak beni unutmayıp, onu saklaman. Geceleri seni düşünüyorum, yolda beni hiç yerine koyarak yürümeni düşünüyorum. Sana şaşıracağın bir şey söyleyeyim, üzerinde giysilerle yolda yürüyüşünü izlemekten daha çoğunu biliyorum. Bir gün söyleyeceğim o zaman şaşırma. Benim yanımdan geçiyorsun, sen bilmiyorsun ben biliyorum. Bir gün öğreneceksin. Çünkü sana söyleyeceğim.' Şimdi,» dedi ve çocuk elini sayfanın sonuna doğru götürdü. «'Saygılarımla Hal Wagner. Kod numarası yirmi dört.'» Yine çocuğun omuzlarının üzerinden baktı. «Tamam.» Son sayfayı

kurutma kâğıdıyla kuruttu ve onu da aldı. Çocuk kalemin kapağını taktı ve iskemleyi geriye itti; Snopes, ceketinin cebinden küçük bir kesekâğıdı çıkardı.

Çocuk onu ağırbaşlılıkla aldı. «Çok teşekkür ederim Bay Snopes,» dedi. Kâğıdı açarak içine bir göz attı. «Hava tüfeğinin gelmemesi çok ilginç.»

Snopes, «Kesinlikle,» diyerek aynı görüşte olduğunu belirtti. «Niçin gelmediğini bilmiyorum.»

Çocuk, «Belki de postada kaybolmuştur,» diye önerdi.

«Olabilir. Sanırım öyle oldu. Onlara yarın yine yazacağım.»

Çocuk ayağa kalktı, sarı saçları, donuk, duru yüzüyle öylece durdu. Kâğıttan bir şeker aldı ve isteksizce yedi. «Sanırım babamın postaneye gidip tüfeğe ne olduğunu sormasını isteyeceğim.»

Snopes hemen, «Hayır, ben olsam bunu yapmazdım,» dedi. «Sen bekle, onunla ben ilgileneceğim. Her şey yoluna girip düzelecek.»

«Babam için önemli değil. Eve gelir gelmez, oraya gidip sorabilir. Gerçekten, şimdi ona gidip bunu yapmasını söyleyebilirim.»

Snopes yanıtladı: «Bir işe yaramaz. Sen bunu bana bırak. Ben o tüfeği alacağım.»

Çocuk konuşmasını sürdürdü «Sizin işinizi yaptığımı ona söyleyebilirim. O mektupları anımsıyorum.»

«Hayır, hayır, bekle ve bırak ben ilgileneyim. Yarın ilk iş olarak bununla uğraşacağım.»

«Tamam Bay Snopes.» İsteksizce bir şeker daha yedi. Kapıya doğru ilerledi. «O mektupların her birini anımsıyorum. Oturup her birini yeniden yazabileceğime bahse girerim. İnanın, yazabilirim. Söyleyin Bay Snopes, Hal Wagner kim? Jefferson'da mı oturuyor?»

«Hayır, hayır. Sen onu hiç görmedin. Kente hiç uğramaz. Bu nedenle onun işlerini ben yürütüyorum.

Şu hava tüfeğiyle ilgileneceğim.»

Çocuk kapıyı açtı, sonra yine durdu. «Watts'ın nalbur dükkânında çok iyileri var. Onlardan biri benim olsun isterdim. Evet efendim, kesinlikle isterdim.»

Snopes, «Elbette, elbette,» diye yineledi. «Bizim sipariş ettiğimiz tüfek yarın burada olacak. Sen bekle biraz. Tüfeğini alacaksın.»

Çocuk gitti. Snopes kapıyı kilitledi ve bir süre başı eğik, yatağın yanında durdu, ellerini birbirine kenetlemiş, yavaşça ovuşturuyordu. Sonra katlanmış kâğıdı aldı ve onu şöminede yakarak karbonlaşmış külleri topuğuyla ezip toz etti. Bıçağıyla ilk sayfanın üst tarafındaki adresi ve ikincinin altındaki imzayı kesip, kalan bölümü katlayarak ucuz bir zarfın içine yerleştirdi. Zarfı yapıştırıp pulladı ve kalemini çıkararak, sol eliyle, uğraşa uğraşa, küçük harflerle adresi yazdı. Mektubu o akşam istasyona götürdü ve tren postasıyla gönderdi.

Ertesi gün, ikindi üzeri, Virgil Beard bir bülbül öldürdü. Bülbül, tavuk kümesinin köşesindeki şeftali ağacında ötüyordu.

5

Simon gün boyunca sağda solda önemsiz işlerle oyalanırken, bahçeden öteye, çayırlara bakar, arabaya koşulan atların tembellikten ve günlük bakımları yapılmadığından giderek çirkinleştiklerini ve görkemlerini yitirdiklerini görürdü; ya da bir köşede devinimsiz duran arabanın önünden geçer, araba oklarının suçlayıcı boşluğuna bakardı; koşum takımlarının durduğu odanın duvarındaki bir çivide asılı duran önlük ve silindir şapka yavaş yavaş tozlanıyor, suskun bekleyişleri sabır ve soru dolu bir bo-

yun eğmeyi yansıtıyordu. Ve bazan, eski püskü giysileri içinde, yaşlılıktan iki büklüm olmuş, yüzünde değişmez bir şaşkınlıkla, yıllardır sürekli açan gülleri ve asmalarıyla derin ve durağan bir huzur içindeki verandada durur, Sartoris'lerin, kendi zamanında bir beyefendinin küçümseyeceği, herhangi bir yoksulun kolaylıkla edinebileceği ve sersemlerin binebileceği bir araçla gelip gitmelerini izlerken, atmacayı andıran sakallı yüzü ve kendini beğenmiş, her şeyi aşağılayıcı bakışıyla John Sartoris'in yanında durduğunu duyumsardı.

Ve Simon, verandanın güney ucuna inen ikindide, giderek serpilip gelişen baharın çarpıcı ve sayısız kokuları, böceklerin uykulu vızıltıları ve kuşların ötüşleri içinde dururken, serin kapı aralığından ya da evin bir köşesinden ona bakan Isom, büyükbabasının, anlayışsızlık, huysuzluk ve kavgacılıkla yüklü tekdüze bir sesle mırıldandığını duyardı; o zaman, annesinin durgun, sarı yüzü ve sonsuz mırıltılarla durmadan çalıştığı mutfağa çekilirdi.

Isom, «Dedem orada yine Yaşlı Efendiyle konuşuyor,» dedi. «Şu patatesleri bana versene, anne.»

Elnora patatesleri vererek, «Bu akşam Bayan Jenny sana bir iş vermedi mi?» diye öğrenmek istedi.

«Hayır. Yine o arabayla gitti.»

«Tanrıya şükürler olsun, onunla da Bay Bayard'la her zaman olduğu gibi arabaya binmeye alışmadın. Hadi, mutfağımdan çık; yeri şimdi sildim, buralarda dolanıp da yeniden kirletme.»

Isom, bugünlerde, büyükbabasının ambarda çalışırken ya da çiçek yatakları ve çimlerle uğraşırken, sık sık John Sartoris'le konuştuğunu duyuyordu; bu evi, içindeki yaşamı ve yaptırdığı demiryolunun uzakta incecik kestiği tüm görüntüyü baskısı altında tutan o kendini beğenmiş gölgeye bir şeyler mırıldanıp duruyordu. Ancak bu yol, onu sinsice ve kurnazca küçümseyen o inatçı ve katışık düşün sahibi için ha-

zırlanmış, gerçeğin ufak bir kopyasını anımsatan bir sahne gibiydi ve şimdi düşü gören, ten ve gururun yükünden arınmış olduğundan, düş de daha saydam ve parlak bir biçime dönüşmüştü.

Simon, «Beyin konak arabası,» diye mırıldandı. Araba yolunun üst ucundaki ateşçiçeği yatağında çapasıyla çalışıyordu. «Ambarda beyefendilere yakışır atlı araba çürürken, o şeyle dolaşsınlar bakalım.» Düşündüğü Bayan Jenny değildi. Erkekleri izin verdikten sonra, kadınların neye bindikleri o kadar önemli değildi. Onlar nasılsa erkeklerin arabalarını sergilemelerine yarıyorlardı; erkeğin toplumdaki yerinin ölçüleri, soyluluğunun aynasıydılar; bunu atlar da biliyordu. Simon mırıldanmasını sürdürdü; «Kendi oğlunuz, ikiz torununuz, önünüzden o şeye binmiş geçiyorlar, siz de buna izin veriyorsunuz. Siz de onlar gibi kusurlusunuz. Oysa, Bay John efendim, onlar için yasalar koymanız gerek; tüm bu yabancı savaşlar ve benzeri şeylerle gençler doğru davranışlardan uzaklaştılar; bir beyefendi olmayı unuttular. Sizin ailenizin de, soysuzların bindikleri o şeyleri sürdüklerini gören halk ne düşünecek dersiniz? Bay John, kendinizi yeniden göstermeniz gerekiyor. Savaş öncesinden beri Sartoris'ler bu ülkede soyluluk demek değil miydi? Bir de şimdi bakın onlara.»

Çapasına dayanarak, arabanın yoldan kıvrılarak çıkıp evin önünde durmasını izledi. Bayan Jenny ve genç Bayard inip verandaya çıktılar. Motor hâlâ çalışıyordu; öğle zamanının parlaklığına hafif bir egzoz pırıltısı yayıldı ve Simon çapasıyla birlikte arabaya yaklaşıp direksiyonun yanındaki göstergelere baktı. Bayard kapıda durup Simon'a seslendi:

«Kontağı kapa Simon,» dedi.

Simon, «Neyi kapayayım?» diye sordu.

«Direksiyonun yanındaki küçük parlak şeyi. Onu kapa.»

Simon geri çekilerek, «Hayır efendim,» dedi. «Ona

dokunamam, yüzüme doğru patlamasını istemem.»

Bayard sabırsızca, «Sana bir zararı dokunmaz,» dedi. «Yalnızca elini üzerine koy ve aşağı doğru çek. Oradaki küçük parlak şeyi.»

Simon arabanın içini fazla yaklaşmadan süzüyordu; sonra boynunu bir kuşunki gibi uzatarak daha da içeri baktı. «Yerdeki o büyük şeyden başka bir şey görmüyorum. Sizin söylediğiniz o değil herhalde.»

Bayard, «Allah kahretsin,» dedi. Merdivenleri ikişer ikişer atlayarak indi ve kapıdan uzanarak, Simon'un boyuna kırpıştırdığı ilgi dolu gözleri önünde kontağı kapadı. Motorun mırıltısı kesildi.

Simon, «Ya,» dedi. «Sizin söylediğiniz bu muydu?» Bir süre kontağa, sonra doğrularak motor kapağına baktı. «Oradaki patırtı kesildi, değil mi? Onu böyle mi durduruyorsunuz?» Ancak Bayard dönüp merdivenlerden çıkmış ve eve girmişti.

Simon bir süre daha orada oyalandı ve hafifçe dokunarak, sonra da elini kalçasına sürtüp silerek, parlak uzun şeyi inceledi. Yavaşça çevresinde yürüdü ve kendi kendine mırıldanıp başını sallayarak lâstiklere dokundu. Sonra yeniden dışarı çıkan Bayard'ın onu bulacağı ateşçiçeği yatağına döndü.

«Arabayla dolaşmak ister misin, Simon?»

Simon çapalamayı bıraktı ve doğruldu. «Kim, ben mi?»

«Elbette. Hadi gel, yolda biraz dolaşalım.»

Simon elinde çapasıyla durarak yavaşça başını kaşıdı.

Bayard, «Hadi gel,» dedi, «birazcık düz yolda gideceğiz. Korkma, sana bir şey olmaz.»

Simon, «Olmaz herhalde,» diye başını salladı, «sanırım olmaz.»

Ağır ağır arabaya doğru gitti ve şimdi gerçekten yaşamına gireceğinden, çeşitli bölümlerini dikkatle ve gözlerini kırpıştırarak inceledi. Kapıda ve

bir ayağı basamakta, onu arabaya binmeye iten kötü yargının gizli güçlerine karşı son bir kez direndi. «O gün Isom'la yaptığınız gibi arabayı çalıların içinden sürmeyeceksiniz, değil mi?»

Bayard ona söz verdi; Simon yine de kaygıyla söylenerek yavaşça arabaya bindi ve araba yolundan inerlerken koltukta iyice öne doğru, ayakları altına toplanmış, bir eliyle kapıyı, ötekisiyle gömleğinin altındaki bir kabarıklığı sıkıca tutarak oturdu. Bahçe kapısından geçerek yola çıktılar; Simon hâlâ öne doğru kamburunu çıkarmış oturuyordu. Araba hız kazandı ve tam şapkası başından fırlamak üzereyken, sertçe ve ansızın yakaladı.

Sesini yükselterek, «Sanırım yeterince gittik, değil mi?» diye önerdi. Şapkasını başına yerleştirdi, ama hemen sonra yeniden onu çılgınca yakalaması gerekti ve çıkarıp kolunun altına sıkıştırdı; yine eliyle gömleğinin altındaki kabarıklığı araştırıp onu tuttu. Daha yüksek sesle, «Lütfen efendim, Bay Bayard,» diye ekledi; buruşuk yaşlı bedeniyle şimdi koltukta daha da öne eğilmiş oturuyor, hızları arttıkça yanlarında baş döndürücü bir hızla kayan yol kenarındaki çalılıklara, kısa, kaçamak bakışlar fırlatıyordu.

Sonra Bayard öne eğildi ve Simon kolunun gerginleştiğini gördü; arkasından, boğuk bir gök gürültüsünü andıran gürültülü seslerle öne fırladılar. Toprak ve gerçek bir kurdeleye benzeyen yol altlarında parçalanarak çılgın bir toz bulutuna dönüştü ve yol kenarındaki yeşillikler kalın ve kesintisiz akan bir tünel oluşturdu. Ama Simon ne bir şey söyledi ne de başka bir ses çıkardı ve Bayard dişlerini ortaya çıkaran o alaycı gülümsemesiyle ona baktığında, eski püskü şapkası kolunun altında, eli gömleğine yapışmış Simon'un yere iyice eğilmiş olduğunu gördü. Daha sonra Bayard yine ona baktı; Simon da ona doğru dönmüştü; bulanık gözleri yumuşak kahverengiliğini yitirmişti; şimdi güçlü esintide kırpışma-

dan ve kıpkırmızı, bir hayvanın gözlerindeki bilinçsiz pırıltıyla doluydu. Bayard hızı arttırdı.

İki katırın çektiği ve içi iskemlelerde uyuyan Zenci kadınlarla dolu yük arabası, sessiz ve uykulu bir sallantıyla ilerliyordu. Kadınların bazıları bol giysiler içindeydi. Bayard'ın arabası alçak bir hendeğe dalıp yeniden yola yükselerek ilerlediğinde bile katırlar uyanmadılar, devrilmiş iskemleleriyle boş yük arabasını çekerek, ağır ağır gidişlerini sürdürdüler. Gürültü kesildi, ancak araba hızını alamadan bir süre daha ilerledi ve Bayard, Simon'un ellerini kontak anahtarından çekmeye çalışırken, iki yana sallanmaya başladı. Ancak Simon gözlerini sıkıca yummuş, başındaki ince birkaç tel gri saçı havalandıran rüzgârda, iyice eğilmiş, iki eliyle kontak anahtarını tutuyordu.

Bayard, «Bırak onu,» diye bağırdı.

Simon bir ilâhi mırıldanır gibi, «Bununla durduruyorsunuz, Tanrım! Bununla durduruyorsunuz,» diye yineledi. Bayard yumruğuyla ellerine vururken, o anahtarı avucuyla kapalı tutuyordu; araba yavaşlayıp durana dek ona yapıştı. Sonra beceriksizce kapıyı açıp dışarı çıktı. Bayard ona seslendi, ama o yoldan aşağı hızla ayaklarını sürüyerek ilerledi.

Bayard yine, «Simon!» diye seslendi. Ama Simon, uzun süredir bacaklarını kullanmaktan yoksun kalmış bir adamın kesik adımlarıyla ilerledi. «Simon!» Ama o ne yavaşladı, ne de geriye baktı; Bayard da arabayı yeniden işletip döndürebileceği bir yere kadar sürdü. Ona yetişip durduğunda, Simon başı ellerinin arasında, yolun kenarındaki hendekte duruyordu.

«Buraya gel, bin şuna,» dedi.

«Hayır efendim. Yürüyeceğim.»

Bayard kesin bir buyurganlıkla, «Uzatma, atla,» dedi. Ancak Simon, eli gömleğinin içine sokulu olarak hendekte durdu ve Bayard onun sıtmalı gibi tit-

rediğini gördü. «Hadi gel, yaşlı budala, sana bir şey yapmayacağım.»

Simon inatla ama kızgınlık göstermeden, «Ben eve yürüyeceğim,» diye yineledi. «Siz onunla gidin.»

«Aman Simon, bin şuna. Seni bu denli korkutacağımı bilmedim. Yavaş sürerim. Hadi.»

Simon yine, «Siz eve gidin,» dedi. «Sizi beklerler. Benim nerede olduğumu söylersiniz.»

Bayard bir an durup ona baktı, ama Simon kendisine bakmıyordu; birazdan kapıyı çarpıp arabayı sürdü. Simon o zaman bile başını kaldırıp bakmadı; araba bir kez daha gümbürdeyip sessiz ve silikleşen külrengi bir toz bulutuna daldığında bile bakmadı. Bir süre sonra, tozun arasından yük arabası göründü; şimdi katırlar kulaklarını dikmişler, hızlı hızlı gidiyorlardı ve Simon'un yanından, tozlu ve böcek sesleriyle yüklü havada, isteriyle titreyen sessiz bir kadın çığlığı bırakarak, takırtıyla geçtiler. Bu ses, vâdinin pırıltılı uzantılarına dağılarak kayboldu. Simon gömleğinin içinden, yağlı bir iple boynuna asılmış nesneyi çıkardı. Belirli bir biçimi olmayan, küçük, lekeli ve tüylü bir kürkle kaplı bir şeydi — ayışığının karanlığında gömütlükte yakalandığı sanılan bir tavşanın arka bacağının ilk eklemiydi; Simon bunu terli alnına, sonra yine boynuna sürdü ve yeniden göğsüne soktu. Elleri hâlâ titriyordu; şapkasını başına geçirip yürümeye başladı ve tozlu öğle saatinde evin yolunu tuttu.

Bayard arabayı vâdiden kasabaya doğru sürdü; demir kapıları ve dingin görünüşü içindeki beyaz evi geçerek hızını artırdı. Susturucusu çıkarılmış motorun sesi toza çarptı ve onu ekili topraklara uzanıp kaybolan tembel kıvrımlara böldü. Kasabanın girişinde başka bir yük arabasıyla karşılaştı ve katırlar gerileyip arkalarındaki arabayı eğriltene kadar, üzer-

lerine yürüdü; sonra yoldan çıktı ve bir santim bile ara bırakmadan neredeyse dokunarak yanından geçti; öyle ki yük arabasında bağıran Zenci, Bayard'ın sanki salt dişlerden oluşmuş yüzündeki acımasız alayı görebilmişti.

Bayard ilerledi. Tırmanan arabanın ileri atılışında, büyük dedesinin gösterişli yontusunun bulunduğu gömütlüğün dar ve dik kesitinin görüntüsü şimşek gibi önünden geçti ve Bayard, tavşan ayağını sıkı sıkıya tutmuş, tozlu yolda ayaklarını sürüyerek yürüyen Simon'u düşündü, acımasızlığından utandı.

Birbirlerine kapalı yaşamların, suskun trajedilerini sürdürdükleri yeşil tünellere benzeyen gölgeli sokaklarıyla ağaçlar arasındaki kasaba. Susturucuyu kapadı ve yavaşlayarak alana yaklaştı. İlçe Hükümet Binasındaki saat, ağaçların oluşturduğu kemerler arasından bölüm bölüm görünüyordu. On ikiye on vardı. Tam saat on ikide, büyükbabası bankanın arkasındaki çalışma odasına çekilecek ve orada her sabah bir termos içinde yanında getirdiği yarım litre yayık ayranını içecek, sonra da oradaki divanda bir saat uyuyacaktı. Bayard alana geldiği zaman büyükbabasının bankanın önündeki koltuğunun boş olduğunu gördü. Arabayı yavaşlattı ve kaldırımın kenarında sırıklarla tutturulmuş iki taraflı bir duyuru tahtasının önünde durdu.

Tahtaya, tebeşirle, Bugün Taze Yayınbalığı yazılmıştı ve arkadaki tel kapılardan hafif yanmış yağ kokusuyla karışık, peynir, turşu ve benzeri soğutulmuş yiyecek kokusu geliyordu.

Bir süre kaldırımda durup, her iki yanından bölünerek ve akarak geçen öğle kalabalığını izledi — kendi aralarında mırıldanıp gülen, hayvanları anımsatan kokularıyla, karanlık ve sessiz bir düşün ağır ve amaçsız görüntüleri Zenciler; uyumsuz mırıltılarında bir neşe, gülüşlerinde ağırbaşlı ve hüzünlü bir şeyler vardı — erkekleri işçi tulumları, çizgili kadife

ya da hâki pantolon giymiş, kadınları biçimsiz basmalar içinde, güneş şapkaları ve enfiye kutularıyla köylüler — kendilerine güvensizlik, durmadan çalışma ve alışkın olmadıkları yüksek ökçelerin etkisiyle daha şimdiden yıpranmış ve çok geçmeden doğumlarla hepten bozulacak olan bedenlerinin ömürsüz inceliği içinde postayla edinilen giysilerle süslenmiş genç kızlar — havayla tenleri yanmış, yarış atlarını anımsatan düzgün bacaklarıyla, kavgacı ve kaba, ucuz, zevksiz giysiler, gömlek ve şapkalar giymiş genç çocuklar ve erkekler. Duvarın önünde çömelmiş kör bir Zenci dilenci vardı; gitarı ve tel çerçeveli ağız mızıkasıyla, tekdüze notaları hüzünle yineleyerek, bir denklemin uyumunda, ama ruhsuz bir çalışla, sokağın koku ve seslerini biçimliyordu. En az kırk yaşındaydı ve üzerinde görmekten yoksun geçirdiği birçok yılın sabırlı ezikliği vardı; o da, bir kolunda onbaşı rütbesi, ötekindeyse kötü dikilmiş bir Erkek İzci arması olan kirli bir üniforma giymişti; göğsünde *dördüncü Özgürlük Yardımını* belirten bir düğme, ayrıca, kuşkusuz kadın takısı olarak düşünülmüş, iki altın yıldızı olan madenî bir iğne vardı. Eski melon şapkasının çevresine bir subay şapkasının kordonu sarılmıştı; kaldırımın üzerinde, ayakları arasında, içinde birkaç kuruş bulunan teneke bir kap duruyordu.

Bayard cebinde bozuk para aradı ve onun yaklaştığını sezen dilencinin ezgisi, para teneke kaba çarpana değin, aralıksız yinelenen tek bir notaya dönüştü; daha sonra yine ses perdesinde bir değişiklik olmadan, mızıkanın anlamsız inlemeleriyle ezgisini sürdürürken, sol eli biraz aranarak aşağıya, kaba indi ve tek bir hareketle paranın miktarını anladı; gitar ve mızıka yine tekdüze notalarına döndü. Bayard tam oradan uzaklaşırken, yanında biri konuştu — bu, yıpranmış yüzü keskin çizgilerle dolu, şakakları kırlaşmış, şişmanca ve bodur bir adamdı. Çizgili kadife bir takım ve çizmeler giymişti; bir binicinin esnek bede-

nine ve atların sevdiği türden sessiz, kahverengi ellere sahipti. Adı MacCallum'du ve yirmi dokuz kilometre ötedeki tepelerde beş erkek kardeşiyle birlikte oturuyordu; Bayard ve John tatillerinde onlarla birlikte tilki ve benzeri hayvanları avlamaya çıkarlardı.

MacCallum, «Herkes arabandan söz ediyor,» dedi. «Şurada duran, değil mi?» Kaldırımdan indi ve elleri belinde arabanın çevresinde yavaşça, inceleyerek dolaştı. «Fazla büyük,» dedi, «ayrıca oldukça ağır ve hantal görünüyor. Üzerini kapatmayacak mısın?»

Bayard, «Yok,» dedi. «Atla da sana neler yapabileceğini göstereyim.»

Öteki, «Yok, sağol,» diye yanıtladı. Yine Zencilerin arabaya bakmak için toplandıkları kaldırıma çıktı. Hükümet İlçe Binasındaki saat on ikiyi vurdu ve sokak hemen, öğle paydosu için okuldan eve giden, kümeler halinde küçük çocuklar, kadınları ilgilendirecek konular üzerinde fısıldaşarak konuşan ve ellerinde renkli kutularla atlama ipleri bulunan küçük kızlar ve birbirlerine sokulup erkek çocuklara soğuk bakışlar fırlatıp başlarını çeviren bu küçük kızlara bağıran ve itişip kakışan, çeşitli giysiler içindeki çocuklarla doldu. MacCallum, «Ben bir şeyler yiyeceğim,» dedi, yürüyüp tel kapıyı açtı. Arkasına dönerek, «Sen yedin mi?» diye sordu. «Yedinse de, biraz içeri geliver,» dedi ve ellerini anlamlı anlamlı ovuşturdu.

Dükkân yarı bakkal, yarı tatlıcı, yarı lokantaydı. Düzensiz ama temiz olan ön bölümünde, ellerinde sandviçler ve madensuyu şişeleriyle birçok müşteri duruyordu; tezgâhın arkasındaki dükkân sahibi, telâşlı ve dalgın bir nezaketle onları hafifçe selâmlıyordu. Lokantanın arka bölümü, beceriksiz ve ağırbaşlı bir özenle yemeklerini yiyen, çoğu köylü olan birkaç erkek ve kadının oturduğu masalarla doluydu. Kızartma kokuları ve cızırtılarıyla dolu mutfak bu bölümün yanındaydı; iki Zenci uyuşturucu bir ma-

vi duman içinde hayaletler gibi gelip gidiyorlardı. Burayı geçtiler ve MacCallum'un, karşı duvarda saklı bir kapıyı açmasıyla daha küçük, ya da büyük bir dolap denebilecek, bir odaya girdiler. Yüksekte küçük bir pencere, boş bir masa ve üç dört iskemle görünüyordu; birazdan, iki Zenciden genç olanı onların arkasından odaya girdi.

«Buyurun Bay MacCallum ve Bay Sartoris.» Yeni çalkalanmış ve suyun henüz üzerinden damlalar halinde kaydığı iki bardağı önlerine, masaya koydu ve ellerini önlüğüne kurulayarak durdu. Geniş ve rahat, güven uyandıran bir yüzü vardı.

MacCallum, «Limon, şeker ve buz,» dedi. «Maden sodası istemezsin, değil mi?» Zenci eli kapıda, durdu.

Bayard, «Hayır,» diye yanıtladı. «Limonlu ve buzsuz bir içkiyi yeğlerim.»

Zenci, «Peki efendim,» diyerek başını salladı. «İkiniz de limon, şeker ve suyla karıştırılmış bir içki istiyorsunuz.» Ve anladığını belirterek yavaşça eğildi, dönüp kenara çekilerek o sırada içeri giren dükkân sahibine yol verdi; yeni ve temiz bir önlük takmış olan dükkân sahibi, her zamanki dalgın, hızlı adımlarıyla içeriye girip ellerini ovuşturarak durdu.

«Günaydın, günaydın,» dedi. «Nasılsın Rafe? Bayard, geçen gün Bayan Jenny ve yaşlı Albayı Doktor Peabody'e giderken gördüm. Kötü bir şey yok ya?» Başı yumurta biçimindeydi; ufak bir peruğu andıran, kızıla çalan kahverengi saçları, ortadan yanlara dikkatle kıvrılarak ayrılmıştı; yumuşak ve tutku dolu gözleri kahverengiydi.

MacCallum, onu odaya çağırarak, «İçeri gel ve kapıyı kapa,» dedi. Ceketinin altından kocaman bir şişe çıkararak masanın üzerine koydu. Şişenin içinde açık sarı bir sıvı vardı, lokanta sahibi ellerini zevkle ovuşturarak sıcak, yumuşak bakışını şişeye dikti.

«Aman Tanrım,» dedi, «bu kocaman şişeyi nereye sakladın? Pantolonunun içine mi?» MacCallum şi-

şeyi açtı ve ona doğru uzattı; lokanta sahibi öne eğilerek kokladı. İçini çekti.

MacCallum, «Henry'nin,» dedi. «Son altı ayda yaptığı en iyisi. Sanırım Bayard'la ben zorlasak da, sen içmezsin, değil mi?» Öteki yüksek sesle ve yaltaklanarak güldü.

Bayard'a dönerek, «Ne şakacı adam, değil mi?» diye sordu. «İnsanı bayağı güldürüyor.» Masaya baktı. «Burada yalnızca iki ba —» Biri kapıya vurdu; dükkân sahibi huni biçimindeki başını kapıya doğru uzatarak onlara elini salladı. O kapıyı açarken, MacCallum telaş göstermeden şişeyi sakladı. Gelen, elinde başka bir bardak, limonlar ve çatlak bir kâse içine doldurduğu buzlarla geri dönen Zenciydi. Dükkân sahibi onu içeriye aldı.

«Önden beni ararlarsa, dışarıda olduğumu, birazdan döneceğimi söyle Houston.»

Zenci elindekileri masaya bırakarak, «Peki efendim,» diye yanıtladı. MacCallum şişeyi yeniden ortaya çıkardı. «Neden müşterilerine bu kırk yıllık yalanı söylüyorsun?» diye sordu. «Herkes nasıl olsa ne yaptığını biliyor.»

Dükkân sahibi şişeye zevkle bakarak yine kesik kesik güldü, «Evet efendim,» diye yineledi. «Gerçekten şakacı bir adamsın. Eh, siz çocukların bir sürü zamanı var, ama ben işimin başına dönmeliyim.»

MacCallum, «Elbette,» dedi. Dükkân sahibi kendine bir içki hazırladı. Ötekiler kendisini izlerken, bir karıştırıp bir koklayarak bardağını kaldırdı; sonra kaşığını çıkarıp masaya bıraktı.

«Eh, böylesine zevkli bir şeyi kısa kesmekten nefret ederim,» dedi, «ama biliyorsunuz, iş eğlenceye bakmıyor.»

MacCallum başını sallayarak, «Doğru,» dedi, «iş insanın rahat rahat içmesine ket vuruyor.»

Öteki, «Evet efendim, gerçekten öyle,» diye yanıtladı. Bardağını kaldırarak, «Babanın sağlığına,» dedi

ve içti. «Bugünlerde yaşlı adam pek kasabada görünmüyor.»

MacCallum, «Evet,» diye yanıtladı, «Buddy'nin Kuzeylilerle aynı orduya katılmasına bir türlü alışamadı. Demokrat Parti Woodrow Wilson'dan vazgeçene kadar yeniden kasabaya inmeyeceğini söylüyor.»

Dükkân sahibi bilgece başını sallayarak, «Onun yerine Debs ya da Senatör Vardaman gibi birini seçerlerse, en doğrusunu yapmış olurlar,» dedi. «Eh, içki nefisti. Henry gerçekten olağanüstü.» Bardağını masaya bırakarak kapıya döndü. «Hadi çocuklar, siz rahatınıza bakın. Bir şey isterseniz Houston'ı çağırmanız yeter.» Dalgın ve hızlı adımlarla dışarıya koştu.

MacCallum, «Otur,» dedi. Bir iskemle çekti; Bayard da bir iskemle çekerek onun karşısına oturdu. «Bizim papaz yardımcısı iyi viskiden anlıyor. Bıraksan bir fıçı dolusu içecek.» Bardağını doldurdu ve şişeyi Bayard'a doğru itti; yine sessizce içtiler.

MacCallum birdenbire, «İyi görünmüyorsun oğlum,» dedi. Bayard başını kaldırıp ötekinin keskin ve sürekli bakışlarıyla onu izlediğini gördü. «Fazla eğitim,» diye ekledi. Bayard bunu hemen eliyle yadsıdı ve bardağını kaldırdı; ancak ötekinin hâlâ kendisine sürekli olarak baktığını gördü. «Eh, yine de iyi viskinin nasıl içildiğini unutmamışsın... Neden gelip bizimle ava çıkmıyorsun? Size sakladığımız yaşlı bir kırmızı tilki var. İki yıldır onu arasıra genç köpeklerle kovalıyoruz. Yaşlı Generali henüz peşine salmadık, çünkü bizim yaşlı köpek hemen onun kokusunu alır; bizse onu sizlere saklamak istedik. John olsaydı bu tilkiden hoşlanırdı. Johnny'nin kestirmeden inerek köpeklerden önce Samson köprüsüne gittiği geceyi anımsıyor musun? Biz oraya vardığımızda, ırmakta yüzmekte olan bir ağaç kütüğünün üzerinde, tilki bir uçta, o sersem türküyü bağıra bağıra söyleyen Johnny öteki uçtaydı. O olsaydı, bu tilkiden hoşlanırdı. Her gidişimizde genç köpekleri atlatıyor. Ama yaşlı Ge-

neral bir gün onu yakalayacak.»

Bayard bardağını elinde döndürerek oturuyordu. Ceketinden bir paket sigara çıkardı ve sallayarak birkaçını masaya döktü, paketi ötekine doğru itti. Mac Callum durmadan içiyordu; sonra bardağını yeniden doldurdu. Bayard bir sigara yaktı ve boşalmış bardağıyla şişeye uzandı.

MacCallum, «Çok berbat görünüyorsun, oğlum,» dedi.

Bayard ötekinin sesi gibi düzgün bir sesle, «Sanırım içkisizlikten,» diye yanıtladı. Sigarasını masanın kenarına bırakarak kendine bir içki daha hazırladı. Bardağını kaldırdı, ancak içmek yerine bir süre, burun deliklerinin kasları beyazlaşıp gerginleşene dek kokladı; sonra bardağı geri çekerek yavaş yavaş yere döktü. Bardağın yarısını salt içkiyle doldurdu ve buna biraz su katarak çalkaladı içti; bu sırada öteki onu sessizce izledi. Bayard yüksek sesle, «Çok uzun bir süre geçti,» diyerek savaştan söz etmeye başladı. Çarpışmalardan çok, düşmüş meleklere benzeyen genç adamlarla dolu bir yaşamdan ve yine düşmüş meleklerin cennet ve cehennemden öte, ama her ikisinden de bir şeyler almış göz kamaştırıcı şiddetinden söz ediyordu: ilençli bir ölümsüzlük ve ölümsüz ilenç.

MacCallum oturup sessizce dinledi; viskisini sürekli olarak ve yavaşça, süt içermiş gibi, belirgin bir etkilenme göstermeden içiyordu; Bayard konuşmasını sürdürürken, önüne konulan yiyecekleri yemeğe başlamış olduğunu ayrımsadı. Şimdi şişe yarıdan aza inmişti. Yemeği Zenci Houston getirmişti; o da içkisini su katmadan ve gözünü kırpmadan içti. «Bunu veren bir ineğim olsaydı, o zaman buzağı hiç süt alamazdı,» dedi. «Benim de yağ yapmam gerekmezdi. İçki için teşekkürler Bay MacCallum.»

Sonra dışarı çıktı. Bayard'ın, isteri gibi tiz bir şeyin hayaletini ve dünyanın karanlık ağtabakasına dü-

şen yıldızların pırıltısını çağrıştıran sesi, aceleyle pişirilen ucuz yemek kokularıyla dökülmüş viskinin keskin kokusunu bastırıyordu. Sonra yine kapı vuruldu, dükkân sahibinin yumurta biçimli kafası ve sıcak, çekingen gözleri göründü.

Ellerini ovuşturarak, «Beyler, istediğiniz her şey tamam mı?» diye sordu.

MacCallum başıyla şişeyi işaret ederek, «Hadi gel, al» dedi; öteki kullanılmış bardağında kendisine bir içki daha hazırladı ve içti; bu sırada Bayard, Avustralyalı bir binbaşı ve iki bayanla Leicester dinlenme salonunda başından geçen bir olayı anlatıyordu (Leicester salonu kent sınırlarının dışındaydı ve sonuçta Avustralyalı asker iki dişini ve kız arkadaşını kaybetmiş, Bayard'ın da gözü morarmıştı); dükkân sahibi onu yumuşak bir şaşkınlıkla açılmış gözleriyle izledi.

«Aman Tanrım,» dedi, «o havacılar da gerçekten kıyameti koparmışlardı, değil mi? Ah, sanırım beni yine ön taraftan çağırıyorlar. Günümüzde ekmeğini kazanmak için her an tetikte olmak gerekiyor.» Ve yine koşar adımlarla çıkıp gitti.

Bayard, MacCallum'un iki bardağı doldurmasını izlerken sert bir sesle, «Her şeyden öyle uzak kaldım ki,» diye yineledi. «Johnny'nin yaptığı tek doğru şey buydu. Benim bir değişmez alışkıya bağlanmamı önledi. Tanrının cezası bir alışkıya. Yoksa, başımın etini yiyen birkaç yaşlı kadın ve zencileri korkutmaktan başka yapacak hiçbir şeyim olmayacaktı.» Viskisini içti ve bardağını masaya koydu, ama hâlâ sıkıca tutuyordu. «Kahrolasıca kasap kılıklı Barbar,» dedi. Sonra, «Zaten Johnny uçamazdı ki. O Tanrının cezası oyuncakla uçmasını hep önlemeye çalışırdım,» diyerek ölmüş kardeşine öfkeyle sövdü. Sonra yine bardağını kaldırdı, ancak tam ağzına götürecekken durdu. «İçkim hangi cehenneme gitti?»

MacCallum şişeyi Bayard'ın bardağına boşalttı; Bayard yine içti ve kalın su bardağını masaya hızla

bırakarak kalktı, duvara doğru sendeledi. İskemlesi arkaya düştü; düzgün durmaya çalışarak ötekine baktı. «O Camel'e binip yükselmesini önlemeye çalıştım. Ama bana, tam burnumun üstüne bir yumruk atarak karşılık verdi.»

MacCallum da kalktı; alçak sesle, «Buraya gel,» dedi ve Bayard'ın kolunu tutmaya çalıştı, ama Bayard ondan uzaklaştı ve mutfaktan geçerek, uzun bir tüneli anımsatan dükkân boyunca gittiler. Bayard oldukça düzgün yürüyordu, dükkân sahibi tezgâhın arkasından onları hafifçe selâmladı.

«Yine buyrun beyler,» dedi, «yine buyrun.»

MacCallum, «Tamam peder,» diye yanıtladı. Bayard uzun adımlarla yürüdü. Soda satılan yerin önünden geçerken, bir yabancının yanında ayakta duran genç bir avukat ona seslendi.

«Yüzbaşı Sartoris, Bay Gratton'la tanıştırayım. Gratton geçen ilkbahar İngiliz cephesindeydi.» Yabancı dönüp elini uzattı ama Bayard ona donuk donuk baktı ve öylesine düzgün, uzun adımlarla üzerine doğru ilerledi ki, öteki çarpmamak için istemeyerek geri çekildi.

Bayard'ın arkasından, «Canı cehenneme,» dedi Avukat kolunu tuttu.

«Sarhoş,» diye fısıldadı, «sarhoş.»

Öteki yüksek sesle, «Umurumda değil,» dedi. «Kahrolası bir subay olmuş diye kendini bir şey —»

Avukat, «Hişşt,» diye fısıldadı. Dükkân sahibi şeker kavanozunun yanma gelerek öfke ve korkuyla onlara baktı.

«Beyler, beyler!» dedi. Yabancı yine sertçe öne çıktı, Bayard durdu.

MacCallum'a dönerek, «Şunun suratını dağıtana kadar, bir dakika bekleyiver,» dedi. Yabancı adam avukatı bir kenara iterek öne doğru yürüdü.

«Sen görürsün —» diye başladı. MacCallum, Bayard'ın kolunu sıkmadan, yavaşça tuttu.

Bayard, donuk bakışlarını öfkeli yabancıya çevirerek, «O kahrolası suratını dağıtacağım,» dedi. Avukat yeniden arkadaşının kolunu tuttu.

Yabancı kolunu çekerek, «Bırak,» dedi. «Hele bir denesin. Gel bakalım İngiliz bozuntusu—»

Dükkân sahibi, «Beyler, beyler!» diye inliyordu.

MacCallum, «Hadi yürü, oğlum,» dedi. «Bir ata bakmam gerekiyor.»

Bayard, «At mı? diye yineledi. Uysalca ona döndü. Sonra durup arkasına baktı. Yabancıya, «Suratını şimdi dağıtamayacağım,» dedi. «Üzgünüm. Gidip bir ata bakmam gerekiyor. Daha sonra oteline gelirim.» Ancak yabancının arkası dönüktü; o görmeden, avukat arkadaşı, suratını buruşturup, MacCallum'a işaret etti.

«Tanrı aşkına götür şunu MacCallum.»

Bayard, «Suratını sonra dağıtacağım,» diye yineledi. Avukata dönerek, «Ama seninkini dağıtamam Eustace,» dedi. «Bize ilkokulda, asla budalaları aldatmamamız ve sakatlara vurmamamız öğretildi.»

MacCallum onu çekerek, «Hadi, gel,» dedi. Kapıda Bayard sigarasını yakmak için yeniden durdu; sonra gittiler. Saat üç olmuştu; yine kabaran dalgalar halinde dağılan okul çocuklarının arasından geçtiler. Bayard oldukça düzenli, uzun adımlarla, biraz da kavgaya hazır bir tavırla yürüyordu; az sonra, MacCallum bir yan sokağa döndü ve yine yürüdüler. Zenci dükkânlarını ve çalışan bir buğday değirmeniyle suskun bir çırçır arasından geçerek iple bağlanmış at ve katırların durduğu dar bir geçite saptılar. Bu dar yolun sonundan bir örsün çınlaması duyuldu. Bunun yakut pırıltılarını, bir nalbantın kapısı önünde üç ayağı üzerinde duran sabırlı bir atı ve gölgeli duvarın dibinde çömelmiş oturan adamları geçerek, amonyak kokan uzun ve boz bir tuğla duvarında açılmış olan yüksek demir çubuklu bir kapıya geldiler. Kapının yanında birkaç adam oturu-

yordu; bazıları kollarını kavuşturarak kapıya dayanmışlardı. Otlaktan sesler geliyordu. Sonra kapıda, her yana pırıltılar saçan gururlu ve kıpırtısız, parlak bir alev göründü.

Damızlık at, kıpırtısız bronz bir alev gibi, ahır kapısının esneyen ağzı önünde durdu. Parlak derisi boyunca, aralıklarla, daha solgun alevler, gerilim ve gururun küçük titreşimleriyle akıyordu. Gözleri suskun ve alımlıydı; arada bir soylu bir hava ve ince bir küçümsemeyle bakışlarını kapının önündeki topluluğun üzerinde gezdiriyordu; onları kişi olarak önemsemiyordu bile, derisi boyunca ufak solgun alev damlaları pırıltıyla akıyordu. Eyerin, başının çevresindeki bölümü bir kapı direğine bağlanmıştı; arka tarafta, oranın mal sahibi havasında bir beyaz adam, attan oldukça uzakta dolaşıyordu; yanında, beline iple bağlanmış bir kıtık torbasını taşıyan bir Zenci seyis vardı. MacCallum ile Bayard kapıda durdular; beyaz adam atın görkemli duruşunun biraz uzağından geçerek onların yanına doğru gitti. Zenci seyis de yumuşak, kirli bir bezle ve tekdüze ezgisini mırıldanarak onlara yaklaştı. Damızlık at onun kendisine yaklaşmasına izin verdi ve elindeki bezle derisinden durmadan yinelenen damlalar halinde akan ufak ve gergin alev uçlarını silmesine göz yumdu.

Beyaz adam dirseğini kapıya dayayarak, MacCallum'a, «Resim gibi, değil mi?» diye sordu. Pantolon askısının ilmeğine, eskilikten kararmış ve yumuşamış ham deriden bir kordonla, ucuz nikel bir saat asılıydı; traş edilmiş sakalı, en çok ağzının kenarlarından çenesine doğru belirgindi; her zaman ağzı açık bir biçimde tütün çiğniyor gibiydi. At tüccarıydı ve demiryolu şirketi temsilciliğinin hayvanlarının ölümüne neden olduğu gerekçesiyle, şirketle sürekli uyuşmazlık içindeydi. «Şu karaderiliye bakın,» diye ekledi. «At, Tobe'un ona bir bebekmiş gibi bakmasına izin veriyor. Ben, kendim, ona iki üç metre bile yak-

laşamam. Tobe'un bu işi nasıl becerdiğini biliyorsam kahrolayım. Ama her zaman, kara derililerle hayvanlar arasında bir yakınlık var demişimdir.»

MacCallum inceden inceye alay ederek, «Bir gün dokuz otuz treninin gelme saatinde, onunla tren yolundan geçeceğinden korkuyor, sanırım,» dedi.

Öteki, «Evet, sanırım yöredeki en şanssız kişi benim,» diye başım salladı. «Ama bu kez uzlaşmaları gerek: Bu kez tüm haklar benden yana.»

MacCallum, «Evet,» dedi, «demiryolu şirketi, senin şu hayvanların için özel bir çizelge uygulamalı.» Oradakiler gülüştüler.

Tüccar, «Şirketin bol parası var,» dedi. Sonra, «Siz sanki o katırları trenin önüne ben sürmüşüm gibi konuşuyorsunuz. Bakın nasıl oldu anlatayım —»

MacCallum, başını damızlık attan yana sallayarak, «Sanırım onu hiçbir trenin önüne sürmezsin,» dedi. Zenci tekdüze sesiyle mırıldanarak atın ışıltılı derisini daha da parlattı. Tüccar güldü.

«Sanırım, hayır,» diye MacCallum'u onayladı. «Tobe da gelirse belki. Şuna bakın. Benim için uçağa binmekle bu hayvana yaklaşmak aynı şey.»

Bayard birdenbire, «O ata bineceğim,» dedi.

Tüccar, «Hangi ata?» diye öğrenmek istedi, öteki izleyiciler de Bayard'ın kapıya tırmanıp otlağa atlamasına baktılar.

«Tüccar, «O atı rahat bırak, genç adam,» dedi.

Bayard onu dinlemeyip ilerledi; at, soylu bakışlarını önce ona, sonra uzağa çevirdi.

Tüccar, «O atı bırak,» diye bağırdı, «yoksa polis çağırırım.»

MacCallum, «Karışma,» dedi.

«Bin beş yüz dolarlık bir damızlık ata zarar versin diye mi? Hem, o at onu öldürür. Sen, Sartoris!»

MacCallum arka cebinden lâstikle tutturulmuş bir tomar kâğıt para çıkardı. «Karışma,» diye yineledi. «Binmek istiyor.»

Tüccar para tomarına bakarak bir hesap yaptı. «Siz bayları tanık olarak —» diye yüksek sesle konuşmaya başladı; sonra sustu ve hepsi gerilim içinde Bayard'ın ata yaklaşmasını izlediler. Hayvan, gururla pırıldayan gözlerini ona çevirdi; başını korkusuzca silkerek soludu. Zenci, omuzu üzerinden bakarak hayvana sokuldu ve mırıldandığı ezgi hızlandı. «Gidin, beyaz adamlar,» dedi.

Hayvan yine soludu ve başını havaya kaldırarak ipini, bir örümcek ağı teliymişçesine çekip kopardı; Zenci ipin uçan ucunu yakaladı. «Çekilin buradan beyaz adamlar,» diye bağırdı. «Hemen gidin.»

Ama at onun elinden kurtuldu. Dişlerini kötücül bir yay biçiminde ortaya çıkarıp bronz bir parıltıyla şaha kalktı. Zenci sıçrayıp öbür yana yattı. Bayard, hayvanın sivri toynakları altından geçti ve at pırıltıyla dönerken, izleyiciler adamın bir ucu hayvanın çenesine bağlı ipi yakalamaya çalıştığını gördüler; sonra at yine şaha kalktı; adamı sürükleyerek yerden kaldırıp bedenini bir paçavra gibi havada döndürerek, pırıltılı bir eğri çizdi. Sonra titreyerek durdu. Bayard, hayvanın burun deliklerini bükülmüş iple kaparken, birdenbire sırtına atladı; atın başı eğik, gözleri kocamandı; yeniden şahlanmadan önce, derisi titreşen küçük kıvılcımlarla doldu.

Hayvan, açılan bronz kanatlar gibi şahlandı; onları izleyenler, atın yanardağı anımsatan bu şahlanışıyla ufak tahta parçalarına bölünen kapının önünden kaçarak saklandılar. Bayard atın omuzlarına doğru sokulmuştu; onun çılgın başını döndürdü, nalbantın dükkânının çevresinde ve oradaki arabaların arkasında bağlı duran sabırlı atlar arasından çevreye cehennem kargaşası saçarak yoldan aşağı hızla gittiler. Dar yolun bir sokağa açıldığı yerde, önlerine çıkan birkaç Zenci hemen dağıldı ve at uzun adımlarını kesmeden, tam yolunun üzerinde elinde bir elma şekeri tutan küçük bir zenci çocuğunun önünde yeni-

den şaha kalktı. Katırların çektiği bir yük arabası tam dar yola sapmak üzereydi; yük arabasının içinde yüzü bembeyaz kesilmiş, çılgın gözlerle bakan, sarkık çeneli adamın önündeki bu katırlar ürkerek geri geri gittiler; Bayard altındaki yıldırımı döndürerek onu alandan çıkarmaya çalıştı. Arkadaki dar yolu sarmış toz bulutu arasından, aralarında tüccarın ve hâlâ elindeki para tomarını sıkı sıkıya tutan Rafe MacCallum'un da bulunduğu izleyiciler, bağırarak geliyorlardı.

Altındaki at, olağanüstü çılgın bir müzik gibi denetimsiz ve görkemli bir başıboşluk içinde kıpır kıpırdı. İp hızını kesmeye değil, ancak yolunu belirlemeye yetiyordu; sokağın her iki yanından gelen bağrışlar arasında, hayvanı başka bir yola sürdü. Bu daha sessiz bir sokaktı; birazdan, atın öfkesini, araçlar ve yayalara tehlike oluşturmaksızın salıvereceği kırlara çıkmış olacaklardı. Gidişlerinin gürültüsü arasında öteki sesler duyulmuyordu. «Kaçın! kaçın!» Sokak aynı yönde giden küçük bir araba dışında boştu; yolun yeşil tünelinin daha da aşağısında, parlak ve ufak renkli benekler görünüyordu. Çocuklar. Kendi kendine, «Umarım orada dururlar,» dedi. Gözleri birazcık kızarmıştı; altında inip kabaran o dalgayla, burun deliklerinde, öfkesi, gücü ve incinmiş gururunun keskinliği, hayvanın bedeninden yükselen bir duman gibiydi. Yoldaki küçük arabanın yanından hızla geçti; çok kısa bir an için, ağzı ve kocaman gözleri sessiz bir şaşkınlıkla açılmış bir kadının yüzünü gördü. Ancak yüz şimşek gibi, Bayard'da bir iz bırakmadan geçti; çocukların yolun bir kenarına toplanmış olduklarını gördü; karşı yanda hortumla yeri sulayan bir Zenci, onun yanında da elinde tırmıkla duran ikinci bir Zenci vardı.

Verandalardan bir çığlık duyuldu ve kenara büzülmüş olan çocuklar bağrışarak dağıldılar. Beyaz gömlek ve kısa, açık mavi pantolon giymiş olan kü-

çük bir çocuk sokağa fırladı, Bayard aşağıya doğru eğilerek ipi eline doladı ve hayvanı, ağızları bir karış açık kalmış iki Zencinin durduğu karşı yaya kaldırıma doğru çevirdi. Küçük ilerledi ve burnu bile sıyrılmadan geçip gitti. Sonra hızla yaklaşan ince bir yeşillik şeridi, geri dönen tekerlek parmaklarını andıran ağaç gövdesi ve ıslak betondan alevler çıkaran at. Hayvan dengesini bulmaya çalışırken kaydı, tosladı, doğrulmaya davrandı ve düştü; Bayard'ı, önce her şeyin kıvılcıma dönüştüğü bir sarsıntı, sonra da karanlık sardı.

At toparlanarak kalktı, döndü ve dikleşerek, yerde yüzüstü yatan adamı toynaklarıyla öfke ve kinle tekmeledi; elinde tırmık olan Zenci onu uzaklaştırdı ve at, yol kenarında duran arabanın yanından dimdik ve hızlı adımlarla, başını arkaya silkeleyerek ilerledi. Yolun sonunda titreyip soluyarak durdu ve Zenci seyisin ona dokunmasına izin verdi. Rafe MacCallum hâlâ para tomarını sıkı sıkıya tutuyordu.

6

Bayard'ı bir otomobile bindirip kasabaya getirdiler ve Doktor Peabody'yi uykusundan kaldırdılar; doktor, Bayard'ın başını kabaca sardı ve ağzına kadar dolu çöp sepetinde duran şişeden ona bir içki verdi; doğru eve gitmezse, Bayan Jenny'ye telefon edeceğini söyleyerek onu uyardı. Rafe MacCallum onu eve götüreceğine söz verdi; üstü resimli arabanın sahibi de onu götürmeyi önerdi. Arabanın karoseri Ford'u arka koltukların yerine, bir köpek kulübesinden büyük olmayan, her boyalı penceresinde, boyalı bir ev kadınının, boyalı bir dikiş makinesi üzerinden aptalca sırıttığı resimlerle donatılmış çok küçük bir saç kabin konmuştu; içinde satıcı tarafından bir kasabadan ötekine, gös-

terilmekte ve tanıtılmak amacıyla taşınan gerçek bir dikiş makinesi vardı. Satıcının adı V. K. Suratt'tı ve şimdi güven veren anlayışlı yüzüyle direksiyonun arkasında oturuyordu. Kafası uğuldayan Bayard onun yanına oturdu, çamurluğa da esmer kollarıyla bir genç tutundu; başında yana yatmış çok yeni bir hasır şapka vardı ve araba kentten vadi yoluna yavaşça, takır tukur ilerlerken, kıvrak bedenini, tüm bu sarsıntıları kayıtsız bir rahatlıkla emmeye bırakmıştı.

Doktor Peabody'nin Bayard'a verdiği içki, onun bozulmuş sinirlerini yatıştırmış, midesine oturmuş ve yalnızca bulantı yaratmıştı. İnik gözkapakları ardında, garip kırmızı bir burgaç, titrek ve bunaltıcı halkalar halinde bükülüp dönüyordu. Bu kıvrımların, karanlıkta biçimlenip ağır ağır dönmelerini, yok olmalarını, sonra, kafasındaki bulanıklık dağıldıkça, giderek silikleşerek, yeniden görünmelerini, donuk bir ilgisizlik içinde, şaşkınlık göstermeden izliyordu. Bir yerlerde, bu garip kıvrımlarla içiçe, ama onlardan ayrı ve ötede, dingin bir uzaklıkta, bu anlamsız burgacın arasında, hep aynı, hiç değişmeyen bir yüz vardı. Çatırdayan karanlıkta belirginleşen bu yüzün, içinde bulunduğu zamanla bir ilintisi var gibiydi; tüm uzaklığına ve sürekli devingenliğinin karmaşasına karşın, bu kırmızı burgaca hafif ve gizemli bir esintiyi anımsatan bir tür sürekli serinlik getiriyordu. Kıvrılıp bükülen halkalar, arabanın sarsıntısında tensel bir acının donuk huzursuzluğuna dönüşürken, uzakta, belli belirsiz kalan bu yüz, geride o serin dinginliğin izlerini ve Bayard'a ya da onun yapmış olduğu bir şeye ilişkin giderek küçülüp büzülen büyülü bir hoşnutsuzluğa benzer bir duyguyu bırakıyordu.

Akşam yaklaşıyordu. Yolun her iki yanında mısır ve pamuk, yeşil filizlerini dolgun ve parlak toprağın üzerine iteliyor, ağaçlıklar arasında menekşe rengi gölgeler halinde süzülen güneşte, güvercinlerin hüzünlü sesleri duyuluyordu. Bir süre sonra Suratt, ana

yoldan çıkarak bir tarlayla küme küme ağaçlar arasında uzanan, silinmeye yüz tutmuş tekerlek izlerinin görüldüğü bir yük arabası yoluna saptı ve doğruca güneşin içine daldılar; Bayard şapkasını çıkarıp yüzüne tuttu.

Suratt, «Işık dokundu, değil mi? Ama fazla yolumuz kalmadı,» dedi. Yol, güneşin aralarından süzülerek ışıdığı ağaçlıklara kıvrıldı ve biraz sonra kumlu bir tepe göründü. Daha ileride, düzensiz ve bakımsız tarlalar uzanıyor, bunların da ötesinde, bir küme cılız meyve ağacı ve bodur kalmış, esintisiz havada durmadan gümüşümsü parıltılar saçan, soluk yeşil kavak ağaçları görünüyordu. Buraya üstünkörü yapılmış bir ev oturtulmuştu. Bu evden daha ileride, yılların yüküyle grileşmiş ve yorgun, evden çok daha büyük bir ambar yükseliyordu. Yol burada çatallanıyordu. Kollardan ince ve kumlusu eve doğru uzanıyor, ötekiyse sıra sıra yaban otları arasından ambara doğru gidiyordu. Çamurluktaki genç, başını arabanın içine sokarak, «Ambara doğru git,» dedi.

Suratt gencin sözünü dinledi; kenardaki yaban otlarının ilerisinde, bakımsızlıktan dökülen bir çit yoldan ayrılıyor, otların arasında paslanmış bir sabanın hüzünlü sapı görünüyordu; sabanın demiriyse, ağaçların altındaki çalılıklarda, acımasızca altüst etmeye hazır oldukları ama gene de kendilerinden çok daha sevecen toprak tarafından yarı saklanmış ve sessizce çürümeye bırakılmış olan kendisi gibi terkedilmiş bahçe gereçleriyle birlikte, ağır ağır paslanıyordu. Çiti dönünce Suratt arabayı durdurdu; çamurluktaki genç aşağı atlayarak eğrilmiş tahta kapıyı açtı ve Suratt içeriye, ambarın yanındaki avluya girdi; burada tekerlekleri kırık dökük eski bir yük arabası, evde yapılmış bir yatak ve bir Ford'un iskeleti duruyordu. Arabanın kubbemsi ve çıplak radyatöründeki iki lâmbanın oluşturduğu çıkıntı, arabaya, çevresini sabırlı bir şaşkınlık içinde izliyormuş görü-

nümünü veriyordu. Sıska bir inek hem geviş getiriyor, hem de kocaman, hüzünlü gözleriyle onlara bakıyordu.

Ambarın kapıları, paslanmış kıvrık tellerle kazıklara tutturulan kırılmış menteşelerden bel vermişti, dağınık ve kırık dökük duruyordu; ileride koridorun ağzı kocaman bir mağara gibi açılmış, yıpranmış bir terkedilmişliği emiyor, toprağın gebe olduğu zenginliklere ve verime karşı bir çarpıklığı simgeliyor gibiydi. Bayard çamurluğun üzerine oturdu ve sargılı başını arabanın kenarına dayadı; Suratt ve gencin ambara girerek, göremediği merdiven basamaklarını yavaşça çıkmalarını izledi. İnek durgun bir can sıkıntısı içinde geviş getirmesini sürdürüyor, ayak altında ezilmiş ve güneşten çatlamış çamurla çevrili bir havuzun sarı suyunda, küçük çamur bulutlarını andıran kazlar dolaşıyordu; güneşin uzun bir eğri halinde inen ışınları, kazların gövdeleriyle ince ve narin boyunlarında geziniyor, ineğin sürekli seğiren böğründeki kaburga kemiklerinde kirli altın çizgiler oluşturuyordu. Bu sırada, Suratt'ın önce bacakları, sonra her zaman tetikteymiş gibi duran gövdesi göründü; arkasından, öbür genç adam, elleriyle merdiven basamaklarına teker teker tutunarak kayıyormuşçasına rahatlıkla indi.

Bacaklarına yakın tuttuğu bir toprak testiyi taşıyordu. Suratt, boyunbağsız, temiz mavi gömleğiyle onu izledi ve Bayard'a başını salladı; yarı bellerine gelen tartulalar arasında ambarın köşesini döndüler. Bayard onlara yetişti ve testiyi taşıyan genç, gevşemiş iki dikenli tel arasından tek bir hareketle kaydı. Suratt bir kez daha sessizce olduğu yerde durdu ve Bayard geçene dek üstteki gergin teli eliyle tuttu, ayağıyla da aşağıdaki tele bastı. Ambarın arkasındaki toprak, gölgelerle kaplı bir söğüt ve mürver ağacı ormanına doğru iniyordu; bunun karşısında, onlara hoşgeldiniz demek isteyen serin ve ıslak bir nefes gi-

bi yükselen kocaman bir kayın ağacıyla türlü renklerle bezenmiş benekli hayaletlere benzeyen bir fidan kümesi duruyordu. Pınar, kayının köklerinden, beyaz kum dolu bir tahta çerçeve içine doluyor, sürekli ve ince ince titreşen su, saydam kıpırtısıyla söğüt ve mürver ağaçlarına doğru akıyordu.

Pınarın çevresindeki toprak, ayakla iyice ezilmiş olmanın sonucu düzleşmişti. Yine pınara yakın bir yerde, dört tuğla üzerine yerleştirilmiş, kararmış bir kap duruyordu; altında odun külleri, yarı yanmış odun parçalarının kalıntıları ve kömürleşmiş ince odun demetlerinden oluşmuş bir yığın vardı. Bu demir kaba, madeni yüzü çizgilerle kaplı bir çamaşır tahtası dayanmıştı, pınarın yanındaki ağaca çakılı çivide paslanmış bir teneke bardak asılıydı. Genç, testiyi yere koydu, o ve Suratt testinin yanına çömeldiler.

Suratt, «Bay Bayard'a viski içirmekle başımız derde girmez mi dersin, Hub?» dedi. «Ama Doktor Peabody de ona içki verdi. Eh, biz neden vermeyelim ki? Doğru değil mi Bay Bayard?» Çömelerek, yatıştırıcı ve sevecen yüzüyle Bayard'a baktı. Hub, testinin mısır koçanından yapılmış tıpasını açarak Suratt'a verdi; o da Bayard'a uzattı. Suratt, «Ben Bay Bayard'ı ta diz boyu pantolonlar giydiği günlerden beri tanırım,» diye Hub'a açıldı. «Ama bu birlikte ilk içki içişimiz. Öyle değil mi Bay Bayard?.... Sanırım siz de bir bardak isteyeceksiniz.» Ama Bayard içmeye başlamıştı bile; testiyi koluna yatırıp ağzına dayamıştı, tam tutulması gerektiği gibi. Suratt, «Testiden içmesini iyi biliyor, değil mi?» diye ekledi. «Ben zaten, bu çocukta iş var demiştim.» Sesinde bir güven gizliydi. Bayard testiyi indirdi ve Suratt'a geri verdi, o da ağırbaşlılıkla Hub'a uzattı.

«Haydi,» dedi Hub, «önce sen dik şunu ağzına.» Suratt da öyle yaptı; her yudumda gırtlağının ölçülü gidip gelişi görülüyordu. Suyun üzerinde sivrisinek-

ler, tek bir yüzeyde yansıyan güneş ışığında, gelişigüzel serpilmiş altın saman taneleri gibi dönüp duruyorlardı. Suratt testiyi indirerek Hub'a verdi ve elinin tersiyle ağzını sildi.

«Şimdi nasılsınız Bay Bayard?» dedi. Sonra ezik bir sesle, «Kusura bakmayın, sanırım Yüzbaşı Sartoris demem gerekiyordu, değil mi?» diye ekledi.

Bayard, «Neden?» dedi. O da topukları üzerine çömelmişti ve kayın ağacının gövdesine dayanıyordu. Arkalarında toprağın bayırımsı yüksekliği, ambar ve evi kapıyordu; üçü, yer ve zaman dışında, ilkbaharın serin, parlak nefesi, söğüt ve mürver ağaçları arasından ağır ağır dökülen şarabı anımsatan güneş damlalarıyla dolu küçük bir huzur çemberine yumulmuşlardı. Baharın göğsünde, kıpırtısız kayın yapraklarıyla donanmış bir gök yatıyordu. Hub, hafifçe çömelmiş, esmer kollarını dizlerine kenetlemişti; yana yatmış şapkası başında, sigarasını tüttürüyordu. Suratt, pınarın karşı tarafındaydı. Sırtında soluk mavi bir gömlek vardı; bu solukluğun tersine, yüzü ve elleri parlak, hattâ kahverengimsi bir koyuluktaydı. Testi, yuvarlak ve sevecen, aralarında duruyordu.

Suratt, «İşte böyle,» diye yineledi, «bir yarayı iyileştirecek tek şey bol viskidir derim. Bizim buralardaki genç doktorlar öyle düşünmezler, ama siz onlara bakmayın. Doktor Peabody, dedemin bacağını, dedem mutfaktaki masanın üzerine uzanmış, elinde kocaman bir şişe içki, bacakları altına sürülmüş bir iskemleyle şilte, bir de onu tutmaya çalışan dört adam arasında kesmişti; dedem öyle rezil türküler çağırıyordu ki, kadın ve çocuklar ambarın arkasındaki çayıra çekilerek orada beklemişlerdi. Biraz daha alın,» dedi ve testiyi suyun üzerinden Bayard'a uzattı, Bayard yine içti. «Sanırım oldukça iyileştiniz, değil mi?»

Bayard, «Kahrolayım biliyorsam,» dedi. «Çocuklar, bu bir barut fıçısı.»

Suratt testiyi eline alarak kaba bir kahkaha sa-

vurdu, sonra onu dudaklarına götürdü; söğüt ve mürver ağaçlarının gölgesinden oluşmuş duvarda, yine gırtlağının bir pompayı anımsatan hareketi görünüyordu. Yakında mürver ağaçlarının solgun küçük tomurcuk kümeleri çiçek açacaktı. Bayan Jenny her yıl bu çiçeklerden bir miktar şarap yapardı. Mürver çiçeği şarabı; iyi şaraptı, nasıl yapılacağını bilirseniz ve yeterince sabrınız varsa. Bu, çocukların, ince ve soluk giysileri içinde küçük kız çocuklarının, öğle yemeğiyle akşam alacası arasında oynadıkları oyunlara özgü bir tören gibi gerçekleştirilirdi. Güneş ışıklarının hâlâ tekdüze döküldüğü çemberin üzerinde, sessiz ve kullanılmamış bir odadaki toz beneklerini andıran sivrisinekler fırıl fırıl dönüp duruyorlardı. Suratt'ın sesi durmaksızın ve dostça, saygı dolu bir hayranlıkla, Bayard'ın iyi ki böyle güçlü olduğunu, bunun birlikte ilk içki içişleri olduğunu yineleyip duruyordu.

Gene içtiler ve Hub, Bayard'ın sigaralarından almaya başladı; köylü ağzıyla ve kaba bir neşeyle içki, kadın ve kumarla ilgili öyküler anlattı; biraz sonra Suratt'la gündelik işlerle ilgili dostça bir tartışmaya daldılar. Topukları üzerinde yorulmadan ve rahatsız olmadan oturabiliyorlardı, ancak Bayard'ın bacakları biraz sonra uyuştu; bacaklarını uzattı ve kanın rahatça dolaşması sonucu, acıyla karışık bir karıncalanma duydu; şimdi arkası ağaca dayalı, uzun bacaklarını dümdüz uzatmış oturuyor, Suratt'ın sesini dinlemeden duyuyordu.

Başı, gergin bir ağırlık gibiydi; zaman zaman omuzlarından kayıp karşısındaki ağaçların oluşturduğu yeşil duvardan saydam bir balon gibi sarkıyordu. Balonun içinde, ya da ötesinde, ne tümüyle görünen ne de tümüyle silinen o yüz, yine karanlık bir öfke içinde sallanıp duruyordu. Donakalmış bakışları yansıtan durgun ve şaşkın kocaman gözler, bir an için görünen, ince beyaz bir bluz ve mavi pantolon arkasından havaya kalkmış iki el, hızla, gümbürtülü

ve çatırdayan bir karanlığa dalıyordu...

Suratt'ın durgun ve yatıştırıcı sesi uzayıp gidiyordu. Anlattıkları, içinde bulundukları görüntüye uygun düşüyordu. «Pamuk çapalamasını nasıl öğrendim biliyor musunuz?» diyordu. «Bakın anlatayım. En büyük abim, beni tarlaya götürüp başıma geçti ve işe koştu. Bir iki kaçamak yapsam, hemen arkamda belirirdi. Benim çapam bir kez inerse, onunki iki kez inerdi. O günlerde ayakkabım bile yoktu,» diye kuru bir sesle ekledi. «O çapasıyla çıplak topuklarımın dibindeyken, işi bir an önce bitirmem gerektiğini öğrendim. Ve daha o zaman, ne olursa olsun, kendi başımın derdine bakacak duruma gelir gelmez, toprakla hiçbir alışverişim kalmayacağına yemin ettim. Toprağa sahip olan için iyi güzel ama, benim ailem gibilerinin hiçbir zaman toprak sahibi olacakları yoktu ve ne zaman bir saban sürsek, başkasının pisliğini temizliyor olurduk.» Sivrisinekler, akarsuyun kuytularında ve güneşin altında, giderek artan çılgın bir hızla dönüp duruyorlardı; güneş parlak bakır rengini almıştı. Suratt kalktı, «Hadi çocuklar. Benim de kasabaya dönmem gerekiyor.» Bayard'a yatıştırıcı ve sevecen yüzüyle baktı, «Sanırım Bay Bayard yarasını unuttu bile.»

Bayard, «Allah kahretsin, bana Bay demeyi bırak,» dedi.

Suratt testiyi aldı, «Onu tanıyınca, iyi bir insan olduğunu anlayacağımı biliyordum, Hub,« dedi. «Onu çok küçükten beri bilirim, ama böylesine yakın olmamıştık. Beyler, ben yoksul biriydim, Bay Bayard'ın ailesiyse o kocaman evde otururdu; bankada avuç dolusu paraları, evde onlara hizmet eden zenci uşakları vardı. Ama Bayard iyi bir insan, buradaki viskiyi ona kimin verdiğini söylemeyecek.»

Hub, «İsterse söylesin,» dedi, «umurumda değil.»

Yine içtiler. Güneş hemen hemen kaybolmuştu ve akarsuyun kuytu bataklıklarından, yavru kurba-

ğaların büyülü kavalları duyuluyordu. Çelimsiz inek, ambara doğru dönerek uzandı; Hub mısır koçanı tıpayı testiye taktı, avucuyla bastırıp iyice içeri itti. Tepeyi çıkıp çitten içeri sürüdüler. İnek ambarın kapısında durup onların yaklaşmasını izledi, sonra yine dertli ve hüzünlü uzandı. Kaz sürüsü havuzdan ayrılmış, iki yanında küçük Cezayir menekşelerinin bulunduğu çalılıklarla çevrili bir kapısı olan eve doğru gidiyordu. Kapıda bir kadın duruyordu.

Köylü ağzıyla ve kuru bir sesle, «Hub,» dedi.

Hub kısaca, «Ben kente gidiyorum. İneği Sue sağsın,» dedi.

Kadın kapıda sessizce durdu. Hub, testiyi ambara götürdü, inek de onları izledi, Hub, onun cılız kaburga kemiklerine bir tekme indirdi ve kaba saba küfretti. Sonra yeniden kapıya gidip açtı; Suratt arabayı dışarı çıkarınca, teli geçirip kapadı ve çamurluğa atladı. Bayard arabaya girmek için Hub'a dayandı. Kadın hâlâ kapıda duruyor, sessizce onlara bakıyordu. Merdivenin önünde kazlar uyumsuz çığlıklarla kabara kabara gelişigüzel dolanıyorlardı, boyunları bir mim oyununun ince devinimlerini anımsatan zariflikte, dalga dalgaydı.

Bakımsız tarlalara meyve ağaçlarının gölgesi vurmuştu, arabanın kocaman kambur bir kuşu andıran gölgesi de önlerinde uzanıyordu. Kumlu tepeyi aştılar, güneşin son ışınları arasından, menekşe rengi akşam alacasına girdiler. Yol, kumun sessizliğiyle kaplıydı, araba, silik tekerlek izleri üzerinden sallanarak geçti ve biraz sonra anayola çıktı.

Tepelerinde büyümekte olan ay asılıydı. Ama henüz ışık vermiyordu, evlerine dönmekte olan bir iki yük arabasını geçerek kente doğru gittiler. İlçedeki hemen hemen herkesi tanıyan Suratt, bu aramaları esmer elini ılımlı bir biçimde sallayarak selâmladı. Söğüt ve mürver ağaçlarının sıklaştığı yerde bir tahta köprüye geldiler; burada akşam alacası daha yoğun

ve belirgindi; Suratt arabayı durdurarak kapının üzerinden atladı.

«Çocuklar, siz kımıldamayın,» dedi. «Ben hemen dönerim. Radyatöre su doldurmam gerek.» Arabanın arka bölümünde tıkırtılarını duydular, sonra elinde teneke bir kovayla göründü. Köprünün yanında, yolun kenarındaki setten hafifçe sarktı. Köprünün altında, akşam karanlığında görünmeyen suyun gürültüsü cırcırböceği ve kurbağa sesleriyle yüklü çağıltısı duyuluyordu. Akarsuyun yolunu belirleyen sivrisinekler, söğütlerin üzerinde hâlâ durmadan uçuşuyorlardı. Hızla ve birdenbire saldıran, nereden geldikleri bilinmeyen kocaman yarasalar ortaya çıktı; bir görünüyor, bir kayboluyorlar, sonra bir pencere camındaki su damlalarını andıran suskun ve serin göğe karşı yine saldırıya geçiyorlardı; çevik, gayretli ve sessizdiler; akşam alacası ve suskunlukla yüklü kanatları kadife gibiydi.

Suratt elinde kova, kıyıdan doğru geldi, kapağı açtı ve dolu kovayı radyatöre boşalttı. Ay, üzerlerinde belli belirsiz ışıyor, ancak Suratt'ın baş ve omuzlarının uçuk bir gölgesi arabanın ön kapağında yansıyordu; köprünün solgun tahtası üzerine eğilmiş söğüt dalları ince bir kalemle çizilmişçesine narin ve zarif gölgeler oluşturuyordu. Suyun son damlası da hafif bir gürültüyle radyatörün içine doldu; Suratt kovayı yerine koydu ve arabaya girerek, farları yaktı. Araba yavaş giderken, ışıklar göz kamaştıran bir güç kazanıyor, ama debriyajı bırakınca bir gölgeden fazla olmayan titrek bir ışıltıya dönüşüyordu.

Kasabaya vardıklarında hava tümüyle kararmıştı. Karşılarında, İlçe Hükümet Binasındaki saatin ışıkları ağaçların üzerinde sarı boncuklar gibiydi ve gün batımının ardından göğü kaplayan yeşilin parlaklığında, dumandan, incecik tüy görünümünde bir sütun oluşmuştu. Suratt onları lokantanın önünde bırakarak yoluna gitti; Bayard'la Hub içeri girince, arkasında

bulunan lokanta sahibi, yumurta biçimi başını kaldırarak, yuvarlak ve yumuşak gözlerle onlara baktı.

«İsa aşkına!» dedi, «Bayard sen daha eve gitmedin mi? Doktor Peabody saat dörtten beri seni arayıp duruyor. Bayan Jenny de seni bulmak için at arabasıyla kasabaya indi. Sen bir gün kendini öldüreceksin.»

Bayard, «Haydi bas arkaya git Papaz efendi, Hub'la bana iki dolarlık jambon ve yumurta getir,» dedi.

Daha sonra, Bayard'ın arabasındaki testiyi almaya gittiler; Bayard, Hub, bir de tren istasyonunda yükleme memuru olarak çalışan bir üçüncü genç adam vardı. Arabanın arkasına da çalgılarıyla üç Zenci doluşmuştu. Evin ilerisindeki tarlanın ucuna gittiler ve orada durdular; Hub, kumlu yoldan ambara doğru yürüdü. Ay tepede, solgun ve donuk duruyordu, alçak çalılıklarla tüm çevre, böceklerin uğultusuyla doluydu. Arkada Zenciler kendi aralarında alçak seslerle konuşarak oturdular.

Yükleme memuru Mitch, «Ne güzel gece,» dedi. Bayard yanıtlamadı. Dalgın dalgın sigarasını tüttürdü; beyaz sargısı başında miğfer gibi duruyordu. Ay ve böcekler, boyut ve kökleri olmayan, ışıkla sesten oluşmuş bir bütündü.

Hub bir süre sonra yolun eriyen silikliği içinde göründü, yana yatmış şapkası başında gümüş bir taç gibi duruyordu; geldi, testiyi arabaya fırlattı, sonra da tıpayı çıkardı. Mitch testiyi Bayard'a verdi.

Bayard, «Önce sen iç,» dedi. Mitch de içti. Ötekiler de içti.

Hub, «Kara derililer neyle içecekler, onlara verebileceğimiz bir kap filan yok mu?» dedi.

Mitch, «Doğru ya,» dedi. Arkasına dönerek, «Hey çocuklar, kap gibi bir şeyiniz yok mu?» diye sordu.

Zenciler yine mırıldandılar ve yumuşak bir şaşkınlıkla birbirlerine baktılar.

Bayard, «Durun,» dedi. Arabadan inip ön kapağı kaldırdı, fren merkezinin kapağını açtı ve çıkarıp Zencilere uzattı. «Alın çocuklar. İlk bir iki kez ağzınıza yağ tadı gelir, ama bir süre sonra ayrımsamazsınız bile,» dedi.

Zenciler, «Ah, evet,» diyerek bir ağızdan konuştular. Biri fren merkezi kapağını aldı ve ceketinin kenarıyla sildi; sonra onlar da, ağızlarını şapırdata şapırdata sırayla içtiler. Bayard kapağı yerine takıp arabaya girdi.

Hub, mısır koçanını kaldırarak, «Şu anda başka içmek isteyen var mı?» dedi.

Bayard, «Mitch'e biraz daha ver,» dedi. «Bize yetişmesi gerek.»

Mitch yine içti. Sonra Bayard testiyi alıp ağzına dikti. Ötekiler onu saygıyla izlediler.

Mitch, «Amma da yuvarlıyor yahu,» dedi. «Ben senin yerinde olsam, böyle durmadan içmezdim.»

Bayard, «Şu kahrolası başım,» diyerek testiyi indirdi ve Hub'a uzattı. «Birazcık daha içersem, iyileşecekmişim gibi geliyor.»

Hub, «Doktor sargıyı çok sıkı sarmış,» dedi. «Biraz gevşeteyim ister misin?»

«Bilmem.» Bayard bir sigara daha yaktı ve kibriti fırlattı attı. «Sanırım çıkaracağım. Yeterince kaldı başımda.» Ellerini başına götürüp sargıyı açmaya çalıştı.

Mitch, «Bırak oynama,» diye uyardı onu. Ancak Bayard sargıyla oynamaya başlamıştı bile; bağlandığı yeri bulmaya çalıştı, sonra parmaklarını bezin kıvrımları arasına sokarak çılgınca çekiştirmeye başladı. Zencilerden biri öne doğru eğilerek bir çakıyla kesti ve sonra hepsi onun sargıyı açıp atmasını izlediler.

Mitch, «Yapmaman gerekirdi,» dedi.

Hub, «Bırak, çıkarsın,» dedi. «Zararı yok.» Arabaya bindi ve testiyi dizleri arasına yerleştirdi; Bayard arabayı döndürdü. Kumlu yol, kalın lastikler altında yılan gibi tıslad ve benek benek dökülen ayışığının, eriyip dağılan görüntü içinde, bölük pörçük ve sinsice yayıldığı ağaçlıklara doğru yeniden yükseldi. Işık ve gölgenin kesişip kırıldığı çizgiler arasından, nerede oldukları görünüp bilinmeyen gecekuşlarının akıcı bir flütü andıran sesleri duyuluyordu. Yol ağaçlıklardan ayrıldı; kıpırtılı ama suskun kumlar arasından, kasabadan uzak olan vadi yoluna indiler.

Araba ilerlerken, kapalı susturucunun kuru tıslaması duyuluyordu. Zenciler, arkada, yırtılan kâğıt parçacıklarının çıkardığı seslere benzer kısa ve yumuşak kahkahalarla kendi aralarında mırıldanıyorlardı. Ayışığı altında, demir bahçe kapısını, ağaçlıklarla çevrili, ağırbaşlı bir görünümü yansıtan Bayard'ın evini, sonra kutu gibi tren istasyonunu ve trenyolu tarafında bulunan çatısı madenle kaplı çırçırı geçtiler.

En sonunda yol, dümdüz, bomboş ve kıvrım kıvrım, tepelere doğru yükseldi. Bayard hızı artırdıkça Zenciler sessizleştiler, sus pus oldular. Ama gene de beklediklerini bulamamış gibiydiler. İki kez daha durup içtiler; sonra en sondaki tepeden, trenyolunun uzandığı ince ve uzun çizginin solgunluğunda. top top boncuklar gibi duran başka bir ışık kümesine baktılar. Hub, fren merkezinin kapağını çıkardı ve yeniden içtiler.

Kasabanın birbirine benzer yollarından yavaşça geçtiler ve birbirine benzer alanlardan birine geldiler. Buradaki insanlar dönüp ilgiyle onlara baktı. Alanı geçip başka bir yolu izlediler ve geniş çimenlikler ve perdeleri inik pencereler arasından geçerek bir demir çitin önüne geldiler; ışıklı pencereler, gecenin gümüşü ve karasına boyanmış ağaçlar arkasında, dallara asılmış ince uzun fenerler gibi düzgün sıralar halinde duruyordu.

Burada karanlıkta durdular. Zenciler viyolu ve gitarı arabadan indirdiler. Üçüncü Zenci, üzerine dalga dalga dökülen ayışığının solgun noktalar oluşturarak parıldadığı anahtarlarla kaplı ince bir çalgı borusunu tutuyordu. Birbirlerine sokularak durdular; kendi aralarında mırıldanıyorlar ve çalgılarının tellerinden, duyguları yumuşatan, hüzünlü ve dokunaklı sesler dökülüyordu. Sonra biri elindeki klarneti dudaklarına götürdü.

Eski ezgileri çalıyorlardı. Aralarında anlaşılması zor ve karmaşık olanlar vardı, ancak Zencilerin yorumunda tüm karmaşa ve kopukluklar siliniyor, ezgiler hüzünlü bir benzerliğe bürünerek, hızlı, hafif ve dengeli bir yalınlıkla birbirlerine karışıp yükseliyordu; sesler, tok ve boğucu tellerden gümüş havaya dağılıyor, sonra giderek hafifleyen yinelemeler halinde ayışığının sinsice aydınlattığı, uzayan görüntüde yok olup gidiyorlardı. Bu kez eski bir valsi çaldılar. Benek benek aydınlanmış çimenlerin üzerinden Kolejin *Kerberos*'u[1] geldi ve çite yaklaşarak kollarını dayadı, öteki gölgeler arasında tortop bir biçim aldı. Bir araba kaldırıma yaklaşarak durdu, motoru kapayıp, ışıklarını söndürdü ve sıra sıra pencerelerden, odalardaki aydınlığın çevrelerinde birer ışık halkası oluşturduğu, kişiliksiz, yabancı, gençliğin inceliği ve görkemini yansıtan kadın başları uzandı.

«Evim, Biricik Evim»i çaldılar, dolgun ve hüzünlü ses kesildiğinde, ince zarif ellerden yükselen yumuşak alkış sesleri duyuldu. Sonra Mitch tatlı tenor sesiyle, «Hanımlar, İyi Geceler»i söyledi, yeniden ısrarlı alkış sesleri duyuldu. Arabaya binip uzaklaştıklarında, parlak saçlarına ışıl ışıl taçların oturmuş olduğu başlar dışarıya doğru eğildi ve yumuşak alkışlar uzun

1. Mitolojide cehennemin kapısını bekleyen üç başlı köpek, uyanık ve sadık bir bekçi anlamında da kullanılır (Çev.).

bir süre onları izledi, sonra gece ayışığının gümüş dinginliğiyle dipsizliğinde azalarak kayboldu.

Kasabanın dışındaki ilk tepede durdular ve Hub yine fren merkezinin kapağını çıkardı. Arkalarındaki dağınık ışıklar ağaçların arasından parıldıyordu; suskun gecenin içinden gelen o genç ellerin yumuşak çarpışları, onların gençlik ve erkeklik onuruna fırlatılıp atılmış narin çiçekler gibi, hâlâ yanlarında bir yerlerdeydi. Yitirilen anın silikleşen büyüsünde, konuşmadan içtiler. Mitch kendi kendine alçak sesle bir ezgi söylüyor, araba hızla yol alıyordu. Yol, önlerinde, dümdüz, bomboş ve bembeyaz kıvrımlarla uzanıyordu. Bayard konuştu, sesi sert ve biraz hırçındı.

«Kes artık Hub,» dedi. Hub öne eğilerek, elini kontrol paneli altına uzattı ve araba, uykusundan uyanan zincirle bağlı bir kuşun gümbürtülü kanat çırpınışları gibi homurtuyla ilerledi. Uzun bir şeridi andıran yol, ani bir atılımla başka bir tepeye yükseldi; motorun homurtusu son kerteye yükselmişti ve araba parçalanacakmış gibi şiddetle ileri doğru fırladı. Zenciler susmuşlardı. Sonra birinin kısa çığlığı duyuldu.

Arkaya dönüp bakan Hub, «Reno şapkasını kaybetmiş,» dedi.

Bayard, «Şapkayı ne yapacak?» dedi. Araba büyük bir gümbürtü içinde önündeki tepeyi tırmandı, doruğa vardı ve birdenbire keskin bir dönemeci hızla aldı.

Zencilerden biri, «Aman Tanrım,» diye bağırdı, «Bay Bayard.» Arabaya çarpan hava, sözlerini yapraklar gibi savurdu. «Buradan çıkayım ben, Bay Bayard.»

«Atla o zaman,» diye yanıtladı Bayard. Yol, altlarında kaygan bir taban gibi akıyor, dümdüz bir ip halinde vadiye iniyordu. Zenciler çalgılarına sımsıkı sarıldılar ve birbirlerine yaklaştılar. Hızölçer önce doksanı sonra yüzü gösterdi ve giderek yükseldi. Ara-

da bir uykuya gömülmüş tek tek evler görünüyor, sonra birden kayboluyordu; tarlalardan ve tüneller oluşturan küme küme ağaçlıklardan geçtiler.

Gecenin karası ve gümüşüne boyanmış toprak bir yola girdiler. Her iki yanda gecekuşları soru dolu yumuşak seslerle birbirlerine sesleniyordu. Ani dönemeçlerde araba yerli yersiz sallandıkça, farlar önlerindeki tozda solgun iki ışık noktası gibi yansıyordu. Sırt düzenli bir biçimde yükseliyordu ve her iki yanda ağaçlarla kaplı bayırlar vardı. Bayır ya da yolun kenarına oturtulmuş tek tük zenci kulübeleri görünüyordu.

Yol çukurlaştı, başka bir çukura akan uzun bir eğri halinde yükseldi, sonra önlerine dümdüz bir duvar gibi dikildi. Araba yukarı doğru tırmandı, çukuru atladı ve tümüyle yoldan ayrıldı, çok şiddetli zıplama ve sıçramalarla ilerledi; Zencilerin ortak ve umarsız çığlıkları uzaklara savruldu; şimdi Zenciler arabanın arkasında yere çökmüş, oturuyorlardı.

Bir süre sonra aralarından biri mırıldandı; «Cennette miyim?»

Öteki, «Nefesin içki kokarken, başında da şapkan yokken, seni cennete sokmazlar ki, yavrum,» dedi.

Birincisi yanıtladı; «Tanrı bana o şapkaya baktığından daha iyi bakmazsa, ben cenneti ne yapayım.»

İkincisi, «Hımm,» dedi. «Son tepeden aşağı inerken, bırak şapkayı, şu klarinet bile elimden fırlayıverecekti.»

Üçüncü Zenci ekledi; «O, çukur mudur nedir, üzerinden atladığımızda, bir an araba devrilecekmiş sandım.»

Yine içtiler. Şimdi durdukları yer yüksekti, havanın serinliği, damla damla onları sarıyordu. Her iki yanlarında gümüş bir sis perdesi ve kuş sesleriyle dolu birer vadi vardı. Bu vadilerin ötesinde, uzak-

tan acı bir köpek uluması duyuldu. Bayard biraz kendine gelmiş gibiydi; dinç ve serin başı, dilsiz ve suskun bir çanı anımsatıyordu. İşte bu dingin başın içinde o yüz gene canlandı ve bu kez iyice belirginleşti: şaşkınlık dolu iri gözler, uçuşan koyu saçlarla çevrili bir yüz. Evet, evet bu o kızdı. »Benbow'ların kızı,» dedi kendi kendine ve bir süre göğe bakarak oturduğu yerde kaldı. Kasabadaki büyük saatin eriyen uzaklıkta, kırpışıp değişmeyen sarılıkta parlayan ışıkları dışında tüm dünya, uykuyla yüklü sırt ve bayırların saydam süt beyazında çalkalanıp yoğruluyordu.

O akşam Narcissa'nın hiç iştahı yoktu; Sally Wyatt Teyzesi kendisi için özel olarak hazırlanmış yumuşak yemeğini yiyor, bu arada Narcissa'ya hiçbir şey yemediği için çıkışıyordu.

Sally Teyze, «Masaya somurtarak oturup yemek yemediğim zamanlar, annem bana kocaman bir fincan adaçayı içirirdi,» dedi. «Ama şimdi bakıyorum da, insanlar parmaklarını bile oynatmadan sevgili Tanrının onları koruyacağını düşünüyorlar.»

Narcissa, «Benim bir şeyim yok,» dedi. «Yalnızca canım yemek istemiyor.»

«O senin demen. Yeme içme de halsiz düş. Eh, Tanrı biliyor ya, benim de sana bakacak gücüm yok. Benim zamanımda gençler yaşlıları daha çok düşünürlerdi.» Kavgacı ve tekdüze sesiyle geçmişi anımsatıyor, bu arada lokmaları ağzında çirkin çirkin şapırdatıyordu. Narcissa önündeki yemekle sabırsızca oynadı. Daha sonra Sally Teyze, kucağında o bitmez tükenmez elişiyle salıncaklı iskemlesinde otururken, kendi kendine konuşmasını tekdüze sesiyle sürdürdü. On beş yıldır elinden düşürmediği bu işin bitince ne olacağını, ya da kimin için işlendiğini hiçbir zaman açıklamazdı. Her türde ufak tefek renkli kumaş parçalarıyla dolu biçimsiz ve yıpranmış kadi-

fe çantası içinde, bu elişini nereye gitse yanında götürürdü. Bu kumaş parçalarını hiçbir zaman belirli bir düzene sokamazdı. Bu nedenle, parçaları sabırla, bir resim bulmacasını çözmeye çalışıyormuşçasına değişik biçimlere sokup bozar, renk renk parçaları makas kullanmadan, kireç rengi almış yumuşak parmaklarıyla bir düzene sokmaya uğraşırdı. Giysisinin göğsüne tutturduğu dikiş iğnesinden, Narcissa'nın geçirdiği ince iplik sarkıyordu.

Narcissa, odanın öbür ucunda, elinde bir kitapla oturuyordu. Kitabı okurken Sally Teyzenin dırdırcı sesini bir vızıltı halinde duyuyordu. Birdenbire kalktı ve elindeki kitabı bırakarak odadan çıktı, piyanonun durduğu odaya gitti. Ancak daha birkaç tuşa basar basmaz, ellerinin yarattığı uyumsuz sesi keserek piyanoyu kapadı ve telefona gitti.

Bayan Jenny ters bir sesle Narcissa'ya ilgisi için teşekkür etti. Bayard'a iyi denilebileceğini ve morgdan bir haber gelmediğine göre hâlâ hayatta olduğunu söyledi. Hayır, saat dörtte Loosh Peabody kendisini telefonla arayıp Bayard'ın başından yaralı olarak eve gelmekte olduğunu söylediğinden beri ondan hiçbir haber almamıştı. Başından yaralanmasına inanmıştı, ama gerisine pek inanınamıştı doğrusu; şu kahrolası Sartoris'lerle seksen yıldır birlikte yaşadığından, başından yaralanmış bir Sartoris'in dünyada gideceği en son yerin evi olduğunu iyi bilirdi. Hayır, şu sıralarda nerelerde olabileceğiyle ilgilenmiyordu bile; tek umudu atın bir yerine bir şey olmamasıydı. Atlar değerli hayvanlardı.

Narcissa oturma odasına döndü, Sally Teyzeye kimi, niçin aradığını açıkladı ve lâmbanın yanına bir iskemle çekerek kitabını eline aldı.

Bir süre sonra Sally Teyze, «Eh,» dedi, «senin konuşmaya niyetin yoksa...» Kumaş parçalarını bir araya toplayıp çantasına tıkıştırdı. «Sizlere baktıkça, bazan sen ve Horace akrabam olmadığınız için Tan-

rıya şükrediyorum. Hani şu sasafra ağacının kökünden elde edilen, yemeklere tat katan bitki var ya, içsen bile, onu senin için kim bulabilir, bilmiyorum. Ben bulamam. Sen de onu kötü kokulu papatyayla sıracaotundan ayıramazsın. Bilmem ki.»

Narcissa direndi; «Benim bir şeyim yok ki.»

Sally Teyze yineledi: «Sen böyle davranmayı sürdürürsen, bak nasıl yataklara düşersin. Sana bakacak benden, bir de şu beş para etmez zenciden başka kimse yok. O da sanırım, altı aydır tek bir çerçevenin tozunu almış değil. Bana Tanrıya yalvarıp yakarmaktan başka yapacak şey kalmadı, her şeyi denedim.» Kalktı ve iyi geceler diyerek odadan topallaya topallaya çıktı. Narcissa oturdu; kitabın sayfalarını çevirirken Sally Teyzenin merdivenleri bastonunun ölçülü ve güçlü tıktıklarıyla çıkmasını duydu ve bir süre daha oturduğu yerde kalıp elindeki kitabın sayfalarını çevirmeyi sürdürdü.

Aradan biraz zaman geçtikten sonra kitabı elinden fırlattı ve yine piyanonun durduğu odaya geçti, ama Sally Teyze bastonuyla üst kattan tak tak yere vurunca vazgeçti ve kitabına döndü. Bu nedenle, bir süre sonra kapıyı çalan Doktor Alford'u gerçek bir sevinçle karşıladı.

Doktor Alford, «Geçiyordum, piyanonuzu duydum,» diye açıkladı. «Çalacaksınız, değil mi?»

Narcissa, Sally Teyzenin yatmaya çıktığını ve ses istemediğini söyledi. Bunun üzerine, Doktor Alford resmî bir havayla oturdu ve o soğuk, çalımlı tavrıyla, iki saat bilimsel konulardan konuştu. Sonra kalktı; Narcissa kapıda durarak onun arabaya binip uzaklaşmasını izledi. Ay tam tepelerindeydi; araba yolu boyunca sıralanmış sedir ağaçları, solgun, pul pul dalgalanan göğe doğru sivriliyordu.

Oturma odasına döndü ve kitabını alıp ışıkları söndürerek merdivenleri çıktı. Holün öbür tarafından Sally Teyzenin hafif ve yumuşak horultusu duyulu-

yordu, Narcissa merdivenlerde durarak bu pek de sevimli olmayan sesi dinledi. Odasına doğru giderken, «Horry'nin eve dönmesi çok iyi olacak,» diye düşündü.

Odasının ışığını yaktı ve kitabını yanına alıp yattı. İnsanın, bir köpek yavrusunu, debelenmesi sona erene dek suyun altında tutarak boğması gibi, bilincini özellikle bastırdı. Bir süre sonra kendini kitaba verebildi ve okumaya başladı; arada bir duruyor, uykuya dalıvermenin sıcaklığını düşünüyor, sonra yine okuyordu. Bu nedenle Zenciler pencerenin altında çalgılarını çalmaya başladıklarında, önce pek aldırmadı. Yalnızca birazcık şaşırarak, «Bu sersem budalalar neden bana serenat yapıyorlar acaba?» diye düşündü ve o anda, Sally Teyzenin, başında gece başlığı, pencereden sarkarak onlara hemen buradan gitmelerini söylemesi gözünün önüne geldi; elindeki kitabın açık sayfasında, düşünde yarattığı görünüm biçimlenirken, klarinetle öteki çalgıların tellerinden yükselen hüzünlü sesler, açık pencereden içeriye doluyordu.

Sonra birdenbire kesin ve tam bir güvenle yatağın içinde dimdik oturdu, kitabı kapayıp yataktan kalktı. Yandaki odadan aşağıya baktı.

Zenciler çimenlikte toplanmıştı; donuk klarinet, gitar ve tok sesli viyolun ağırbaşlı ve gülünç gövdelerini gördü. Yolun sokak tarafında, gölgede bir araba vardı. Çalgıcılar bir kez çaldı; sonra arabadan bir ses onları çağırdı, onlar da çimenlikten çekilip arabaya gittiler ve araba ışıklarını yakmadan uzaklaştı. İşte o zaman hiç kuşkusu kalmadı; ondan başka kimse, ama hiç kimse yoktu ki bir genç hanımın penrecesi altında, onu yalnızca uyandırmaya yetecek uzunlukta bir ezgi çalıp sonra da hemen gitsin.

Odasına döndü. Kitap, ters dönmüş bir biçimde yatağın üzerinde duruyordu, ancak o pencereye gidip perdeleri araladı ve suskun gecede kara ve gümüşe

boyanmış dünyaya baktı. Yüzünde ve omuzlarına dökülmüş koyu saçlarında, sessiz ve serin hafif bir esinti dolandı. Kendi kendine, «Hayvan adam, hayvan adam,» diye fısıldadı. Perdeleri kapadı ve sessiz adımlarla yine merdivenlerden aşağı inerek, karanlıkta telefonu buldu; numarayı çevirirken çıkardığı sesi boğmaya çalışıyordu.

Gecenin içinden, Bayan Jenny'nin ne şaşkın, ne de meraklı sesi, her zamanki hırçın ve soğuk tersliğiyle duyuldu. Hayır, Bayard daha eve dönmemişti; çünkü onun güvenilir ellerde, tutukevinde bulunduğunu sanıyordu; elbette polisler bir hanımın isteğini yerine getirmeyecek kadar yozlaşmamışsa. Serenat mı yapıyordu? Çok saçma! Neden bunu yapsın ki? Serenat yaparak bir yanına zarar veremezdi ki! Biri onu demir ütü ya da çalar saatle öldürmedikçe yani. Ve Narcissa neden onun için kaygılanıyordu?

Narcissa telefonu kapadı ve bir· an karanlıkta yumruklarını telefonun yanıtsız kutusuna vurarak öylece durdu. Hayvan adam, hayvan adam.

O gece Narcissa'nın üç konuğu vardı. Biri açıkça kapıdan, biri teklifsizce, öbürü de gizlice gelmişti.

Narcissa'nın arabasının durduğu garaj, yeşilliklerle çevrili ufak tuğla bir yapıydı. Bir yanı bahçe duvarının uzantısıydı. Duvarın ötesinde, otlarla kaplı dar geçitten, başka bir yola çıkılıyordu. Garaj evden on, on beş metre ötedeydi ve damı ilk kat pencerelerinin boyuna geliyordu. Narcissa'nın yatak odası, pencereleri garajın damına bakıyordu.

Üçüncü konuk, dar geçitten girip duvarı tırmanmış, oradan da garajın damına çıkmıştı; şimdi orada, ayışığından onu koruyan bir sedir ağacının gölgesine sığınmış, yatıyordu. Uzun bir süredir oradaydı. Geldiğinde, ona bakan oda karanlıktı, ancak o, bir hayvanın sessizliği ve sabrıyla kıpırdamadan yatı-

yor, yalnızca arada bir başını kaldırıp fıldır fıldır gözleriyle çevresini tarıyordu.

Geleli bir saati geçmiş olmasına karşın, o oda hâlâ karanlıktı. Bu arada bahçeye bir araba girdi (arabayı tanımıştı; kasabadaki her arabayı bilirdi) ve içinden inen adam eve girdi. Bir saat daha geçti; oda hâlâ karanlıktı ve araba da hâlâ evin önünde duruyordu. Sonra adam dışarıya çıktı, arkasından, aşağı kattaki ışıklar söndü ve biraz sonra da ona bakan pencere aydınlandı. Onun odada dolaşması ve soyunmasını, ince perdelerin arkasında oluşturduğu gölgenin kıpırtılarından izledi. Sonra gölge, onun görüş açısından uzaklaştı. Ancak ışık hâlâ yanıyordu; o yine sessiz ve bitip tükenmez bir sabırla damın üzerinde yattı. Yaklaşık bir saat geçtiğinde, bir başka araba evin önünde durdu ve ellerinde garip, biçimsiz bir yük taşıyan üç adam, araba yoluna girip ayışığında pencerenin altında durdular; yattığı yerden adamların çalgılarını bir kez çalıp gitmelerini izledi. Onlar gidince, kadın pencereye gelerek perdeleri araladı ve bir süre, omuzlarına dökülen koyu saçları arasından, dosdoğru onun saklı gözlerine baktı.

Sonra perdeler yine kapandı ve genç kadın bir kez daha perdeler arkasında kımıldayan bir gölge oluşturdu. Işık söndü ve adam, uzun bir süre kapkara damda yüzüstü, kımıldamadan yattı; karanlığın sakladığı yüzünde gözleri, çevresindeki her şeyi kavramaya çalışan ürkek bir hayvanın gözleri gibi fıldır fıldırdı.

Sonunda Narcissa'nın evinin önüne geldiler. Kasabadaki tüm genç kızların evlerini birer birer dolaşmışlardı. Zenciler bahçelere girip ezgilerini çalarken, onlar arabada oturmuşlardı. Karanlık pencerelerden başlar uzanmış, bazan da ışıklar yanmıştı;

bir keresinde içeriye çağrılmışlardı, ancak Hub ve Mitch çekinip girmemişti; bir keresinde de dışarıya yiyecek içecek şeyler gönderilmişti; başka bir yerde, karanlık vedandada genç bir kadınla oturan biri onlara küfürler yağdırmıştı. Bu arada fren merkezinin kapağını da kaybetmişlerdi ve evden eve dolaşırken, altısı da birer kardeş gibi sırayla aynı testiden içmişlerdi. Sonunda Benbow'ların evinin önüne gelmişlerdi. Sedir ağaçlarının altında durarak yalnızca bir kez çaldılar. Henüz pencerelerden birinde ışık yanıyordu, ama kimse görünmedi.

Ay iyice alçalmıştı. Tükenmiş ve biraz yorgun, şimdi yansıdığı şeyler üzerinde donuk bir gümüş iz bırakıyordu. Arabanın ışıklarını yakmadan bir sokaktan ötekine dalarken, önlerinde bomboş bir dünya yuvarlanıyordu; aydaki herhangi bir sokakmışçasına kara ve gümüşe boyanmış, ölü ve tekdüze sokaklardan geçtiler. Parça parça dökülen ayışığının oluşturduğu benek benek gölgeler altında ilerlediler. Sessizce kesişen yollardan geçtiler, evlerin önünde duran tek tük arabalara rastladılar. Önlerinden hızlı hızlı koşarak bir köpek geçti ve bir bahçeden içeri dalarak gözden kayboldu, bunun dışında hiçbir yerde tek kıpırtı yoktu.

Alan, İlçe Hükümet Binasını çevreleyen ve oluşturdukları koyu yeşil bulut arasından ayışığının süzülerek yayıldığı karaağaçların toplu bulunduğu tarafta genişliyordu. Ağaçların arasından görünen yuvarlak ışıklar, her zamankinden çok, kocaman, solgun üzümlere benziyordu. Her katta bir ampul yanıyordu; önünde sırayla arabalarm durduğu otelin girişinde de bir ışık vardı. Başka hiçbir ışık yoktu.

İlçe Hükümet Binasının çevresinde dolandılar. Otel kapısına doğru bir gölge yaklaştı; sonra önü açık bir ceket ve altındaki bembeyaz gömlek göründü; araba yavaşça bir sokağa sapacakken beliren bu adam, onlara seslendi. Bayard durdu ve adam beyazlaş-

mış toz arasından gelip elini arabanın kapısına dayadı.

Mitch, «Selâm, Buck,» dedi. «Hâlâ ayaktasın.» Adamın bir atınkini andıran durgun ve hoşgörülü bir yüzü vardı. İliklenmemiş yeleği üzerinde madeni bir yıldız parlıyordu; ceketi kalçaları üzerinde toplanmış gibiydi. «Söyleyin bakalım çocuklar neler yapıyorsunuz?» dedi. «Bir dansa filan mı gittiniz?»

Bayard, «Serenat yapıyorduk,» diye yanıtladı. «Bir içki ister misin Buck?»

«Yok, sağol.» Eli kapıda, ağırbaşlı ve iyi niyetli bir tavırla duruyordu. «Epeyce geç kalmışsınız.»

Mitch, «Ya, epey geç oldu,» diye başını salladı. Polis müdürü, ayağını arabanın basamağına dayadı. Şapkası gözlerini gölgeliyordu. Mitch, «Şimdi eve gidiyoruz,» dedi. Öteki adam susmuş düşünüyordu. Bayard, «Evet, doğru eve gidiyoruz,» diye ekledi.

Polis müdürü başını hafifçe kımıldattı ve Zencilere dönerek, «Sanırım sizler de evlerinize gitmek üzeresiniz, değil mi?» dedi.

Zenciler, «Evet, öyle,» diyerek onu yanıtladılar ve arabadan inip viyolu çıkardılar. Bayard, Reno'ya biraz para verdi, onlar da Bayard'a teşekkür edip iyi geceler dediler ve viyolu alıp sessizce yan sokaklardan birinde kayboldular. Polis müdürü yine başını çevirdi.

«Roger'in kahvesinin önündeki senin araban, değil mi Mitch?» diye sordu.

«Sanırım. Orada bırakmıştım.»

«Evet, bu gece kasabada kalmayacaksa, Hub'u evine bırakıversen. Bayard, sen en iyisi benimle gel.»

Mitch, «Buck, yapma yahu,» diye direndi.

Bayard, «Neden seninle gelecekmişim?» diye sordu.

Öbür adam, «Ailesi onun için kaygılanıyor. At onu sırtından attığından beri izini tozunu bulamamışlar,» dedi. «Sargın nerede Bayard?»

Bayard kısaca, «Çıkardım,» dedi. «Baksana Buck, Mitch'i bırakıp, Hub ve ben doğru eve gideceğiz.»

Polis müdürü yavaşça, «Sen saat dörtten beri eve gidiyorsun Bayard,» dedi.

«Ama oraya bir türlü varamadığın görülüyor. Sanırım en iyisi halanın söylediği gibi benimle gelmen.»

«Jenny Hala beni tutuklamanı mı söyledi?»

«Bak evlât, senin için çok kaygılanıyorlar. Bayan Jenny bana telefon edip, sabaha dek sana göz kulak olmamı istedi. İşte hepsi bu ve sanırım en doğrusu. Çoktan eve gitmiş olman gerekirdi.»

Mitch, «Of, kalpsizlik etme Buck,» diye direndi.

Polis müdürü sabırla, «Ben Bayan Jenny yerine Bayard'ı kızdırmayı yeğlerim,» dedi. «Hadi, sizler gidin çocuklar; Bayard, sen benimle gel.»

Mitch ve Hub arabadan indiler; Hub testisini aldı ve Bayard'a iyi geceler dileyerek lokantanın önünde duran Mitch'in arabasına gittiler. Polis müdürü Bayard'ın yanına bindi. Tutukevi pek uzakta değildi. Kare, bağışlamaz avlusu duvarlarla çevriliydi ve süvari kılıcını anımsatan ince uzun üst pencereleri acımasızdı. Dar bir yola girdiler. Polis müdürü arabadan inip karşılarına gelen kapıyı açtı, Bayard arabayı birkaç binanın bulunduğu, çevresi duvarlarla örülmüş, çimensiz ve çerçöple dolu bir avluya sürdü ve orada durdu. Polis müdürü bir Ford'un durduğu küçük bir garaja gitti ve Ford'u çıkararak Bayard'a ileri gelmesi için işaret etti. Garaj Ford'un boyutlarına göre yapılmıştı, Bayard'ın arabasının üçte biri kapının dışında kaldı.

Polis müdürü, «Hiç yoktan iyidir,» dedi. «Haydi gel.» Tutukevi bekçisinin evine mutfaktan geçerek girdiler ve Bayard, öteki adam bir ışık bulup yakana dek karanlık koridorda bekledi. Sonra içeriye, derli toplu ama boğucu bir odaya girdiler. Odada az eşya vardı, bir de şuraya buraya dağılmış, erkeklerin ilgilenecekleri türden araç gereçler.

Bayard, «Ama bana kendi yatağını veriyorsun,» diye karşı koydu.

Öteki, «Nasıl olsa sabahtan önce yatamam,» dedi. «O zaman da sen gitmiş olursun. Giysilerini çıkarmana yardım edeyim mi?»

«Yok, yok ben iyiyim.» Sonra daha yumuşak, «İyi geceler Buck, sağol,» diye ekledi.

Polis müdürü de, «İyi geceler,» dedi.

O kapıyı kapayıp çıktıktan sonra Bayard ceketini, ayakkabılarını ve boyunbağını çıkardı, ışığı söndürerek yatağa uzandı. Ayın kırık ve dipsiz ışınları odaya gizemli bir biçimde sızıyordu; gecede çıt yoktu. Pencerenin dışında bir ışık çizgisi, birbirini izleyen derinliksiz adımlarla saydam ve boyutsuz göğe yükseliyordu. Başı dinç ve serindi; içmiş olduğu viski etkisini tümüyle yitirmişti. Ya da başı, yabancı bir yatakta uzanmış yatan, soğuk ve çorak bir dünyada sonsuza dek yanında sürüklemesi zorunlu bedeninden içkinin uyuşturduğu sinirlerinin ipil ipil buzlar halinde yansıdığı bir başka Bayard'dı. «Allah kahretsin,» dedi kendi kendine; sırtüstü yatmış, gözlerini görülecek hiçbir şeyi olmayan geceye dikmiş, gelip gelmemesi umurunda olmayan uykuyu bekliyordu. Görülecek hiçbir şeyin olmaması ve insanın doğal yaşamının çok, çok uzun olması. İnatçı bir bedeni dünyada sürüklemek ve onun ısrarlı istemlerini hep karşılıyormuş gibi görünerek onu sürekli aldatmak için yetmiş uzun yıl. İncil öyle diyordu: üç kez yirmi ve on yıl. Yetmiş yıl. Ve o henüz yirmi altı yaşındaydı. Sürenin üçte birini dolduralı çok olmamıştı. Allah kahretsin.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Horace Benbow, üzerinde eğreti duran ve beraberinde taşıdığı o çok ince ve duyarlı boşluk duygusunu daha da belirginleştiren temiz hâkisi içinde ve yürüyüşünü zorlaştıran bir sürü asker ve yük çantasıyla paketler arasında, iki buçuk treninden indi. Birbirine sıkıca yapışmış inip çıkan yolcular içinden adının seslenildiğini duydu ve bu insan selinden kaçmak isteyen bir uyurgezeri anımsatan şaşkın bakışlarını kalabalık arasında dolaştırdı. «Selâm, selâm,» dedi; sonra kalabalıktan kurtularak, çantaları ve paketlerini peronun kenarına bıraktı; tren boyunca yük vagonuna doğru yoğun bir telâşla yürüdü.

Kızkardeşi yine, «Horace,» diye seslenerek arkasından koştu. İstasyon memuru odasından çıkıp Horace'ı iyi yetiştirilmiş, sabırsız bir atı tutarmışçasına durdurarak, elini sıktı; Narcissa da ona böylece yetişebildi. Horace onun sesine döndü ve şaşkınlığından tümüyle sıyrılarak, onu ayakları yerden kesilecek biçimde kolları arasına aldı ve ağzından öptü.

Sonra yine öperek, «Sevgili, biricik Narcy,» dedi. Yere bırakarak, bir çocuk gibi elleriyle yüzünü okşadı. «Sevgili, biricik Narcy,» diye yineledi; ince, yassı parmaklarıyla kızkardeşinin yüzüne dokunuyor, onun sürekli dinginliğini içiyormuşçasına gözlerini dikmiş bakıyordu. Kızkardeşi ona anımsatana dek, tümüyle çevresini unutmuş bir biçimde, elleriyle onun yüzünü okşayarak, «Sevgili, biricik Narcy,» demeyi sürdürdü.

Narcissa, «Ne demeye bu tarafa gidiyorsun?» diye sordu.

O zaman anımsadı ve kızkardeşini bırakarak ileriye atıldı. Kızkardeşi de arkasından gitti. Horace, yük vagonunun kapısı önünde durdu. İstasyon hamalı ve bir tren işçisi, yük memurunun vagondan dışarı uzattığı sandık ve kutuları çıkarıyorlardı.

Narcissa, «Sonra aldırtamaz mısın?» dedi. Ancak Horace gene onu unutmuş, vagonun içini görmeye çalışıyordu. İki Zenci geri gelince Horace kenara çekildi, ama gene de bir kuş gibi boynunu uzatıp vagonun içine bakmaya çalışıyordu. Kızkardeşi, «Sonra aldırtalım,» diye yineledi.

Horace, «Ne? Ya. Her tren değiştirişimde, gidip orada olup olmadıklarına bakardım,» dedi; kızkardeşinin ne demek istediğini anlamamış gibiydi. «Tam evin önünde kaybetmem büyük şanssızlık olur, değil mi?» Zenciler yine bir sandık çıkarıp uzaklaştılar; Horace da yük vagonuna doğru gidip içeriye bakmaya çalıştı. «Neredeyse başıma böyle bir şey geliyordu. Memurlardan biri onu trene koymaya unutmuştu, M — hah! işte orada,» diye kendi sözünü kesti. Sonra memur, üzerinde askerî bir adres olan yabancı bir kutuyu kapının önüne atınca, büyük bir telâşla, köylü ağzıyla bağırdı: «Ağır ol Şef,» ve ekledi; «İçinde cam var.»

Yük memuru, «Tamam Albayım,» diye başını salladı. «Sanırım bir yerine bir şey yapmadık. Yapmışsak, bizden davacı olursunuz, olur biter.» İki Zenci kapıya doğru çekildi ve memur kutuyu dışarı doğru eğince, Horace ellerini kutunun üzerine koydu.

Sinirli bir sesle, «Yavaş olun, çocuklar,» diye yineledi ve perona giderlerken, onların yanında hızlı hızlı yürüdü. Şimdi yavaşça bırakın yere. Gelsene Narcissa, sen de yardım et.»

İstasyon hamalı, «İyice tuttuk Yüzbaşım, düşürmeyiz,» dedi. Ancak Horace gene de elleriyle kutuya hafifçe dokunuyordu; yere bıraktıklarında, kulağını dayadı.

İstasyon hamalı, «Bir şey olmamış, değil mi?» diye sordu.

Tren hamalı, «Olmadı,» diye ona güvence verdi. Döndü, «Gidelim,» diye seslendi.

Horace, kulağı kutuya dayalı, başını salladı, «Sanırım hiçbir şey olmadı,» dedi. «Bir şey duymuyorum. Oldukça sıkı sarılmıştı.» Tren düdük çaldı; Horace ayağa fırlayıp cebini karıştırarak yol almaya başlamış vagonlara doğru koştu. Hamal trenin kapısını çekmek üzereydi, ama Horace'ın eline doğru eğildi; sonra doğruldu ve elini kasketine götürdü. Horace yine kutusunun başına döndü ve ikinci Zenciye de biraz para verdi. Sonra, «Benim için bir iki dakika tutuverin; aman dikkatli olun,» diye uyardı.

«Evet efendim, Bay Benbow. Siz hiç üzülmeyin, ben bakarım.»

Horace kolunu kızkardeşinin koluna geçirirken, «Bir keresinde kayboldu sanmıştım,» diye anlatmaya başladı ve arabaya doğru yürüdüler. «Brest'te gecikmişti ve ancak bir sonraki gemiyle gönderilebilmişti. Yanımda ilk aldığım küçük bir takım vardı; neredeyse onu da kaybediyordum. Bir gün gemide üfleme borumla küçük bir cam üflüyordum ki, her şey, içinde bulunduğum odayla birlikte, ateş alıverdi. Kaptan, gemideki onca adamı düşünmemiz gerektiğini söyleyerek, karaya çıkana dek bir kez daha denemememi istedi. Ancak vazo da pek kötü olmadı doğrusu,» diye gevezeliğini sürdürdü. «Küçük şirin bir şey. Artık öğrenmeye başladım; gerçekten. Venedik. Tensel zevklerle dolu, biraz da günahkâr bir düş. Bir gün seni oraya götürmeliyim.» Sonra kızkardeşinin kolunu sıkarak, «Sevgili, biricik Narcy,» diye yineledi; kızkardeşine taktığı bu adın sesi, ağzında kalmış unutamadığı bir tat gibiydi. İstasyonda hâlâ birkaç kişi vardı. Horace'la konuştular; o da durup onların elini sıktı. Omuzunda İkinci Tümen Kızılderili başı işareti olan bir deniz eri, Horace'ın ko-

lundaki üçgene bakarak büzülmüş dudakları arasından, küçümseyici, bayağı bir ses çıkardı.

Horace, şaşkın ve ürkek bakışını ona çevirerek, «Selâm arkadaş,» dedi.

Deniz eri, «İyi akşamlar General,» diye yanıtladı. Tam olarak Horace'ın ayakları dibine değilse de, yakın bir yerlere tükürdü. Narcissa ağabeyinin kolunu sıktı.

Yavaş bir sesle, onu ileriye doğru çekerek, «Haydi eve gel de üstüne doğru düzgün bir şeyler geçir,» dedi.

Horace, «Asker giysilerimi çıkarayım mı?» diye sordu ve birazcık kırılmış olarak ekledi: «Ben de kendimi bu kılıkta beğeniyordum. Gerçekten bunun içinde beni gülünç mü buluyorsun?»

Narcissa hemen, «Elbette değil,» dedi. «Böyle dediğim için üzgünüm. Üniformanı istediğin kadar giyebilirsin.»

Horace ağırbaşlı bir sesle, «İyi bir üniformadır,» dedi. Kolundaki işareti göstererek, «Bunu demek istemiyorum,» diye ekledi. İlerlediler. «On yıla kalmaz insanlar bunu anlayacak. Savaşa karşı olanların çılgınlığa varan bilinçsiz duyguları yatışınca ve her asker, düş kırıklığını Amerikan Keşif Güçlerinin yaratmadığını anlayınca.»

Narcissa ağabeyinin kolunu sıkıp onu sevecenliğinin sıcak ama boğucu olmayan dingin çemberiyle sararken, «Peki, neyi yarattı?» dedi.

Horace, «Tanrı bilir...», sonra yine, «Sevgili biricik Narcy,» dedi; peronu geçerek, Narcissa'nın arabasına yaklaştılar. «Demek ki asker giysilerinden bir tat almıyorsun.»

Narcissa, «Öyle demek istemedim,» diye yineledi ve ağabeyinin kolunu bırakmadan biraz sıktı. «İstediğin sürece giy.» Arabanın kapısını açtı. Arkalarından biri seslendi ve dönüp bakınca, elinde Horace'ın peronda bırakıp, sonra da unuttuğu eşyalarıyla

hamalın hızlı hızlı onlara doğru gelmekte olduğunu gördüler.

Horace, «Aman Tanrım,» dedi. «Kilometrelerce gözümün önünden ayırmıyorum, sonra da kapının önünde kaybediyorum. Sağol, Sol.» Hamal eşyaları arabaya yerleştirdi. Horace kızkardeşine dönerek, «Bu aldığım ilk takım ve gemide üfleyip biçimlendirdiğim vazo. Eve gittiğimizde, sana gösteririm,» dedi.

Kızkardeşi direksiyonun başına geçti. «Giysilerin nerede? Kutunun içinde mi?»

«Giysim yok ki. Çoğunu öteki şeylere yer açmak için atmam gerekti. Başka şeye yer yoktu.» Narcissa durdu ve bir süre ona sevecen bir öfkeyle baktı. Ağabeyi safça, «Ne oldu?» dedi. «Yoksa sen de mi bir şey unuttun?»

«Hayır. Haydi bin. Sally Teyze seni bekliyor.»

Bir süre gittiler ve alana doğru derece derece yükselen gölgeli bir tepeye çıktılar; Horace tanışı olduğu görüntülere mutlulukla bakıyordu. Yük vagonlarının durduğu raylar, güz gelince, sıra sıra dizilmiş yuvarlak pamuk balyalarıyla yüklü olacak peron, düzenli, kesintisiz ve homurtulu seslerin geldiği bir tuğla yapı olan kasabanın elektrik santralı ve çevresinde, karşıdaki çamurlu kıyının koyu ve kırmızımsı sarısına ilkbaharda gelişigüzel savrulan leylâk tomurcuklarını taşıyan budanmış cennet ağaçları görünüyordu. İleride, oturanları daha az ve çoğu kasabaya yeni gelenlerden oluşan, bir başka sokak göründü. Sıkışık, birbirine benzeyen küçük bahçeleri olan, köyden kasabaya inenlerce, köy türünde, yola yakın yapılmış evler vardı burada. Arada bir, Horace kasabadan on altı ay önce ayrılmadan boş olan bir toprak parçasında, şimdi bir evin yükseldiği görülüyordu. Sonra istasyon çevresinden uzaklaştıkça, yeşil sıra kemerler altında, daha gölgeli başka sokaklara geldiler; buralardaki evler biraz daha eski ve görkemliydi; bu saatlerde yayaların çoğunu, ağır ağır dola-

nan Zenci çocukları, ya da şekerlemelerinden sonra ağır başlı ve yararsız oyalanmalarla ikindilerini geçirmek için kasabaya inen yaşlı adamlar oluşturuyordu.

Tepe, ilk kasabanın yaklaşık yüz yıl önce kurulduğu düzlüğe indi; burada sokak iyice kentsel bir havaya büründü; garajlar, kısa kollu gömlekler giymiş dükkân sahibi küçük esnaf ve alıcılar görülüyordu; sinemanın girişi, birtakım olayları renkli taşbasması değişimleri içinde sergileyen, yaşamdan görüntülerle kaplamıştı; daha sonra alçak ufuk çizgisini, bir tuğla yığını ve dökülen boyası altında giderek silikleşen, ancak hâlâ kaybolmamakta direnen ölü adların oluşturduğu alan görünüyordu; sırtlarına gelişigüzel ve dikkatsizce geçirdikleri nöbetçi subay giysileri içinde dolanan erkek ve kadın Zenciler vardı; ayrıca aralarından birkaçı asker üniforması giymiş köylülere de rastlanıyordu; bir de daha devingen, ancak sessiz ve düşünceli ağırbaşlılıkları içinde olan ve de dükkânlarının önünde, arkaya kaykılmış iskemlelerinde oturmuş adamlar arasında zikzaklar çizen kasabalılar vardı.

İlçe Hükümet Binası da tuğladandı; karaağaçlar arasından yükselen taş kemerleri, ayrıca ağaçlar arasında eski model asker tüfeğiyle hazırolda duran ve taştan biçimlendirilmiş gözlerini gene taştan eliyle gölgeleyen bir Konfederasyon Askerinin Anıtı bulunuyordu. Hükümet Binası kapısının önündeki direklerinin altında ve yeşilliğin çevresindeki sıralarda kasabanın yaşlıları oturmuş, ya konuşuyorlar ya da uyukluyorlardı; onlar da üniformalıydı, ancak giysileri Konfederasyon grisindendi ve önemsiz memuriyetlerin ağırbaşlı durgunluğunda, yeşilliğin çevresinde tütün içip tükürerek oturuyorlardı. Hava kötü olduğunda, daire müdürünün odasına girerlerdi.

Gençlerin de dolandıkları yer burasıydı; yazı mı tura mı atarlar, ya da top oynarlar; bazan da çimen-

lere uzanarak renkli, kısa giysileri içinde, özlem dolu ucuz kokular sürünmüş genç kızların, günün ilerlemiş saatlerinde sürü halinde kasabaya inip yiyecek, içecek satılan dükkânlara girmelerini beklerlerdi. Hava kötü olduğunda bu gençler, berber ya da öteki dükkânlara girip oralarda aylak aylak otururlardı.

Horace, «Daha çok asker var,» dedi. «Hazirana kadar hepsi dönmüş olacak. Sartoris kardeşler döndü mü?»

Kızkardeşi, «John öldü,» dedi. «Biliyor muydun?»

Horace üzüntüyle, «Hayır,» dedi. «Zavallı yaşlı Bayard. Ne kötü yazgıları var. Garip bir aile. Hep savaşlara koşan ve hep öldürülen. Sen bana genç Bayard'ın karısının öldüğünü yazmıştın.»

«Evet, ama Bayard burada. Bir yarış otomobili aldı ve zamanını bu arabayı oradan oraya delice sürerek geçiriyor. Her gün bir kaza sonucu öldüğü haberinin gelmesini bekliyoruz.»

Horace, «Zavallı çocuk,» dedi ve arkasından ekledi: «Zavallı yaşlı Albay. Otomobilden, yılandan nefret edercesine nefret ederdi. Acaba o bu işe ne diyor?»

«Onunla gidiyor.»

«Ne diyorsun? Yaşlı Bayard otomobile mi biniyor?»

«Evet. Bayan Jenny'ye göre gitmesi Bayard'ın kaza yapmasını önlemek içinmiş. Ancak Bayan Jenny, Albay Sartoris bilmiyor ama, Bayard ikisinin kafası kırılsa daha da mutlu olur, sonunda da olacağı bu diyor.» Narcissa arabayı iple bağlı yük arabaları ve yolun kenarına düzensizce bırakılmış araçlar arasından sürdü ve alanı geçtiler. Birdenbire öfkeyle, «Bayard Sartoris'ten nefret ediyorum,» dedi. «Tüm erkeklerden nefret ediyorum.» Horace hemen ona baktı.

«Ne oldu? Bayard sana ne yaptı? Yok, yok ters söyledim. Sen Bayard'a ne yaptın?» Kızkardeşi onu

yanıtlamadı. Tek katlı Zenci dükkânlarının sıralandığı başka bir sokağa saptı; dükkânlar madenî güneşliklerle gölgelenmişti; bu tentenelerin altında, muz soyan ya da küçük kırmızı karton kutuları açıp içinden tatlı bisküvileri çıkaran Zenciler, tembelce yayılıp oturmuşlardı. Daha sonra, aralıklarla işleyen bir benzin motoruyla çalışan buğday değirmenini geçtiler. Değirmenden saman ve güneşte benek benek görünen toz taneleri sızıyordu; kapının üzerinde kötü bir elyazısıyla, W C. BEARDS DEĞİRMENİ yazılıydı. Değirmenle, tüylü ve ıslak iplik tiftiği büklümleriyle kaplı, kapalı ve suskun çırçır arasında bulunan, yük arabaları, atlar ve katırlarla dolu, işçi tulumları içindeki köylülerin, altlarında çömelerek oturdukları dut ağaçlarıyla gölgelenmiş kısa ve dar bir yolun sonunda, çınlayan bir örs sesi duyuluyordu.

Horace terslenerek, «Yaşlı adamı biraz düşünmesi gerekir,» dedi. «Gene de uğradıkları şanssızlıkların, gerçekleri ve insan gücünü aştığı söylenebilir. Bilseler de, bilmeseler de, önlerinde onları tümüyle silip yok edecek bir yıkım daha var. Bayard'a biraz zaman tanıyın Ancak bana sorarsan, kendini öldürmek istediğini düşünüyorsa, bıraksınlar öldürsün. Ama Bayan Jenny'ye yazık olur.»

Kızkardeşi yavaşça, «Evet öyle,» dedi. «Albay Sartoris'in kalbi de var; bu yüzden epey kaygılanıyorlar; kendisi ve genç Bayard dışındakiler. O Sartoris'ler gibi biri olmadığına öyle seviniyorum ki Horry.» Elini ivedilikle ve hafifçe ağabeyinin zayıf dizine değdirdi.

Horace, «Sevgili, biricik Narcy,» dedi. Sonra yüzü yine kararadı. «Kahrolası budala. Eh, ne yapalım. Bu onların sorunu, Sally Teyze nasıl?»

«İyi. Eve döndüğün için çok mutluyum Horry.»

Eski püskü küçük dükkânlar şimdi arkada kalmıştı ve sokak, eski, gölgeli bahçelerin genişliğine ve suskunluğuna açılıyordu. Buradaki evler, hiç değilse

görüntüleri, oldukça eskiydi; sokaktan ve tozundan geride, iyice arkada yapılmışlardı; ses ve devinimden yoksun dünyanın durgun ve durağan ikindilerinde, çevrelerine ince ve duyarlı bir huzur yayıyorlardı. Horace çevresine baktı ve derin bir nefes aldı.

«Belki de savaşların nedeni bu,» dedi. «Barışın anlamı.»

Altın uykusuna dalmış mutlu bir beldeyi anımsatan, daha dar, gölgeli ve durgun bir sokağa saptılar; demir kazıkları hanımelleriyle sarılı olan çitle çevrili bir bahçe kapısından içeri girdiler. Sıkı sıkıya mucurla doldurulmuş araba yolu, sedirağaçları arasından ağırbaşlı bir kıvrımla yükseliyordu. Sedirağaçları, evi, genç Victoria'nın kutsadığı boğucu ve ince Tudor biçiminde çizen (küçük bir ayrıntı olan veranda dışında), 1840'lı yılların İngiliz mimarlarından biri tarafından dikilmişti; bu sedir ağaçlarının altından ve arasından, en parlak günlerde bile, yapışkan bir karanlık üreyip yayılırdı. Bülbüller, öteki kuşlar ve ikindinin erken saatlerinde tatlı, yumuşak sesli ardıçkuşları, bu ağaçları çok severlerdi. Ancak yerde hemen hemen hiç çimen yoktu ve alacakaranlıkta ateşböcekleri dışında başka böcek görünmüyordu.

Araba yolu eve doğru yükseldi, önünde kıvrıldı ve yine sedirağaçlarının oluşturduğu kesintisiz kemer altında sokağa doğru indi. Bu kemer içinde, gövdesinin çevresinde tahta bir sıra olan geniş, kocaman ve kısa tek bir meşe ağacı görünüyordu. Yarım ay biçimindeki çimenliğin çevresinde ve araba yolunu saran kemerin dışında, zaman ve çağların sonsuzluğu ve eskiliğinin uzantısı, küçük beyaz çiçekli bitkiler ve canlı pembe, mor, kırmızı ve beyaz çiçeklerle donanmış ağaç gibi kocaman fundalıklar vardı; çitin bir köşesinde, şaşırtıcı bodur bir muz palmiyesi kümesi, öteki köşede Francis Benbow'un bir silindir şapka kutu-

su içinde 1871'de Barbados'tan getirdiği, topaklaşmış yaraları olan bir mineçiçeği öbeği bulunuyordu.

Bahçe, meşenin çevresinden ve sokağa inen araba yolunun donuk bir enli kılıcı anımsatan bölümünden, çimenler arasına gelişigüzel serpilmiş fulya, nergis ve keklik çiğdemi öbekleriyle dolu, sokağa dek uzanıyordu. İlk başta çimenlik, setlerdeydi ve çiçekler birinci sette biçimli bir tarh oluşturuyordu. Daha sonra Horace ve Narcissa'nın babası Will Benbow setleri kaldırtmıştı. Bu yıkım, saban ve greyderlerle yapılmış, yerlerine çim ekilmişti; böylece çiçek tarhının ortadan kaldırıldığı sanılmıştı. Ancak bir sonraki ilkbahar, dağılmış kökler yeniden filiz vermişti ve şimdi çimenlik her yıl, sarı, pembe ve beyaz tomurcuklarla benek benek donanırdı. Bazı genç kızlar, her bahar bunlardan bir miktarını toplamak için izin aldılar; komşu çocukları da burada, sedir ağaçlarının altında sessizce oynarlardı. Araba yolunun kıvrılıp inişe geçtiği yerde, Horace ve Narcissa'nın içinde yaşadıkları, her zaman sedirağaçlarının serin ve hafif boğucu kokusuyla çevrili tuğladan yapılmış oyuncak ev duruyordu.

Ev beyazla süslenmişti ve İngiltere'den getirilmiş dikey bölmeli çerçeveleri olan pencereleri vardı; veranda boyunca saçaklar ve kapının üzerinde, bir adamın bileğinden kalın, katran sürülmüş ağır bir ipi anımsatan salkım asması bulunuyordu. Yumuşak bir esintiyle dalgalanan perdelerin asılı olduğu alt pencereler açıktı; pencere eşiğinde, yıkanmış bir tahta tas, ya da tertemiz ve çalımlı bir kedi göreceğinizi sanırdınız. Ama eşikte yalnızca, hasırdan örülmüş, içinden kırmızı yapraklı bir tropikal bitkiyi anımsatan, kırmızı beyaz bir yama işinin ucunun sarktığı elişi sepeti vardı ve girişte, silik, ufak tefek bir kadın olan Sally Teyze, başında kenarları dantel başlığı, altın topuzlu abanoz bastonuna dayanmış duruyordu.

Her şey tam olması gerektiği gibiydi ve Horace

dönerek, elinde kendisinin gene unutmuş olduğu paketlerle araba yolundan gelen kızkardeşine baktı.

Daha sonra Horace banyoda oturmuş, mutluluk içinde suyu sağa sola şaplatıyor ve kapıdan, yatağının üzerinde oturan kızkardeşine sesleniyordu. Üzerinden çıkarıp attığı asker giysisi bir iskemlede duruyordu; uzun süre birlikte olmanın sonucu kaba ve solgun kıvrımlarına, sahibinin içinde yaşadığı o düzenli ve duyarlı boşluktan bir şeyler sinmişti. Üstü mermer kaplı çekmeceli dolapta, satın almış olduğu ilk cam üfleme takımının eritme kapı ve tüpleri duruyordu; gemide gelirken üfleyip biçimlendirdiği vazo da oradaydı; uzunluğu on santim bile olmayan, parlak camdan, küçük, lekesiz, gümüş zambak inceliğinde, ama kusurlu bir vazoydu.

Kapının ardından, «Mağaralarda çalışıyorlar,» diye bağırdı. «Basamaklarla yerin altına iniliyor. Adımını atarken, ayağının altından suyun sızdığını duyuyorsun ve dengeni bulmak için elini duvara dayayıp sonra çektiğinde, ıslak olduğunu görüyorsun. Kan gibi.»

«Horace!»

«Evet. Müthiş görkemli. Daha sonra ilerideki parıltıyı seçiyorsun. Birdenbire, boşluktan sana doğru akan pırıl pırıl bir tünel çıkıyor ortaya; sonra ışığı kararan birtakım kımıltıların arkasındaki fırın görünüyor; arkasından yine duvarların parıltısı. Bunlar, önceleri belirli biçimleri olmayan, eğilip bükülen ve kanlı duvarlarda kırmızı gölgeler oluşturan garip biçimler. Sonra bir güçlü parıltı ve önünde kâğıt bebekler gibi kıvrılıp bükülen, incelip kalınlaşan ve bir büyülü fenerin kapağını anımsatan kara biçimleri görüyorsun. Ve sonra üflemeyi yapan bir yüz beliriyor, ardından kıpkırmızı karanlıkta boyalı balonlar gibi şişen öteki yüzler ortaya çıkıyor.

«Ve camlar. Öylesine hüzünlü ve kusursuz bir güzellikleri var ki. Kurutulmuş çiçekleri anımsatıyorlar. Ölümcül ve kusursuz; bronz gibi temiz ve arı, sabun köpükleri gibi saydam. Duru kaval sesleri. Flütler ve obualar, ama daha çok kavallar. Yulaf sapından yapılmış kavallar. Aman Tanrım, gözlerinin önünde çiçekler gibi açıyorlar. Sıcağı sevip dayanabilen için, Bir Yaz Gecesi Rüyası.» Horace'ın sözleri artık anlaşılmıyordu; kızkardeşinin anlam veremediği, ancak yoğunluğundan, Milton'un başmeleklerinin o gümbürtülü yıkımlarına yuvarlanırken çıkardıkları seslere benzediğini düşündüğü sesi şiirsel sözcüklerle yükseliyordu.

En sonunda banyodan çıktı; beyaz bir gömlek ve yün pantolon giymişti; sesi hâlâ alev alev yanan sözcüklerin kanatlarında yükseliyor, heceler şiirsel bir mırıltı içinde dökülüyordu. Bu sırada kızkardeşi dolaptan bir çift ayakkabı çıkardı ve ayakkabılar elinde dururken Horace mırıldanmasını kesti; elleriyle bir çocuk gibi kardeşinin yüzüne dokundu.

Akşam yemeğinde Sally Teyze, Horace'ın kesik ve güçlü sesiyle sürdürdüğü gevezeliğini keserek, «Snopes'unu da geri getirdin mi?» dedi. Bu Snopes, Frenchman Kavşağı olarak bilinen küçük bir yerleşme merkezinden kasabaya son on yıldır damla damla sızan sonu gelmeyen bir ailenin genç bir üyesiydi. İlk Snopes olan Flem, bir gün habersizce, müşterilerini köylülerin oluşturduğu yan sokaklardan birindeki küçük bir lokantanın tezgâhının arkasında görülmüştü. Bu sağlam basamakla, eskilerin Abraham'ı gibi, tüm akraba ve hısımlarını ev ev, kişi kişi kasabaya taşımış ve onları para kazanacakları işlere yerleştirmişti. Flem daha sonra kasabanın elektrik ve su kurumu müdürü, bunu izleyen birkaç yıl içinde de belediye hükümetlerine yararlı bir adam olmuştu. Üç yıl önce de, yaşlı Bayard'ın şaşkınlığını hiç sakınmadan belirtmesi ve üzüntüsünü gizlememesine karşın akrabaların-

dan birinin muhasebeci olarak çalıştığı Sartoris Bankasının müdür yardımcısı olmuştu.

Lokantayı ve arkasında, karısı ve bebekle birlikte kasabadaki ilk aylarını geçirdikleri çadırı bırakmamıştı. Burası aynı zamanda kasabaya gelen Snopes'lar için bir konaklama yeri görevini karşılıyordu; Snopes'lar buradan, bakkal dükkânı, berber (sakat bir Snopes da, elden düşme bir dükkânda yerfıstığı kavurup satıyordu) gibi küçük, üçüncü sınıf ticarete dağılıyorlar, çoğalıp gelişiyorlardı. İlk başta kasabanın yerlileri, Jefferson türü evleri, soylu dükkânları ve iş yerlerinden, yeni gelenlere hoşgörülü bir şaşkınlıkla baktılar. Ancak bu çoktan ürküntü gibi bir duyguya dönüşmüştü.

Sally Teyze'nin sözünü ettiği Snopes'un adı Montgomery Ward'dı ve 1917'de askere alınma yasası yürürlüğe girmeden hemen önce, Memphis'te, orduya asker kaydeden bir subaya başvurmuş, ancak kalbi nedeniyle orduya alınmamıştı. Daha sonra, başta Horace Benbow'un arkadaşları olmak üzere, herkesin şaşırmasına karşın, Horace'la birlikte, Genç Hıristiyan Erkekler Birliği'nde bir görev alarak kasabadan ayrılmıştı. Daha sonra, askere yazılmaya gittiği o gün, Memphis'e kadar bir tomar tütün parçasını sol koltuğunun altında taşıdığı söylentisi yayılmıştı. Ancak bu öykü ortaya çıktığında, o ve Horace kasabadan ayrılmış bulunuyorlardı.

Sally Teyze, «Snopes'unu da birlikte getirdin mi?» diye sordu.

Horace, «Hayır,» diye yanıtladı ve zayıf, sinirli yüzü derin bir hoşnutsuzlukla kararardı. «Beni büyük bir düş kırıklığına uğrattı. Bununla ilgili olarak konuşmak bile istemiyorum.»

«Bunu daha o zaman sana herkes söyleyebilirdi.» Sally Teyze yemeğini yavaş ve düzenli bir biçimde çiğniyordu. Horace bir süre dalgın düşündü; zayıf eli, çatalı sıkıca kavradı.

«Onun gibiler, asalaklar —» diye başladıysa da, kızkardeşi sözünü kesti.

«Budala bir Snopes'dan kime ne? Ayrıca savaşın dehşetlerini konuşmak için saat çok geç oldu.»

Sally Teyze haklı olmanın verdiği üstünlüğü yansıtan bir sesle ağzını şapırdattı.

«Sorun bugünkü generallerde,» dedi. «General Johnston ya da General Forrest, bir Snopes'u kesinlikle ordusuna almazdı.» Sally Teyzeyle hiçbir akrabalıkları yoktu. Onlardan bir ev ötede, biri kendinden küçük, öteki büyük, iki evlenmemiş kızkardeşiyle birlikte otururdu. Horace ve Narcissa kendilerini bildi bileli evlerine girip çıkardı ve onlar daha yürümeye başlamadan, yaşamlarında bazı haklar edinmişti; bu haklar hiçbir zaman kesinlikle açıklanmamış, o da hiçbir zaman bunlardan yararlanmamıştı; ancak her iki tarafça da onaylanmış bu hakların varlığından kuşkuya düşülmesine de hiç izin vermemişti. Evdeki herhangi bir odaya habersizce girebilirdi ve sıkıcı bir sesle, biraz da patavatsızca, Horace ve Narcissa'nın çocukluk sayrılıklarından konuşmayı severdi. Will Benbow evlendiğinde, otuz otuz beş yaşlarında bir kadın olmasına karşın, bir zamanlar ona «göz etmiş» olduğu söylenirdi; ondan hâlâ hafifçe küçümseyici bir sahiplenme, karısındansa her zaman hoşgörüyle söz eder, «Julia iyi huylu, tatlı bir kızdı,» derdi.

Böylece Horace savaşa gidince, Sally Teyze Narcissa'ya arkadaşlık etmek için Benbow'ların evine taşındı; üçü de bunu çok doğal bulmuştu; Narcissa'nın bir, iki ya da üç yıl gibi belirsiz bir süre Sally Teyze'yle oturması, Horace'ın savaşa gitmesi kadar kaçınılmaz bir olgu olarak görülmüştü. Sally Teyze iyi bir kadıncağızdı, ama fazlasıyla geçmişte yaşıyordu; 1901'den sonra olmuş her şeye gözlerini kapamıştı. Onun için zaman, at arabalarına koşulu kalmış, içinde yaşadığı inatçı ve suskun boşluğa araba frenleri-

nin gıcırtısı girmemişti. Yaşlı insanların hakkı olan bir sürü tuhaflığı vardı. Kendi sesini duymayı sever, hiç yalnız kalmak istemezdi; on iki yıl önce yaptırmış olduğu takma dişlerine bir türlü alışamamış olduğundan, onlara ancak haftada bir kez, içinde durdukları suyu değiştirmek için dokunurdu; bu nedenle pek çekici görünümü olmayan, ama kolayca çiğnenebilen yemekler yerdi.

Narcissa masanın altından elini uzatarak ağabeyinin dizine dokundu, «Eve dönmen ne güzel, Horry,» dedi.

Horace başını hemen ona çevirdi ve yüzündeki karanlık geldiği gibi bir anda dağıldı; gelgitsiz bir denize atlayan yüzücü gibi, kendisini onun sevgisinin dingin sürekliliğine bıraktı.

Horace avukattı; bunun başlıca nedeni, aile geleneğine karşı bir görev duygusu taşımasıydı; hukukla, basılı sözcükler ve kitapların yaşadıkları yerlere olan sevgisinden başka bir yakınlığı yoksa da, o küflü çalışma odasına dönmeyi bir... istek, hayır istek değil; hemen hemen hoşnutluk diyebileceğimiz, derin ve sürekli bir gönüllülükle bekliyordu. Barışın anlamı. Belki coşkulu değil ama, yıkım da getirmeyen, eski, değişmeyen günler. Bunu belirli bir yaklaşım dışında ne görebilir, ne duyumsayabilirdiniz. Daha ateşböcekleri ortaya çıkmamıştı; sert ve sivri uçlarıyla göğü yırtan sedirağaçları, parlak kıvrımlı kara dalgalar halinde her iki yandan sokağa akıyordu. Işık, pencereden dışarıya, verandaya, oradan da, çiçeklerde aranılan bir incelik değil ama, kendilerine özgü sert ve bronzlaşmış görünümleri olan bir çinleylağı yatağına yayılıyordu. Odanın içinde Sally Teyze'nin titrek sesinin tekdüzeliği duyuluyordu; Narcissa da oradaydı; lâmbanın yanında elindeki kitapla otururken, yasemin kokusunu anımsatan dingin ve durağan

kişiliği odayı dolduruyordu. Horace, sedirağaçlarının başka bir varlığı andıran ve onu çevirip saran yakınlığında, sönük piposu elinde, verandada durdu. Bir kez daha kendi kendine, «Barışın anlamı,» dedi. Ağırbaşlı sözcükleri birer birer söyledi; sonra bu serin, suskun çan içinde dağılmalarını ve gümüşle kristalin birbirine çarpmasını anımsatan temiz ve duru seslerle azalıp kaybolmalarını dinledi.

Horace eve döndüğünün akşamı, «Belle nasıl?» diye sordu.

Kızkardeşi, «İyiler,» diye yanıtladı. «Yeni bir araba aldılar.»

Horace pek önemsemeden, «Eh,» diye başını salladı. «Savaşın birazcık yararı olması doğal.»

Sonunda Sally Teyze onları yalnız bırakmış, bastonunu tıkırdata tıkırdata yatağın yolunu tutmuştu. Horace yün pantolonlu bacaklarını rahatça uzattı ve bir süre inatçı piposunu yakmaya çalışmaktan vazgeçip dizlerinin üzerindeki dergiye eğilmiş, önemsiz ve gelip geçici şeylere dalmış kızkardeşinin koyu renkli saçlarını izledi. Yumuşak ve uysal saçları, gösterişsiz, düşük bir topuz halinde ensesinde toplanmıştı.

Horace, «Belle mektuplaşmak için berbat biri,» dedi. «Tüm kadınlar gibi.»

Narcissa başını kaldırmadan önündeki sayfayı çevirdi.

«Ona sık sık yazdın mı?»

Horace kızkardeşinin sorusunu duymadan konuşmasını sürdürdü; «Bunun nedeni de, mektupların Shakespeare'in yapıtlarındaki ara oyunlar gibi, olaylar arasındaki boşlukları kapamak için yararlı olduklarını düşünmeleridir. Sen hiç ara oyunları atlamadan Shakespeare okuyan kadın gördün mü? Shakespeare'in kendi de bunu biliyordu, bu nedenle ara oyunlarına hiç kadın koymamıştı. Kadınlar perde ar-

kasında bulaşık yıkarken, ya da çocukları yatırırken, bırakın erkekler birbirlerinin yankılarına abartmalı sözlerle seslensin.»

Narcissa düzeltti; «Ben hiç Shakespeare okuyan kadına rastlamadım. Çok fazla konuşuyor.»

Horace kalktı ve kızkardeşinin yanına giderek koyu saçlarını okşadı.

«Ah! Ne derinlik,» dedi. «Tüm bilgeliği bir tümceye sığdırıp kadınlığını bir yıldızın görkemiyle ölçtün.»

Narcissa başını kaldırarak, «Ama okumuyorlar,» diye üsteledi.

«Öyle mi? Neden?» Piposunu yakmak için başka bir kibrit çakarken, ellerinin arasından, alımlı bir kuşun ağırbaşlı ve dengeli ilgisiyle ona baktı. «Sizin okuduklarınız da çok konuşuyor. Hele yaşlı Dreiser gibi çok şey söylemek isteyen ve bunu büyük bir zorlukla yapan yoktur.»

Kızkardeşi, «Ama onların gizleri var,» diye açıkladı. «Shakespeare'in hiçbir saklısı yok. O, her şeyi söylüyor.»

«Anlıyorum. Shakespeare'in ayırım gözetme ve ağzını sıkı tutma gibi huyları yoktu. Başka bir deyimle, bir beyefendi değildi.»

«Evet... Onu demek istedim.»

«Demek bir beyefendi olmak için gizlerimizin olması gerek.»

Narcissa, «Aman, canımı sıkıyorsun,» dedi. Dergisine döndü; Horace da divana, onun yanına oturdu ve kızkardeşinin elini avucuna alarak yanaklarıyla dağınık saçlarında gezdirdi.

«Akşam alacasında bir bahçede yürümeye benzer,» dedi. «Bildiğin tüm çiçekler oradadır; gece için süslenip püslenmiş, saçlarını taramışlardır, ama sen yine de hepsini tanırsın. Bu yüzden onlara pek aldırmaz, gezintini sürdürürsün ve bazan şöyle bir durup daha önce dikkatini çekmemiş bir yaprağa dokunur,

çevirip bakarsın; bu yaprağın arkasında belki bir menekşe, bir çançiçeği, ya da bir ateşböceği bulursun; belki de yalnızca bir başka yaprak ya da ot. Ancak her zaman üzerinde bir çiy damlası vardır.» Kızkardeşinin elini yine yüzünde gezdirdi. Narcissa, öteki eliyle dergiyi yavaşça çeviriyor, ağabeyini sevecen ve dingin bir dalgınlıkla dinliyordu.

«Belle'e sık sık yazdın mı?» diye sorusunu yineledi. «Ona nelerden söz ettin?»

«Duymak istediği şeyleri yazdım. Tüm kadınların mektuplardan beklediklerini. İnsanlar, sahip olmaları gerektiğini düşündükleri şeylerin en az yarısına gerçekten sahip olmaya hak kazanırlar.»

Narcissa, «Ona ne yazdın?» diye üsteledi; bir eliyle yavaşça sayfaları çeviriyor, öteki edilgen eli, ağabeyinin avucu içinde, onun yüzünü okşuyordu.

Horace, «Ona mutsuz olduğumu yazdım. Belki de öyleydim,» diye ekledi. Kızkardeşi elini onun avucundan yavaşça çekerek sayfanın üzerine koydu.

Horace, «Belle'e hayranım,» dedi. «Öylesine çekici bir aptallığı var ki. Bir zamanlar ondan korkardım. Belki... yok hayır. Yıkıma karşı bağışıklığım var. Büyü gibi bir şey. Bu da bilgeler safına katılabileceğime iyi bir işaret,» diye ekledi. «Ancak sonradan edinilen bilgelik dayanıksız oluyor; aptalca kazılmış bir hendeğin, yolundan sapmış kör gidişi çıkmaza vardığında, kırılıp ufalarak toza dönüşüyor.» Bir an kızkardeşinin yanında, ona dokunmadan, dalgın ve kendinden geçmişçesine oturdu. Sonra dalgınlığından sıyrılarak, «Seninki gibi değil, Ey Huzur,» dedi ve elini avucuna alarak, «Sevgili, biricik Narcy,» diye yineledi. Kızkardeşi elini ne tümüyle çekti, ne de tam olarak onun avucuna bıraktı.

«Sıkıcı olduğumu bu denli sık söylemene gerek yok, Horry,» dedi.

Horace, başını sallayarak, «Doğru,» dedi, «ama kusursuzluktan öcümü almam gerekiyor.»

Daha sonra Narcissa odasına çıktı ve karanlık yatağına uzandı. Koridorun öteki ucundan Sally Teyze'nin uysal ve düzenli horultusu duyuluyordu; bitişik odada Horace yatıyordu; onu saran o çılgın, kabına sığmayan boşluk duygusu, ay ışığının ötesinde kendine özgü yalnızlıklar beldesine uzanıyor, dörtnala koşan, otlayan ya da altın toynaklarıyla kaygısızca uzanmış yatan tek boynuzlu atların kişneyen havayı doldurduğu, göğe takılı yıldızlarla sonsuzluğun çatısına çivilenmiş ormanlara akıp geziniyordu.

Narcissa doğduğunda Horace yedi yaşındaydı. Durgun geçen bebekliğinde, onun için önemli üç varlık vardı — bunlardan biri zayıf, yırtıcı yüzlü, başını derde sokmaya sonsuz yeteneği olan bir erkek çocuktu; öteki varlık, esmer, roman kahramanlarını anımsatan, yiyecek kaçakçılığı öyküleriyle çevrili, güçlü kaba saba elleri her zaman heyecan uyandıran, fenollü sabun kokan biriydi; kutsallığı dışında, Her şeye Gücü Yeten Tanrı gibiydi; son olarak da, yürümekle, devingenlikle hiçbir bağlantısı olmayan, her zaman yumuşak bir hüzün çemberi ve renkli ipek ipliklerin sonsuz ve ince hışırtılarıyla çevrili, küçük bir tapınağı anımsatan üçüncü varlık. Bu sonuncu varlık, direnmek bilmeyen yumuşak ve hüzünlü bir durağanlığı yansıtırdı. Bunlardan ikincisi, düzenli aralarla kendisini uzaya götüren, sonra güçlü ve neşeli canlılığıyla yeniden geri getiren bir yörünge içinde dönüyordu. Bu varlıklar arasından birincisini, ağırbaşlı ve anneliğe yaraşır bir inatla, öylesine benimsemiş, kendinin yapmıştı ki, beş altı yaşına geldiği zaman, artık Horace'ı, Narcissa'ya şikâyet etmekle korkutur olmuşlardı.

Narcissa yedi yaşındayken, Julie Benbow sessizce öldü; yaşamlarından, bir çamaşır dolabından çıkarılan lavanta torbasının geride bırakacağı hafif ve geçici bir iz gibi uzaklaştı. Narcissa yedi, sekiz ve dokuz yaşlarının yoğun olgunluğunda, öteki iki var-

lığı hem yüzlerine gülerek pohpohladı, hem de yönetti. Sonra Horace Sewanee'ye, ardından da Oxford'a okumaya gitti. Oxford'dan, Will Benbow'un, diken uçlu sedirağaçları, mermerden oyulmuş güvercinler ve öteki huzur dolu mermer biçimleri arasına, karısının yanına gidişi'ni görmeye ancak yetişti. Bunun ardından yine insanların yarattığı olayların neden olduğu budalaca şanssızlıklar onları ayırdı.

Horace şimdi özünün bir parçası, ayışığının ötesindeki o tanış ve parlak beldelere uzansa da, yandaki odadaydı, Narcissa da sessiz ve huzurlu, uyuyabilmek için biraz fazla mutlu, karanlık yatağında uzanmış yatıyordu.

2

Çok geçmeden evle çalışma arasındaki günlerin alışılmışlığına kolaylıkla uydu. Deri ciltli, hiç el sürülmemiş ve tozlu kapaklarının üzerinde belki de hâlâ Will Benbow'un ölü parmaklarının izlerinin bulunabileceği kitapların küflü ve ağırbaşlı tanışlığına gömüldü; öğleden sonraları genellikle Harry Mitchell'in bakımlı bahçesinde biraz tenis; akşamları yine genellikle Belle ve Harry'le kâğıt oyunu. Ya da daha iyisi, evde, kızkardeşi masanın yanında otururken, bazan da holün karşısındaki karanlık odada kendi kendine yavaşça piyano çalarken, basılmış sayfaların her zaman hazır ve hiç bitmeyen büyüsüne dalıp gitmek. Narcissa'nın arada bir erkek konukları oluyordu; Horace onları hafif bir sıkıntı, ama şaşmaz bir incelikle karşılıyor ve aylak aylak sokaklarda dolaşmak ya da yatakta kitap okumak için hemen yanlarından ayrılıyordu. Doktor Alford haftada bir iki kez resmi bir konuk gibi geliyordu ve Horace bir bakıma ahlâkla ilgili kurallar ve yorumlarla ilgilenen biri olduğundan, birkaç saat süreyle doktorun ılımlı bi-

limsel sığınağına sözünü sakınmadan, küçük, ince ve yumuşak metafizik oklar atarak hoşça zaman geçiriyordu; ve ancak o zaman ikisi de, Narcissa'nın altmış, yetmiş, belki de seksen dakika boyunca hiçbir şey söylememiş olduğunun ayrımına varıyorlardı. Horace ona, «Bu nedenle seni görmeye geliyorlar,» diyordu, «duygusal bir çamur banyosu için.»

Sally Teyze, çanta dolusu küçük renkli kumaş parçalarını ve takma dişlerini toplayarak evine dönmüştü; arkasından kişisel özveriyi içeren, karmaşık ama kesin bir yükümlülüğün kolay kavranılamaz sürekliliğini bırakarak ayrılmıştı. Odalardan yavaş yavaş silinmeye başlayan hafif bir yaşlı kadın kokusu, beklenmedik yerlere sinip kalmıştı. Öyle ki, bazan Narcissa uyanıp Horace'ın eve dönmesinin mutluluğu içinde bir süre karanlıkta yatarken, hâlâ evin koyu ve kocaman suskunluğu içinden Sally Teyze'nin soylu ve yumuşak horultusunu duyuyor gibiydi.

Bu duygu o denli belirginleşebiliyordu ki, Narcissa birdenbire durup boş bir odaya Sally Teyze diye sesleniyordu. Ve bazan Sally Teyze, neler yaptıklarını görmek ya da kendi ailesinden yakınmak için, dilediği saatte eve gelebilme ayrıcalığını koruduğundan, onu gerçekten yanıtlıyordu. Değişikliğe kolayca uyamayacak denli yaşlıydı ve ev işleriyle ilgili konularda herkesin onun sözünü dinlediği bir evdeki uzun süren konukluğundan sonra kendini yeniden kızkardeşlerinin düzenine alıştırabilmesi ona zor gelmişti. Evlerini becerikli, ama her şeye kusur bulan büyük kızkardeşi yönetiyordu; o ve üçüncü kızkardeş, Sally Teyze'ye, altmış beş yıl önce olduğu gibi yemeği, giyecekleri ve saatleri acımasızca ve huysuzca yönetilmesi gereken bir çocukmuşçasına davranmakta direniyorlardı.

Kavgacı bir sesle, «Banyoya bile rahat gidemiyorum,» diye yakındı. «Eşyalarımı toplayıp yeniden buraya taşınmayı, onları bırakmayı düşünmüyor değ-

lim; ne halleri varsa görsünler.» Onun olduğu sessiz bir anlaşmayla onaylanmış salıncaklı iskemlesinde, uykulu ve huysuz gözlerle odayı incelerken, öfkeyle sallandı. «Ben gittiğimden beri o kara derili birazcık bile temizlik yapmamış. Şu eşyalar... şimdi... hafif nemli bir bez....»

Ablası Bayan Sophia, «Keşke onu geri alsanız,» dedi. «Sizinle otururken öylesine başına buyruk olmuş ki, artık onunla bir arada yaşamaya olanak yok. Horace cam eşya yapmakla uğraşıyormuş, doğru mu?»

Gerekli maden eritme kapları ve imbikler bozulmadan gelmişti. Önce çif biçme aygıtını, bahçe gereçlerini ve birikmiş tüm eşyaları dışarı atıp, pencerelerini bir zindana çevirecek biçimde duvarlarla örerek, bodrumu kullanmakta direnmişti. Ama sonunda Narcissa garajın yukarı katını kullanması için gönlünü yapmıştı. Burada tezgâhını kurmuş, bir kez yapıda yangın çıkarmış, dört kez tersliklerle karşılaşmış ve sonunda daha kocaman ve parlak, yalın bir huzuru yansıtan açık kehribar renginde, hemen hemen kusursuz bir vazo biçimlendirebilmişti. Bu vazoyu yatağının başucundaki masanın üzerine koymuştu; bazan coşkulu anlarında ona kızkardeşinin adıyla sesleniyor, barışın anlamının gerçeğine varmanın ve onun kusursuzluğuna erişmenin mutluluğu içinde, onları ayırmadan, ikisine de, «Ey sessizlik beldesinin el değmemiş çiçeği,» diyordu.

Başı açık, cebine Oxford kulübünün arması işlenmiş mavi ceketi, spor pantolonu ve kolunun altındaki raketiyle Horace evin çevresinden geçti ve iki kişinin akıcı ve yoğun bir hızla oynadıkları tenis alanına doğru gitti. Duvara bitişik beyaz sütunların kemeri ve asmalarla yüklü direklerin altında, içinde bulundukları o anın incecik ve uyumlu nesneleriyle çevrilmiş Belle, bir kelebeği anımsatıyordu. Yanında, pem-

be ve mor çiçekleri henüz açmamış bir bitki örtüsünün koyu yeşil yaprakları önünde parlak birer kabartmayı andıran iki kişi oturuyordu. Kadınlardan biri (topluluğun üçüncü üyesi, ağırbaşlı, sevimli bir coşku içinde, tenis raketini dizleri üzerinde tutan beyazlar giymiş bir genç kızdı) Horace'la konuştu; Belle de onu ağır ve okşayan yalnızlığıyla selâmladı. Eli Horace'ın avucunun içinde sıcacıktı; hemen sarılıp kıvrılan maymun kuyruğunu anımsatıyor, cıva gibi, hırçın ve üzerindeki kokunun sinmiş olduğu ince kemikli parmakları, onun avucunu yumuşakça araştırıyordu. Gözleri ser üzümleri gibiydi, kırmızı, dolgun dudakları mutsuzlukla kıvrılmıştı.

Horace'a, Meloney'in onları bıraktığını söyledi.

Horace, «Meloney senin soyluluğunun içyüzünü görmüş olmalı,» dedi. «Herhalde dikkatsiz davrandın. Senin inceliğin, Meloney'nin çok altında. Elbette, yemek içmeye Meloney gibi katı bir huzursuzluk katan birini sürekli aldatabileceğini düşünmedin, değil mi?»

Belle söylenerek, «Kendine bir yer açtı,» dedi. «Güzellik Salonu. Neden, bir türlü anlayamıyorum. Öyle yerler burada tutmaz ki. Sen, biz üçümüz dışında Jefferson'lu kadınların bir güzellik salonunu destekleyeceklerini düşünebiliyor musun? Bayan Marders ve ben belki; bizim işimize yarayabilir, ama Frankie'nin?»

Öteki kadın, «Benim ilgimi çeken şey paranın nereden geldiği,» dedi. «Herkes senin vermiş olabileceğini düşündü, Belle.»

Belle soğuk bir sesle, «Ne zamandan beri herkese açık yardım derneği kurdum?» dedi. Horace hafifçe gülümsedi.

Bayan Marders, «Aman Belle, hepimiz senin ne denli iyi yürekli olduğunu biliyoruz. Alçakgönüllülüğü bırak,» dedi.

Belle, «Ben herkese açık yardım derneği dedim,» diye yineledi.

Horace hemen, «Eh, Harry ne zaman olsa bir hizmetçi kızı bir öküzle değiş tokuş etmeye hazırdır. En azından senin çaylarına katılmamak için, bodruma bir sürü rasgele adam toplaması gerekmeyeceğinden, eşyaların eskiyip bozulmasını önlemiş olur. Sanırım artık çaylı toplantılara paydos diyeceksin, öyle değil mi?» diye ekledi.

Belle, «Saçmalama,» dedi.

Horace, «Şimdi buraya, aslında tenis için değil, Meloney'in her çay verişinde duyduğum o inanılmaz yoğunluktaki huzursuz üstünlük duygusu için geldiğimi anladım..... Gelirken kızını gördüm,» dedi.

Belle kayıtsızca başını sallayarak, «Buralarda bir yerde herhalde,» dedi. Sonra, «Daha saçını kestirmemişsin,» diyerek, «neden erkekler berberlerden hiç anlamazlar?» diye ortaya konuştu. Yaşlı kadın pörsümüş katmerli çenesiyle Belle ve Horace'a soğuk ve keskin gözlerle baktı. Genç kız, gösterişsiz ve tertemiz beyaz giysisi içinde sessizce oturuyordu; kucağında raketi ve onun üzerinde de, uyuyan sarı-kahverengi bir köpek yavrusunu anımsatan, güneşten yanmış eli duruyordu. Horace'a ağırbaşlı bir ilgiyle ve kabalık etmeden, çocuklar gibi bakıyordu. Belle, «Ya hiç berbere gitmezler, ya da kafalarına olur olmaz şeyler sürdürmekte direnirler,» dedi.

Öteki kadın, «Horace bir şair,» dedi. Derisi, yanak kemiklerinden aşağı hafifçe lekelenmiş parlak kadifemsi kıvrımlar oluşturuyordu; yaşlı bir hindinin yırtıcı ve kırpışmayan gözleriyle bakıyordu; biraz bayağıydı. «Şairler yaptıkları şeyler için suçlanmamalı. Bunu unutma Belle.»

Horace ona doğru eğilerek selâm verdi, «Belle, siz kadınların incelikte üzerinize yok,» dedi. «Bayan Marders, hukuk uğraşma gerçek değerini verebilen tanıdığım ender insanlardan.»

Belle, «Sanırım o da her uğraş gibidir,» dedi. «Bugün geç kaldın. Narcissa neden gelmedi?»

Horace, «Yani bana şair unvanını vermesinden,» dedi. «Hukuk da, şiir gibi, aksaklıkların, topalların, budala ve körlerin en son sığınağıdır. Hatta Sezar, yasaları kendini şairlerden korumak için yarattı diyebilirim.»

Belle, «Çok zekisin,» dedi.

Genç kız birdenbire konuştu: «Bayan Belle, erkeklerin saçlarına ne sürdükleriyle neden ilgileniyorsunuz? Bay Mitchell'in saçı yok ki.»

Öteki kadın donuk ve çıplak gözlerle onları süzerek, kaypak ve aralıksız güldü; Belle ve Horace'a bakıp keskin ve soğuk gülümsemesini sürdürdü. «Küçüklerin ağızlarından —» Genç kız duru ve ağırbaşlı gözleriyle birinden ötekine baktı. Kalktı.

«Oynayabilir miyim diye bir bakacağım,» dedi.

Horace da kalkmaya davrandı, «Benimle —» diye başladı. Belle başını çevirmeden ona eliyle dokundu.

Kıza buyurgan bir sesle, «Otur Frankie,» dedi. «Daha oyunu bitirmediler.» Sonra Bayan Marders'e, «Aç karnına böyle gülmeyin, dokunur,» dedi. «Hadi otur, Horace.»

Kız hâlâ raketi elinde, ince ve beceriksiz bir kararsızlıkla duruyordu. Bir an Belle'e baktı, sonra yüzünü yine tenis alanına çevirdi. Horace, Belle'in yanındaki koltuğa oturdu. Belle'in eli gizli bir devinimle onun elini buldu; sonra öylece kaldı; bir yerde bir akımı kapamıştı sanki — bir şey aramak için karanlık odaya giren birinin onu bulması ve yeniden ışığı söndürmesi gibi.

Horace, Belle'in üzerinden eğilerek, «Şairleri sevmez misiniz?» dedi. Kız başını çevirmedi.

«Dans edemezler,» diye yanıtladı. «Ama herhalde iyi insanlardır. Savaşa gittiler. İyileri gitti. Aralarında iyi bir tenisçi vardı, öldü. Resmini gördüm, ama adını anımsamıyorum.»

Belle, «Aman Tanrı aşkına savaştan söz etmeye

başlamayın,» dedi. Eli Horace'ın avucu içinde kımıldadı. «Gidip gitmemesi bence önemliymiş gibi, tam iki yıl Harry'nin neden gidemediğini açıklamasını dinledim.»

Bayan Marders canlı bir sesle, «Bakacak ailesi vardı,» diye önerdi. Belle başını hafifçe koltuğun arkasına dayadı; Horace'ın avucunun içinde saklı eli, ilgi dolu, ama içten olmayan ayrı bir istenç gibi durmadan dönerek kımıldıyor, araştırıyordu.

Kız, «Bazıları havacıydı,» diye konuşmasını sürdürdü. Küçük zayıf kalçasını masaya dayamış, raketini kolunun altında sıkıca tutarak duruyor, bir derginin sayfalarını çeviriyordu. Sonra dergiyi kapadı ve yine tenis kortundaki incecik ve gerçek dışı görünen iki kişiye baktı. «Bir keresinde Sartoris kardeşlerden biriyle dans etmiştim. Hangisi olduğunu bilemeyecek denli korkmuştum. O zamanlar küçük bir çocuktum.»

Horace, «Onlar da şair miydi?» diye sordu. «Yani geri döneni demek istiyorum. Ötekini tanırdım, öleni, o şairdi.»

Kız, ne kahverengi ne altın sarısı denebilecek düz saçları (kasabada kısacık kesilmiş saç biçimini ilk o uygulamıştı), yandan bakıldığında kısa burnu ve hâlâ raketi sıkı sıkıya tutan güneşten yanmış eliyle, oyuncuları izlemesini sürdürerek, «Eh, kuşkusuz o arabayı kullanmasını iyi biliyor,» diye yanıtladı. Belle kımıldayıp elini çekti.

«Hadi gidip oynayın,» dedi. «İkiniz de sinirlerimi bozuyorsunuz.»

Horace neşeyle kalktı, «Gel Frankie, şunları bir set yenelim.»

Korta gittiler ve oradaki iki gence karşı birlikte oynadılar. Horace sabırsız ve parlak, olağanüstü bir oyuncuydu. Tenisi iyi bilen soğukkanlı biri, onu hemen, kendi kendisini yenmesine izin vererek, yenebilirdi. Ama bu gençler öyle değildi. Oyun arkadaşı

sık sık denetimini yitiriyordu, ancak Horace, ya bir vuruşla ya da yöntemlerindeki yanlışları örtecek biçimde uyguladığı becerikli yaklaşımlarıyla oyunu yeniden düzeltmeyi başarıyordu.

Tam Horace son sayıyı yaparken, Harry Mitchell göründü. Dar spor pantolon, beyaz ipek bir gömlek ve yirmi dolara almış olduğu gösterişli yeni spor ayakkabılarını giymişti. Deri bir kılıf içindeki raketi elinde, bodur bacakları, küçük bir topu andıran dazlak kafası, çürük alt dişleri, çıkıntılı çenesiyle karısının özenle çizilmiş güzelliği yanında durdu. Birazdan kendisine zorla bir fincan çay içirildikten sonra, oradaki tüm erkek konukları toplayarak evin içinden geçirip kendi banyo dairesine götürecek ve onlara viski sunacaktı; dönüşte, içkiyle doldurduğu bir bardağı, mutfağa Rachel'e götürecekti. İnsana sırtındaki gömleği bile verebilirdi. İyi bir pamuk tüccarıydı; günah derecesinde çirkin, iyi yürekli, kesin inançları olan, konuşkan biriydi ve Belle onu vazgeçirene kadar, ona «küçük anne» derdi.

Horace ve oyun arkadaşı tenis alanından birlikte ayrıldılar ve topluluğa yaklaştılar. Şimdi Bayan Marders, kat kat çenesi ağzına götürmüş olduğu çay fincanına sarkmış olarak oturuyordu.

Kız, son bir kez Horace'a saygıyla dönerek, «Benimle oynadığınız için teşekkür ederim,» dedi. «Umarım bir gün çok daha iyi oynarım.» Sonra topluluğa, «Onları yendik,» dedi.

Harry Mitchell kararmış dişlerini göstererek, «Hey koca oğlan, sen ve küçük hanım onları terlettiniz ha?» dedi. İri, sivri çenesi aşağıya doğru inceliyor, sonra birdenbire ona yabancı bir kavgacılığın yırtıcılığına bürünüyordu.

Kız, tertemiz sesiyle, «Bay Benbow terletti,» diye düzeltti. Belle'in yanındaki iskemleye oturdu. «Ben sürekli olarak onlara açık veriyordum.»

Belle, «Horace,» dedi, «çayın soğuyor.»

Çay, geçici olarak beyaz bir ceket giymiş, üzerine kükürt ve amonyak kokusu sinmiş bahçıvan - seyis şoför birleşimi biri tarafından getirilmişti. Bayan Marders katmerli çenesini çay fincanından çıkardı.

«Horace çok iyi oynuyor,» dedi, «gerçekten çok iyi. Öteki adamlarla karşılaştıramazsın bile. Onunla oynadığın için şanslısın, çocuğum.»

Kız, «Evet efendim,» diye başını salladı. «Sanırım bir kez daha benimle oynamayı göze almaz.»

Bayan Marders, «Saçma,» diye yanıtladı. «Senin gibi genç, sevimli bir kızla oynamak Horace'ın hoşuna gitti. Öyle değil mi Belle?»

Belle yanıtlamadı. Horace'ın çayını koydu ve bu sırada safran sarısı bir giysi içindeki kızı çimlerin üzerinden geldi. Gözleri yıldızlar gibi parlak, ceylan gözlerinden daha yumuşak ve sıcaktı; Horace'a kısa, ışıltılı bir bakış fırlattı.

Horace, «Nasıltın Titania?»[1] dedi.

Belle, çaydanlığı fincanın üzerinde tutarak başını biraz yana çevirdi ve Harry fincanı masaya koyup kalktı; kızının geldiği yolda bir dizini yere koyarak, bir köpek yavrusunu kandırıyormuşçasına eğildi. Çocuk, hâlâ parlak ve yumuşak bir çekingenlikle Horace'a bakarak yaklaştı ve babasının kısa kalın elleriyle ona sarılıp okşamasına izin verdi.

Harry, «Babasının sevgilisi,» dedi. Çocuk ağırbaşlı giysisinin buruşmasına hoşgörüyle, ama biraz sabırsızca boyun eğdi. Gözleri yine ışıl ışıldı.

Belle, «Giysisini buruşturma arkadaş,» dedi. Çocuk babasının ellerinden ağırbaşlı bir devinimle kurtuldu. Belle, «Ne var, ne oldu?» diye sordu. «Neden oynamıyorsun?»

---

1. **Titania**: Shakespeare'in **Bir Yaz Gecesi Rüyası** oyununda Oberon'un karısı ve perilerin kraliçesi.

«Hiçbir şey. Yalnızca eve döndüm.» Geldi ve annesinin koltuğunun yanında çekinerek durdu.

Belle, «Konuklara selâm ver,» dedi. «Büyüklerin yanına gelince onları selâmlaman gerektiğini bilmiyor musun?» Küçük kız konuklara sırayla selâm vererek kendisine söyleneni çekingen ve kusursuz bir biçimde gerçekleştirdi, annesi de onun düz, yumuşak saçlarına dokunup okşadı. «Şimdi git ve oyna. Neden hep büyüklerin yanına gelmek istiyorsun?» Bizim yaptığımız şeyler senin ilgini çekmez ki.»

Harry, «Of, bırak kalsın annesi,» dedi. «Babasıyla Horace'ın tenis oynamasını izlemek istiyor.»

Belle çocuğun saçını son bir kez okşayarak, «Hadi koş,» diye yineledi. «Dikkat et de üstünü başını kirletme.»

Çocuk, «Peki efendim,» diye başını salladı ve Horace'a yeniden ışıltılı bir bakış fırlatarak uysalca dönüp gitti. Horace arkasından baktı ve o geçerken, Rachel'in mutfak kapısını açarak onunla konuştuğunu, çocuğun dönerek mutfağın merdiven basamaklarından çıktığını gördü.

Bayan Marders, «Ne terbiyeli çocuk,» dedi.

Belle, «Çocuklara bir yön vermek öyle zor ki,» diye yanıtladı. «Onda babasının bazı özellikleri var. Çayını iç, Harry.»

Harry masadan fincanını alarak içindeki ılık suyu bir görevi yerine getirirmişçesine gürültüyle içti. «Eh, koca oğlan, bir oyuna ne dersin? Bu kafadan çatlaklar bizi yenebileceklerini düşünüyorlar.»

Belle, «Frankie yine oynamak istiyor,» diye araya girdi. «Bırak bir süre çocuk oynasın, Harry.» Harry raketini kılıfından çıkarmaya çalışıyordu. Durdu; sivri çeneli yüzünü ve durgun, sevecen gözlerini kaldırdı.

Kız hemen, «Hayır, hayır,» diye karşı koydu. «Ben yeterince oynadım. Bir süre izlemeyi yeğlerim.»

Belle, «Gülünç olma,» dedi. «Onlar ne zaman ol-

sa oynarlar. Harry, söyle Frankie'nin oynamasına izin versinler.»

Harry, «Elbette küçük hanım oynayabilir,» dedi. «Buyrun kort sizin; istediğiniz sürece oynayın.» Yine eğildi ve raketini karmaşık kılıfına soktu, vidaladı; sırtı, huysuz bir çocuğun sırtını yansıtıyordu.

Kız, «Lütfen, Bay Mitchell,» dedi.

Harry, «Haydi gidin,» diye yineledi. «Hey oradaki sersem budalalar, baksanıza, küçük hanımla bir oyuna ne dersiniz?»

Belle kıza, «Sen ona aldırma,» dedi. «O ve Horace başka zaman oynayabilirler. Zaten dördüncü oyuncu olması gerekiyor.»

Şimdi iki oyuncu durmuş, saygıyla bakıyorlardı. İçlerinden biri, «Elbette Bay Harry, gelin. Benle Frankie size ve Joe'ya karşı oynayalım.»

Harry, «Sizler gidip bir set oynayın,» diye yineledi. Benim Horace'la konuşacak küçük bir işim var. Hadi, hepiniz oynamanıza bakın.» Onların saygılı karşı koymalarına önem vermedi, oyuncular da yerlerine döndüler. Sonra, başını birdenbire anlamlı bir biçimde Horace'a çevirdi.

Belle, «Hadi git onunla,» dedi. «Bebek!» Bakmadan ve dokunmadan onu yoğun, boğucu bir sözverişle sardı. Bayan Marders, çay fincanı elinde, soru dolu keskin ve soğuk bakışlarla masada, onların karşısında oturuyordu. «O gülünç çocukla oynamak istiyorsan, başka.»

Horace, «Gülünç mü?» diye yineledi. «Bilinçsizce gülünç olabilmek için daha çok genç.»

Belle, «Hadi git,» dedi, «ve bir an önce dön. Bayan Marders ve ben birbirimizden sıkıldık.»

Horace, ev sahibini, evin içine doğru, yuvarlanan kısa adımları ve dazlak başının inatçı görüntüsünün arkasından izledi. Mutfaktan, günün şaşırtıcı bir olayını Rachel'e ileten küçük Belle'in düzgün sesi geliyordu; arada bir Rachel'den onun anlattıkları-

ıı inanmazmışçasına yadsıyan yumuşak bir ses çıkıyordu. Banyo dairesinde, Harry raflı dolaptan bir şişe çıkardı; sonra, sıkıntılı ve ağır adımlarla merdivenleri çıkan Rachel, kapıyı vurmadan içeri girdi.

«İstiyorsanız neden gidip hepiniz oynamıyorsunuz?» dedi. Harry'e, «Neden o kadının size ve o bebeğe böyle davranmasına izin veriyorsunuz?» diye sordu. «Onu sopayla bir güzel dövmeniz gerekir. Akşamın dördünde gelmiş mutfağımı karıştırıyor.» Sonra Horace'a dönerek, «Sizin de yardımcı olduğunuz yok,» dedi. «Bay Harry, lütfen efendim bana birazcık içki verir misiniz?»

Bardağını uzattı; Harry doldurdu ve Rachel paytak paytak yürüyerek odadan çıktı. Onun merdivenlerden ağır ağır inen adımlarını duydular. Harry, «Belle, Rachel olmadan yapamaz,» dedi. İki bardağı buzlu suyla çalkalayarak musluğun yanına bıraktı. «Tüm kara derililer gibi çok konuşuyor,» diyerek su bardaklarını doldurdu ve şişeyi yere koydu. «Ona bakarsan Belle sanki bir tür yırtıcı hayvan, kahrolası bir kaplan filan. Ama Belle ve ben birbirimizi anlıyoruz. Nasıl olsa kadınlara bazı haklar tanıman gerekiyor. Erkeklerden başka onlar. Öyle ters doğmuşlar; hoşnut etmezsin yakınırlar, edersin yine yakınırlar.» Bardağına biraz su kattı; sonra şaşırtıcı bir biçimde konu dışına kayarak; «Evimi yıkmaya kalkacak herifi, kahrolası bir yılanı ezer gibi öldürürüm,» dedi. «Eh, hadi, birer bardak içelim, koca oğlan.»

Birazdan boşalan bardağını suya sokup çalkaladı ve onu da yuvarladı; sonra asıl derdine döndü.

«Kendi kahrolasıca kortumda oynayamıyorum,» dedi. «Belle tüm bu sersemleri her gün buraya topluyor. Benim istediğim her ikindi işten eve dönünce, birkaç hızlı set oynayabileceğim bir kort. Akşam yemeğinden önce çerez gibi bir şey. Ama her Tanrının cezası gün işten eve döndüğümde, kortu kahrolası bir parkta, halka açık bir oyun alanı gibi kullanan bir

yığın genç kız ve sersem çocukla dolu buluyorum.» Horace içkisini daha yavaş içiyordu. Harry bir sigara yaktı ve kibriti yere fırlattı; banyo dairesinden çıkmaya hazırlanırken yine konuştu: «Sanırım kendim için bir başka kort yaptırmam ve Belle'in oraya önüne geleni sokmasını önlemek için, çevresini telle kaplatıp kilitlemem gerekecek. Aşağı tarafta oldukça bol yer var. Ağaç da yok. Tam kızgın güneşin altında. Sanırım Belle, arada bir kullanmama izin verir. Eh, artık geri dönsek iyi olacak.»

Horace'ı kendi yatak odasından geçirerek almış olduğu yeni bir otomatik tüfeği gösterdi ve Güney Amerika'dan getirtmiş olduğu bir kutu sigarayı vermek istedi; sonra, dışarıya, günün ilerleyen saatlerine çıktılar. Şimdi güneş, lastik tabanlarının yumuşak ve ivedi devinimleriyle sıçrayıp koşarak topun hızlı çarpışlarını izleyen üç oyuncunun bulunduğu kortun üzerine iniyordu. Bayan Marders gitmekten söz etmesine karşın onlar geldiklerinde hâlâ sarkmış katmerli çenesiyle oturuyordu. Belle başını koltuğun arkasına çevirdi, ancak Harry'nin Horace'ı ileriye doğru götürdüğünü gördü.

Harry buruk bir alayla, Bayan Marders'e dönerek, «Tenis alanı için yeni bir yer arayacağız. Sanırım, ben de tenise başlayacağım,» dedi. Döndüklerinde daha da geç olmuştu. Bayan Marders gitmişti ve Belle, elinde bir dergiyle, yalnız oturuyordu. Eski Ford'u içinde bir genç, Frankie'yi görmeye gelmişti; sonra bir başka genç adam uğramıştı; Horace'la Harry geldiklerinde üç genç saygıyla, onlara katılması için Harry'ye seslendiler.

Harry hoşlandığını açıkça belirterek, «Horace'ı alın,» dedi. «Size iyi bir gösteri sunar.» Ancak Horace istemedi ve üçü, onlara katılması için Harry'y zorlamaya başladılar.

Sonunda Harry, «O zaman raketimi alayım.» dedi ve Horace onun tenis alanına doğru hızla uzakla-

şan sırtını izledi. Belle başını kaldırdı.

«Bir yer buldunuz mu?»

Harry raketini yeniden çıkarırken, «Evet,» diye yanıtladı, «bazan benim de oynayabileceğim, gelip geçen herkesin görüp durmayacağı kadar sokaktan uzak bir yer.» Ama Belle yine okumaya başlamıştı. Harry kılıfın vidalarını gevşeterek raketi çıkardı.

Horace'a, «Bir set oynayayım, sonra seninle hava kararmadan hızlı bir oyun oynarız,» dedi.

Horace, «Peki,» diye başını salladı. Oturup Harry'nin uzun adımlarla, ağır ağır tenis alanına yürüyüp yerini almasını ve ilk vuruşunu izledi. Sonra Belle'in dergisi hışırdadı ve hafifçe masaya çarptı.

Kalkarak, «Gel,» dedi. Horace kalktı ve Belle önde, bahçeyi geçip eve girdiler. Rachel mutfakta gidip geliyordu. Tüm seslerin uzakta kaldığı ve incelen akşam ışığında eşyaların suskun pırıltılar saçtığı evin içinden geçtiler. Belle, elini onun eline kaydırarak ipek yumuşaklığındaki kalçası üzerinde sıktı; onu yarı karanlık bir aralıktan geçirerek, kendi müzik odasına götürdü. Bu oda da suskun ve boştu; Belle ona doğru dönerek durdu ve öpüştüler. Birazdan Belle dudaklarını çekti ve yine yürüdüler. Horace piyano sırasını çekti ve karşılıklı oturarak, yeniden öpüştüler. Belle, Horace'ın yüzüne ve dağınık ince saçlarına parmaklarının ucuyla dokunarak, «Beni sevdiğini uzun zamandır söylemedin,» dedi.

Horace, «Dünden beri,» diye onayladı. Ama yine de söyledi ve Belle göğsünü ona dayayarak, kendinden geçmiş kösnül bir dalgınlıkla, kocaman, sessiz bir kedi gibi oturdu. Daha sonra, Horace ince, duyarlı parmaklarıyla yüzünü ve saçlarını okşarken, göğsünü çekti; piyanoyu açıp tuşlara dokundu. Ezbere ve günün akımına uyarak çaldığı parçalar, herhangi bir vodvil oyununda duyulabilecek türde, ayrıntıları yüzeysel bir beceri gerektiren, iç gıdıklayıcı parçalardı. Günün ışığı yavaş yavaş solarken, bir süre böyle-

ce oturdular; geçici bir mutsuzluğun boşluğunda kendine, içinde duygusallık, duyarlık ve biraz da karamsarlıkla dolaştığı bir dünya yaratan Belle ve onun yanında oturup, Belle'i kendine yakıştırdığı bu trajedide izleyen ve gençler yan odada oturup umarsızlık içinde tırnaklarını kemirirken, dökülen saçları ve iskeletimsi yüzünün hiçliğe uzanan çizgileriyle, herhangi bir başlama işareti üzerine hemen hazırlanıp, o bölümü oynayabilen yaşlı oyuncu gibi kendine düşen bölümü oynayan Horace.

Birazdan arka yoldan geçerek kendi banyo dairesine başka bir konuğu götüren Harry'nin yukarıya çıkan merdivenlerde gümbürdeyen ayak seslerinin oluşturduğu hızlı ve ağır sarsıntıyı ve sesinin sert ve anlamsız gürültüsünü duydular. Belle piyanoyu bıraktı ve eğilip sarılarak yeniden öptü. Sonra başını geriye çekerek, dudaklarını onun dudaklarından ayırdı. «Buna dayanılamaz,» dedi. Bir süre Horace'ın onu saran koluna karşı direndi. Sonra parmakları tuşlarda uyumsuzca gezindi; Horace'ın saçlarına ve oradan hırçınlaşarak, yanaklarına uzandı. «Şimdi şurada otur.»

Horace onu dinledi. Piyano sırasında oturan Belle yarı gölgedeydi. Alacakaranlık hemen hemen her yeri kaplamıştı; Belle'in salt eğik başının ve sırtının hüzünlü ve durgun çizgisi belirgindi; Horace kendini yeniden genç hissetti. Hizmetçileri gözetleyen kuruntulu yaşlı kadınlar gibi kendimizi çıkınazlara sokuyoruz. Yok, hayır, bir geçit töreninin başında gitmeye çalışan küçük çocuklar gibi diye düşündü. «Her an boşanabilirsin,» dedi.

«Yeniden evlenebilmek için mi?» Elleri tuşlar üzerinde gèziniyordu; yüksek sesle, sonra alçak sesler yankılandı. Yukarıda Harry, evi sarsan kısa ve güçlü adımlarıyla dolaşıyordu. «Berbat bir koca olursun.»

Horace, «Evlenmediğim sürece olmam,» dedi.

Belle, «Buraya gel,» dedi, Horace da onun yanına gitti, alacakaranlıkta Belle, onu sürekli çevreleyen bir yitiklik duygusu içinde yine hüzünlü, genç, ve yakındı, ve Horace yaşamın durmadan yinelenmesinde saklı hüznü ve zamanın gerçek olduğu yanılgısına sığınmış umudu duyumsadı. Belle, «Senin çocuğunu istiyorum, Horace,» dedi ve tam o sırada kendi çocuğu holden gelip, kapının önünde çekinerek durdu.

Belle, bir an korkuyla beceriksiz ve çılgın bir hayvana döndü. Horace'dan, onu neredeyse tekmeleyip iten, delice bir devinimle uzaklaştı; alacakaranlıkta, kabaran düzenli dalgalar halinde, Horace'ı da içine alacak biçimde yayılan ve geride beceriksizce kendini savunan düşmanlığı bırakan şiddetli kaçışını denetim altına alırken, parmakları tuşlara hırsla dokundu.

Horace, «İçeri gelsene, Titania,» dedi.

Küçük kız çekinerek gölgede durdu. Belle'in sesi rahatlamanın verdiği öfkeyle doluydu. «Ee, ne istiyorsun?» Sonra Horace'a ıslık gibi bir sesle, «Otur orada,» dedi. «Ne istiyorsun, Belle?» Horace biraz geri çekildi, ama kalkmadı.

«Sana yakında anlatacağım yeni bir öyküm var,» dedi. Ama küçük Belle duymamış gibi hâlâ orada duruyordu; annesi;

«Hadi git oyna, Belle,» dedi. «Neden eve geldin? Daha akşam yemeği zamanı gelmedi.»

Küçük kız, «Herkes evine gitti,» diye yanıtladı. «Oynayacak kimse kalmadı.»

Belle, «O zaman mutfağa git, Rachel'le konuş,» diyerek tuşlara hırçın parmaklarıyla dokundu. «Böyle evin içinde başıboş dolanıp beni üzüyorsun.» Küçük kız bir an durdu; sonra uysalca dönerek uzaklaştı. Belle, «Otur yerinde,» diye yineledi. Horace yeniden iskemlesine yerleşti ve Belle, yine hızlı ve gürültülü, soğuk, isterik bir beceriyle çaldı. Yukarıda

Harry, yine gürültüyle yürüdü; sonra konuğuyla merdivenlerden indiler. Harry hâlâ konuşuyordu; sesler arka tarafa geçti, kesildi. Belle hâlâ çalıyordu; kararan odada, Horace'ın çevresindeki korku güdüsü geçtikten sonra geride kalan bir kas büzülmesini anımsatan o kör, savunucu düşmanlık, hafiflemişti. Belle başını çevirmeden, «Yemeğe kalacak mısın?» dedi.

Horace birdenbire silkinerek, kalmayacağını söyledi. Belle onunla kalkmadı, başını çevirmedi; Horace ön kapıdan, durgun ağaçların üzerinde solgun bir yıldızın göründüğü ilerleyen ilkbahar akşamının alacasına çıktı. Garajın hemen önünde Harry'nin yeni arabası duruyordu, Harry eğilmiş arabanın motoruyla uğraşıyordu. Evle ambar işlerine bakan, aynı zamanda seyislik yapan çocuk Harry'nin çıplak bir kaya çıkıntısını andıran başı üzerinde bir el lâmbası tutuyordu; kızı ve Rachel, bazı gereçleri ya da arabanın sökülmüş parçalarını ellerinde tutarak durmuşlar, birbirlerine benzemeyen yüzlerini, Harry'nin eğik sırtının ardından, ışığın yumuşak mavimsi pırıltısına doğru dikkatle çevirmişlerdi. Horace kendi evine doğru yürüdü. Alacakaranlık, akşam, hızla indi. Döneceği köşeye gelmeden, sokak lâmbaları önce bir yanıp söndü, sonra yolların kesiştiği noktalarda, kemerler oluşturan ağaçların altında parıldadı.

3

Küçük Belle'in müzik çalışmalarının doruğu olan resitalini verdiği akşamdı. Gece boyunca, Belle ona ne baktı, ne de bir tek söz söyledi; kapıda herkesin birbirine iyi geceler dilediği gürültü patırtı arasında bile ona yaklaşmadı; ancak Harry onu biraz içki içmek için kandırmaya çalışırken, kullandığı ağır kokuyu ayrımsadı ve onu bir an için yanında sezinledi. Ama o zaman da Belle ona hiçbir şey söylemedi

ve sonunda Harry bir kenarda kaldı ve kapı küçük Belle ve Harry'nin parıldayan dazlak tepesi üzerine kapandı; Horace karanlığa döndü ve Narcissa'nın onu beklememiş olduğunu gördü. Yolun yarısını geçmişti.

Ona seslenerek, «Benim tarafa gidiyorsanız, sizinle yürüyebilir miyim?» dedi. Narcissa yanıtlamadı ve Horace yanına gelince, adımlarını ne sıklaştırdı ne de yavaşlattı.

Horace, «Neden,» diye başladı, «yetişkinler, çocukların gülünç şeyler yapmalarını izlemek için bunca zorluğa katlanıyorlar dersin? Belle, hiç aldırmadığı ve çoğu onu onaylamayan bir ev dolusu insanı bir araya toplayıp küçük Belle'i yatma zamanından üç saati aşkın bir süre ayakta tuttu; sonuç, Harry yarı sarhoş, Belle sinirli, küçük Belle ise uykusu geldiği için çok tedirgin; senle ben de evde olsaydık diye düşünüyor ve orada kalmadığımıza üzülüyoruz.»

Narcissa, «O zaman neden oraya gidiyorsun?» diye sordu; Horace birdenbire sustu; öteki sokak lâmbasına kadar karanlık içinde yürüdüler. Lâmbanın ışığında dallar, sarı bir denizde siyah mercanlar gibi duruyordu.

Horace, «Doğru ya,» dedi. Sonra: «Yaşlı kediyi seninle konuşurken gördüm.»

«Neden Bayan Marders'e yaşlı kedi diyorsun? Bana, beni ilgilendiren ve herkesin nasılsa bildiği bir şeyi söylediği için mi?»

«Demek sana söyleyen oydu. Ben de....» Kolunu kızkardeşinin hiç tepki göstermeyen koluna soktu. «Sevgili, biricik Narcy,» dedi. Işığın altındaki benekli gölgelerden geçtiler ve yine karanlığa daldılar.

Narcissa, «Doğru mu?» dedi.

Horace, «Unutma, yalan, yaşayabilmek için bir çabalamadır,» dedi, «küçük, zavallı insanın, koşulları, kendiyle ilgili dünyada bir varlık önyargısına göre çekiştirmesidir. Kötücül tanrılardan alınan öc.»

Narcissa, «Doğru mu?» diye üsteledi. Kol kola ilerlediler; Narcissa ağırbaşlı bir kararlılıkla bekliyor. Horace usunda kurduğu tümceleri değiştiriyor, bazılarını atıyor ve kızkardeşinin hep aynı kalması karşısında, kendi sonsuz yetersizliğiyle sanki eğleniyordu.

Sıkıntıyla, «Kişiler genellikle onları ilgilendirmeyen konularda yalan söylemezler,» dedi. «Yaşama değillerse de, insanlara kapalıdırlar. Ama gerçek, düşlenenden çok daha ilgi çekici olduğu zaman, başka,» diye ekledi. Narcissa ağırbaşlı bir kesinlikle kolunu çekti.

«Narcy —»

Kızkardeşi, «Yapma,» dedi. «Bana Narcy deme.» Öteki ışığın altındaki köşede döneceklerdi. Sokağın kemerinin oluşturduğu derinlikten, kötücül tanrılar sönük gözlerini kırpmadan aşağı baktılar. Horace ellerini ceketinin cebine soktu ve parmakları cebinde bulduğu yabancı bir nesneyle ilgilenirken, bir süre yine sustu. Sonra onu çıkardı; iki kez katlanmış ve kaybolmaya yüz tutmuş ağır bir kokuyla dolu bir mektupluk kâğıt. Tanış bir koku, ancak bir an için nakışlı bir duvar halısından bakan bir yüz gibi şaşırtıcı. Yüzün birazdan biçimleneceğini biliyordu, ancak notu parmakları arasında tutarken ve yüzü o anın dalgınlığının karanlık yolları arasında ararken, yanında kızkardeşi birden ve katı bir sesle konuştu.

«Kokusu üstüne başına sinmiş. Ah, Harry, o öyle bayağı, öylesine pis ki!»

Horace, mutsuzca, «Biliyorum,» diye yanıtladı. «Biliyorum.»

Haziran iyice kendini göstermişti; Bayan Jenny'nin diktiği yaseminlerin kokusu eve düzenli bir biçimde geliyor, içerisini viyollerin hafifleyen yankıları gibi sürekli dalgalar halinde dolduruyordu. İlk açan çiçekler dökülmüş, kuşlar çilekleri yemeyi bitirmiş-

ler, şimdi gün boyu incir çalılarında oturarak olgunlaşmalarını bekliyorlardı. Zinyaçiçekleri ve hezarenler, İsom'dan hiçbir yardım görmeden açtılar. Caspey az çok eski haline döndüğünden ve hasat mevsimine daha çok zaman olduğundan, İsom bahçe çiti boyunca çiti çevrelemek için dikilen kurtbaharı çalılarının gölgelik tarafında, Bayan Jenny eve dönene kadar, kocaman bir katır makasıyla tek bir ince dalın yapraklarını birer birer kesip düzelterek oturuyordu. Bayan Jenny eve gelince, buradan çekiliyor, ikindinin geri kalan saatlerini, dere kıyısında, şapkası gözlerine inmiş, ayak parmakları arasında bir olta kamışıyla yatarak geçiriyordu.

Simon söylene söylene, şurada burada önemsiz işlerle uğraşıyordu. Koşum takımlarının durduğu odadaki çivide asılı keten önlüğün ve silindir şapkasının üzerine saman çöpleri ve toz dolmuştu; atlarsa giderek yağlanıp tembelleşmiş, otlakta arsızca dolaşıyorlardı. Şimdi ancak haftada bir kez — pazarları, o da kasabadaki kiliseye gitmek için atlar koşuluyor, önlükle şapka çividen iniyordu. Bayan Jenny, kiliseye saatte seksen kilometreyle giderek ruhunun kurtuluşunu tehlikeye atmak için çok geç olduğunu, nasılsa günlük davranışlarının bunu yeterince zorlaştırdığını söylüyordu; özellikle, her öğleden sonra kafalarını koparma olasılığına karşı genç Bayard'la o arabada delicesine dolaşmaları sonucu yaşlı Bayard'ı da cennete yolcu etmesi gerektiğinden dikkatli olmalıydı. Genç Bayard'ın ruhuna gelince, Bayan Jenny bunun için kendini hiç yormuyordu: Onun ruhu yoktu.

Bu arada Bayard çiftlikte dolaşıp duruyor, orada oturan Zencileri soğuk davranışlarıyla bezdiriyordu; iki dolarlık hâki pantolonu ve oldukça yüksek bir para ödeyerek aldığı çizmeleriyle, çiftlikteki aygıtların ve yaşlı Bayard'a zorla aldırdığı traktörün onarımına bakıyordu. Şimdi yalnız arada bir ve çoğu kez ata binerek kasabaya iniyor ve genellikle öylesi-

ne yardımcı ve zararsız davranıyordu ki, büyükbabası ve halası oldukça sinirli bir beklenti içine girmişlerdi.

Narcissa'nın onlara gelmiş olduğu günlerden birinde, Bayan Jenny, «Bak görürsün,» dedi, «şimdi birdenbire salıvereceği şeytanlığı biriktiriyor. İşte o zaman kıyamet kopacak. Ne yapacağını Tanrı bilir. Belki de İsom'la birlikte, araba ve traktörle engelli bir yarış düzenlerler Neden geldin? Bir mektup daha mı aldın?»

Narcissa kayıtsızca, «Birkaç tane aldım,» diye yanıtladı. «Onları bir kitap oluşturmak için biriktiriyorum; sonra hepsini okumanız için size getireceğim.» Bayan Jenny dimdik ve gururlu bir nöbetçi gibi, bildik bilmedik herkesin, daha işlerine başlamadan, başarısızlık önsezisiyle yaptıklarında yanılgılara düşmelerine neden olan o soğuk canlılığı içinde karşısında oturuyordu. Konuk, yumuşak hasır şapkası dizlerinde, kımıldamadan duruyordu. «Ben yalnızca sizi görmeye geldim,» diye ekledi ve bir an yüzü öylesine ağırbaşlı ve suskun bir umutsuzlukla gölgelendi ki, Bayan Jenny daha da dikleşerek, konuğa keskin gri gözleriyle baktı.

«Ne var, ne oldu kızım? Adam evine mi geldi?»

«Hayır, hayır.» O gölge kaybolmuştu ama Bayan Jenny hâlâ ona, insanın sandığı ya da istediğinden daha çoğunu gören o keskin yaşlı gözleriyle bakıyordu. «Biraz piyano çalayım mı? Çalmayalı çok oldu, değil mi?»

Bayan Jenny başını salladı, «Eh, istiyorsan.»

Piyanonun üstü tozluydu. Narcissa incelikli biçimde kapağı açtı. «Bir bez almama izin verirseniz —»

Bayan Jenny, «Dur ben tozunu alıvereyim,» dedi ve eteğinin ucunu kaldırıp tuşları sertçe sildi. «İşte oldu.» Sonra piyanonun arkasından iskemlesini çekerek oturdu. Hâlâ ötekinin yüzünü düşünce ve biraz da ilgiyle izliyordu; ama birazdan eski parçalar

anılarını canlandırınca, bakışları yumuşadı, öteki ve yüzünde bir an gördüğü sıkıntı, kendi eski ve ölü günlerinde saklı anılarda kayboldu; ancak bir süre sonra Narcissa'nın çalarken sessizce ağladığını ayrımsadı.

Öne eğilerek onun koluna dokundu, «Hadi, bana ne olduğunu söyle,» diye buyurgan bir sesle konuştu. Ve Narcissa ağırbaşlı, kalın sesiyle, hâlâ sessizce ağlayarak, ona anlattı.

Bayan Jenny, «Hımm,» dedi. «Horace gibi yapacak fazla bir şeyi olmayan bir adamdan beklenir. Bu konuda neden böyle üzüldüğünü anlamıyorum.»

Birdenbire Narcissa yüzünü ellerine gömüp küçük bir kız gibi, «Ama o kadın,» diye bağırdı, «öylesine pis ki!»

Bayan Jenny eteğinin cebinden bir erkek mendili çıkararak ona uzattı. «Ne demek istiyorsun?» diye sordu. «Yeterince sık yıkanmıyor mu?»

«O anlamda değil. Yani, demek istediğim, onun —o—» Narcissa birden dönerek başını piyanoya dayadı.

Bayan Jenny, «Ha, evet,» dedi. «Demek istediğin oysa, tüm kadınlar öyle.» Ötekinin ürkek omuzlarını izleyerek, dimdik ve inatçı bir biçimde oturuyordu. Yine, «Hımm,» dedi. «Horace eğitim için öylesine zaman tüketti ki, hiçbir şey öğrenemedi... Neden zamanında önlemedin? Böyle olacağını göremedin mi?»

Şimdi öteki daha sessiz ağlıyordu. Doğrularak gözlerini Bayan Jenny'nin mendiline sildi. «Daha gitmeden önce başladı. Anımsıyor musunuz?»

«Ha, evet. Bazı kadın gevezeliklerini duymuştum. Sana kim söyledi, Horace mı?»

«Bayan Marders söyledi. Sonra da Horace. Ama ben onun —hiç düşünmedim, onun—» Yine başını kolları arasına saklayarak, piyanoya dayadı. «Ben Horace'a böyle davranmazdım,» diye inledi.

Bayan Jenny, «Sarah Marders mi dedin? Anla-

malıydım... Güçlü bir kişiliğe, kötü de olsa, saygım vardır,» dedi. «Eh, ağlamakla işler düzelmez.» Çevik bir sıçrayışla kalktı. «Bu konuda ne yapacağımızı düşünürüz. Ama ben olsam bırakırım bildiğini yapsın; kadın onu paspasa çevirmeye kalkarsa, bu ona iyi bir ders olur. Ne yazık ki Harry'de yürek yok.... Ama sanırım o sevinir; ben de olsam sevinirdim....» Ötekinin dehşetle kımıldadığını görünce, «Haydi, haydi, korkma,» dedi. «Harry'nin ona bir şey yapacağını sanmam. Şimdi şu yüzünü kurula. Banyoya gidip kendine bir çeki düzen versen iyi olacak. Neredeyse Bayard gelir; senin ağlamış olduğunu görmesini istemezsin sanırım.» Narcissa hemen kapıya baktı ve yüzünü Bayan Jenny'nin mendiliyle hafifçe sildi.

Onu önce evde arayacak, sonra araba yolundan geçip bahçeye inerek güneşli ikindide o çok sevdiği beyaz giysileri içinde, her gün bir bülbülün konuk olduğu meşenin altında oturuyor bulacak ve ona cam üflemesiyle ilgili en son serüvenini anlatacaktı. Şimdi değişik renklerde, hemen hemen kusursuz beş vazosu vardı ve hepsine birer ad vermişti. Bir vazoyu bitirirken, daha tam soğumadan, onun elinde bir kitapla ya da kendisini görünce şaşıran bir konukla oturduğu bahçeye — darmadağın, lekeli giysileri içinde, köpüğü anımsatan incecik ve saydam vazoyu tutan elleri ve dumanla kararmış, çılgın, coşkulu, ince ve biraz da hırçın yüzüyle, ona göstermeye getiriyordu.

4

Toprak onu bir süre mutluluk denebilecek bir boşlukta tuttu. Güneş doğar doğmaz kalkıyor, toprağa bir şeyler ekiyor, büyümelerini izliyordu; kara derililer ve katırları usanç verici bir çalışmaya ite-

liyor, sövüp sayıyor, sürekli iş yaratıyordu; buğday değirmenini işler hale sokmuş, Caspey'e traktörü kullanmasını öğretmişti; yemek saatlerinde ve geceleri eve makine yağı, saman, ahır ve toprak karışımı bir kokuyla geliyor, yatağına doygun kaslar ve bedeninde toprağın ağırbaşlı uyumuyla uzanıyor, uykuya dalıyordu. Ancak bazan hâlâ, odasının dingin karanlığında, birdenbire ter ve gerilim içinde, o eski dehşetle gözlerini açıyordu. O zaman bir süre dünya bir kenarda kalıyor ve o, gök mavisinde, yaşam için çırpınan, kıstırılmış bir hayvana dönüşüyordu; şansını çok zorlamanın o sinsi dokusunda gizli bir kıstırılmaydı bu. Sonra yine, kurşun sizi bulduğunda, yalnızca yukarı doğru parçalansanız, parçalara ayrılsanız diye düşünüyordu; toprak dışında her şeye evet. Ölüm değil, hayır; yere çakılmadan önce birçok kere yaşamış olduğunuz o parçalanmaydı boğazınızda bir şeyi yumrulaştıran.

Ama en azından günleri dolmuş ve onuru bulmuştu. Artık arabayı yalnızca alışkanlıktan, büyükbabasını almak için kasabaya götürüyordu ve saatte altmış beş kilometre ona yürüyüşe çıkmış gibi yavaş geliyorsa da, dönemeçleri iki tekerlek üzerinde dönmekten, ya da yük arabalarına katırların koşumlarının bağlandığı oynak tahtaya tamponuyla vurarak katırları çözmekten, soğuk ve iblisimsi bir zevk alınıyordu. Yaşlı Bayard, gene de araba kullanacağı zaman, onunla birlikte gitmekte direniyordu, ama artık biraz daha rahat soluk almaya başlamıştı; bir keresinde Bayan Jenny'ye açılarak, en sonunda genç Bayard'ın, yıkımı delicesine aramaktan vazgeçtiğini sandığını söyledi.

Gerçek bir iyimser olan, yani her zaman en kötüsünü bekleyen ve bu nedenle de her gün umulmadık hoş olaylarla karşılaşabilen Bayan Jenny, onu hemen düş kırıklığına uğrattı. Ancak bu arada, genç Bayard'a bol bol süt içiriyor ve buyurgan havasıyla

onun yemek ve uyku saatlerini yönetiyordu; bazan da gece odasına gidiyor ve bir süre o uyurken yatağının dibinde oturuyordu.

Yine de genç Bayard davranışlarını düzeltmiş sayılırdı. Bu gelişimin ayrımında olmadan günlerin tekdüzeliğine batmış, kaslarının, ondan hiçbir yardım görmeksizin bedenini gün boyu yönetebilecek kadar tanışı olduğu uğraşların durmadan yinelenen düzeniyle sarılmıştı. Toprak, o eski Delilah, onu öylesine oyalamıştı ki, saçlarını kestirdiğinin ve Bayan Jenny'yle yaşlı Bayard'ın, yeniden ne zaman uzayacağını ilgiyle beklediklerinin bile ayrımında değildi. Bayan Jenny, «Bir eşe gereksinimi var,» diye düşünüyordu; kendi kendine, «belki o zaman saçlarını hep kestirir,» dedi; «Bayard çok yaşlı, benimse bu uzun boylu garip gençle uğraşacak zamanım yok.»

Bayard, arada bir, evde, şurada burada, bazan da yemekte Narcissa'yı görüyor ve ondaki bir türlü geçmeyen içine kapanma ve hoşnutsuzluğu duyumsuyordu. Bazan Bayan Jenny, derin bir düşünce ve umarsızlık içinde oturup onların birbirlerinin varlıklarından haberleri yokmuş gibi davranmalarını izliyordu. Kendi kendine, «Bayard kıza, bir köpeğin kristal bir sürahi karşısındaki umursamazlığıyla davranıyor; Narcissa da ona, kristal bir sürahinin bir köpeğe göstereceği ilgisizliği gösteriyor,» diyordu.

Sonra ekim zamanı geçti, yaz geldi ve Bayard birden işsiz güçsüz kaldı. Bu, uykudan korkulu bir uyanış, insanların yaşadıkları sıcak, güneşli vadilerden, çılgın bir umutsuzluğun buzdan doruklarının, kapkara ve yabanıl yıldızlar arasından yitik vadileri karanlık kapladığı bir yere geçiş gibiydi.

Yol, suskun kırmızı bir kıvrım biçiminde, sıcak temmuz rüzgârlarının uzaktan geçen bir trenin sesine benzer uğultular çıkararak dolandığı çamlar ara-

sından, taş bir köprünün altından akan derenin bulunduğu daha açık yeşil renkteki söğüt ağaçları kümesine doğru iniyordu. Yolun yükseldiği yerde, tavşanı anımsatan bodur katırlar durdu; Zencilerden genç olanı inerek yük arabasından aşınmış bir beyaz meşe fidanı aldı ve bu fidanı telle bağlanmış eğri tekerlek parmaklıklarının arasına ve dingile çivi gibi sokup sıkıştırarak arka tekerleği kilitledi. Sonra yeniden, ipten örülmüş dizginleri elinde tutan ve başını dere tarafına doğru eğmiş, kımıldamadan oturan yaşlı Zencinin yanına, eski püskü arabaya bindi. Adam, «Neydi o?» dedi.

Öteki sordu: «Ne neydi?» Babası kulak kesilmiş oturuyordu; genç Zenci de dinledi. Ancak, ağırbaşlı çamların arasından duyulan rüzgârın derin uğultusu ve sık yeşilliklerin arasından bir yerlerden gelen bir bıldırcının akıcı ıslığı dışında, hiçbir ses duyulmuyordu. Genç Zenci yineledi: «Ne duydun ki baba?»

«Orada bir şey patladı gibi. Belki de bir ağaç devrildi.» Dizginleri birdenbire çekti. «Haydi bakalım katırlar.» Hayvanlar tavşan kulaklarını sarkıttılar ve arabayı sarsarak oynattılar; serin benekli gölgeler arasından ve arkasında parlak mavimsi bir şerit bırakan kilitlenmiş tekerleğin sarsan gıcırtısında, yoldan inmeye başladılar. Tepenin dibinde, yol köprüden geçiyor, sonra yine tırmanmaya başlıyordu; köprünün altında dere, söğütler arasından kahverengimsi dalgacıklar ve parıltılar halinde akıyordu; köprünün yanında, arka tarafı suyun içinde, bir otomobil yatıyordu. Ön tekerlekleri hâlâ dönüyor ve arkasında hafif bir egzoz pırıltısı bırakan motoru boşta çalışıyordu. Yaşlı Zenci köprüye gelince arabayı durdurdu, ikisi de öylece kımıldamadan oturup otomobilin uzun karnına gözlerini diktiler. Genç Zenci birdenbire konuştu:

«İşte orada! Arabanın altında suda. Ayakları dışarı çıkmış.»

Ötekisi hem ilgi hem de hoşnutsuzlukla, «Orada boğulur o,» dedi. Genç Zenci dere kıyısından aşağı kaydı. Öteki, yatağı çerçevesinde tutan kazıklardan birine yavaşça dizginleri sardı, budanmış ceviz kamçısını oturduğu yerin altına soktu ve kilitli tekerlekten fidanı çıkararak arabanın içine koydu. Sonra o da, oğlunun çömelip Bayard'ın suya batmış bacaklarını izlediği kıyıya yavaşça kaydı.

Buyurgan bir sesle, «O şeye sakın çok yaklaşma, oğlum,» dedi. «Her an patlayabilir. Hâlâ ses çıkardığını duymuyor musun?»

Genci, «O adamı çıkarmalıyız,» diye yanıtladı. «Yoksa orada boğulacak.»

«Sakın dokunma ona. Beyazlar siz yaptınız derler. Burada böylece durup, beyaz biri geçene kadar bekleyeceğiz.»

Ötekisi, «O zamana kadar suyun içinde boğulur,» dedi. Çıplak ayaklarıyla suya girdi ve ince siyah baldırlarından kahverengimsi sular parıldayıp dökülürken orada durdu.

Babası, «Buraya bak, John Henry!» dedi. «Gel bakayım o şeyin yanından.»

Genci, «Onu oradan çıkarmamız gerek,» diye yineledi ve biri suyun içinde, öteki kıyıda, su Bayard'ın çizmelerinin ucunda ufak dalgacıklar oluştururken, ılımlı bir ağız kavgasına giriştiler. Sonra genç Zenci yavaşça yaklaşarak Bayard'ın bacağını yakaladı ve çekti. Sudaki beden tepki gösterip yer değiştirdi ve öyle kaldı; yaşlı Zenci kavgacı bir homurdanmayla oturdu ve ayakkabılarını çıkararak o da suya girdi. Kolları otomobilin altında, suya çömelmiş oturan John Henry, «Şuraya takıldı,» dedi, «direksiyonun altına. Ama başı tümüyle suyun içinde değil. Şu kazığı alayım.»

Kıyıya tırmandı ve arabadan fidanı alarak Bayard'ın bacaklarının başına dikilmiş, onu ağırbaşlı

ve ilgi dolu bir hoşnutsuzlukla süzen babasının yanına geldi; kazıkla onu kıyıya çıkardılar; Bayard orada, durgun, ıslak yüzü, keçeleşmiş saçları ve çizmelerinden akan sularla sere serpe yattı. Zenciler, Bayard'ın başında durarak tulumlarından akan suyu sıktılar.

Sonunda yaşlısı, «Albay Sartoris'in torunu, değil mi?» diye sordu ve homurdanıp söylenerek sert bir devinimle kuma eğildi, ayakkabılarını giydi.

Öteki, «Evet öyle,» diye yanıtladı. «Ölmüş mü baba?»

Yaşlısı hırçın bir sesle, «Ölmüş elbet,» dedi. «O araba köprüden uçup onu dereye fırlattıktan sonra hâlâ yaşayacak mı sanıyorsun? Bir de polis seni tutup da ne demeye onu ölü bulanın bir tek sen olduğunu sorarsa, ne diyeceksin? Söyle bakayım.»

«Senin yardım ettiğini söylerim.»

«Benim bu işle bir ilgim yok. O şeyi köprüden iten ben değilim. Baksana, hâlâ homurdanıp mırıldanıyor. Patlamadan çekil oradan.»

John Henry, «Onu kasabaya götürelim,» dedi. «Bugün buradan başka kimse geçmeyebilir.» Eğildi ve Bayard'ın omuzlarından tutarak onu oturur hale getirdi. «Kıyıya çıkarmama yardım et baba.» Öteki, «Beni ilgilendirmez,» diye yineledi. Ama gene de durup Bayard'ın bacaklarından tuttu, onu kaldırdılar ve Bayard kendine gelmeden inledi.

John Henry şaşkınlıkla, «Şuna bak,» dedi, «duydun mu? Ölmemiş.» Ancak, uzun devinimsiz bedeni ve John Henry'nin omuzuna külçe gibi dayanmış başıyla ölüye çok benziyordu. Tutuşlarını değiştirip yola doğru döndüler. John Henry, «Hadi!» dedi. «Gidelim.»

Onu taşıyarak kıyıya ve yola çıkmaya çalıştılar; burada yaşlısı, yükün kendine düşen ucunu yere bıraktı. «Of!» diye derin bir soluk aldı. «Un çuvalı gibi ağır.»

John Henry, «Hadi gel baba, onu arabaya sokalım,» dedi; öteki yine eğildi ve ıslak baldırları kırmızı toza bulanmış Bayard'ı homurdana homurdana, yavaşça arabaya doğru kaldırdılar. John Henry, «Ölü bir adama benziyor,» diye ekledi, «öyle de davranıyor. Başını çarpmasını önlemek için arkada onunla oturacağım.»

Babası, «Derede bıraktığın o kazığı al getir,» dedi; John Henry arabadan indi ve fidanı bulup getirdi; yine arabaya binerek Bayard'ın başını dizlerine kaldırdı. Babası dizginleri bağladığı yerden çözdü ve bel vermiş yerine geçip oturdu; budanmış kırbacını eline aldı.

«Bu tür olaylara karışmaktan hoşlanmıyorum,» diye yineledi. «Hadi bakalım katırlar, deh.» Hayvanlar arabayı sarsarak bir kez daha kımıldattılar ve ilerlediler. Arkalarında kalan araba sırtüstü derede yatıyor, motoru hâlâ boşta çalışıyordu.

Sahibiyse yaysız bir yük arabasında, sarsıntıyla gevşemiş, kıpırdamadan yatıyordu. Böylece, John Henry eski hasır şapkasını beyaz adamın yüzüyle güneş arasında tutarken, birkaç kilometre gittiler. Sonra sarsıntı arttı ve Bayard yine inledi.

John Henry, «Daha yavaş sürsene baba,» dedi. «Sarsıntıdan uyanıyor.»

Yaşlı adam, «Ne yapayım?» dedi. «Arabayı köprüden aşağıya ben itmedim ya. Kasabaya inip sonra da eve dönmem gerekiyor. Hadi katırlar, deh.»

John Henry sarsıntının Bayard'ı etkilememesini sağlamaya çalıştı, ama Bayard yine inledi ve elini göğsüne götürdü. Kımıldayıp gözlerini açtı, ama güneşin karşısında hemen kapadı ve başı John Henry'nin dizlerinde, söverek yattı. Sonra yeniden kımıldadı ve kalkıp oturmaya çalıştı. John Henry onu yatırdı; Bayard gene debelenerek gözlerini açtı.

«Bıraksana beni, kahrolasıca!» dedi. «Görmüyor musun yaralıyım.»

«Evet Yüzbaşım, kımıldamadan yatarsanız—»

Bayard böğrünü sıkıca tutarak, kendini şiddetle yukarı çekti; yorgun dudakları arasından dişleri parıldıyordu, John Henry'nin omuzunu çelik bir kanca gibi kavradı. Gözlerini yaşlı Zencinin sırtına dikerek, «Dur!» diye bağırdı. «Durdur onu; durdur! Kahrolası kaburga kemiklerimi parçalayacak.» John Henry'nin omuzuna tutunarak ve öteki eliyle de böğrünü tutarak, dizlerinin üzerinde doğrulmaya çalıştı. Yaşlı zenci dönüp ona baktı. Bayard, «Bir şeyle vur ona!» diye bağırıyordu. «Durdur. Yaralıyım. Allah kahretsin!»

Araba durdu. Şimdi Bayard elleri ve dizleri üzerindeydi, başını yaralı bir hayvanınki gibi bir yandan ötekine sallıyordu. İki zenci onu sessizce izledi, o gene arabanın kenarına tutunarak kımıldadı ve atlamayı denedi. John Henry inerek ona yardım etti; Bayard yavaşça indi ve tekerleğe dayandı; kansız yüzü ter içindeydi, dişleri kenetlenmişti.

John Henry, «Yüzbaşım, arabaya binin,» dedi, «binin de kasabaya, doktora gidelim.»

Bayard'ın gözlerinden de renk çekilmiş gibiydi. Arabaya dayandı, diliyle dudaklarını ıslatıyordu. Gene kımıldadı ve yolun kenarma oturdu, gömleğinin düğmeleriyle oynamaya başladı. İki Zenci de ona bakıyordu.

Bayard, «Bıçağın var mı evlât?» diye sordu.

«Evet efendim.» John Henry bıçağını çıkarttı ve Bayard'ın işaretiyle gömleği boydan boya kesti. Sonra Zencinin yardımıyla Bayard onu sıkıca bedenine sardı. Ayağa kalktı.

«Sigaran var mı?»

John Henry'nin sigarası yoktu. «Babamın biraz çiğneme tütünü var,» diye önerdi.

«O zaman bana bir tutam veriver.» Ona biraz tütün verdiler ve arabaya binip oturmasına yardım ettiler. Öteki Zenci dizginleri eline aldı. Kırmızı toz

içinde, durup dinlenmeden, takırtı ve sarsıntı arasında, gölgeden güneşe, bir tepeden ötekine girip çıktılar. Bayard kollarıyla göğsünü kavramıştı, durmadan tütün çiğniyor ve sövüp sayıyordu. Böylece ilerlediler; her sarsıntıda ve her nefes alışında, kırık kaburga kemikleri tenine saplanıp batıyor, gölgeden güneşe ve gene gölgeye dalıp gidiyorlardı.

Son bir tepeye geldiler; yol gölgeden çıkarak ağaçsız düz vâdiyi geçti ve anayolla birleşti. Burada durdular; Bayard yaşlı Zenciyle eve götürülüp götürülmemesini tartışırken, güneş çıplak omuzları ve açık başında parıldıyordu; köpürdü, bağırıp çağırdı, ama öteki de kavgacı bir inatçılıkla direniyordu. Sonunda Bayard dizginleri onun elinden kaptı ve katırları yukarı vâdiye doğru döndürdü; dizginlerin ucuyla şaşkına dönmüş hayvanları kamçılayarak, onları çılgın bir koşuya sürdü.

Bu son kilometre en kötüsüydü. Çevreleri, parlayan tepelere dek uzanan ekilmiş tarlalarla kaplıydı. Sıcağa doymuş ve çatlamış toprak ısıyı iyice içmiş, bir sarhoşun nefesi gibi her yana terini yayıyordu. Yolun kenarında tek tük bodur ağaçlar vardı; katırlar kendi ayaklarının oluşturduğu toz bulutu arasında çıldırtıcı bir ağır yürüyüşe geçtiler. Bayard gene dizginleri bıraktı ve çevrelerindeki tozun kırmızılığına bulanmış bir yarı uyku içinde, yalnızca o korkunç susuzluğun ve başının döndüğünün bilincinde, oturduğu yere yapıştı. Zenciler onun çıldırmak üzere olduğunu anladılar ve genci, yıpranmış şapkasını çıkararak onun başına geçirdi.

Katırlar koskocaman gülünç kulaklarıyla garip biçimler aldılar, önemsiz başka biçimlere dönüştüler, eski hallerine girdiler, sonra yine başka biçimlere dönüştüler. Bazan, bir çember içinde geri geri gidip, sürekli aynı ağaç ya da telefon direğinin dibinde korkuyla sürünüyorlarmış gibiydi ve Bayard, her üçünün, takırdayan arabanın ve iki hayvanın, anlam-

sız bir ayak değirmeninde kıstırıldıklarını düşündü; bir yere varmayan, bitip tükenmeyen ve kaçıp kurtulmaları olanaksız bir devinim içindeydiler.

Ama en sonunda ve Bayard ayrımında olmadan, araba demir kapılardan içeri girdi. Çıplak omuzlarına gölgeler düşünce ve gözlerini açınca, önünde evinin soluk bir ılgım gibi dalgalanıp aktığını gördü. Sarsıntı kesildi ve iki Zenci onun arabadan inmesine yardım ettiler; genci kolundan tutarak merdivenlere dek götürdü. Bayard Zencinin elinden kurtuldu ve verandaya çıkıp eve girdi. Dışarının parlaklığından sonra holde, bir an için hiçbir şey göremedi; sallanarak ve bulantı içinde, gözlerini kırpıştırarak durdu; sonra belirsizliğin içinden Simon'un göz yuvarları biçimlendi.

Simon, «Aman Tanrım,» dedi, «gene ne yaptınız?»

Bayard, «Simon!» dedi. Sallandı, dengesini bulmak için biraz sendeledi ve bir şeye çarptı. «Simon.»

Simon hemen onun yanına gelip dokundu. «Ben size söyleyip duruyorum, o araba sizi öldürecek! Söyleyip duruyorum.» Simon kolunu Bayard'a dolayarak onu merdivenlere doğru götürdü. Ama Bayard çıkmadı; hole döndüler, Simon onun çalışma odasına girmesine yardım etti; Bayard bir iskemleye tutunarak durdu.

Boğuk bir sesle, «Anahtarlar,» dedi, «Jenny Hala. İçki ver.»

Simon, «Bayan Jenny, Bayan Benbow'la kasabaya indi,» diye yanıtladı. «Burada kimsecikler, kara derililer dışında, kimsecikler yok. Ben size hep söylüyorum!» diye Bayard'a kabaca dokunarak söylenmesini sürdürdü. «Ama neyse, kan yok. Gelin divana uzanın, Bay Bayard.»

Bayard yeniden kımıldadı. Simon ona yardım etti; iskemlenin başında sallandı ve göğsünü sıkı sı-

kıya tutarak, iskemleye çöküverdi. Simon, «Kan yok,» diye geveledi.

Bayard, «Anahtarlar,» diye yineledi. «Anahtarları getir.»

«Evet efendim, şimdi getiririm.» Ama gene orada durdu; şaşkınlık dolu ellerini, Bayard sövüp onu şiddetle itene dek, Bayard'ın üzerinde gezdirdi. Hâlâ, «Kan yok,» diye mırıldanarak dönüp koşar adımlarla odadan çıktı. Bayard göğsünü tutmuş, öne doğru oturuyordu. Simon'un merdivenleri çıkmasını ve yukarıdaki ayak seslerini duydu. Sonra Simon geri geldi ve Bayard onun yazı masasını açıp gümüş tıkaçlı içki sürahisini çıkarmasını izledi. Simon sürahiyi masanın üzerine koydu ve odadan koşar adımlarla çıktı; bir bardakla döndüğünde, Bayard'ı yazı masasmın başında, sürahiden içiyor buldu. Simon onu yeniden iskemleye oturttu ve bardağa içki boşalttı. Sonra ona bir sigara getirdi ve çevresinde, şaşkına dönmüş ve umarsızca dolanmaya başladı. «Doktoru çağırayım Bay Bayard.»

«Hayır. Bana bir içki daha ver.»

Simon istenileni yaptı. «Bu üçüncü oldu. Gidip Bayan Jenyy'yle doktoru getireyim Bay Bayard, lütfen efendim.»

«Hayır. Beni yalnız bırak, çık odadan.»

Bardaktaki içkiyi içti. Bulantısı geçmiş, ılgım biçimler kaybolmuştu ve kendini daha iyi hissediyordu. Her nefes alışında böğrüne kaynar iğneler batıyordu sanki; bu nedenle derin nefes almamaya çalıştı. Bunu unutmamalıydı... Evet, şimdi çok daha iyiydi; dikkatle kalktı ve yazı masasına giderek bir bardak daha içti. Evet, Suratt'ın dediği gibi, bir yara için en iyi ilâç br bardak içkiydi. O kurşun karnına saplandığı ve midesinde cin ve süt dışında hiçbir şey tutamadığı zamanki gibi; ve bu, bu hiçbir şey değildi ki; yalnızca ince tahta parçası üzerinde birkaç çizik. Birazcık piyano teliyle on dakikada yeni-

lenebilecek bir uçak gövdesiydi o. Johnny gibi değil. Hepsi, hepsi de dosdoğru onun kalçalarını hedef almıştı. Kahrolasıca kasap herif tüfeğin namlusunu birazcık bile oynatmıyordu. Derin nefes almamayı anımsamalıydı.

Odadan yavaşça çıktı. Simon önündeki karanlık holde, kararsızca çırpınıp duruyordu; tırabzana tutunarak merdivenleri ağır ağır çıktı; sarkık kollarıyla Simon ona bakakaldı. Bayard odasına, bir zamanlar onun ve John'un olan odaya girdi ve bir süre duvara dayanıp yine hafif hafif nefes alana dek durdu. Sonra dolaba giderek açtı, bir eliyle böğrünü tutarak dikkatle diz çöktü ve oradaki sandığı açtı.

Sandığın içinde pek bir şey yoktu: bir giysi, deri ciltli küçük bir kitap ve bir tutam telle ucuna kurumuş bir ayı pençesinin tutturulmuş olduğu bir av tüfeği kovanı. Bu, John'un on iki yaşındayken vurduğu ilk ayının pençesiyle onu vurmak için kullandığı mermiydi. İncil'in boş sayfasında da, solmuş kahverengiyle şunlar yazılıydı: «Oğlum John'a, yedinci doğum gününde. 16 Mart 1900. Annesinden.» Kendisinde de bunun bir eşi vardı. O yıl, büyükbabasının, sabah yük treninin durup onları alarak kasabaya okula götürmesini ayarladığı yıldı. Giydi, yelken bezinden yapılmış bir avcı ceketiydi; bir zamanlar kanın oluşturduğu lekelerle, beneklerle, çalılıklardan aldığı yırtıklarla doluydu; hâlâ da hafifçe güherçile kokuyordu.

Gene diz çökmüş durumda, eşyaları birer birer çıkardı ve yere koydu. Ceketi yeniden eline aldı ve onun hafifleyen sandık kokusunu sıcak ve derin bir yakınlıkla içine doldurdu. «Johnny,» diye fısıldadı, «Johnny.» Birdenbire ceketi yüzüne doğru kaldırdı, ama gene birdenbire duruverdi; ceketi yarı kaldırmış tutarken, arkasına baktı. Ancak gene hemen kendini toparladı ve başını çevirip ceketi yüreklilikle ve meydan okurcasma yüzüne sürdü ve bastırdı; dizle-

rinin üzerinde bir süre öylece kaldı.

Sonra kalktı, kitabı, andaçı ve ceketi alarak kendi çekmeceli dolabına gitti, oradan da bir fotoğraf aldı. John'un Princeton'daki yemek kulübü arkadaşlarının bir resmiydi; bunu da kollarının arasına sıkıştırdı ve merdivenlerden inerek, arka kapıdan dışarı çıktı. O tam çıkarken, Simon arabayla avluyu geçmek üzereydi; mutfağın yanından geçerken de Elnora'nın o sonu gelmez ezgilerinden birini mırıldanmakta olduğunu duydu.

Etlerin kurutulduğu yapının arkasında, Elnora'nın güzel havalarda çamaşır yıkadığı siyah kazan ve tahta fıçılar duruyordu. Bugün de çamaşır yıkamıştı; çamaşır ipi, ıslak ve ağır yüküyle sallanıp duruyor, kazanın altındaki yumuşak küllerden hâlâ dumanlar kıvrılıyordu. Kazanı ayağıyla itip kenara yuvarladı ve odunluktan bir kucak dolusu kalın çam dalı getirip küllerin üzerine koydu. Biraz sonra, güneşli havada solgun kalan bir alev göründü; odunlar iyice yanmaya başlayınca, ceketi, İncil'i, andaçı ve fotoğrafı alevlerin içine attı, tümü yanıp kül olana kadar iyice iteledi. Elnora mutfakta çalışırken, bir yandan da ezgisini mırıldanıyordu. Sesi, havanın güneşli uzantıları arasından, dolgun, yaslı ve hüzünle dolu, yükseliyordu.

Simon arabayı hızla kasabaya sürdü, ama haber ondan önce ulaşmıştı. İki zenci, Bayard'ı yol kenarında bulduklarını rastladıkları bir dükkân sahibine söylemişler, haber de böylece bankaya ulaşmıştı; yaşlı Bayard, Doktor Peabody'yi çağırtmış, ancak o balığa gitmiş olduğundan, yerine Doktor Alford'u almıştı. İkisi, Doktor Alford'un otomobilinde, tam kasabanın eteğinde, Simon'un yanından geçtiler. Simon dönüp onları izledi; eve geldiğinde, Bayard'ı bir süre kendine zarar veremeyecek biçimde anestezi altına

almış olduklarını gördü. Bayan Jenny ve Narcissa bir saat sonra hiçbir şeyden habersiz Narcissa'nın arabasıyla döndüklerinde, Bayard kendine gelmiş ve sargılanmış bulunuyordu. Haberi duymamışlardı. Bayan Jenny, Doktor Alford'un arabasını tanımamıştı, ama gene de orada duran yabancı araca şöyle bir göz atmıştı.

Bayan Jenny, «Budala en sonunda kendini öldürdü işte,» dedi; Narcissa'nın arabasından inerek eve ve merdivenlerden yukarı kata süzüldü.

Bayard, bembeyaz, kıpırtısız, biraz da bön bön yatıyordu. Yaşlı Bayard ve doktor odadan çıkmak üzereydiler; Bayan Jenny onların çıkmasını bekledi, sonra Bayard'a öfkeyle bağırıp çağırmaya ve saçlarını okşamaya başladı; bu sırada Simon, yatakla duvar arasındaki köşede aşağı yukarı geziniyor, «Ah, Bayan Jenny ah, ben ona hep söylüyorum!» diye mırıldanıp duruyordu.

Bayan Jenny, Bayard'ın yanından ayrılıp Doktor Alford'un kusursuz bir ayrılma törenini gerçekleştirdiği verandaya indi. Yaşlı Bayard arabada oturmuş doktoru bekliyordu: doktor Bayan Jenny'yi görünce gene o katı kimliğine büründü ve ayrılma törenini tamamladı; sonra yaşlı Bayard'la ikisi arabayla gittiler.

Bayan Jenny bir aşağı bir yukarı verandaya, sonra da hole baktı. «Nerede —» dedi; arkasından «Narcissa,» diye seslendi. Ve sesine bir yanıt aldı. «Neredesin?» diye ekledi. Yanıt yeniden duyulunca Bayan Jenny eve girdi ve odanın karanlığında, piyano tabüresinde oturan Narcissa'nın beyaz giysisini gördü. «Uyanmış,» dedi. «Yukarı gelip onu görebilirsin.» Öteki kalktı ve yüzünü ışığa çevirdi. Bayan Jenny, «Ne var ne oldu?» diye öğrenmek istedi. «Sen ondan da beter görünüyorsun. Yüzün çarşaf gibi bembeyaz olmuş.»

Öteki, «Bir şey yok,» diye yanıtladı. «Ben —» Bir

an ellerini sımsıkı yumarak Bayan Jenny'ye baktı; «Gitmeliyim,» dedi ve hole çıktı. «Geç oldu ve Horace...»

Bayan Jenny ilgiyle, «Yukarı gelip onunla konuşursun, değil mi?» diye sordu. «Kan görmekten korkuyorsan, kan yok.»

Narcissa, «Yok o değil,» diye yanıtladı. «Korkmuyorum.»

Bayan Jenny delip geçen ilgi dolu bakışlarla ona yaklaştı ve yumuşakça, «Peki tamam,» dedi, «İstemiyorsan başka. Ben yalnızca, hazır buradayken belki onun iyi olduğunu görmek istersin diye düşündüm. Ama istemiyorsan görme.»

«Evet, evet. Görebilirim. Görmek istiyorum.» Bayan Jenny'yi geçip ilerledi; merdivenlerin dibinde durup yanına gelene dek bekledi; sonra gene başı başka yöne çevrili olarak merdivenleri hızlı hızlı çıktı.

Bayan Jenny, onun yüzünü görmeye çalışarak, «Nen var senin?» diye anlamak istedi. «Ne oldu sana? Yoksa tutup ona âşık mı oldun?»

«Âşık mı.... ona mı? Bayard'a mı?» durdu, sonra tırabzana sıkı sıkıya tutunarak hızla merdivenleri çıktı. Hafifçe gülmeye başladı ve eliyle ağzını kapadı. Bayan Jenny de delici ve ilgi dolu soğuk bakışlarıyla, onun yanında merdivenleri çıkıyordu. Narcissa telaşla ilerledi. Merdivenlerin başında, yüzü hâlâ öteki yana çevrili olarak durdu ve Bayan Jenny'nin yanından geçmesini bekledi; kapının hemen dışında durdu ve kapıya dayandı; titriyor, gülmesini bastırmaya çalışıyordu. Sonra Bayan Jenny'nin yatağın başında durmuş, ona bakmakta olduğu odaya girdi.

İçeriye bulantı verici bir eter kokusu sinmişti; Narcissa yatağa kör gibi yaklaştı ve sımsıkı yumulmuş ellerini arkasında gizleyerek orada durdu. Bayard'ın yüzü, tükenmiş şiddetinin oluşturduğu çiziklerle dolu bir maske gibi soluk ve durgundu. Narcissa'ya bakıyordu; bir süre Narcissa da gözlerini dikip

ona baktı ve Bayan Jenny, oda, ne var ne yoksa her şey silinip kayboldu.

«Seni hayvan adam, seni,» diye hafifçe bağırdı, «neden böyle şeyleri benim göreceğim zamanlar yapıyorsun?»

Bayard hafif bir şaşkınlık ve yumuşaklıkla, «Senin orada olduğunu bilmiyordum,» dedi.

Bayan Jenny'nin isteği üzerine bazı günler gelip yatağının başında oturuyor ve ona kitap okuyordu. Bayard'ın kitaplara hiçbir ilgisi yoktu; kendi istemiyle tek bir kitap bile okumuş olduğu kuşkuluydu; ancak Narcissa'nın kalın sesi suskun odayı doldururken, o alçısı içinde kıpırdamadan yatıyordu. Bazan onunla konuşmaya çalışıyordu, ama Narcissa onun girişimlerini görmezden geliyordu; Bayard direnirse de kalkıp gidiyordu. Bu nedenle, umutsuzluğunun donuk ve çorak beldelerinde yalnız dolaşmayı ve genellikle gözleri kapalı olarak yatmayı öğrendi. Bu arada Narcissa'nın sesi, Bayan Jenny'nin aşağıda ya da bahçede, İsom ya da Simon'u azarlaması, pencerenin hemen dibindeki ağaçta kuşların cıvıltısı ya da ambarın ötesindeki su pompasının sonsuz iniltisi gibi daha uzaktan onlara gelen sesler arasında akıp gidiyordu. Bazan Narcissa okumasını kesip ona bakıyor ve onun rahat bir uykuya dalmış olduğunu görüyordu.

5

Yaşlı adam Falls, haziranın ilk günlerinin bereketli yeşili ve sabahın erken ışıkları arasından kasabaya indi. Şimdi tozlu ve düzgün iş tulumu içinde yaşlı Bayard'ın karşısında tertemiz keteniyle canlı bir sardunyanın kanayan parlaklığında oturuyordu.

Oda temiz sabah ışığıyla serin ve durgundu; Zenci odacı toz alırken arada bir onların arasında dolaşıyordu. Yaşlı Bayard, yılların ve sağırlığının giderek katılaştırdığı davranışlarıyla, günlerini ufak tefek işlerle ve umutsuz bir boşlukla uğraşarak onun günlerine göre biçimlendiren uşaklar seçmekte inanılmaz bir yetenek gösteriyordu. Yaşlı Bayard'a General unvanını veren, onun ve öteki müşterilerin görünürde bitmez tükenmez önemsiz ve karışık işlerini yapan, Doktor Jones diye adlandırdıkları odacı bunlardan biriydi. Kapkaraydı ve sürekli söylenmekten ve yaşlılıktan iki büklüm olmuştu. Ona olanak tanıyan herkesi sömürüyordu; yaşlı Bayard, yanındayken ona sürekli sövüp sayıyor, tütününü çalmasına ve bankanın kışlık odunundan kova dolusu alıp öteki Zencilere azar azar satmasına göz yumuyordu.

Yaşlı Bayard ve konuğunun önünde oturdukları pencere, çerçöp ve yabanıl otlarla dolu, boş bir arsaya bakıyordu. Arsa, onarım ve eski eşya dükkânları gibi küçük ticaretlerin önemsiz ve çoğu kez adsız varlığını barındıran, çeşitli tek katlı geniş yapıların hava ve güneşle yıpranmış sırtlarıyla çevrilmişti. Arsanın kendisi gündüzleri köylüler tarafından at arabaları için duraklama yeri olarak kullanılıyordu. Daha şimdiden bir kenara bağlanmış, geviş getiren, uykulu hayvanlar görünüyordu; sabırlı soylarından üzerlerine sinmiş bayat amonyak kokusu damla damla yayılırken, çevrelerinde serçeler geveze bulutlar halinde hızla dönüyor, üzerlerinde güvercinler paslı pancurlar gibi gıcırtılı sesler çıkararak geziniyor, uzun kanat çarpışlarıyla, tüylerini övüngenlikle gagalıyor, parlak ve yırtıcı bir debdebeyle aralarında vurgusuz, kısık mırıltılarla konuşuyorlardı.

Yaşlı adam Falls, çalı çırpıyla doldurulmuş sömineninin karşısında, yüzünü temiz, büyük bir mavi mendille silerek oturdu.

Özür dilercesine, «Şu kahrolası bacaklarım,» di-

ye gürledi. «Eskiden kır gezintileri ya da arkadaşlarla birlikte türküler söylemek için yirmi, yirmi beş kilometreyi, şimdi şu dört kilometreyi yürüdüğümden çok daha kolaylıkla yürürdüm.» Toprağın yalınlığı ve bereketiyle bunca yıl boyu tunçlaşmış ve canlı kalmış yüzünü mendille kurulamayı sürdürdü. «Beni terketmeye karar verdiler gibi, oysa ben daha doksan üç yaşındayım.» Paketini, açmak için hiçbir devinimde bulunmadan, öteki elinde tutuyor, hâlâ yüzünü siliyordu.

Yaşlı Bayard, «Neden yoldan bir yük arabasının geçmesini beklemedin?» diye bağırdı. «Nasıl olsa her zaman bir tarla dolusu samanla kasabaya inen bir budala bulunur.»

Öteki başını sallayarak, «Evet bekleyebilirdim,» dedi. «Ama buraya hemencecik varmak, günümün tadını kaçırırdı. Ben siz kasabalılara benzemem. Acele harcayacak kadar çok zamanım yok.» Mendilini bir kenara sokuşturup kalktı ve paketi dikkatle şöminenin rafına koydu; gömleğinin cebinden, yıpranmış temiz bir kumaşa sarılı ufak bir şey çıkardı. Usandırıcı bir yavaşlıkla kıpırdayan telâşsız parmaklarının arasından, uzun zamandan beri kullanım ve eskilikle, gümüşün donuk, yumuşak pırıltısına dönüşmüş olan teneke bir enfiye kutusu ortaya çıktı. Yaşlı Bayard oturdu ve öteki kutunun kapağını açıp bunu da bir kenara koyana kadar, sessizce onu izledi.

Yaşlı adam Falls, «Şimdi yüzünü ışığa dön,» dedi. «Loosch Peabody bu zımbırtının kanımı zehirleyeceğini söylüyor, Will.»

Öteki, duru mavi gözleri yaptığı işe kendinden geçercesine dalmış olarak, hazırlıklarını yavaş yavaş sürdürdü. «Loosch Peabody hiçbir zaman öyle demedi,» diye düzeltti. «Sana onu genç doktorlardan biri söyledi, Bayard. Yüzünü ışığa doğru çevir.» Yaşlı Bayard gergindi; elleri koltuğun kollarında, ötekini, keskin gözleriyle, ağırbaşlılık, biraz da özlemle izliyor-

du; yaşlı aslanlarınkine benzeyen ve onlarınki gibi dikkatle bakan gözleri, adlandırılamayacak şeylerle doluydu.

Yaşlı adam Falls, koyu merheminden bir lokmayı parmağına bulamış olarak, kutuyu dikkatle kalktığı koltuğa bıraktı ve elini Bayard'ın yüzüne koydu. Ama yaşlı Bayard, edilgen bir biçimde de olsa, gözleri anlatılamayacak şeylerle dolu, ona bakarak, hâlâ direniyordu, Yaşlı adam Falls, onun yüzünü kesin ama yumuşak bir itişle pencereden gelen ışığa çevirdi. «Buraya bak. Ben insanlara acı vermekle zaman kaybedecek kadar genç değilim. Şimdi kıpırdama da, merhemi yüzüne bulamayım. Elim artık sıcak bir soba kapağı üzerindeki ağır bir silâhı titremeden kaldıracak güçte değil.»

Bayard o zaman boyun eğdi ve yaşlı adam Falls merhemi şişkinliğin üzerine becerikli, hafif vuruşlarla sürdü. Sonra bir parça bez alıp fazlasını Bayard'ın yüzünden sildi; parmaklarını da silerek bezi şömineye attı ve iki büklüm olmadan çömelerek, bir kibrit çakıp yaktı. «Biz her zaman bunu yaparız,» diye açıkladı. «Bu geleneği benim büyükannem, hemen hemen yüz otuz yıl önce Choctow Kızılderilisi bir kadından öğrenmiş. Biz de hâlâ onu izler, geride hiçbir şey bırakmayız.» Gene iki büklüm olmadan kalktı ve dizlerinden tozu silkeledi. Kutuyu yeniden kapadı, aynı telâşsız dikkatle kaldırdı, paketini şöminenin rafından aldı ve koltuğuna oturdu.

«Yarın kararır, karardığı sürece de etkisini gösteriyor demektir. Sabahtan önce yüzüne su sürme; ben on gün sonra gelir, yeniden merhemi sürerim. Ve —» bir an yamru yumru parmaklarıyla sayarak düşündü; dudakları kımıldıyordu, ama ses toktu — «Temmuzun dokuzunda kabuk düşecek. Sen, Bayan Jenny ya da o doktorlardan hiçbirinin canını sıkmasına izin verme.»

Dizleri birbirine bitişik oturuyordu. Paket dizle-

rinde duruyordu; eski ve yorucu bir dinsel töreni gerçekleştirir gibi, genç birini çıldırtıp bağırtacak kadar ağır bir sabırla pembe düğümü çözmeye ve paketi açmaya çalıştı. Yaşlı Bayard bir puro yakmakla yetindi ve ayaklarını şömineye dayadı; bir süre sonra yaşlı adam Falls ipi çıkardı ve koltuğun koluna taktı. İp yere düştü, eğilip elleriyle onu aldı ve gene koltuğun koluna astı, düşecek mi diye bir dakika durup baktı, sonra paketi açtı. İçinden önce bir kavanoz tütün çıktı; kapağı açıp kokladı, kavanozu elinde çevirdi. Ama tütünden bir tutam koparmadan önce, onu ve yanındakileri bir kenara koyarak, elini daha derinlere indirdi. Sonunda kâğıt torbayı bularak, kâğıdın ağzını iyice açtı ve saf çocuk gözleri şeytanca bir ışıkla parıldadı.

«Aman Tanrım,» dedi, «bazan, böylesine tatlıya düşkün olduğum için düpedüz utanıyorum. Bu tutkum beni hiç rahat bırakmıyor.» Dizlerine koyduğu şeylerin düşmemesine dikkat ederek, kesekâğıdını sallayıp, çizgili, karides biçiminde iki üç şekeri avucuna döktü; ağzına attığı biri dışında ötekileri geriye, torbaya koydu. «Bir gün dişlerimin dökülecekten korkuyorum. O zaman ya diş etlerimi kullanmaya başlayacağım ya da yumuşak olanları yiyeceğim. Yumuşak olanları da hiç sevmem.» Yanağının kayış gibi sert derisinde, kalp atışını andıran düzenli hafif bir çıkıntı belirdi. Gene kesekâğıdının içini araştırdı ve elinde ağırlığını tartarak oturdu.

«Sekiz yüz altmış üç ve altmış dörtlerde, şu kesekâğıdındaki şekerle, kocaman bir parça toprakla birkaç kara derili alınabilirdi. Çoğu zaman, her şeyin bize karşı olduğu, şeker ve kahvenin bulunmadığı, yiyeceğin kıt olduğu, çalacak mısır varsa, çalınmış mısır, yoksa hendeklerdeki yabanotlarını yediğimiz, gece yağınurda geçici ordugâh kurduğumuz günleri düşünüyorum...» Sesi, göz kamaştırıcı ve boşuna çabalamaların sürmüş olduğu o eski beldelerde yaşayan,

ruh ve beden dayanıklığının simgesi hayaletlerin arasında uzayıp gitti. Kendi kendine gülerek, nane şekerini ağzında döndürdü.

«Grant'ın ordusunun peşinde kuzeye doğru gittiğimiz günü anımsıyorum. O zaman Grant, Grenada'daydı ve Albay biz çocukları toplamıştı; atlarımızı alıp, o yöne gitmekte olan Van Dorn'a katılmıştık. O zamanlar, Albay gümüş rengi damızlık atma biniyordu. Grant hâlâ Grenada'daydı ve bir gün Van Dorn atını kuzeye doğru sürmüştü. Nedenini bizler bilmiyorduk. Albay herhalde biliyordu, ancak bize bir şey söylememişti. Ama eve doğru gittiğimiz sürece, söylememesi de bizim için pek önemli değildi.»

«Böylece bizimkiler daha sonra onların güçleriyle birleşmek üzere kendi başlarına gidiyorlardı. En azından ötekiler, onlara katılacağımızı düşünmüşlerdi. Ama Albayın öyle bir niyeti yoktu; daha mısırını ekmemişti ve bir süre evine gitmeyi düşünüyordu. Esasında kaçtığımız filân yoktu,» diye açıkladı. «Van Dorn'un onları bir iki hafta oyalayabileceğini biliyorduk. Genellikle öyle yapardı. Oldukça iyi bir adamdı,» diye ekledi. «Oldukça iyi bir adam.»

Yaşlı Bayard, «O günlerde hepsi oldukça iyi adamdı,» diye başını salladı. «Ama siz sersemler, kavgayı bırakıp boyuna eve koşuyordunuz.»

Yaşlı adam Falls, «Eh,» diye kendini savunmaya çalıştı, «tüm yöreyi ayılar kaplasa da, insan hiç durmadan onları avlayamaz ki. Arada bir, en azından, köpeklerle atları dinlendirmek için durması gerekir. Ama sanırım o at ve köpekler de, sahipleri gibi dayanıklıydılar,» diye ağırbaşlı bir gururla ekledi. «Elbet herkes o duman rengindeki damızlık atla başa çıkamıyordu. Konfederasyon ordusunda onunla başedebilecek tek hayvan bile yoktu. Ancak, Zeb Fothergill'in Tennessee'ye son gidişinde Sherman'ın süvari sınıfı nöbetçi birliklerinden kaçırdığı bir at vardı.»

«Zeb'in çıktığı kısa gezilerde ne yaptığını hiçbir

zaman kimse öğrenememişti. Albay, bu gezilerin at çalmak için yapıldığını söylerdi. Zeb, en az bir atla dönerdi. Bir keresinde yedi atla gelmişti. Bunlar, yeryüzüne ayak basmış en huysuz yaratıklardı sanırım. Onları et ve mısırla değiş tokuş etmek istedi, ama kimse almaya yanaşmıyordu. Bu nedenle en sonunda onları bıraktı ve Joe Johnston'un karargâhına, Forrest'in süvari sınıfına on at verilmesi için istekte bulundu. Bir yanıt alıp almadığını bilmiyorum. Nate Ferrest'in o atları istediğini pek sanmam. Onları Vicksbury'de bile istediklerini sanmam.... Ben hiçbir zaman Zeb Fothergill'i pek tutmadım. Kendi başına öylesine gidip gelen biriydi. Ama atları iyi bilirdi ve savaşa gittiğinde, genellikle iyi bir hayvanla dönerdi; ancak başta sözünü ettiğim o at gibi birini daha önce hiç getirmemişti.»

Yanağındaki çıkıntı kaybolmuştu ve çakısını çıkararak tütünden düzgün bir parça kesip çakının ucuyla ağzına attı. Sonra paketini yeniden sardı ve soğuk şöminenin tam ortasına tütünle karışık tükürdü. «O gün Calhoun yörelerindeydik,» diye konuşmasını sürdürdü. «Görebileceğin en güzel yaz sabahlarından biriydi. İnsanlar ve atlar dinleniyor, karınlarını doyuruyorlardı; kuşların öttüğü, genç tavşanların yol boyunca zıplayıp koşuştuğu ağaçlıklar ve tarlalar arasından neşeyle ilerlerken, Albay ve Zeb o iki at üzerinde yan yana gidiyorlardı. Albay Jüpiter'e, Zeb de o iki yaşındaki kızıl doru ata binmişti ve gene her zamanki gibi kendileriyle övünüyorlardı. Hepimiz Albayın Jüpiter'ini tanıyorduk, ama Zeb, atının hiçbir atın gerisinde kalmayacağını söyleyerek çekişmeyi sürdürüyordu. Yol ırmak yatağına doğru oldukça düzleşiyordu ve Zeb, Albay, 'Peki,' diyene kadar onu bir yarışa zorladı. Albay çocuklara arkadan gelmelerini, Zeb'le kendisinin bizi yaklaşık altı kilometre ötedeki ırmak köprüsünde bekleyeceklerini söyledi; sonra o ve Zeb başlangıç yerinden fırladılar.»

«O atlar gördüğüm en güzel şeylerdi. İki atmaca gibi başbaşa ilerlediler ve çok geçmeden arkalarında girdap gibi dönen bir toz bulutu bırakarak gözden kayboldular. Biz onları, bu tozdan izleyebiliyorduk; her yan şu şimdiki otomobillerden biri yolun ortasında hızla gidiyormuşçasına, toza dumana bulandı. Yolun ırmağa yakın kıvrımlar oluşturduğu yere geldiklerinde, Albay, Zeb'in yaklaşık üç metre önüne geçmişti. Bayırın hemen dibinde bir akarsu vardı ve Albay sudan geçip bayırı aştığında, tüfeklerini bir kenara yığmış, pınar başında oturup yemek yiyen, atlarıyla orada ileri karakolu kurmuş bir Kuzeyli süvari sınıfıyla karşılaşmıştı ve Albay bayırdan aşağı inerken, ellerinde kahve fincanları ve iri ekmek dilimleriyle tüfeklerinin birkaç metre ötesinde oturan askerler, gözlerini öfkeyle ona dikmişlerdi.»

«Artık Albayın geri dönmesi için çok geçti, ama geç olmasa da dönmezdi sanırım. Atını bayırdan aşağı mahmuzlamış ve üzerinde yemek pişen ateşleri söndürüp tüfekleri ve adamları bir tarafa savurarak aralarından hızla geçmiş, 'Hepiniz teslim olun! Kımıldayanınız ölür,' diye bağırmıştı. Bir ikisi kaçmaya çalışmış, ama Albay tabancasını çekip onları geri çevirmişti; onlar da dönüp ötekilerin arasına sıkışmışlar, yemekleri ellerinde Zeb gelene kadar öylece oturmuşlardı. Ve bir on dakika sonra oraya vardığımızda işte onları öyle bulduk.» Yaşlı adam Falls, yine şöminenin tam ortasına, tütünle karışık tükürdü ve kendi kendine güldü. Gözleri Cezayir menekşelerinin koyuluğunda parlıyordu. «Kahveleri gerçekten çok güzeldi,» diye ekledi.

«Ve işte orada, işimize yaramayacak bir avuç tutsakla durduk. Onları gün boyunca orada tuttuk, yiyeceklerini yedik; gece bastırdığında da tüfeklerini alıp akarsuya attık, cephanelerini ve geriye kalan yiyecekleri topladık; atların başına da bir nöbetçi diktikten sonra yattık. Ve gece boyunca o nefis Kuzeyli

battaniyeleri altında yatarak, tutsakların birer birer kaçarak kıyıdan akarsuya atlayıp, sığ suda yürümelerini dinledik. Bazan biri ya kayıyor ya da suya filan çarpıyordu; o zaman bir süre hiç ses çıkarmadan oturuyorlardı. Ancak biraz sonra yeniden kıpırdıyorlar, kıyıdan suya doğru sürünüyorlardı; biz de orada yüzümüze kadar çektiğimiz battaniyelerin altında yatıyorduk. Sonuncusu da, onlara uyan bu kaçma biçiminde sürünüp gittiğinde, hemen hemen gün doğmak üzereydi.»

«Sonra Albay yattığı yerden, zavallı yaratıkların bir kilometre öteden duyabilecekleri bir nâra attı.»

«'Hadi davranın Kuzeyliler,» dedi, «'ve suyılanlarına dikkat edin'»

«Ertesi sabah atlarımızı eyerleyip yağma ettiklerimizi yükledik ve her birimiz yanımıza bir at alarak eve doğru yola koyulduk. Van Dorn'un Holly Springs'e yürüyüp Grant'ın kumanyasını yaktığını, eve vardıktan ve Albay mısırını ektikten iki hafta sonra duyduk. Bizim yardımımızın zaten gereği yokmuş gibiydi.» Bir süre sessizce geçmişi anımsayarak tütününü çiğnedi; hâlâ onunla birlikte o günlerden söz edecek birkaç kişinin kaldığı şu dünyada o adamları düşünüyor, şimdi toprağa dönüşmüş bedenlerinin, belki de bilmeyerek, o toprak için dövüştükleri, kahramanlık ve açlık dolu günleri yeniden yaşıyordu.

Yaşlı Bayard purosunun külünü yere silkeleyerek, «Will,» dedi. «Tanrı aşkına sizler ne için savaşıyordunuz?»

Yaşlı adam Falls, «Bayard, biliyorsam kahrolayım,» diye yanıtladı.

Ufak paketi ve yanağındaki o zararsız çıkıntıyla yaşlı adam Falls yanından ayrıldıktan sonra, yaşlı Bayard oturup purosunu içti. Birazdan elini kaldırarak yüzündeki yağ kistine, yaşlı adam Falls'un kapıdan

çıkarkenki uyarılarını dikkate alarak hafifçe dokundu ve hemen arkasından, daha çok geç olmadığını ve merhemi suyla silebileceğini düşündü.

Kalkıp odanın karşı ucundaki lavaboya gitti. Musluğun üzerinde, kapısı ufak aynalı bir dolap vardı; bu aynada yanağındaki siyah noktayı gene parmaklarıyla dokunarak inceledi; sonra elini inceledi. Evet, henüz merhemi silmek için çok geç değildi... Ama silmeyecekti, bu kesindi; ne düşündüğünü tam bilemeyen bir aptala uyup da merhemi silmeyecekti. Purosunu atıp odadan çıktı ve koridordan geçerek, koltuğunun durduğu kapıya ağır adımlarla yürüdü. Ancak kapıya varmadan önce dönüp başına gözlerini gölgeleyen yeşil bir kasket geçirmiş olan veznedarın bulunduğu pencerenin önüne gitti.

«Res,» dedi.

Veznedar başını kaldırdı, «Evet, Albayım?»

«Buralarda dolanıp gün boyunca camdan içeri bakan o sersem çocuk kim?» Yaşlı Bayard dostça konuşuyormuş gibi sesini biraz alçaltmıştı.

«Hangi çocuk, Albay?»

Yaşlı Bayard işaret etti ve veznedar taburenin üzerinde doğrularak bölmeden baktığında, Bayard'ın gösterdiği pencereden suçsuz ve amaçsız bir havayla ona bakan bir erkek çocuğu gördü. «Ha, o mu? İlerideki pansiyonda kalan Will Beard'in oğlu,» diye bağırdı. «Sanırım Byron'un arkadaşı.»

«Burada ne yapıyor? Ne zaman buradan geçsem onu pencereden içeri bakarken görüyorum. Ne istiyor?»

Veznedar, «Belki de banka soyguncusudur,» diye önerdi.

«Ne?» Yaşlı Bayard iyice duyabilmek isteğiyle elini öfkeyle kulağının arkasına götürdü.

Öteki, iskemlesinde öne doğru eğilerek, «Belki banka soyguncusudur,» diye bağırdı. Yaşlı Bayard homurdandı ve koltuğunu kapının önüne itti. Vezne-

dar, taburesinde yığılmış, biçimsiz bir külçe gibi otururken, kaba bedeninin derinlerinden gelen bir sesle mırıldandı. Başını çevirmeden, «Albay, Will Falls'ın o merhemi yüzüne sürmesine izin verdi,» dedi. Masasında oturan Snopes hiç sesini çıkarmadı; başını kaldırmadı. Bir süre sonra pencereden içeri bakan çocuk kımıldadı, suçsuz ve amaçsız bir biçimde uzaklaştı.

Şimdi Virgil Beard'in, gözleri acımasızca yakan amonyaklı suyla dolu bir tabancası, küçük büyülü bir feneri ve daha önce bir şekercide kullanılmış olan, içinde kuş yumurtaları, iğneler batırılarak öldürülmüş çeşitli böcekler ve biriktirilmiş birkaç madeni paranın durduğu bir cam kutusu vardı.

Temmuz ayı içinde Snopes oturduğu yerden taşındı. Virgil'i sokakta görmekten çekiniyordu ve iki haftadır çocuğu hiç görmemişti. Ancak bir akşam yemekten sonra yeni evinin ön kapısından çıktığında, Virgil'i yumuşak ve saygılı bir biçimde ön merdiven basamaklarında oturuyor buldu.

Virgil, «Selâm, Bay Snopes,» dedi.

6

O ikindi yaşlı Bayard eve geldiğinde, Bayan Jenny'nin öfke ve siniri doruğuna varmıştı. «Seni inatçı budala,» diye bağırdı. «Bayard'ın seni bir an önce öldüreceği yetmiyor gibi, bir de o yaşlı şarlatan Will Falls'ın kanını zehirlemesine mi izin vereceksin? Doktor Alford'un söylediklerinden, hattâ birkaç kininle sülümenin boyun kırığından mayasıla her şeyi iyileştireceğini söyleyen Loosh Peabody'nin de onun görüşünü paylaşmasından sonra bile mi? Yemin ederim, bazan sabrımı taşırıyorsunuz. Suçum ne imiş de, si-

zinle birlikte yaşamakla cezamı ödüyorum, bilmem ki. Bayard biraz durulup da, her telefon çalışında yerimden fırlamamaya başlar başlamaz, bu kez de sen gidip o yaşlı dilencinin yüzünü dingil yağı ve kandil isiyle boyamasına izin veriyorsun. Şeytan eşyalarını topla, çek git, Sartoris adının hiç duyulmadığı bir yerde yaşama yeniden başla diyor.» Bayan Jenny bağırıp çağırmasını sürdürdü; yaşlı Bayard da, karşılık olarak sinirlenip köpürdü ve o da öfke dolu kaba sözcüklerle bağırmaya başladı; böylece sesleri kabaran dalgalar halinde eve yayıldı ve Elnora ve Simon'un kulak kabartarak dolaştıkları mutfağa ulaştı. Sonunda yaşlı Bayard, Bayan Jenny'yi öfkesiyle başbaşa bırakarak, ağır adımlarla evden çıktı, atına binip uzaklaştı ve bir süre için hava durulduu.

Ancak, akşam yemeğinde karabulutlar gene toplandı ve fırtına patlak verdi. Hizmetçi kilerinin iki tarafı açılır kapanır kapısı ardından Simon içeridekilerin seslerini duyabiliyordu; bu arada onları susturmaya çalışan genç Bayard'ın da sesi geliyordu. «Kesin şu kavgayı, kesin,» diye bağırdı. «Tanrı aşkına! Ne yediğimi bile anlamıyorum.»

Bayan Jenny hemen ona döndü, «Sen de onun bir başka türlüsüsün. Ya o dik başlı, huysuz tavırların! Senin o beş para etmez boynunu kırıp kırmadığını belki düşünen biri çıkar diye arabayla kasabayı boydan boya delice dolanmana, sonra da akşam yemeğine bir seyis yamağı gibi korkarak gelmene ne demeli! İyi ki bir savaşa gittin. Dünyada savaşa bir kendin mi gittin sanıyorsun sen? Benim Bayard'ım da savaştan döndüğünde, onunla birlikte yaşaması gereken herkesin başına dert olmuştu. Ama o bir beyefendiydi; ortalığı da ayağa bir beyefendi gibi kaldırırdı; böyle Mississippi'li köylüler gibi değil. Çarıklılar. Bir tek atla neler yaptığını düşünsene,» diye ekledi. «Ona bir uçan araç gerekmiyordu.»

Genç Bayard, «Aman gittiği şu beş paralık sa-

vaşa bakın,» diye konuşmaya katıldı. «Öyle can sıkıcı bir savaştı ki, büyükbaba savaşın sürdüğü yer olan Virginia'da kalmadı bile.»

Bayan Jenny, «Kimse de onu orada istemedi,» diye gocunmuş bir sesle yanıtladı. «Adamlar onu tahttan indirip yerine daha iyi bir albay seçtikleri için öfkelenen bu adamı kimse istemedi. Öfkelendi ve köye dönüp Zenci düşmanı bir avuç Güneyli yoksul eşkiyanın başına geçti.»

Genç Bayard, «Beş para etmez bir küçük savaş,» diye yineledi, «üstelik at üstünde. Herkes at üzerinde savaşa gidebilir. Nasıl olsa fazla bir şey yapma şansı yoktur.»

Bayan Jenny, «En azından kendine yakışır bir biçimde öldü. Bir atla, senin o uçakla yapacağından çok daha fazlasını yaptı,» dedi.

Simon kiler kapısının arkasından, «Amma kızıştılar,» diye yavaşça soludu. «Şu beyazlar nasıl da kavga ediyor.»

Böylece tartışma, sonraki günlerde de, iniş çıkışlarla sürdü gitti; unutulmaya yüz tuttu, sonra gene, yaşlı Bayard eve yüzüne bir kez daha merhem sürdürmüş olarak döndüğü gün şiddetlendi. Ancak bu arada Simon'un da bazı sorunları vardı ve sonunda, bir ikindi üzeri, bu konuda yaşlı Bayard'a başvurdu. Genç Bayard kırılmış kaburga kemikleriyle yatakta yatıyordu; ona yırtıcı ve kol kanat kesilmiş bir sevecenlikle annelik eden Bayan Jenny ile onu görmeye gelip kitap okuyan Bayan Benbow arasında, Simon gene kendine ayıracak zaman bulmuştu. Silindir şapkayla önlük çividen inmiş ve yaşlı Bayard'ın puroları her gün birer ikişer azalmaya başlamıştı; arabaya koşulu besili atlar, birikmiş tembelliklerini gene ev ve banka arasında tüketmeye başlamışlardı. Simon her ikindi, onları eskiden olduğu gibi hazırlıyordu; ağzına sıkıştırdığı purosu ve elinde ustalıkla tuttuğu kamçısıyla o biricik anın tüm gösterisini ya-

şatan Simon, «Otomobil eğlence ve coşku için güzel ama,» diye felsefe yürütürdü, «gerçek bir beyefendi için tek bir şey vardır: atlar.»

Böylece Simon'un yararlanacağı an kendiliğinden belirlenmişti ve bir ikindi üstü kasabadan iyice uzaklaştıktan ve atlar her zamanki yürüyüşlerine koyulduktan sonra, Simon durumdan yararlandı.

«Eh Albayım,» diye başladı, «sizinle parasal bir anlaşma yapmamız gerekiyor derim.»

Yaşlı Bayard, ekili tanış tarlalar ve arkalarındaki mavi parlak tepelere dağılmış dikkati toplayarak, «Ne?» dedi.

«Birazcık nakit parayla ilgili bir anlaşmaya varmamız gerekiyor diyorum.»

Yaşlı Bayard, «Sağ olasın Simon,» diye yanıtladı, «ama şu anda paraya gereksinimim yok. Ama gene de sağ ol.»

Simon içtenlikle güldü. «Aman Albayım çok hoşsunuz! Sizin gibi varsıl bir adamın paraya gereksinimi olacak!» Gene güldü; yağ çekercesine ve anlamsız bir içtenlikle, «Evet efendim, gerçekten çok hoşsunuz,» dedi. Sonra gülmesini kesti ve bir an atlara daldı. Bunlar, derileri ipek gibi parlak, sağrıları geniş ve rahat, ikiz hayvanlardı: Roosevelt'le Taft. «Sen Taft, dayan bakalım o tasmaya. Bir gün tembellik seni öldürecek.» Yaşlı Bayard, Simon'un meymuna benzeyen kafasına ve kabadayıca yana yatırmış olduğu silindir şapkasına bakarak oturuyordu. Simon güvence veren buruşuk yüzünü arkaya çevirdi, «Bakın, o kara derilileri kuşkusuz susturmamız gerekiyor.»

«Ne yaptılar? Paralarını verecekleri kimse mi bulamıyorlar?»

Simon, «Bakın efendim, olay şöyle,» diye açıkladı. «Bir tür suçlama bu. Yanan şu kilisenin onarımı için para topluyorlardı; para biriktikçe, kilise kurulundaki resmi görevim yüzünden ve buralardaki en iyi ailenin üyesi olduğumdan, onu saklamam için ba-

na verdiler. Bu, geçen Noel zamanıydı, şimdi paralarını geri istiyorlar.»

Yaşlı Bayard, «Garip,» dedi.

Simon hemen, «Evet efendim,» diye aynı görüşte olduğunu belirtti. «Bana da tam öyle geldi.»

«Eh, üsteliyorlarsa, en iyisi geri ver.»

Simon, «İşte şimdi asıl konuya geliyoruz,» dedi. Başını geri çevirdi. Davranışları bir giz taşıyormuş gibiydi ve durgun, ama aşırı duygusal bir sesle bombasını patlattı: «Para bende değil.»

Yaşlı Bayard, «Allah kahretsin, onu biliyorum,» dedi. Şakacılığı birdenbire kaybolmuştu, «Nerede?»

Simon, «Başka bir yere verdim,» dedi; sesi dünyanın duygusuzluğu karşısında, biraz acı bir şaşkınlıkla dolu, hâlâ o gizemli havasını koruyordu. «Şimdi de kahrolasıcalar beni parayı çalınakla suçluyorlar.»

«Yani şimdi sen bana başkalarına ait parayı alıp onu bir başkasına ödünç verdiğini mi söylüyorsun?»

Simon, «Siz her gün aynı şeyi yapmıyor musunuz?» diye yanıtladı. «Ödünç para vermek başlıca işiniz değil mi?»

Yaşlı Bayard öfkeyle homurdandı; «O parayı geri al ve o zencilere ver, yoksa hapsi boylarsın, anlıyor musun?»

Simon acı dolu bir sesle, «Siz de tıpkı o kendini beğenmiş kasaba zencileri gibi konuşuyorsunuz,» dedi. «O para başka yere verildi dedim ya,» diye efendisini uyardı.

«Geri al. Para için karşılık olarak bir güvence aldın mı?»

«Ne aldım mı?»

«Paranın değerine eş bir şey — para ödenene dek sende kalacak.»

«Ah! evet efendim, aldım, gerçekten aldım.» Simon bıyıkaltından güldü; gülüşü, kendinden hoşnut bir imlemeyle dolu, yağcı, kösnül bir yarıtanrının gü-

lüşüydü. «Ancak buna güvence denildiğini hiç duymamıştım.Hayır efendim, hiç duymamıştım.»

Yaşlı Bayard, «Parayı bir zenci karısına mı yedirdin?» diye öğrenmek istedi.

Simon, «Efendim, bakın şöyle —» diye açıklamaya başladı. Ancak öteki onu susturdu.

«Ya! vay canına! Şimdi de bu parayı ödememi istiyorsun, öyle mi? Ne kadardı?»

«Tam olarak anımsamıyorum. Kara derililer yetmiş ya da seksen dolardı diyorlar. Ama siz onlara bakmayın. Doğru bulduğunuz miktarı verin, alırlar.»

«Verirsem Allah kahretsin. İster o değersiz derini yüzüp alsınlar, isterlerse seni kodese yollasınlar. Ne yaparlarsa yapsınlar, ama ben tek bir kuruşunu bile ödersem Allah kahretsin.»

Simon, «Yapmayın Albayım,» dedi, «o kasaba zencilerinin ailenizden birini hırsızlıkla suçlamalarına izin veremezsiniz, değil mi?»

Yaşlı Bayard, «Arabayı sür!» diye bağırdı. Simon öne döndü ve atları kırbaçladı; purosu şapkasının kenarına doğru kıvrılmış, dirsekleri dışarıdaydı; kamçıyı ustalıkla elinde tutuyor, arada bir hoşgörülü ve küçümseyici bir bakışla tarlalarda, pamuk sıraları arasında çalışan zencilere bakıyordu.

Yaşlı adam Falls, merhem kutusunun kapağını kapadı, bir bez parçasıyla kutuyu dikkatli sildi, sonra soğuk şöminenin üzerine eğilerek beze bir kibrit çaktı. «Sanırım doktorlar hâlâ bu merhemin seni öldüreceğini söylüyorlar, değil mi?» diye sordu.

Yaşlı Bayard ayaklarını şömineye dayadı, purosunu yakmak için avuçlarının arasına aldığı kibritten iki ufacık kıvılcım gözlerine kaçtı. Kibriti fırlatıp homurdandı.

Yaşlı adam Falls, bezin durgun havada kıvrılan

ince, keskin kokulu, sarımsı bir duman çıkararak, ağır ağır alev almasını izledi. «Kişinin kendi iyiliği için arada bir gidip yıkımın yüzüne tükürmesi gerekir. Baltasını bileyi taşına tutması gibi kendine bir tür çeki düzen vermesidir bu,» dedi; keskin kokulu dumanın kıvrımları karşısında, putatapanların şöleninden birinin küçük bir kopyası gibi çömelmişti. «İnsan yıkıma arada bir yüzünü gösterirse, yıkım onu bir süre rahat bırakır, çünkü o kişiyi arkadan vurmayı sever.»

Yaşlı Bayard, «Ne?» dedi.

Yaşlı adam Falls kalktı ve dizlerinden yerin tozunu dikkatle silkeledi.

«Yıkım da herhangi bir korkak gibidir,» diye gürledi. «Gözlerinin içine bakan bir adamı, çok yaklaşırsa ona çarpar diye vurmaz. Baban bunu bilirdi. 1872'de, o iki Kuzeyli vurguncu, zencileri oy kullanmaları için toplayıp getirdiklerinde, dükkânın kapısı önüne dikilmişti. Orada, sırtında redingotu, başında kastor şapkası, kollarını kavuşturmuş, herkes çekip gittikten sonra da durmuş, iki Missourilinin bir sürüyü güdercesine zencileri yoldan dükkâna doğru getirmesini izlemişti; o iki vurguncu elleri ceplerinde geriye çekilip zencilerden ayrılana ve ona sövüp sayana dek, kapının tam ortasında durmuştu. İşte böyle duruyordu.» Göğsünün üzerinde, elleri görünecek biçimde kollarını kavuşturdu, bir an yaşlı Bayard, buzlu bir camın arkasından, işçi tulumunun içindeki yaşlı adamın yadsıdığı kendi kimliğinin boşluğunda bir sunak gibi koruduğu, o kendini beğenmiş, iyi bildiği hayali görmüşçesine irkildi.

«Sonra onlar yoldan aşağı inip uzaklaşınca, Albay kapıdan içeriye doğru uzandı ve oy sandığını alarak ayaklarının arasına koydu.

«'Siz kara derililer buraya oy kullanmaya geldiniz değil mi?' dedi. 'İyi ya, gelin kullanın.»

«Onlar ayrılıp dağılınca, kısa namlulu eski tip

cep tabancasıyla birkaç kez başlarının üzerine ateş etti. Sonra gene tabancayı doldurdu ve yol boyunca yürüyerek Bayan Winterbottom'un pansiyonunda kalan o iki adamı bulmaya gitti.»

«Kastor şapkasını çıkararak, 'Hanımefendi, kiracılarınızla çözümlemem gereken ufak bir konu var İzninizi rica ederim,' dedi ve şapkasını başına geçirerek, arkasından ağzı açık bakakalan Bayan Winterbottom'un önünden, bir geçit töreninde yürüyormuşçasına, ölçülü adımlarla merdiveni çıktı. Dosdoğru, o ikisinin, üzerinde tabancalarının durduğu bir masanın arkasında, kapıya dönük oturdukları odaya yürüdü.»

«Biz dışarıdaki çocuklar üç el ateş sesi duyunca içeriye koştuk. Bayan Winterbottom orada, ağzı açık durmuş, merdivenlerden yukarı bakıyordu ve bir dakika içinde Albay, şapkasının bir yanı gözüne inmiş, ceketinin önünü mendiliyle temizleyerek, bir mahkeme jürisinin düzenli adımlarıyla merdivenlerden indi. Biz orada durmuş ona bakıyorduk. Bayan Winterbottom'un önünde durdu ve gene şapkasını çıkardı.»

«'Hanımefendi,' dedi. 'Konuk odanızı karmakarışık etmek zorunda kaldığım için, lütfen özürlerimi kabul ediniz ve odayı zencinize temizlettikten sonra hesabı bana gönderiniz. Evinizdeki bazı mikropları yok etmek bana düştüğünden, bir kez daha özür dilerim.' Sonra bizlere, 'Beyefendiler, günaydın,» dedi ve kastor şapkasını yana yatırarak çıkıp gitti.»

Yaşlı adam Falls, «Ve inan ki Bayard,» diye konuşmasını sürdürdü, «ben o iki Kuzeyliyi kıskandım, yemin ederim ki kıskandım. Bir adam kendine bir eş seçip evlenebilir ve onunla uzun süre birlikte yaşayabilir, ama ne de olsa akraba sayılmazlar. Ama seni dünyaya getirenle, dünyadan gönderen o—»

Simon gizlendiği kiler kapısının arkasından Bayan Jenny ve yaşlı Bayard'ın düzenli bağrışmalarını duyuyordu; daha sonra çalışma odasına çekildiklerinde, Elnora, Caspey ve İsom mutfaktaki masa başında oturmuş Simon'u beklerlerken, Bayan Jenny'nin öfkesinin sarsıntıları ve yaşlı Bayard'ın kaya gibi inatçılığı, uzak bir kıyıya çarpıp kırılan dalgaların çıkardığı boğuk sesler halinde perde perde yayılıyordu.

Caspey, «Neden kavga ediyorlar? Yoksa sen mi bir şey yaptın?» diye yeğenine sordu.

Biçimli bir yüzü olan Isom, gözlerini sessizce yuvarladı, «Hayır efendim,» diye mırıldandı. «Ben bir şey yapmadım.»

«Bir süre sonra yatışırlar herhalde. Babam ne yapıyor, Elnora?»

«Holde onları dinliyordur. Isom, söyle ona gelip yemeğini yesin de, ben de işimi bitirebileyim.»

Isom hâlâ ağzında bir şeyler çiğneyerek iskemlesinden kaydı ve mutfaktan çıktı. İçeriden gelen iki sesin öfkesi düzenli bir biçimde artıyordu; karanlık holde duran büyükbabasının biçimsiz görüntüsü, saygınlığını yitirmiş, kocamış bir kuşu andırıyordu; Isom buradan, bazı sözcükleri ayırdedebiliyordu: Zehir,... kan... kafanı kesip onu iyileştirebileceğini mi sanıyorsun... o sersem, bir kez ayağına sürmüştü ama... yüz, baş... öl de kurtulalım... kendi dikkafalılığından öleceksin budala... ama ilk önce sırtüstü yatsan...

Yaşlı Bayard'ın sesi bir süre ötekini bastırdı; «Sen ve o Allahın belâsı doktor beni ilginizle öldüreceksiniz, Will Falls'a zaman kalmayacak. Kasabada, o kahrolasıca kendini beğenmiş çocuğun, çevremde yan yan dolaşıp hâlâ hayatta olduğum için düş kırıklığına uğradığını görmeden bir an bile rahat oturamıyorum. Eve gelip de ondan uzaklaştığımda, bu kez de sen, yemeğimi rahat yememe izin vermiyorsun. Budala birtakım insanların, bedenimizin içini yansıttığı-

nı söylediği, bir sürü saçma sapan renkli resim göstermen gerekiyor.»

Isom, «Kim ölecek, büyükbaba?» diye fısıldadı.

Simon başını çevirdi. «Sen buralarda ne arıyorsun, evlât? Yerine, mutfağa dön.»

Isom, «Yemek sofrada,» dedi. «Kim ölüyor, büyükbaba?»

«Kimsenin öldüğü yok. Ölüye benzeyen var mı? Hadi çekil buradan.»

Birlikte holü geçtiler ve mutfağa girdiler. Arkalarında, duvarlar nedeniyle biraz boğuklaşsa da, gene baskın ve anlaşılır nitelikteki öfkeli sesler, kabarıp yükseliyordu.

Caspey ağzındakileri çiğneyerek, «Neden kavga ediyorlar?» diye sordu.

Simon, «O beyazların bileceği iş,» diye yanıtladı. «Sen kendi işine bak, onlarınkine karışma.» Oturdu, Elnora kalkıp ocağın üzerindeki kahve demliğinden bir fincan kahve doldurarak ona götürdü. «Beyazların da kara derililer gibi sorunları var. Şu et tabağını veriver, evlât.»

Evdeki fırtına her geceki düzenini izledi; her iki taraf da siperlerine iyice yerleşmiş olarak, ortaklaşa bir ateşkesle sona erdi, ertesi akşam sofrada yeniden başladı. Ve böylece, birbirini izleyen günlerde, temmuzun ikinci haftası, yani genç Bayard'ın kaburgaları ezilmiş olarak eve taşındığı günden altı gün sonraya dek ve Bayan Jenny, yaşlı Bayard ve Doktor Alford, doktorun biraz zorlukla gün alabildiği, kan ve bez sayrılıkları üzerinde tanınmış bir otorite olan uzmanı görmeye Memphis'e gidene kadar sürdü. Genç Bayard odasında alçılar içinde yatıyordu, ama Narcissa Benbow gelip onu gün boyu yalnız bırakmamaya söz vermişti.

Bayan Jenny'le Doktor Alford, hâlâ inatçı ve şaşkın bir keçi gibi direnen yaşlı Bayard'ı aralarına alarak ilk trene bindiler; vagonda onları tanıyanlar ve

Doktor Alford'la olan ilişkilerine ilgi ve kuşkuyla bakanlar vardı. Yaşlı Bayard, bu durumdan yararlanarak, yüksek sesle konuşup kendini dinletmeye çalıştı; Bayan Jenny hiç aldırış etmedi.

Onu, küçük, somurtkan bir çocuğu elinden tutar gibi, uzmanla görüşecekleri kliniğe götürdüler; rahat ve resmi olmayan bir yaz otelinin bekleme salonunu anımsatan odada, fısıltılarla konuşan insanlar ve karışık bir dergi ve gazete yığını arasında oturarak, uzmanın gelmesini beklediler. Bekleyişleri uzun sürdü.

Bu arada zaman zaman Doktor Alford, telefon santralında oturan kadının saygılı davranışını etkileyebileceğini düşünerek ona veriştiriyor, geri çevrilince de dönüp hastasının yanında dimdik oturuyor ve her an Bayan Jenny'nin gözünden düştüğünü duyumsuyordu. Yaşlı Bayard arada bir Bayan Jenny'ye yeni bir umutla saldırıyorsa da, artık o da sinmişti.

Sonunda Bayan Jenny; «Off, bana bağırmaktan vazgeç. Artık kalkıp gidemezsin ki. Al şu sabah gazetesini ve sus,» dedi.

Sonunda uzman çevik adımlarla içeri girdi ve santraldaki kadına doğru yürüdü; bu sırada Doktor Alford da onu gördü ve kalkıp yanına gitti. Çevik, ufak tefek bir adam olan ve kılıçla çalışıyormuş gibi, çalımlı, âni devinimlerle yürüyen uzman döndü; dönerken neredeyse Doktor Alford'a çarpacaktı. Ona parlak ama sabırsız bir bakış fırlattı, sonra elini sıkıp tiz ve kuru sözcükleri birbiri ardınca sıralamaya başladı, «Tam zamanında. Görüyorum, tam dakikasında. Tam dakikasında. Bu çok iyi. Hasta burada mı? Buraya değin dayanabildi mi hanım?»

«Evet. Doktor, hasta e —»

«İyi, iyi. Soyunmuş ve hazır, değil mi?»

«Hasta bir er —»

«Bir dakika.» Uzman döndü. «Ah! Bayan Smith.»

«Evet, Doktor.» Santraldaki kadın başını kaldırmadı; o anda, soyluların ölü kaldırıcılarına benzer,

görkemli ve sinsi bir havası olan, daha yapılı başka bir uzman göründü. Doktor Alford'u kenarda bırakarak, birbirleriyle bir süre gevezelik ettiler; Doktor Alford, yanıbaşlarında, dimdik ve saygılı duruşu içinde öfkesinden köpürüyor ve her geçen dakika, Bayan Jenny'nin gözünde bir doktor olarak değerini yitirdiğini görüyordu. İki uzmanın görüşmesi bitince, Doktor Alford, adamını hastasına doğru getirdi.

«Hastayı hazırladık diyorsunuz. İyi; iyi; zaman kazandırır bu. Bugün kasabada yemek yiyeceğim. Siz yediniz mi?»

«Hayır doktor, ancak hasta —»

Uzman, «Ya,» diye başını salladı. «Gerçi daha çok zaman var.» Atak bir devinimle perdeyle kapatılmış bir çıkış yerine doğru döndü, ama Doktor Alford saygıyla, ama sıkıca onu kolundan tutarak durdurdu. Yaşlı Bayard gazete okuyordu. Bayan Jenny'yse onları buz gibi bakışlarıyla izliyordu, şapkası başının tam ortasındaydı.

Doktor Alford, «Bayan Du Pre, Albay Sartoris,» dedi, «Doktor Brandt. Albay Sartoris h —»

«Nasılsınız, nasılsınız? Hastayla birlikte geldiniz, ha? Kızı mı, torunu mu?» Yaşlı Bayard başını kaldırdı.

Elini kulağının arkasına götürerek, «Ne?» dedi ve uzmanın ona bakmakta olduğunu gördü.

Uzman, «O yüzündeki nedir?» diye öğrenmek istedi ve elini uzatıp kararmış noktaya dokunuverdi. Dokunduğu anda, o şey parmakları arasına düştü ve yaşlı Bayard'ın buruşuk ama temiz yanağında, bir bebeğin tenini anımsatan pembelik ve düzgünlükte bir yuvarlak yer bıraktı.

O akşam trende uzun bir süre derin düşüncelere dalmış oturan yaşlı Bayard birdenbire konuştu.

«Jenny, bugün ayın kaçı?»

Bayan Jenny, «Dokuzu,» diye yanıtladı, «neden?»

Yaşlı Bayard bir süre daha oturdu. Sonra kalk-

tı. «Gidip bir puro içeceğim,» dedi. «Sanırım birazcık tütün dokunmaz, değil mi, Doktor?»

Üç hafta sonra uzmandan elli dolarlık bir fatura geldi. Bayan Jenny buruk bir sesle, «Şimdi neden bu denli iyi tanındığını anladım,» dedi. Sonra yeğenine dönerek, «Şansına bin şükret ki, dokunduğu şapkan değildi,» diye ekledi.

Şimdi Bayan Jenny, Doktor Alford'a karşı güçlü ve yırtıcı bir koruma duygusu besliyor, yaşlı adam Falls'a en kısa ve soğuk selâmları verip burnu havada süzülüp geçiyor, ama Loosh Peabody'yle hiç konuşmuyordu.

7

Sabahın ilk sıcağından, Simon'un elinde toz bezi, önemli bir ev sahibi havası içinde, ancak pek bir iş yapmadan dolandığı ve başını ona doğru uzattığı serin hole geçti. Simon, «Bugün Memphis'e gittiler,» dedi. «Ama Bay Bayard sizi bekliyor. Yukarı buyrun küçük hanım.»

Narcissa, «Sağ ol,» diye yanıtladı ve merdivenlerden çıkarak, Simon'u, çok önemli bir iş yapıyormuşçasına, tozu bir eşyadan ötekine savurmasıyla başbaşa bıraktı. Yukarıda, holün sonundaki açık kapılardan düzenli bir esintiyle içeri dolan havayla karşılaştı. Bu kapılardan, mavi tepelerin bir bölümüyle tuz beyazlığındaki göğü görebiliyordu. Bayard'ın kapısına geldi ve orada kitabı göğsüne bastırarak bir süre durdu.

Ev, Simon'un aşağıda çalışmasına karşın, Bayan Jenny'nin güven veren canlı varlığından yoksun, erinçsiz bir durgunluk içindeydi. Dışarıdan, çok ötelerden gelen, tümüyle dağılıp kaybolamayacak denli uyku yüklü ve uzak birtakım seslerin son titreşim-

leri, parlak temmuz havasında eve kadar uzanıyordu.

Ancak, önündeki odadan hiçbir ses gelmiyordu. Belki de Bayard uyuyordu ve Narcissa'nın ilk güdüsü — vermiş olduğu söz, Bayan Jenny'nin yokluğunda buraya gelmesini sağlayan yüreğinin gücü amacını gerçekleştirip kaybolduğundan, şimdi kapının hemen dışında durmuş onun uyuyor olmasını, gün boyunca da uyumasını diliyordu.

Ama uyuyup uyumadığını anlamak için odaya girmesi gerekiyordu, bu nedenle elleriyle yüzüne dokundu; sanki bu dokunuşla yüzüne, Bayard'ın görmesi için o alışılmış durgun rahatlığını geri getirecekti; odaya girdi.

Bayard, «Simon?» dedi. Sırtüstü yatıyor, ellerini başının arkasına kenetlemiş, karşısındaki pencereden dışarı bakıyordu; Narcissa tam kapı eşiğinde yine durdu. Sonunda onun sessizliği karşısında ilgisi uyanan Bayard başını ve donuk bakışını ondan yana çevirdi. «Vay, şu işe bak. Bugün geleceğini sanmıyordum.»

Narcissa, «Evet,» diye yanıtladı. «Nasılsın?»

«Yani, Jenny Hala odada yokken, bir ayağın holde oturduğunu düşününce,» diye Bayard konuşmasını sürdürdü. «O mu seni zorladı.»

«Benden gelmemi istedi. Senin gün boyunca evde bir tek Simon'la yalnız kalmanı istemiyordu. Bugün daha iyi misin?»

Bayard, «Yaa,» diye ağır konuştu. «O zaman oturmaz mısın?» Narcissa her zaman oturduğu iskemlesinin durduğu köşeye gitti ve iskemleyi öne çekti. İskemleyi çevirip otururken Bayard ona bakıyordu. «Sen bu işe ne diyorsun?»

«Hangi işe?»

«Buraya gelip bana arkadaşlık etmeye.»

Narcissa, «Yeni bir kitap getirdim,» dedi. «Ho —, benim yeni aldığım bir kitap. Umarım seversin.»

Bayard, «Umarım,» diye, pek inanmadan başını salladı. «Bir süre sonra kitaplardan birini severim gibi geliyor, değil mi? Ama bugün buraya gelme konusunda ne düşünüyorsun?»

Narcissa yüzünü kitaba iyice eğdi. «Hasta birinin Zencilerle yalnız bırakılmaması gerektiğini düşünüyorum. Bu kitabın adı —»

«O zaman neden bir hastabakıcı yollamıyorsun? Senin bunca yolu gelmene gerek yok.» Sonunda Narcissa başını kaldırıp ağırbaşlı, umarsız gözleriyle onun gözlerine baktı. Bayard, «İstemediğin halde neden geliyorsun?» diye direndi.

Narcissa, «Zararı yok,» dedi ve kitabı açtı. «Bunun adı —»

Bayard, «Dur,» diye kesti. «O kahrolasıca şeyi nasıl olsa gün boyu dinleyeceğim. Biraz konuşalım.» Narcissa'nın başı öne eğilmiş, elleri, açık kitabın üzerinde kıpırtısız duruyordu. «Benimle konuşmaktan neden korkuyorsun?»

Narcissa, «Korkuyor muyum?» diye yineledi. «Gitmemi mi istiyorsun?»

«Ne? Hayır, Allah kahretsin. Bir kez insan gibi davranıp benimle konuşmanı istiyorum. Buraya gel.» Narcissa ona bakınadı ve ellerini, sanki Bayard bir iki metre ötesinde umarsız yatmıyormuş gibi, siper yaparak kaldırdı. Bayard buyurgan bir sesle, «Buraya gel, daha yakına,» dedi. Narcissa kitabı sıkı sıkıya tutarak kalktı.

«Ben gidiyorum,» dedi. «Simon'a seni duyabileceği bir yerde durmasını söylerim. İyi günler.»

Bayard, «Dur bir dakika,» dedi. Narcissa hızla kapıya yürümüştü.

«İyi günler.»

«Gün boyu beni evde kara derililerle yalnız bırakmakla ilgili söylediklerinden sonra mı?« Narcissa kapıda durdu ve Bayard bilinçli bir düzmeceyle, «Jenny Hala'nın sana söylediklerinden sonra — ben

ona bu akşam ne diyeceğim? Hem neden dümdüz, sırtüstü, demir alçıdan deli gömleği içinde yatağa çakılmış bir adamdan korkuyorsun?» Narcissa ona ağırbaşlı, umarsız gözleriyle bakıyordu. Bayard öfkeyle, «Peki, Allah kahretsin,» dedi. «Hadi git.» Narcissa iskemlesine geri dönerken başını gene yastığa koyup pencereden dışarı bakmaya koyuldu. Sonra yumuşak bir sesle, «Kitabın adı ne?» diye sordu. Narcissa söyledi. «Eh, oku bakalım. Sanırım nasıl olsa birazdan uyuyacağım.»

Narcissa kitabı açtı ve sesinin ikisi arasında gerdiği, sözcüklerden oluşmuş bir perdenin arkasında diz çöküyormuş gibi, hızlı hızlı okumaya başladı. Bayard kıpırdamadan yatarken başı kitaba eğilmiş, zamanla yarışıyormuşçasma, zamanın geçişinin bilincinde, bir süre hiç durmadan okudu. Tümcelerden birinin sonunda başını kaldırmadan durdu, ancak Bayard hemen konuştu.

«Okusana; ben daha uyumadım. Umarım bundan sonra daha şanslı olursun.»

Sabah böylece geçti. Bir yerlerden saatin biri çeyreği vurdu, bunun dışında evde tek bir ses yoktu. Simon aşağıdaki işlerini çoktan bitirmişti, ancak bir yerlerden aralıklarla, tam seçilemeyen mırıltılar halinde birtakım sesler geliyordu. Pencerenin dibindeki dalın yaprakları kıpırtısızdı ve sıcak havada sayısız sesler — Zencilerin konuşmaları, ambarın avlusundaki hayvanların sesleri, su pompasının düzenli iniltisi, pencerenin altında, bahçede toplanmış tavukların uyumsuz çığlıkları ve onları bahçeden dışarı kovan Isom'un anlamsız bağrışları — hepsi uykulu bir tekdüzelik içinde eriyordu.

Bayard uyumuştu. Narcissa bunun farkına varınca, okumayı ne zaman bıraktığını anımsamadığını anladı ve Bayard'ın durgun yüzüne bakarken, sözcükleri usunda hiçbir iz bırakmayan sayfa dizelerinin üstünde açık olarak oturdu. Bayard'ın yüzü, şid-

detinin ateşini sayrılığının kestiği, ama o şiddetin yine oralarda gizlendiği, bronz bir maske gibiydi..... Narcissa başını çevirdi ve kitap önünde açık, pencereden dışarı bakarak öylece oturdu; elleri sayfanın üzerinde devinimsizdi. Perdeler hiç oynamıyordu. Pencerenin dibindeki dalın yaprakları, güneşin arada bir uzanan parmakları altında kıpırtısızdı. Narcissa da cansız oturuyor, duyulmayacak denli hafif soluk alışından giysisinin kumaşı bile kımıldamıyordu ve o, kendisi için huzurun ancak, erkek bulunmadığı bir dünyada olabileceğini düşünüyordu.

Saat on iki kez vurdu. Hemen ardından, hırıltılı soluk alışlar, fısıltılar ve kocaman bir farenin sinsi tıkırtılarını andıran seslerle holden gelen Simon, tüm maymunların büyükbabasına benzeyen kafasını kapıdan uzattı. Çatlak bir sesle, «Hâlâ uyuyor mu?» diye fısıldadı. Narcissa elini kaldırarak, «Hişşşt,» dedi. Simon hırıltılı soluklarla ve ayaklarını yerde sürüyerek yavaşça içeriye girdi. Narcissa hemen, «Hişşşt,» dedi, «uyandıracaksın.»

Simon yine çatlak bir fısıltıyla, «Yemek hazır,» dedi.

Narcissa, «Uyanana dek onunkini sıcak tutabilirsin, değil mi? Simon!» diye fısıldadı. Sonra yerinden kalktı, ancak Simon masaya doğru gitmişti bile; orada masanın üzerindeki kitap yığınlarına beceriksizce dokundu ve sonunda onları gürültüyle devirmeyi başardı. Bayard gözlerini açtı.

«Aman Tanrım,» dedi, «sen yine burada mısın?»

Simon hemen üzülmüş gibi söylendi, «Aksi şeytan, ben ve Bayan Benbow sizi uyandırdık.»

Bayard, «Neden gözleri kapalı sırtüstü yatan birini görmeye dayanamıyorsun, anlamıyorum,» dedi. «Tanrıya şükür ki sivrisinekler gibi bir sürü içinde doğmamışsın.»

Simon, «Bakın şu dediğinize. Kavgayla uyur, kav-

gayla uyanırsınız. Elnora hepiniz için yemek hazırladı,» dedi.

Bayard, «Öyleyse neden yukarı getirmedin?» dedi. «Bayan Benbow'unkini de. Yoksa aşağıya mı inmek isterdin?» diye Narcissa'ya sordu.

Simon'un her hareketinde bir yapaylık vardı. Şimdi çok şaşkın ve kırılmış bir sesle, «Konuklar için yemek yenecek yer yemek odasıdır,» dedi.

Narcissa, «Tamam,» dedi, «ben gideyim. Simon'u yormak istemem.»

Simon, «Yorgunluk değil,» diye karşı çıktı. «Ancak doğ—»

Narcissa, «Aşağı gelirim,» dedi. «Sen git de Bay Bayard'ın tepsisini hazırla.»

Simon, «Peki efendim,» dedi. Kapıya doğru yöneldi. «Hemen aşağıya inebilirsiniz. Elnora siz ininceye kadar yemeği masaya koymuş olur.» Dışarı çıktı.

Narcissa, «Onu durdurmaya çalış—» diye başladı.

Bayard, «Biliyorum,» diye onun sözünü kesti, «yemek zamanı kimsenin uyumasına izin vermez. Hadi sen de git yemeğini ye, yoksa her şeyi olduğu gibi geri mutfağa taşır. Benim yüzümden acele etmene gerek yok,» diye ekledi.

«Acele etmeme gerek yok mu?» Narcissa kapıda durdu ve Bayard'a baktı. «Ne demek istiyorsun?»

«Okumaktan yorulmuşsundur diye düşündüm.»

Narcissa, «Öyle mi?» dedi ve başka yöne dönüp bir süre ağırbaşlı umutsuzluğuyla öylece durdu.

Bayard birdenbire, «Bak,» dedi. «Hasta filan olmayasın sakın? Eve gitmek ister misin?»

Narcissa, «Hayır,» diye yanıtladı. Gene yürüdü. «Birazdan gelirim.»

Yemeğini yalnızlık içinde, boğucu bir havası olan yemek odasında yedi; bu arada Bayard'ın tepsisini Isom'la yukarı gönderen Simon, masanın çevresinde dolanıyor, yemekleri Narcissa'nın önüne yavaşça iti-

yor ya da büfeye dayanarak konudan konuya atlayan, ne başlangıcı ne de sonu olacağa benzemeyen dağınık bir kendi kendine konuşmayı sürdürüyordu. Narcissa holden yukarı çıkarken, istemsiz, kendi varlığının büyüsüne kapılmış ve kendi önemiyle besleniyormuş gibi olan bu ses arkasından geliyor, ön kapıda durduğunda hâlâ duyuluyordu.

Verandanın aşağısında, canlı renk öbekleri oluşturan ateşçiçeği yatağı dayanılmaz bir beyaz ışık pırıltısı içinde yüzüyordu. Daha ötede, sıcakta titreşen araba yolu, akasya ve meşe ağaçlarının oluşturduğu kemerin altından serin ve yeşil bir tünel halinde bahçe kapısına iniyor ve oradan yolun bunaltıcı sıcağına uzanıyordu. Yolun ötesinde, bazı yerlerde ağaç kümeleriyle birbirlerinden ayrılmış tarlalar, temmuzun puslu havasında mavi bir eriyiş içindeki tepelere kadar yayılıyordu.

Narcissa bir süre, beyaz giysisi içinde, yanağını kapının düz ve serin pervazına dayayarak, tek bir yaprağın bile kımıldamamasına karşın nereden geldiği belirsiz bir esintide, kapıya yaslanıp durdu. Simon yemek odasındaki işini bitirmişti, şimdi mutfaktan hole, esinti denilemeyecek kadar sıcak olan hava titreşimlerinin taşıdığı birtakım uykulu mırıltılar geliyordu.

Sonra, merdivenlerden yukarıda bir kıpırtı oldu ve Bayard'ın tepsisini götüren Isom'u anımsadı; dönüp salonun kapılarını aralayarak içeriye girdi. Perdeler sıkıca kapatılmıştı, Narcissa'yı izleyen ışık kırıntısı boğucu havayı daha da artırıyordu. Piyanoyu bulup bir süre onun yanında durarak tozlu yüzeyine dokundu; yanındaki iskemlede, dimdik ve boyun eğmez oturuşuyla Bayan Jenny'yi düşledi. Isom'un merdivenlerden indiğini duydu, biraz sonra ayak sesleri holde kayboldu ve Narcissa piyano taburesini çekerek oturdu, kollarını piyanonun kapalı kapağına dayadı.

Simon kendi kendine söylenerek yeniden yemek odasına girdi; Elnora da onu izledi. Tabakları takırdatıyorlar, uyumsuz ve ayırt edilemeyecek sözcüklerden oluşan, yükselip alçalan yumuşak mırıltılarla konuşuyorlardı. Sonra gittiler, ama Narcissa, zamanın akışının bile biraz durgunlaştığı sessiz ve karanlık odada, kolları serin tahtaya dayalı olarak bir süre daha oturdu.

Saat yeniden çaldı ve Narcissa kımıldadı. «Ağlıyorum,» diye düşündü. Kendi yalnızlık ve umarsızlığının tadına vararak, üzüntüyle, «Ağlıyorum,» diye fısıldadı. Kapının yanındaki uzun aynanın önünde durup karanlıkta belirsiz yansısına bakarak, parmak uçlarıyla gözlerine dokundu. Sonra yürüdü, ancak merdivenlerde durup çevresini dinledi, çevik adımlarla merdivenleri çıkarak Bayan Jenny'nin odasına girdi ve banyoya giderek yüzünü yıkadı.

Bayard, bıraktığı gibi yatıyordu. Bir sigara yakmıştı. Nefes çekişleri arasında, sigarayı yatağın üzerinde duran bir fincan tabağının kenarına hafifçe vurarak külünü silkeliyordu. «Ee?» dedi.

Narcissa fincan tabağını alarak, «Böyle yaparsan evi yakarsın,» dedi. «Biliyorsun Bayan Jenny buna izin vermez.»

Bayard biraz bön bön, «Biliyorum,» diye başını salladı, Narcissa da masayı onun yanına çekip tabağı üzerine koydu.

«Yetişebiliyor musun?»

«Evet, sağ ol. Sana yeterince yiyecek verdiler mi?»

«Ah, evet. Simon çok zorlayıcı biliyorsun. Biraz daha okuyayım mı, yoksa uyumak mı istersin?»

«İstersen oku. Sanırım bu kez uyanık kalacağım.»

«Bu bir gözdağı mı?»

Narcissa oturup kitabı eline alırken Bayard ona baktı. «Söylesene ne oldu sana?» diye sordu. «Yemek-

ten önce canın sıkılıyor gibiydi. Yoksa Simon sana içki filan mı verdi?»

«Yok canım, o kadar da kötü değil.» Narcissa biraz hafiflikle güldü ve kitabı açtı. Sayfaları hızla çevirerek, «Kaldığım yeri işaretlemeyi unutmuşum,» dedi. «Anımsıyor musun? — Ama yok, sen uyuyordun, değil mi? Dinlemeyi bıraktığın yerden başlayayım mı?»

«Hayır. Nereden başlarsan başla. Sanırım hepsi birbirine benziyor. Sen biraz daha yakına gelirsen, uyanık kalabileceğimi sanıyorum.»

«İstersen uyu. Önemi yok.»

Bayard onu soğuk bakışıyla süzerek, «Yani daha yakına gelmeyecek misin?» diye sordu. Narcissa iskemlesini daha yakına çekti ve kitabı yeniden açarak sayfaları çevirdi.

Kararsızlıkla, «Sanırım buralarda bir yerlerde kalmıştık,» dedi. «Evet.» İçinden bir iki satır okudu, sonra sayfanın sonuna, sesi ağırbaşlı bir kaygının içinde yitene kadar, yüksek sesle okudu. Öteki sayfayı açtı, sonra geri çevirdi. «Bunu bir kez okudum. Şimdi anımsıyorum.» Durgun alnı biraz kırışmış, sayfaları çeviriyordu. «Herhalde ben de uyuyordum,» dedi ve Bayard'a dostça bir şaşkınlıkla baktı. Sayfalarca okumuşum...»

Bayard, «Boşver, nereden başlarsan başla,» diye yineledi.

«Yok; dur; işte burada.» Öyküyü kaldığı yerden alarak, yine okumaya başladı. Bir iki kez gözlerini ansızın kaldırıp Bayard'ın ona donuk ve sessizce baktığını gördü. Bir süre sonra Bayard ona bakmayı bırakıp gözlerini kapadı ve Narcissa onun uyuduğunu sandı. Okuduğu bölümü bitirince durdu.

Bayard uykulu bir sesle, «Hayır,» dedi, «daha uyumadım.» Sonra Narcissa yeniden okumaya başlamayınca, gözlerini açtı ve bir sigara istedi. Narcissa kitabı bir yana bırakıp onun sigarasını yaktı;

yine kitabı eline aldı.

İkindi yavaş yavaş akşama uzanıyordu. Zenciler gitmişti ve evde Narcissa'nın, bir de her çeyrekte vuran saatin sesi dışında, ses yoktu; dışarıda, akşamın huzurlu habercileri olan gölgeler giderek yayılıyordu. Bayard, uyumayacağı sanısının tersine, uyumuştu, bir süre sonra Narcissa okumayı bırakıp kitabı yanına koydu. Bayard uzun bedeniyle çarşafın altında, alçının içinde kaskatı yatıyordu; Narcissa onun yürekli ve durgun yüzüne, zayıf düşmüş bedenine baktı ve acımayla yüklü sessiz hüznü ona doğru aktı. Bayard her şeye karşı o denli sevgisizdi ki; o denli... katı... hayır, onu tanımlayacak sözcük bu değildi; «soğuk» sözcüğünüyse Narcissa düşünememişti; acımasızlığı anlayabilirdi ama duygusuzluğu hayır...

İkindi ilerliyor, yerine akşam biçimleniyordu. Narcissa, daha hiçbir esintinin yaprakları kımıldatmadığı pencereden dışarı bakarak, dingin, düşünceli ve durgun oturdu; birinin ona şimdi ne yapması gerektiğini söylemesini bekliyor gibiydi; suyun çekici büyüsünün gerçek suyu düşe dönüştürene kadar gözlerini diktiği, yavaş yavaş akan karanlık bir ırmak dışında, zaman kavramını tümüyle yitirmişti.

Bayard anlaşılmaz bir ses çıkardı, Narcissa hemen başını çevirerek Bayard'ın alçısı içinde olağanüstü zorlanan bedenini, sıkılmış ellerini ve aralık dudakları arasından dişlerini gördü; Narcissa'nın yüzü bembeyaz kesildi ve kımıldayamadan otururken, Bayard yine o sesi çıkardı. Soluğu dişlerinin arasından tıslıdı ve bağırdı; anlamsız bir çığlıktı bu ve birbirine karışmış bir sürü sövgüyle yüklüydü. Narcissa sonunda kalkmış, şimdi onun başucunda, ellerini ağzına götürmüş duruyordu. Bayard'ın bedeni gevşedi, yüzü gözü ter içinde, korkunun gizlendiği ve çılgın, soğuk bir öfkeyle kaplı umarsızlığın dolu olduğu yırtıcı ve direnen gözlerle Narcissa'ya baktı.

İri iri açılmış gözlerindeki şimdi biraz durulan acının ardından Narcissa'ya bakmasını sürdürerek, kuru, ince bir sesle, «O zaman neredeyse beni yakalamıştı,» dedi. «Göğsümün çevresinde bir halka oluşturmuşlardı sanki ve o her ateş edişinde, çemberin biraz daha daralmasına neden oluyordu...» Çarşafı beceriksizce çekiştirip yüzüne götürmeye çalıştı. «Bana bir mendil verebilir misin? Şuradan, en üst çekmeceden.»

Narcissa, «Elbette,» dedi, «elbette.» Ve çekmeceli dolaba giderek titreyen bedeniyle oraya dayandı, bir mendil bulup ona getirdi. Yüzünü ve alnını kurulamaya çalıştı, ama Bayard mendili onun elinden alarak kendisi kuruladı. Narcissa, hafif bir iniltiyle, «Beni korkuttun,» dedi. «Beni öyle kötü korkuttun ki. Sanki...»

Bayard kısaca, «Üzgünüm,» diye yanıtladı. «İsteyerek yapmıyorum. Bir sigara versene.» Narcissa ona sigarayı getirip, kibriti çaktı; alevin titrememesi için Bayard'ın onun elini tutması gerekti ve bileğini bırakmadan sigaradan derin birkaç nefes çekti. Narcissa bileğini kurtarmaya çalıştı, ancak Bayard'ın parmakları çelik gibiydi ve Narcissa'nın ürperen bedeni onu ele verdi; dehşet ve korku dolu gözlerle ona bakarak yine iskemlesine oturdu. Bayard sigarasını derin ve hızlı nefeslerle bitirdi ve hâlâ Narcissa'nın bileğini tutarak, herhangi bir giriş yapmadan, ölmüş kardeşinden acımasızca söz etmeye başladı. Öykü acımasız bir öyküydü. Başı olmayan, kaba ve gereksiz bir şiddetle dolu, bazan da bayağılığa yaklaşan, incelikten yoksun bir öykü. Ancak çılgınlığı, onu itici bir saldırganlıktan, kabalığı da, düşük bir bayağılıktan koruyordu. Ve her şeyin üstünde Bayard'ın boş ve inatçı gururunun acı bir savaşımını yansıtıyordu. Narcissa, kolu Bayard'ın sımsıkı pençesi altında oturuyor, öteki eliyle ağzını kapıyor ve onu korkuyla, büyülenmişçesine dinliyordu.

«John zikzak çiziyordu; bu nedenle o barbarı yakalayamadım. Ne zaman onu hedef alsam, John aramıza dalıyordu, o zaman da ötekilerden biri bana yetişmeden hemen manevra yapmam gerekiyordu. Sonra zikzak çizmeyi bıraktı. Onun yan inişe geçmeye hazırlandığını gördüğüm an, her şeyin bittiğini anladım. Daha sonra kuyruğuna ateşin değip geçtiğini gördüm. John, geriye bana, barbara değil, bana bakıyordu. O zaman barbar ateşi kesti ve hepimiz bir an orada öylece kalakaldık. John'un ne yapmak istediğini, ayaklarını dışarı sarkıtana kadar anlamadım. Sonra, her zaman yaptığı gibi, başparmağını burnuna götürüp nanik yaptı, barbara da elini salladı ve uçağı iterek atladı. Ayakları öndeydi. Ayakların önde olarak atlarsan, pek uzağa inemezsin; kısa bir süre sonra ayakları ve kolları dümdüz açılmıştı. Hemen altımızda bir bulut kümesi vardı ve o bu kümeye, yüzmede mide ve bağırsak dağıtan kişi diye adlandırdığımız kimseler gibi, karınüstü çarptı. Onu bulutun altında yakalayamadım. Bulut kümesini yarmasından önce altına geçtiğimi biliyorum, çünkü ben alçaldıktan sonra, onun uçağı alevler içinde pike yaparak üzerime doğru geliyordu. Uçaktan uzaklaştım, ama kahrolasıca şey yanımdan vınlayarak geçti, bir yarı dönüş yaptı ve yine üzerime geldi; benim yeniden bir yana kaçmam gerekti. Bu nedenle bulutların arasından çıktığında onu yakalayamadım işte. Onun altına geçene kadar, hızla alçaldım ve yine arandım. Ama onu bulamadım ve o zaman belki de yeterince alçalmadığımı düşünerek, yeniden daldım. Yaklaşık dört kilometre ötede, uçağın parçalandığını gördüm, ama John'u bir daha hiç göremedim. Sonra bana yerden ateş etmeye başladılar—»

Bayard konuşmasını sürdürdü, Narcissa ağzını kapadığı elini indirerek onun parmaklarını sıkıca tuttu.

«Lütfen,» diye fısıldadı. «Lütfen!» O zaman Ba-

yard durdu ve ona baktı; parmaklarını gevşetti ve Narcissa tam kurtulduğunu sandığı an, bileklerini yeniden sıkıca tuttu, şimdi her iki bileği de tutsak olmuştu. Narcissa ona korkuyla bakarak kurtulmaya çalıştı, ama Bayard ona dişlerini göstererek güldü ve Narcissa'nın çaprazlama tuttuğu kollarını yanına, yatağın üzerine bastırdı.

Narcissa kurtulmaya çalışırken, «Lütfen, lütfen,» diye yalvardı; bileklerinin derisini, bol bir giysinin içinde döner gibi kemiklerinin döndüğünü duyumsuyor, onun donuk bakışlarını ve dudaklarındaki değişmeyen iğneleyici gülümsemeyi görebiliyordu; birdenbire iskemlesinde öne doğru sallandı, başı tutsak kolları arasına düşerek, umutsuz ve ürkütücü bir isteriyle ağladı.

Bir süre sonra oda yine durgunlaştı ve Bayard başını kımıldatarak Narcissa'nın koyu saçlarına baktı. Elini çekti ve Narcissa'nın bileklerini sıkmış olduğu yerlerin çürümüş ve morarmış olduğunu gördü. Narcissa o zaman bile kımıldamadı; Bayard elini yine onun bileklerine indirdi ve sessizce yattı; bir süre sonra Narcissa'nın ürperip titremesi geçti.

Bayard, «Üzgünüm,» dedi. «Bir daha yapmam.»

Narcissa'nın koyu saçlarının yalnızca üst tarafını görebiliyordu; elleri kendi elinin altında kıpırtısız duruyordu.

«Üzgünüm,» diye yineledi. «Bir daha yapmam.»

Narcissa kımıldamadan, «O arabayı artık hızlı kullanmayacaksın, değil mi?» diye sordu; sesi boğuktu.

«Ne?»

Narcissa yanıtlamadı ve Bayard, sonsuz küçük acılarla kıvranarak yavaşça, dudaklarını ısırarak ve hafifçe söverek, alçısıyla birlikte, olduğu gibi yan

döndü ve öteki elini Narcissa'nın saçlarına götürdü.

Narcissa, gene başını kaldırmadan, «Ne yapıyorsun?» dedi. «Yeniden kaburga kemiklerini kıracaksın.»

Bayard beceriksizce onun saçlarını okşayarak, «Evet,» dedi.

Narcissa, «İşte sorun da burada,» dedi. «Davranışın : yaptığın şeyler —şeyler— Sen kendini incitecek şeyleri başkalarını üzmek için yapıyorsun. Aslında hoşuna gittiğinden değil.»

Bayard, «Evet,» diye başını salladı ve göğsüne binlerce iğne batarken, sert, beceriksiz eliyle Narcissa'nın koyu saçlarını okşamayı sürdürdü. Şimdi, kara ve yabanıl yıldızlar arasındaki o doruklar çok ötelerde kalmış, çevresini huzurlu ve durgun vâdiler sarmıştı. Saat iyice ilerlemişti; odadaki gölgeler büyümeye ve karanlığa dönüşmeye başladı; pencerenin dışındaki güneş ışığı köksüz, ama elle tutulabilir nitelikte dağınık bir parlaklıktı. Bir yerlerden, karşılıklı böğüren ineklerin yaslı ve hüzünlü sesleri duyuldu. Sonunda Narcissa, elini yüzünde ve saçlarında gezdirerek kalktı.

«Her yanın karışmış. Kendini toparlamazsan, hiç iyileşemezsin. Hadi sırtüstü dön şimdi.» Bayard, Narcissa'nın sözünü dinledi, dudaklarını ısırarak, yavaşça ve acı içinde döndü; alnında solgun ter damlacıkları birikmişti. «Acıyor mu?»

Bayard, «Hayır,» dedi ve eli onun kaçmaya davranmayan bileklerini kavradı. Güneş kaybolmuştu; suskunluğun ve huzurun anası alacakaranlık, sililleşen odayı dolduruyor, akşamı biçimlendiriyordu.

Narcissa alacakaranlığın içinden üsteleyerek sordu; «Artık arabayı hızlı kullanmayacaksın, değil mi?»

Bayard, «Hayır,» diye yanıtladı.

8

Bu arada adı belirsiz hayranından bir mektup daha almıştı. Horace bir gece eve döndüğünde, Narcissa elinde kitapla yatarken mektubu ona getirmişti; kapısını vurmuş, açtıktan sonra bir an çekinerek orada durmuştu; yabancılaşmaları ve inatçı gururlarının duvarı üzerinden bir süre bakışmışlardı.

Horace donuk bir sesle, «Rahatsız ettiğim için üzgünüm,» dedi. Narcissa hafif ışığın altında yatıyordu; siyah saçları yastığın üzerine dağılmıştı, yalnız gözlerinde canlılık belirtisi vardı; Horace kapının önünden, elinde kitapla yatmakta olduğu yatağının dibine gelene kadar ona ağırbaşlı ve soru dolu gözlerle baktı.

Horace, «Ne okuyorsun?» diye sordu. Narcissa yanıt olarak, parmağını arasında tutarak kitabı kapadı; kapağı ve renkli basılmış adı üste gelecek biçimde ona çevirdi. Ama Horace bakmadı. İpek sabahlığının altında, gömleğinin düğmeleri açıktı; ince elini yatağın yanında duran masanın üzerindeki eşyalarda gezdirdi; başka bir kitabı eline aldı. «Senin böyle çok okuduğunu bilmiyordum,» dedi.

Narcissa, «Şimdi okumak için daha çok zamanım var,» diye yanıtladı.

«Evet.» Elini hâlâ masanın üzerinde öteye beriye dokunarak gezdiriyordu.

Narcissa yattığı yerde onun konuşmasını bekliyordu. Ama Horace konuşmadı ve Narcissa, «Ne var, Horace?» dedi.

Horace gelip yatağın kenarına oturdu. Ama Narcissa'nın gözleri hâlâ kırgın ve soru doluydu; dudakları inatçı ve soğuk bir biçimde kıvrılmıştı. Horace, «Narcy?» dedi. Kızkardeşi gözlerini kitaba indirdi; Horace, «Önce seni geceleri bu kadar sık yalnız bıraktığım için özür dilemek istiyorum,» diye konuşmasını sürdürdü.

«Evet?»

Horace elini Narcissa'nın dizine koydu. «Yüzüme baksana,» dedi. Narcissa başını kaldırdı; gözlerinde kırgınlığının pırıltıları görülüyordu. Horace, «Seni geceleri yalnız bıraktığım için özür dilemek istiyorum,» diye yineledi.

«Bu, bir daha bırakmayacağın mı yoksa eve hiç mi uğramayacağın anlamına geliyor?»

Horace bir süre, onun örtülü dizi üzerindeki elinin teklifsiz rahatlığını düşünerek oturdu. Sonra kalktı ve yine masanın yanında, eşyalara dokunarak durdu; dönüp yatağa oturdu. Narcissa okumaya başladı. Horace kitabı elinden almaya çalıştı, ama Narcissa karşı koydu.

Sabırsızlıkla, «Ne istiyorsun, Horace?» diye sordu.

Narcissa onun yüzüne bakarken Horace yeniden düşünceye daldı. Sonra başını kaldırdı. Birdenbire, «Belle ile ben evleniyoruz,» dedi.

«Bana neden söylüyorsun? Söylenecek biri varsa o da Harry. Elbet sen ve Belle boşanma işlemine boşveriyorsanız, o başka.»

Horace, «Evet,» dedi. «Biliyor.» Elini gene onun dizine koyarak, örtünün üzerinden okşadı. «Sen şaşırmadın bile, değil mi?»

«Sana şaşırdım, ama Belle'e değil. Onun gizli kapaklı işlere yatkın bir kişiliği var.»

Horace, «Evet,» diye başını salladı; sonra: «Sana kim söyledi? Bunu sen kendiliğinden düşünmedin.» Narcissa, kitabı hafifçe indirmiş, ona bakıyordu. Horace onun elini kabaca çekti; Narcissa kurtulmaya çalıştı, ama başaramadı. Horace, «Kimdi?» diye öğrenmek istedi.

«Kimse bir şey söylemedi. Yapma, Horace.»

Horace onun elini bıraktı. «Ben kim olduğunu biliyorum. Söyleyen Bayan Du Pre'ydi.»

Narcissa, «Kimse bir şey söylemedi,» diye yineledi. «Çekil Horace, beni yalnız bırak.» Kızgın gözlerinin ardında umutsuzluk ve yalnızlık gizliydi. «Konuşmanın hiçbir yararı olmadığını görmüyor musun?»

Horace bezginlikle, «Evet,» dedi, ama hemen kalkmadı ve Narcissa'nın dizini okşayarak bir süre daha oturdu. Sonra kalkıp ellerini sabahlığının cebine soktu, ancak gitmek üzereyken cebinden bir zarf çıkardı. «Bir mektubun var. Öğleden sonra vermeyi unuttum. Üzgünüm.»

Narcissa yine okumaya başlamıştı. Gözlerini kaldırmadan, «Masanın üzerine bırak,» dedi. Horace mektubu masanın üzerine koydu ve odadan çıktı. Kapıda durup geriye baktı, ama Narcissa başını kitabına eğmişti.

Horace, Belle'in giderek kaybolan ağır kokusunun giysilerine yapışmış, hattâ ellerine sinmiş olduğunu yattıktan sonra bile duyumsadı; yanındaki karanlıkta ona sıkıca sarılan Belle'in doymaz kösnüllüğü, düşler tanrıçasının yaşadığı, henüz uyumamış o sıcak beldede biçimlendi ve Belle, kayıp uzaklaşan kendi bedenine oranla elle dokunulur hale geldi. Ve Harry. Ne demek istediğini tam olarak anlatamayan, ama bildiğinden şaşmaz bir direniş içinde ve birazı kırılmış gurur ve sarsıntı olan, çoğu ise kendini birdenbire dehşet verici bir oyunun özgürlüğü içinde bulan bir çocuğun içten şaşkınlığından oluşan, incinmiş bir sendeleyiş içindeki Harry. Uyumadan hemen önce, usu, insan usunun ilintisiz özetlere olan gizli yatkınlığıyla, o anda önemsiz saydığı bir olayı, tüm keskinliğiyle yeniden görüntüledi. Belle dudaklarını onun dudaklarından çekmiş ve bir an ona sımsıkı sarılı durarak, yüzünü elleri arasına almış, dikkatli, sorgulayan gözlerle ona bakmıştı. «Çok paran var mı, Horace?» Horace hemen, «Evet,» diye yanıtlamıştı, «elbette var.» Sonra Belle onu yine ağır ve öldürücü bir uyuşturucu gibi sarmış, içinde boğul-

duğunu izlediği durgun ve sıkıcı bir deniz gibi kucaklamıştı.

O gece mektup unutulmuş olarak masanın üzerinde kaldı; onu ancak ertesi sabah bulup okudu.

«Seni unutmaya çalışıyorum. Seni unutamıyorum. İri gözlerin, siyah saçın, siyah saçının seni nasıl da beyaz gösterdiği ve nasıl yürüdüğüne bakıyorum arkandan çiçek gibi bir koku bıraktığına. Gözlerin gizlerle parlıyor ve nasıl yürüdüğün beni yataklara düşürüp ateşimi yükseltiyor gece yürüyüşünü düşünürken. Sana dokunabilirim sen bunu bilmiyorsun. Her gün ama sana söyleyemediklerimi bu kâğıda döküyorum işte. Dudaklarını aşk tanrısının okları gibi gün gelip benimkilere bastırdığım zaman Sanki cennetten cehenneme ateşli bir düş içindeyim. Senin ne yaptığını biliyorum bileceğimi sandığından daha çoğunu biliyorum. Seni adamların görmeye geldiğini içim acıyla burkularak görüyorum. Dikkat et ben umutsuz bir adamım şimdi başka hiçbir şey düşünmeyen Sen bir adamı o türlü seversen onu öldürürüm.»

«Yanıt vermiyorsun. Mektuplarımı aldığını biliyorum. Birini çantanda gördüm. Hemen yanıtla. Ben umutsuz bir adamım gecelerimi ateş içinde geçirip uyuyamıyorum. Sana bir zararım dokunmayacak ama umutsuzum. Unutma seni incitmeyeceğim ama umutsuz bir adamım.»

Bu arada günler geçiyordu. Ne hüzünlü ne de yalnız; hüzünlü olamayacak denli sıtmalı günler; benliği iki yönde parçalanmıştı, huzurlu bahçesinin demir parmaklıkları inmiş, bir ışık damlasında kıstırılmış, boşuna kaçmaya uğraşan bir gece hayvanı ya da çırpınan bir kuş gibiydi. Horace kuşku bırakma-

yacak biçimde kendi yolunu seçmişti; önemsiz şeylerin yüzeysel örtüsü altında, uzun sürmüş bir sevecenliğin ve benzeri gururun onarılmaz uzaklaşmasında, iki yabancı gibi günlerin alışılmış akışını izlediler. Narcissa, şimdi hemen hemen her gün Bayard'ın yanında, ama iki metre gibi ölçülü bir uzaklıkta, oturuyordu.

Bayard ilk önce bağırıp çağırarak, sonra da kandırma yoluyla Narcissa'ya sözünü dinletmeye çalıştı. Ama Narcissa'nm kesinliği karşısında vazgeçip o okurken pencereden dışarı sessizce bakmaya ya da uyuyarak yatmaya alıştı. Arada bir Bayan Jenny kapıya geliyor ve onlara bakıp gene çekiliyordu. Narcissa'nın Bayard'la birlikteykenki ürkekliği ve çekimserliği şimdi kaybolmuştu ve bazan okumak yerine sessizce ve kişisellikten uzak konulardan konuşuyorlardı; ikisinin de değinmemesine karşın, o ikindinin hayaleti aralarındaydı. Bayan Jenny o günle ilgili bir şeyler öğrenmek istemişse de, Narcissa ağırbaşlılık ve yumuşaklıkla susmuş, Bayard da bu konuda hiçbir şey söylememişti. Böylece, yakınlıklarını artıran bir bağ daha oluşmuştu. Bayan Jenny, Horace ve Belle ile ilgili dedikoduları duymuştu, ama bu konuda da Narcissa'nın söyleyecek bir şeyi yoktu.

Bayan Jenny ters bir sesle, «Nasıl istersen,» dedi; «ben ne olacağını biliyorum. Kanımca Belle ve Horace birlikte, oldukça tatsız bir durum yaratabilirler. Buna da sevinirim diyebilirim. Yoksa o adam seni evde kalmış bir kıza çevirecek. Şimdi çok geç değil ama, budalayı oynamayı beş yıl sonraya bıraksaydı, senin için müzik dersleri vermekten başka yapacak şey kalmayacaktı. Ama şimdi evlenebilirsin.»

Narcissa, «Bana evlenmemi öğütler misiniz?» diye sordu.

«Ben kimseye evlenmesini öğütlemem. Evlilikte mutlu olunmaz, ama kadınlar henüz evlenmeden mutlu olabilecek kadar uygarlaşmadıklarından, en iyisi

birinci tür mutsuzluğu denemen. Nasıl olsa biz kadınlar her şeye dayanabiliriz. Üstelik insanlar için değişiklik iyi bir şeydir. En azından öyle diyorlar.»

Ama Narcissa buna inanmıyordu. Kendi kendine, «Ben hiçbir zaman evlenmeyeceğim,» diyordu. Erkekler... işte mutsuzluk oradaydı, onları yaşamına sokmakta. «Ve bunca sevmeme karşın Horace'ı tutamadımsa...» Bayard uyudu. Narcissa kitabı alıp olayların tam gerektiği gibi geliştiği, gerçek dışı bir dünyanın gerçek dışı insanlarıyla dolu öyküyü kendi kendine okumayı sürdürdü. Gölgeler doğuya doğru uzandı. Narcissa günlük yaşamdan kopmuş, kitaba dalmıştı.

Bir süre sonra Bayard uyandı ve Narcissa ona bir sigarayla kibrit götürdü. Bayard, «Bu işi sürdürmen artık gerekmeyecek,» dedi. «Herhalde üzgünsündür.»

Alçısı yarın çıkacak demek istiyordu ve sigarasını içerken, ayağa kalkınca ne yapacağından söz etmeye başladı. İlk önce arabasının onarımına bakacaktı. Memphis'e götürmesi gerekebilirdi. Araba bakımdayken üçü için — Bayan Jenny, Narcissa ve kendisi, bir gezi tasarladı. «Onarımı bir haftaya yakın sürer,» dedi. «Herhalde berbat bir durumdadır. Umarım parçalarına pek bir şey olmamıştır.»

Narcissa, «Ama eskisi gibi hızlı kullanmayacaksın,» diye anımsattı. Bayard, sigarası parmaklarını yakarken, kıpırdamadan yattı. Narcissa, «Söz verdin,» diye üsteledi.

«Ne zaman söz verdim?»

«Anımsamıyor musun? O... ikindi, onlar evde...»

«Seni korkuttuğum zaman mı?» Narcissa oturmuş, ağırbaşlı ve üzgün gözlerle ona bakıyordu. Bayard, «Gelsene,» dedi. Narcissa kalkıp yatağın yanına gitti, Bayard onun elini tuttu.

Narcissa, «Arabayı yine eskisi gibi hızlı sürmeyeceksin, değil mi?» diye yeniden sordu.

Bayard, «Hayır,» dedi, «söz veriyorum.» Ve öylece, Narcissa'nın eli Bayard'ın elinde, sessizce durdular. Perdeler rüzgârla kımıldadı; pencerenin dibindeki dalın yaprakları pırıldayıp ters döndüler ve birbirlerine dolandılar. Gün batımı pek uzak değildi. O zaman rüzgâr dururdu. Bayard kımıldadı.

«Narcissa,» dedi. Narcissa ona baktı. «Yüzünü buraya eğsene.»

Narcissa başını çevirdi ve bir süre aralarında ne bir kıpırtı, ne de ses duyuldu.

Sonunda Narcissa yavaşça, «Gitmeliyim,» dedi ve Bayard elini bıraktı.

Alçısını çıkarmışlardı. Şimdi kalkmış yine çevrede dolanıyordu; kuşkusuz biraz daha ölçülüydü, ama Bayan Jenny onu kaygıyla izlemeye başlamıştı bile. «Onu evde tutabilmek için, iki üç ayda bir önemsiz kemiklerinden bazılarını kırmasını sağlayabilsek...»

Narcissa, «Buna gerek yok,» dedi. «Artık davranışlarını değiştirecek.»

Bayan Jenny, «Nereden biliyorsun?» diye öğrenmek istedi. «Buna gerçekten inanıyor musun?»

«Söz verdi.»

Bayan Jenny, «Sırtüstü yatarken her şeye söz verir o,» dedi. «Hepsi öyledir. Her zaman. Sözünü tutacağına nasıl inanabiliyorsun?»

Narcissa yine sessizce, «Bana söz verdi,» dedi.

Bayard'ın ilk yaptığı şey arabasına bakmak oldu. Arabayı kasabaya götürmüşler ve orada işleyebilir biçime sokmuşlardı, ancak arabanın dışının da düzeltilmesi ve onarımı için Memphis'e götürülmesi gerekiyordu. Bayard, kaburga kemiklerinin yeni kaynadığını filân düşünmeden bunu yapmaya can atı-

yordu, ancak Bayan Jenny buna kesinlikle karşı koydu ve öfke dolu bir yarım saatten sonra Bayard ona yenik düştü. Böylece araba Memphis'e, kasabadaki garajlarda çalışan bir genç tarafından götürüldü. Bayan Jenny, «Arabayla gezmen gerekiyorsa, Narcissa seni arabasında götürür,» dedi.

Bayard alay ederek, «O fındık kabuğuyla mı?» dedi. «Saatte otuz üç kilometreden fazla yapamaz ki.»

Bayan Jenny, «Evet, Tanrıya şükür,» diye yanıtladı. «Memphis'e yazıp, seninkini de o hıza ayarlamalarını söyledim.»

Bayard ona tatsız ve soğuk bir bakış fırlattı, «Gerçekten öyle saçma sapan bir şey yaptınız mı?»

Bayan Jenny, «Of, al götür şunu Narcissa,» diye öfkeyle bağırdı. «Gözümün önünden gitsin. Karşımda görmekten bıktım usandım.»

Ancak, ilk başta Narcissa'nın arabasına binmek istemedi. İkide bir, ondan ağır ve alaycı bir küçümsemeyle söz ediyor, ama binmiyordu. Atıyla gezebilmesi için Doktor Alford, göğsüne bağlayabileceği esnek ve sıkı bir sargı hazırlamıştı, ama Bayard, Narcissa oradayken evde aylak aylak dolanmak için inanılmaz bir istek gösteriyordu. Narcissa da oldukça sık geliyordu. Bayan Jenny bunun Bayard için olduğunu düşünüp, konuğuna o her zamanki açık davranışıyla sanısını belli etmişti; bunun üzerine Narcissa, piyanonun yanındaki iskemlesinde dimdik ve eğilmez oturuşuyla onu dinleyen Bayan Jenny'ye Horace ve Belle'i anlattı.

Bayan Jenny, «Zavallı çocuk,» dedi. «Tanrım, ne budalalık!» Sonra da, «Evet haklısın. Ben de olsam şu erkeklerle evlenmem,» diye ekledi.

Narcissa, «Ben evlenmeyeceğim,» diye yanıtladı. «Keşke onlarsız bir dünya olsaydı.»

Bayan Jenny, «Hımm,» dedi.

Sonra bir ikindi üzeri, Narcissa'nın arabasıyla dolaşmaya çıktılar. İlk başta Narcissa karşı koymuş-

sa da, arabayı Bayard kullanıyordu. Oldukça iyi davranıyordu ve sonunda Narcissa rahatladı. Vâdi yolunu izleyip tepelere döndüler. Narcissa nereye gittiklerini sordu, ama Bayard'dan belirli bir yanıt alamadı ve onun yanında sessizce oturdu; birazdan yol, ilerleyen ikindi saatlerinde koyulaşan çamlar arasından uzun kıvrımlar halinde yükseldi; her dönemeçte, güneşin dokunduğu vâdi ve karşıdaki tepelerin değişen görüntüleriyle ağırbaşlı çamların hafif baş döndürücü kokuları arasında ilerledi. Biraz sonra bir tepeyi aştılar ve Bayard arabayı yavaşlattı. Önlerinde yol çukurlaştı, sonra düzleşti, söğüt ağaçlarının çizgisine uzandı, taş köprüyü geçti ve yine yükselerek, koyu ağaçlar arasında kırmızımsı bir kıvrımla gözden kayboldu.

Bayard, «İşte orası,» dedi.

Narcissa pek bir şey anlamadan, «Neresi?» dedi. Sonra araba, hızı artarak ileriye doğru atılınca silkindi ve Bayard'ın ne demek istediğini anladı. «Söz vermiştin!» diye bağırdı ama Bayard hızı birdenbire artırdı; Narcissa ona sarılıp bağırmaya çalıştı, ama sesi çıkmadı ve önlerindeki köprü dans edercesine, sonsuz bir hızla onlara yaklaşırken gözlerini bile kapayamadı. Sonra, hızla yağan dolunun teneke bir çatıda çıkaracağı keskin tınlamayla suyun pırıltısının bir an göründüğü söğütler arasından geçip, öbür tepeye fırlarlarken soluğu kesildi ve kalbi duracak gibi oldu. Küçük araba dönemeçte sallandı, dengesini kaybetti ve hendeğe girdi, oradan dışarı sıçradı ve yola savruldu. Sonra Bayard arabayı doğrulttu ve azalan bir hızla, sallanarak tepeyi çıktı ve durdu. Narcissa, yüzünden kan çekilmiş, ağzı açık, iri ve umutsuz gözleriyle ona yalvararak baktı. Sonra bir çığlık atarak soluğunu bıraktı.

Bayard, «Böyle yapmak isteme—» diye beceriksizce başladı. «Yalnızca denemek istedim.» Ve Narcissa'yı kolları arasına aldı; ona sımsıkı sarılan Narcissa'

nın elleri, omuzlarında çırpındı. Bayard yine, «Böyle yapmak isteme—» diye konuşmayı denedi; sonra Narcissa'nın umarsız elleri Bayard'ın yüzüne indi, şimdi dudakları onun dudaklarında, bedeni çılgınca ürperiyordu.

9

İkindi boyunca, ana hesap defterlerine eğilmiş, düzgün sayıları dikkatle çizilmiş sütunlara kalemle geçiren elini bir tür şaşkınlıkla izliyordu. Uykusuz geçen geceden sonra uyuşukluk içinde çalışıyordu; usu, doyumsuz isteklerinin kıvrılıp bükülen yansımalarını bile düşünemeyecek biçimde tükenmişti; uzun zamandır bastırılmış isteklerinin artık kanını öfke ve umutsuzlukla doldurmadığını, donuk bir şaşkınlıkla izliyordu. Bu nedenle uyuşmuş sinirleri yeni bir gözdağına tepki gösterip, başını kaldırana kadar bir süre geçti. Virgil Beard kapıdan girmek üzereydi.

Hemen taburesinden kayıp köşeden kayboldu ve yaşlı Bayard'ın çalışma odasının kapısından kaçtı. Kapının arkasında çömelerek, çocuğun saygıyla onu sormasını, veznedarın bir dakika önce burada olduğunu, ama herhalde dışarı çıktığını söylemesini, çocuğun da peki o zaman bekleyeyim dediğini duydu; kapının arkasında çömelerek, sulanmış ağzını mendiliyle sildi.

Bir süre sonra kapıyı dikkatle araladı. Çocuk duvara bitişik, sabırla ve uysalca topukları üzerine çömelmişti; Snopes yumru gibi sıktığı titreyen elleriyle durdu. Sövüp saymadı; umutsuz öfkesi sözcüklerin ötesindeydi, ancak boğazından kısa hırıltılarla nefes alıyor, gözlerini durmadan yuvarlıyordu; gözleri onları çeken ipler çatırtıyla kopma noktasına gelene kadar geriye kafatasına çekiliyordu sanki. Kapıyı açtı.

Çocuk güleryüzle ayağa kalktı. «Selâm Bay Snopes,» dedi. Snopes uzun adımlarla yürüyerek veznenin ardına geçti ve veznedara yaklaştı.

İşitilmesi zor bir şesle, «Res,» dedi, «bana beş dolar versene.»

«Ne?»

Boğuk bir sesle, «Beş dolar ver,» diye yineledi. Veznedar parayı verdi ve bir not karalayarak yanındaki dosyaya koydu. Çocuk vezneye yaklaşmıştı, ama Snopes ilerledi ve çocuk adamı izledi; çıplak ayakları döşemelik muşambada ıslık gibi bir ses çıkarıyordu.

«Sizi dün gece aradım,» diye açıkladı, «ama evde yoktunuz.» Sonra başını kaldırıp Snopes'un yüzüne bakınca bir çığlık attı ve korkusundan sıyrılıp kaçmaya çalıştı, ama adam onu pantolonundan yakaladı ve çalışma odasından boş arsaya açılan kapıya doğru sürüklerken, çocuk tam bir dehşetle bağırarak kıvrandı; Snopes kapıyı açtı, çılgına dönmüş, titreyen sesiyle bir şeyler söylemeye çalışıyordu, ama adamın pençesi altında kıvranan çocuk durmadan bağırıyordu. Snopes parayı onun cebine atmak istedi, sonunda başardı ve çocuğu bıraktı; çocuk sendeleyerek dengesini bulmaya çalıştı, sonra koşarak kaçtı.

Snopes masasma döndüğünde veznedar, «O çocuğu neden dövüyordun?» diye ilgiyle sordu.

Snopes ters ters, «Kendi işine bakmadığı için,» diye kestirip attı ve ana hesap defterini yeniden açtı.

Kimselerin kalmadığı alandan geçerken, saatin ışıklı yüzüne baktı. On biri on geçiyordu. Postanenin aydınlık kapısının önünde duran polis müdürünün yalnız görüntüsünden başka hiçbir yaşam belirtisi yoktu.

Alandan ayrılıp bir sokağa saptı ve hızla ilerledi. Bir kemer oluşturmuş ışıkların altında sokak bu saatte yalnızca onun ve onu, karanlıktan ışık birikintisine, sonra yine karanlığa, düzenli uzun adımlarla izleyen gölgesinindi. Bir köşeyi döndü, daha sessiz bir sokağa girdi; oradan da geceye tatlı kokular yayan, başının erişemediği yükseklikteki hanımeli kümeleri arasındaki dar ve karanlık bir geçide saparak adımlarını sıklaştırdı. Her iki yandaki evlerin üst katları hanımeli öbeklerinin üzerinde kalıyordu ve ağaçların arasından bazan ışıklı bir pencere görünüyordu. Duvara yakın yürüyerek bu kez karanlık evlerin arasından hızla ilerledi. Biraz sonra, solgun göğe karşı uzanmış sık sıra halindeki sedir ağaçları arasından bir başka ev yükseldi. Bir taş duvarın arkasına saklanarak, garajın karşısına geldi. Burada durdu ve duvarın dibindeki sık yeşil otlar arasına eğilerek uzun bir çalı aradı; bunu duvara dayadı. Sırığın yardımıyla duvara tırmandı ve oradan da garajın damına çıktı.

Ev karanlıktı; birazdan yere kayarak bahçeyi gizlice geçti ve pencerelerden birinin altında durdu. Ön taraflardan bir ışık göründü, ama ne ses ne de bir kıpırtı vardı; bir süre çevresini dinleyerek durdu; gözleri kapana kıstırılmış bir hayvanın gözleri gibi kaçamak ve sürekli bakışlarla dört bir yanını tarıyordu.

Bıçağıyla pencerenin tahta bölmesini kolayca açtı ve camı kaldırıp içerisini dinledi. Sonra hızla odaya atlayarak çömeldi. Kalbinin gümbürdeyerek atması dışında yine hiçbir ses yoktu. Ev kuşku götürmez bir biçimde süresiz bir terkedilmişliği yansıtıyordu. Mendilini çıkarıp ağzını sildi.

Işık öteki odadaydı, adam ilerledi. Merdivenler bu odanın sonundaydı; odayı hızla ve sessizce koşarak geçti, merdivenlerden yukarının karanlığına daldı; el yordamıyla önce bir duvara, sonra da bir kapı-

ya dokunana kadar, öne doğru ilerledi. Tokmak parmakları arasında döndü.

Doğru odaya girmişti; bunu bir anda anladı. Sahibinin varlığı onu birdenbire sardı ve bir süre kalbi tıkanacakmış gibi güm güm çarptı; öfke, istek ve umutsuzlukla titredi. Kendini toparladı; çabuk davranmalıydı; el yordamıyla yatağı bularak yüzünü yastığa bastırdı ve başı yastıkların arasına gömülmüş, boğazlanan hayvanlarınkine benzer iniltiler çıkararak kıvrandı. Buradan çıkmalıydı; kalkıp yine el yordamıyla odanın içinde yürüdü. Olan az ışık da şimdi arkasında kalmıştı ve kapıyı bulacağı yerde, çekmeceli bir dolaba çarptı; orada, elleriyle dolabın biçimini öğrenerek bir an durdu. Sonra çekmecelerden birini açtı ve beceriksizce karıştırdı. Çekmece, hafif bir kokunun sinmiş olduğu giysilerin yumuşaklığıyla doluydu, ancak elleriyle birini ötekinden ayıramıyordu.

Cebinden bir kibrit çıkararak avucunu siper edip yaktı ve onun ışığında yumuşak giysilerden birini seçti; tam kibrit sönerken çekmecenin köşesindeki mektupları gördü. Onları hemen tanıdı; sönen kibriti yere atarak mektup paketini çekmeceden aldı ve cebine koydu; yeni yazmış olduğu mektubuysa çekmeceye bıraktı; bir süre, duyduğu bir ses başını kaldırıp çevresini dinlemesine neden olana dek giysiyi yüzüne sürerek öylece durdu. Bahçeye bir araba girmek üzereydi ve pencereye koşarken, tam altından geçen arabanın ışıkları açık garajı aydınlattı ve adam korku içinde pencerenin dibine çömeldi. Sonra kapıya koştu, soluk soluğa ve kararsızlıkla çömelerek orada yeniden durdu.

Geriye pencereye koştu. Garaj karanlıktı, gecenin içinden iki kişi eve doğru geliyordu, onlar geçene dek yine pencerenin dibinde çömelmiş bekledi. Sonra bir an elleriyle pencerenin eşiğine tutunarak boşluğa sarktı ve gözlerini yumarak atladı.

Sık otlara çarptı ve yavaş yavaş yuvarlanarak boylu boyunca uzandı; çevresini kötü bir toprak kokusu ve boğucu bir toz bulutu kaplamıştı. Pek derinliği olmayan bir çiçek yatağına düşmüştü; hemen oradan çıkarak ayakta durmaya çalıştı, ama sendeledi ve midesi bulandı. Diziydi; acıyla büzülmüş dudaklarıyla yerde yattı, pantolonu yapışmış, bacağı yavaşça ve ılık ılık ıslanıyordu; elindeki giysiyi sımsıkı tutarak çılgın ve irileşmiş gözlerle karanlık göğe bakıyordu. Evden sesler geldi, tam üstündeki pencerede bir ışık yandı; sürünerek döndü ve topallayarak, ama hızla, bahçeyi geçti, garajın yanındaki sedir ağaçlarının gölgesine daldı ve orada yatarak, bir adamın eğilip başını dışarı uzattığı pencereyi izledi, kenetlenmiş parmakları arasından kanı akarken hafif hafif inildedi. Yine kendini ileri çekerek kanayan bacağını duvara kaldırdı, dar geçide atlayıp sırığı indirdi. Dokuz on metre ötede durarak yırtılmış pantolonunu sıyırıp bacağındaki uzun ve derin yarayı sarmaya çalıştı. Ama mendili bir anda ıslandı ve kan yine bacağından aşağı, ayakkabısına durmadan aktı, aktı.

Bankanın arka odasına girince, pantolonunu sıvayıp mendili çözdü ve yarayı muslukta yıkadı. Kanama sürüyordu; kendi kanının görüntüsü midesini bulandırdı ve duvara doğru sendeledi. Gömleğini çıkararak, sarabileceği kadar sıkı bacağına sardı. Hâlâ midesi bulanıyordu ve musluktaki ılık sudan uzun uzun içti. Tuzlu su bir anda içini kabarttı ve ter içinde lavabonun kenarına tutunarak bulantısının geçmesini bekledi. Bacağı uyuşmuş ve ölü gibiydi; yorgundu, yatmak için büyük bir istek duydu, ama bunu göze alamadı.

Vezne bölümüne girdi; sol topuğundan yere sızan kan, arkasında küçük kırmızı benekler bırakıyordu. Kemerli kapı sessizce açıldı; ışığı yakmadan kasanın anahtarını bularak açtı. Yalnızca kâğıt pa-

raları, ama ne bulduysa hepsini aldı. Sonra kapıyı kapayıp kilitledi. Lavaboya döndü ve bir havlu ıslatarak muşambadaki kan izlerini sildi. Sonra arka kapıdan çıktı ve kapı mandalını arkasından kilitlenecek biçimde bıraktı. Hükümet İlçe Binasının saati gece yarısını çalıyordu.

İki Zenci dükkânının arasındaki dar bir sokakta, eski bir Ford'un içinde bir Zenci oturuyordu. Ona bir banknot uzattı; Zenci arabayı işleterek yanına gelip yırtık pantolonunun altındaki kanlı sargıya sorgulayan gözlerle baktı. «Ne oldu bayım, yaralandın mı?»

Kısaca, «Bir tele takıldım,» dedi. «Yeterince benzinin var, değil mi?» Zenci evet dedi ve arabayı sürdü. Alanı geçerken, polis müdürü Buck'ın hâlâ postanenin ışığı altında durduğunu gördü ve Snopes sessiz, buruk bir alayla ona sövüp saydı. Arabayı sürerek başka bir sokağa saptı ve gözden kayboldu, birazdan arabanın sesi de karanlıkta dağıldı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ekimin güneşli bir pazar ikindisiydi. Narcissa ve Bayard yemekten hemen sonra arabayla dolaşmaya çıkmışlar, Bayan Jenny'yle yaşlı Bayard da verandanın güneşli ucunda oturmuşlardı. Tam bu sırada, Simon'un önünde bulunduğu kilise kurulu, arkadan, evin köşesinden, ağır bir yürüyüşle geldi. Kurul, çeşitli pazar giysileri içindeki altı Zenciden oluşmuştu. Başkanları, redingot bir ceket giymiş ve arkadan iliklenen bir yaka takmış olan, iriyarı, kalın enseli bir Zenciydi; tumturaklı bir havası, iri, dirençli gözleri vardı.

Simon, «İşte buradalar Albayım,» dedi ve merdivenlerden duraksamadan çıkıp döndü; hangi yanda olduğunu kimsede kuşkuya yervermeyecek biçimde belirterek durdu. Kurul da durdu, sonra ağırbaşlı ve alımlı bir saygınlıkla, koyun sürüsü gibi birbirlerine sokularak aynı noktanın çevresinde döndüler.

Bayan Jenny, «Ne oluyor?» dedi. «Bird Amca, sen misin?»

«Evet, Bayan Jenny.» Kuruldan biri grileşmiş kısa ve kıvırcık saçlarını ortaya çıkararak başını eğip selâm verdi. «Nasılsınız?» Ötekiler ayaklarını sürüyerek yürüdüler ve birer birer şapkalarını çıkardılar. Başkanları şapkasını göğsünün üzerinde, fotoğrafı çekilen bir Senatörünki gibi tutuyordu.

Yaşlı Bayard, «Hey, Simon,» diye sordu, «ne oluyor? Bu karaderilileri neden buraya getirdin?»

Simon, «Paralarını almaya geldiler,» diye açıkladı.

«Ne?»

Bayan Jenny ilgiyle yineledi; «Para mı? Ne parası, Simon?»

Simon, «Onlara söz verdiğiniz parayı almaya geldiler,» diye bağırdı.

Yaşlı Bayard, «Sana o parayı ödemeyeceğimi söylemiştim,» dedi. Sonra kurula dönerek, «Simon size ödeyeceğimi mi söyledi?» diye sordu.

Bayan Jenny, «Ne parası?» diye yeniden sordu. «Simon, sen neden söz ediyorsun?» Kurulun başkanı konuşmaya hazırlanıyordu, ama Simon ondan önce davrandı.

«Ama Albayım, siz bana kendiniz o kara derililere parayı ödeyeceğinizi söylememi buyurmuştunuz.»

Yaşlı Bayard öfkeyle, «Ben öyle bir şey söylemedim,» diye yanıtladı. «Ben, isterlerse seni hapse atsınlar dedim. Benim dediğim bu.»

«Ama Albayım! Öyle açık belirtmiştiniz ki. Unutmuş olmalısınız. Bayan Jenny sizin öyle söylediğinize tanık—»

Bayan Jenny, «Yok canım,» diye Simon'un sözünü kesti. «Konuyu ilk kez duyuyorum. Kimin parası bu, Simon?»

Simon ona dokunaklı ve gocunmuş bir bakış fırlattı. «Bana onlara parayı ödeyeceğini söyledi.»

Yaşlı Bayard, «Allah kahretsin öyle bir söz verdimse,» diye bağırdı. «Bir tek kahrolası kuruşunu bile ödemem dedim. Ve beni rahatsız ederlerse, senin derini diri diri yüzeceğimi söyledim. Benim dediklerim bunlardı, efendi!»

Simon yatıştırıcı bir sesle, «Sizi rahatsız etmelerine izin vermeyeceğim ki,» diye yanıtladı. «İşte şimdi de buna çalışıyorum. Siz onlara parayı veriverin, sonra biz işi aramızda çözümleriz.»

«Allah kahretsin o parayı verirsem; eğer ekmeğini hak etmeyen tembel bir kara derilinin—»

Simon sabırla, «Ama birinin onlara parayı öde-

mesi gerek,» diye belirtti. «Doğru değil mi, Bayan Jenny?»

Bayan Jenny, «Doğru,» diye başını salladı. «Ama o kişi ben değilim.»

«Bakın efendim, onlara birinin bu parayı ödemesi gerektiği tartışılmaz. Biri onları yatıştırmazsa, beni hapse atarlar. Atları besleyip onlara bakacak, evi temizleyecek, sofrayı kurup kaldıracak biri olmazsa, o zaman siz ne yaparsınız? Yoksa aslında, o taş yerlerin sayrılığımı depreştireceğini bilsem de, hapse girmekten korktuğumdan değil.» Ve sabır, özveri, Peygamber ilkeleriyle ilgili uzun ve etkileyici bir söylev verdi. Yaşlı Bayard, ayağını yere vurdu.

«Ne kadar?»

Başkan, redingotu içinde kabardı, «Mo' Kardeş,» dedi, «eski Papaz yardımcısı Strother tarafından kilise kurulunun veznedarı olarak ikinci Baptist kilisesine ödenecek toplam miktarı okur musun?»

Moore Kardeş, topluluğun arkasında küçük bir kımıldanışa neden oldu; rahibin görkemli bir biçimde yol açarak dikkati üzerinde toplamak istediği bu adam, ağırbaşlı, iç karartıcı ve kendine büyük gelen giysisi içinde, elleri kıpır kıpır, isteksiz, ufak tefek, kapkara bir Zenciydi; şapkasını çıkarıp ayaklarının dibine yere koydu ve ceketinin sağ cebinden sırasıyla, beyaz benekli kocaman bir kırmızı mendil, bir çekecek, bir tutam tütün çıkardı ve bunları boş eline alarak, çalışkan yüzünü kaplayan hafif bir korku içinde, yine cebini deşmeye başladı. Sonra bu eşyaları geriye cebine soktu; bu kez sol cebinden bir çakı, makara üzerine sarılmış bir boy lekeli sicim, kısa bir bantla tutturulmuş olan paslı ve işlemez görünen bir toka ve son olarak da sayfalarının köşeleri kıvrılmış, içine yağ sinmiş bir defter çıkardı. Öteki şeyleri ve yere düşürüp aldığı tokayı gerisin geriye cebine doldurdu; sonra rahiple kısa, fısıltılı bir konuşmaya giriştiler. Zenci defteri açtı; rahip omuzu-

nun üzerinden eğilip de gerekli sayfayı bularak üstüne parmağını bastırana dek, sayfaları beceriksizce çevirdi.

Yaşlı Bayard sabırsızca, «Ne kadar sayın peder?» diye sordu.

Rahip tekdüze bir sesle, «Mo' Kardeş miktarı şimdi okuyacak,» dedi. Moore kardeş, dalgın bakışıyla ve neredeyse hiç duyulmayan sesiyle bir şeyler mırıldandı.

Yaşlı Bayard elini kulağının arkasına götürerek, «Ne?» diye sordu.

Simon rahibe dönerek, «Sesini yükseltmesini söylesene,» dedi. «Kimse ne dediğini duyamıyor.»

Rahip, «Yüksek sesle oku,» diye biraz sabırsızca bağırdı.

Sonunda Moore Kardeş, «Altmış yedi dolar, kırk sent,» diye bildirdi. Yaşlı Bayard iskemlesini gürültüyle arkaya doğru itti ve Simon'un onu örtülü bir kaygıyla izlediği uzun bir süre boyunca sövüp saydı. Sonra kalktı ve ağır adımlarla verandaya, oradan da içeriye, hâlâ söverek yürüdü. Simon rahat bir soluk aldı; kurul yine koyun sürüsü gibi aynı noktanın çevresinde dolandı, bu arada Moore Kardeş çevik bir devinimle arkalara kaçtı. Ancak rahip, yazgısına boyun eğmiş etkin bir derinliği yansıtan duruşunu korudu.

Bayan Jenny ilgiyle, «O paraya ne oldu Simon?» diye sordu. «Sendeydi, değil mi?»

Simon, «Öyle diyorlar,» diye yanıtladı.

«Ne yaptın parayı?»

Simon, «Paraya bir şey olmadı,» diye Bayan Jenny'ye güvence verdi. «İşletmeye koydum diyebilirim.»

Bayan Jenny alaylı bir sesle, «Ah, hiç kuşkum yok,» diye başını salladı. «Senin elinde bir an bile kalmadığına yemin ederim. Paralarını güvenip sana

vermekle, daha baştan soyulmayı hak etmişler. İşletmeye kime verdin?» dedi.

Simon hafif bir sesle, «Ah!» Biz Albayla bu konuyu çoktan çözümledik,» dedi. Holde yine yaşlı Bayard'ın ağır adımları duyuldu ve sonunda elinde bir çek sallayarak ortaya çıktı.

«İşte,» diye seslendi, rahip parmaklığa yaklaşarak çeki aldı, katlayıp cebine koydu. «Sizler yine ona paranızı verecek kadar budalalık ederseniz, bir daha benden istemeye gelmeyin, anlaşıldı mı?» Bir süre ateş püsküren gözleriyle kurula baktı, sonra da Simon'a, «Hele sen bundan sonra para çalıp da ödemem için bana gelirsen, seni kendi ellerimle tutuklar, hapse attırırım. Hadi çıkar şu kara derilileri buradan.»

Kurul kımıldanmıştı, ancak rahip buyurgan bir el işaretiyle onları durdurdu. Yine Simon'a döndü, «Papaz yardımcısı Strother,» dedi, «ilk Baptist kilisesinin görevli rahibi, önerilen ikinci Baptist kilisesinin de atanmış rahibi ve bu kurulun başkanı olarak, seni daha önce o kilisedeki papaz yardımcısı görevinle yeniden kutsuyorum. Amin. Albay Sartoris, ham'fendi, iyi günler.» Sonra döndü ve kurulu oradan çıkardı.

Simon, «Tanrıya şükürler olsun, bu işi bitirdik,» dedi ve keyifli mırıltılarla gelip en üst basamağa çömeldi.

Yaşlı Bayard, «Söylediğimi unutma,» diye onu uyardı. «Bir kez daha, şimdi—»

Ancak Simon kilise kurulunun gittiği yöne boynunu turnakuşu gibi uzatmıştı. «Hay Allah,» dedi, «acaba şimdi ne istiyorlar?» Çünkü bu arada kurul geri dönmüş, evin köşesinden çekingen bir biçimde onları gözetliyordu.

Yaşlı Bayard, «Ee?» diye sordu. «Şimdi ne oldu?»

Moore Kardeşi yine öne sürmeye çalıştılar, ama bu kez beceremediler. Sonunda rahip konuştu:

«Beyaz adamlar,» dedi. «Kırk senti unutmuşsunuz.»

«Ne?»

Simon bağırdı: «Kırk senti yazmamışsınız, diyor.» Yaşlı Bayard köpürdü; Bayan Jenny ellerini kulaklarına götürdü ve kuruldakiler, yaşlı Bayard öfkenin görkemli tepelerine yükselip sonunda tüm şiddetini Simon'a çevirirken, korkuyla karışık bir hayranlık içinde gözlerini yuvarladılar.

Yaşlı Bayard, «Onlara kırk sentlerini ver ve buradan çıkar,» diye bağırdı. «Bir kez daha buraya gelmelerine izin verirsen, sürünüzü birden kamçılarım.»

«Hay aksi şeytan, Albayım, kırk sentim yok ki; siz de bunu biliyorsunuz. Almayıverseler olmaz mı? Nasıl olsa esas parayı aldılar.»

Bayan Jenny, «Senin kırk sentin var Simon,» diyerek söze karıştı. «Sana dün akşam o ayakkabıları aldıktan sonra yarım doların kaldı.» Simon ona acı ve şaşkınlık içinde baktı.

Yaşlı Bayard, «Ver şunu onlara,» diye emretti. Simon yavaş yavaş elini cebine soktu ve yarım doları çıkarıp avucunda çevirdi.

«Bu paraya gereksinimim olabilir, Albayım,» diye direndi. «Bunu bana bırakabilirler, sanırım.»

Yaşlı Bayard, «Ver şu parayı!» diye gürledi. «Sanırım kırk sentini olsun ödeyebilirsin.» Simon isteksizce kalktı, rahip ona yaklaştı.

Simon, «Paramın üstü nerede?» diye sordu ve iki madenî beş sentlik avucuna bırakılana dek, parayı elinden çıkarmadı. Sonra kurul ayrıldı.

Yaşh Bayard, «Şimdi,» dedi, «o parayla ne yaptığını öğrenmek istiyorum.»

Simon hemen, «Bakın efendim,» diye başladı, «şöyle oldu. Ben o parayı bir yere yatırdım.» Bayan Jenyy kalktı.

«Aman Tanrım, yeni baştan mı?» dedi ve onla-

rın yanından ayrıldı. Odasında, güneşli bir pencere kenarında otururken, yaşlı Bayard'ın fırtınalı öfkesiyle Simon'un ılımlı ve görünüşte haklı, kaçamak yanıtlarının, uykulu pazar havasında yükselip alçaldığını hâlâ duyabiliyordu.

Tek bir gül vardı, geriye kalmış tek bir gül. Yaz sonunun hüzünlü ve cansız günleri boyunca açmayı sürdürmüştü. Hurmaların, tırtılların kıvrımlar oluşturdukları dalları arasından ufacık güneşlerini çoktan sallandırmış olmalarına ve sakızağacı, akçaağaç ve cevizlerin altın ve kırmızıya boyanmış iki hafta sergilemiş olmalarına karşın, yaşlı çekirgelerin somurtkan seksenlik yaşlılar gibi tembelce çömelmiş oldukları otlar günde iki kez çiyle incecik çizilirken, sasafra kokan güneşli öğle üstlerinde, gül hâlâ açmakta direniyordu. Şimdi, gökte kalmış son yıldızın giderek solgunlaşan garipliğince, biraz geçkin, biraz da yürekli bir dağınıklık içindeydi. Bugünlerde Bayan Jenny sırtına bir kazak geçirip öyle çalışıyor, el küreği, toprak bulaşmış eldivenleri arasından parıltılar saçıyordu.

«Tanıdığım bazı kadınlara benziyor,» dedi. «Durumu incelikle kabul edip büyükanne olmasını bilmiyor.»

Koyu yün giysisi içindeki Narcissa, «Bırakın yazı bitirsin,» diye direndi. Onun da elinde bir el küreği vardı ve Bayan Jenny'nin öfkeli ve canlı sabırsızlığının yanıbaşında erinçle, pek bir şey yapmadan, ufak tefek şeylerle oyalanıyordu. Hiçbir şey yapmamaktan, hattâ Isom'dan bile kötü, çünkü, «Bırakın yazı bitirsin,» diyen tarafa sessiz bağlılığını hemen gösteren Isom'u da etkilemiş oluyordu.

Bayan Jenny, «Bazı insanlar yazın ne zaman bittiğini bilmezler,» diye yanıtladı. «Pastırma yazı, bunakça gençliği sürdürmeye bir neden olamaz.»

«Bunaklıkla ilgisi yok.»

«Eh, peki. Bir gün görürsün.»

«Ah, bir gün. Daha büyükanne olmaya hazır değilim.»

«Şimdilik oldukça iyi görünüyorsun.» Bayan Jenny el küreğiyle bir lâle soğanını dikkatle ve bilgece eşeledi, kökünden topaklaşmış toprağı ayırdı. «Son zamanlarda Bayard adını çok kullandık,» diye konuşmasını sürdürdü. «En iyisi bu kez ona John adını verelim.»

«Öyle mi?»

Bayan Jenny, «Evet,» dedi. «Adını John koyalım. Isom, buraya baksana!»

Sartoris'lerin, vâdinin ilerisindeki başka ekicilerin ve tepeler arasındaki eğimli tarlalarda çalışıp ekime ortak olan daha küçük ekicilerin pamuğunu işleyen çırçır bir aydır durmadan çalışıyordu. Sartoris toprağı parça parça ekilirdi. Kiracı çiftçilerin çoğu pamuklarını, daha sonra da gecikmiş mısırı toplamışlardı; Bayard ve Narcissa ilerlemiş ikindi saatlerinde, toprağı kaplayan pastırma yazı ve esintisiz havada odun dumanı keskinliğindeki çok eski bir hüznün arasından arabayla geçip Zencilerin şekerkamışlarını getirip birlikte, ortaklaşa kullanacakları kışlık pekmezi hazırladıkları, ormanın kenarında bulunan pınarın yanına giderlerdi. Yaşlı Zencilerden biri, orada oturanların başkanı gibiydi; değirmenin ve onu işleten gücü oluşturan katırın sahibiydi. Öğütmeyi o yapıyor ve her ondalık için bitki özünün pişirilmesini denetliyordu. Narcissa ve Bayard geldikleri zaman, katır, tekdüze ve sabırlı döngüsünde ağır ağır ve zorla yürüyor olurdu. Yaşlı adamın torunlarından biri şekerkamışını değirmene atarken, kurumuş bitki özü içinde ayakları durmadan çalışırdı.

Katır, bir geyiğinkini andıran incecik ayaklarını, şekerkamışı özüne bastırırken, ıslık gibi bir ses çıka-

rarak dönüp dururdu; boynu, tasmanın içinde, lastik borunun bir bölümü gibi aşağı yukarı kımıldayan bir oynaklıktaydı, böğürlerinde sürtüşmeden oluşan yara izleri vardı; düşük, cansız kulakları ve solgun gözkapakları ardında ağulu bir uyuklama içinde, yarı kapalı gözleriyle belki de kendi deviniminin tekdüzeliği nedeniyle uyuyor gibiydi. Pamuk tarlalarının bir Homer'i olup, katırın ve Güney'deki yerinin bir destanını yazmalı. Başka her şeyin kararsızlıkla duraksaması ve koşulların umutsuz bir körü körüne özveriyi beraberinde getirmesi karşısında, herhangi bir varlıktan çok daha fazla, toprağa kararlı bir bağlılıkta kalan o olmuştur; insanların yüreklerini parçalayan durumlara, günü gününe çalışmanın acımasızlığı ve sabrı içinde kapalı kalmıştı. Başı eğilmiş Güneyi, savaş sonrası kalkınmanın demir ökçesinden kurtarmış ve ona yeniden, alçakgönüllülük yoluyla onuru, altedilen zorluklar yoluyla da yürekliliği öğretmişti. Umutsuz eşitsizlikler karşısında, salt öç alabilme yeteneğini içeren sabrıyla, hemen hemen olanaksız olanı gerçekleştirmişti. Ne baba, ne anne, ne de çoluk çocukla ilgisi vardır. Kinci ve sabırlıdır (sizi bir kerecik tekıneleyebilme ayrıcalığı için, buyruğunuzda istek ve sabırla on yıl çalışacağı bilinen bir gerçektir); bir başına ama gururşuz, kendine yeterli ama caka satmayan bir hayvandır; sesi kendinle alay etmesini yansıtır gibidir. Toplumdan atılmış bir parya; ne dostu, ne eşi, ne sevgilisi, ne de kadını vardır; tek başına yaşar ve geçmişten hiçbir iz taşımaz. Ne adına bir anıt, ne de sığınacağı bir çöl mağarası vardır; ne kışkırtmalarla saldırıya geçer, ne düşlerle dövünür, ne de ingelemlerle yatışır; inanç, umut ve iyilikseverliğe onun dünyasında yer yoktur. Güvensiz ve sevgisiz, altı gün boyunca nefret ettiği tek canlı için, ödül beklemeden, hor gördüğü başka bir canlıya zincirlerle bağlı olarak çalışır; yedinci günü de kendi akranları tarafından tekmelenerek ya da on-

ları tekmeleyerek geçirir. Güdüleri ve ansal yetenekleri ona en yakın olan, bağlı çalıştığı zenci tarafından bile yanlış anlaşılan bu hayvan, kendine yabancı çevrelerde, yabancı işleri başarır; yalnızca bir yaşam süresi için ekmek bulmakla kalmaz, bunu tüm bir davranış biçimi olarak gerçekleştirir. Sabırlı ve yumuşakbaşlı, ruhunun yanısıra kalıtı da, bir tutkal fabrikasında erimiştir; çirkin, yorulmak bilmez ve huysuz, ne us, ne övgü, ne de ödül umutları onu etkiler; tekdüze görevlerini alçakgönüllülükle ve yakınmadan yerine getirir; ödülüyse dayaktır. Yaşarken alaylarla karşı karşıya, kendisi için kimsenin ağlamadığı, türkülerin söylenmediği bir dünyada onursuzca sürüklenir. Biçimsiz suçlamalarla sızlayan kemiklerini, paslanmış teneke kutuları, kırılmış çanak çömlek ve eskimiş araba lastikleri arasında, terkedilmiş tepelerde ağırtır ve teni beklenmedik bir anda, şahinlerin kursaklarında mavi göğe yükselir.

Bayard ve Narcissa bu yöreye yaklaştıklarını, rüzgâr onlara doğru esmediği sürece, ilk olarak değirmenin inilti ve gıcırtısından anlarlardı; sonra burunlarına, mayalanmanın ve kaynamakta olan şekerkamışı özünün keskin ve gizli bir coşkuyla dolu kokusu gelirdi. Bayard bu kokuyu severdi; arabayı oraya doğru sürüp bir süre, şekerkamışını değirmene atarken, gözlerini gizlice onlardan yana çeviren çocuğu, sabırlı katırı ve ateşte ağır ağır kaynayan kaba doğru eğilmiş yaşlı adamı izleyerek dururlardı. Bazan Bayard arabadan iner ve gidip onunla konuşurdu; Narcissa'yı güzün olgun kokuları, zengin ve belli belirsiz hüznüyle başbaşa, bakışları Bayard ve yaşlı Zenci üzerinde dalmış gitmiş olarak bırakırdı. Narcissa, biri zayıf, uzun boylu ve savunmasız gençliği içinde, öteki zamanla eğilmiş bu iki kişiye bakarken, ruhundan durgun ve düzenli dalgalar halinde bir şeyler akar, Bayard bilincinde olmadan onu sarardı.

Daha sonra Bayard dönüp onun yanında otururdu; Narcissa da Bayard'ın ayrımında olmayacağı biçimde hafifçe onun kaba giysilerine dokunurdu; sonra belirsizleşen, inişli çıkışlı yoldan, kendilerini sergileyen ağaçlıklar arasından geri dönerlerdi ve biraz sonra da meşe ve akasya ağaçlarının arasındaki yalın, kocaman ve durağan beyaz ev ortaya çıkar, güz başlarındaki dolunayın turuncu çemberi, sonsuz tepelerin üzerinden olgun bir peynir kalıbı gibi yükselirdi.

Bazan hava karardıktan sonra oraya yeniden giderlerdi. O zaman değirmen susmuş, zencilerin yaktığı ateşle aydınlanmış uzun kolu kıpırtısız olurdu. Katır, ahırda kıtır kıtır yemini yiyor, ayağını yere vuruyor, boş yemliğini burnuyla eşeliyor, ya da yarın için kaygılanmadan, ayakta uyuyor olurdu. Ateşin ışığında kıpırdayan birçok gölge görünürdü. Şimdi Zenciler bir araya toplanmıştı; yaşlı adam ve kadınlar çatırdayan şekerkamışı yastıkları üzerinde, aralarından birinin toplanmış bitki saplarıyla yaktığı ve girdap gibi dönerken tütsülü bir koku saçan ateşin çevresinde oturuyorlardı. Ateşin tütsülü öfkesi, üzerindeki büyük dalları yalıyor, parıldayan sarı sıcak yaprakları altına dönüştürüyordu; genç kızlar, erkekler ve çocuklar ateşin çevresinde hayvanlar gibi çömelmiş, dingin bakışlarını alevlere dikmişlerdi. Bazan hüzünlü ince seslerle tok, kalın seslerin titreşerek birbirine karıştığı, sözcükleri olmayan bir ezgi mırıldanıyorlardı; çok eskilerden gelen, üzünç dolu bir kuşkuyu da beraberinde getiren ezgi, alevlere eğilmiş, ağırbaşlı, koyu renkteki yüzlerinde ve kıpırtısız dudaklarında biçimleniyordu.

Ancak beyazlar gelince ezgi kesiliyordu ve üzerinde yavaş yavaş kaynayan kararmış kabın bulunduğu ateşin çevresinde ya oturuyorlar ya da yatıyorlar, hüzünlü bir neşeyle dolu, kırık, mırıltılı seslerle konuşuyorlardı; kuru hışırtılarla dolu şekerka-

mışı sapları arasındaki karanlık düzlüklerdense genç kız ve erkeklerin fısıltıları ve gülüşleri duyuluyordu.

Her zaman biri, bazan da ikisi, yaşlı Bayard ve Bayan Jenny'nin oturdukları çalışma odasına uğrarlardı. Artık şömineyi yakıyorlardı. Bayan Jenny korkulu haberlerle dolu günlük gazetesiyle, yaşlı Bayard da terlikli ayaklarını şöminenin kenarına dayamış, başının üstünde purosunun oluşturduğu dumandan bir çelenk ve koltuğunun dibinde, kesik kesik düşler gören av köpeğiyle birlikte, bu ateşin parıltısında oturuyorlardı. Koltuğun dibindeki yaşlı av köpeği, onurlu ve çok eskide kalmış günlerini belki de yeniden yaşıyordu, ya da daha gerilere, dünyanın onun kanını çıldırtan kokularla dolu olduğu ve gururun, ona kendine ket vurmayı öğretmediği, gençlik yıllarının zayıf, beceriksiz günlerine gidiyordu. Narcissa ve Bayard iki yaşlının arasında otururdu. Narcissa da ateşe bakarak, dingin ve huzurlu düşlere dalar, genç Bayard'sa, dizginlenmiş, içe dönük durgunluğu içinde sigaralarını tüttürürdü.

Sonunda yaşlı Bayard purosunu ateşe fırlatıp ayaklarını yere indirir, köpek de uyanıp başını kaldırır ve öylesine düşünceli bir biçimde gözlerini kırpıştırıp esnerdi ki, ona bakan Narcissa da esnemeden duramazdı.

«Ee, Jenny?»

Bayan Jenny gazeteyi bırakıp kalkardı. Narcissa, «Ben,» derdi, «ben getireyim.» Ancak Bayan Jenny onu hiç içeriye göndermezdi; kendi gider ve biraz sonra elinde bir tepsi ve üç bardakla döner, yaşlı Bayard da yazı masasını açarak gümüş tapalı sürahiyi çıkarır, dinsel bir törenin ağırbaşlılığı içinde üç bardak içkiyi hazırlardı.

Bir keresinde Bayard, hâkileriyle çizmelerini çekip *opossum*[1] avına katılması için Narcissa'yı kandır-

1. **Opossum**: Keselisıçangillerden Amerika'ya özgü bir memeli.

dı. Elinde bir çizgili fener, omuzunda bir av borusu asılı olan Caspey, bir baltayla bir çuval ve yerinde duramayan dört gölge gibi av köpeğiyle Isom, onları bahçe kapısında bekledi. Her gün Bayard'ın bir bıldırcın sürüsünü ağaçlıklara doğru tekmeleyip kaçırdığı kümelenmiş mısır demetlerinin arasından geçerek ilerlediler.

Bayard, «Bu akşam nereden başlayacağız, Caspey?» diye sordu.

«Henry Amcaların oradan. Pamuk deposunun arkasındaki asmalarda bir tane var. Blue dün akşam hayvanı ağaca kıstırdı.»

Narcissa, «Bu gece orada olacağını nasıl bilebiliyorsun, Caspey?» diye sordu.

Caspey güvenle, «Geri gelecek,» diye yanıtladı. «Şimdi tam orada, kısılmış gözleriyle bu feneri izliyor, köpekler bizimle mi diye dinliyordur.»

Bir çitten atladılar, Caspey eğilip feneri yere koydu. Köpekler, Caspey onları çözerken, bacaklarının çevresinde havayı koklayarak ve birbirlerine boğuk hırlamalarla bağırarak, kargaşa içinde çekişip dönüyorlardı. «Hey, Ruby! Dur bakayım orada. Seni kap yalayıcı seni! Dur!» Köpeklerin gözleri akıp giden kısa ışıltılarla parıldıyor, sızlanıp mırıldanmaları dalgalar halinde yayılıyordu; sonra hızla ve sessizce karanlığa daldılar. Caspey, «Onlara biraz zaman tanıyın,» dedi; «hayvanın hâlâ orada olup olmadığına baksınlar.» Önlerindeki karanlıktan bir köpek üç kez yüksek sesle havladı. Caspey, «Bu, o küçük köpek,» dedi. «Yalnızca gösteriş yapıyor. Bir koku aldığından değil.» Tepelerinde yıldızlar puslu bir göğün içinde belli belirsiz kırpışıyordu; hava henüz soğumamış, toprak sıcaklığını kaybetmemişti. Tek boyutlu bir dünyada, fener ışığının durağan parıltısının vahasında, hafif bir ışıkla dolu, üstü eski püskü yıldızların oluşturduğu, kenarları olmayan bir gölgelikle örtülü, yarı karanlık bir sarnıçtaymışçasına durdular. Fener ya-

nıyor ve sıcaklığından sanki hafif bir koku yayılıyordu. Caspey onu kaldırıp fitili kıstı, sonra yine ayaklarının dibine bıraktı. Bu sırada, karanlığın içinden, yankılar uyandıran, alçak ve ağırbaşlı bir ses geldi.

Isom, «Orada,» dedi.

Caspey feneri eline alarak, «Ruby bu,» dedi. «Hayvanı yakaladı.» Genç köpek yeniden yoğun bir isteriyle havladı. Sonra o tek çığlık çınladı. Narcissa, Bayard'ın koluna girdi. Caspey ona, «Daha saldırıp ağacı sarmadılar,» dedi. «Hadi köpek, yakala onu.» Genç köpek havlamasını kesmişti, ancak öteki köpek gene aralıklarla uzun uzun çınlayan havlamasını sürdürüyordu; onu izlediler. «Hadi yavrum gayret.»

Caspey'in yukarı aşağı sallanan fenerinin ışığı altında, kaybolmakta olan saban izlerinin arasında biraz tökezlediler, karanlık birdenbire, dört ayrı tonda kısa, düzenli bağırışlarla doluverdi. Isom, «Kıstırdılar onu,» dedi.

Caspey, «Evet,» diye başını salladı. «Gidelim. Sakın bırakma onu köpek!» Şimdi hızlı hızlı yürüyorlardı; Narcissa, Bayard'ın koluna sarılmıştı, uzun, sık otlar arasından başka bir çiti ve ağaçları geçtiler. Önlerindeki karanlıkta birdenbire parıldayıp sönen gözler gördüler, başka bir havlama fırtınası arasına yayılmış, gerilimli, sabırsız mırıltılar ve tökezleyen yarı aydınlık gölgeler halinde köpekler çevrelerini sardı. Caspey, «İşte, yukarıda, orada,» dedi. «Yaşlı Blue onu görüyor.

Isom, «Henry Amcanın köpeği de orada,» dedi.

Caspey homurdandı; «Burada olacağını biliyordum. Artık bir opossumla baş edemiyor, ama bir köpeğin, hayvanı ağaca tırmanmaya zorladığını bir duysun...» Feneri başına koyarak asmayla kaplanmış genç ağaca baktı; Bayard da cebinden bir el feneri çıkararak ışığını ağaca tuttu. Daha yaşlı olan öteki üç av köpeği ve Henry Amcanm pirelere yem yüzyıllık

köpeği, gerilim dolu bir çember halinde ağacın çevresini sarmışlar, kısa ve aralıklı, fırtınalı havlamalarla ya bağırıyor ya da mırıldanıyorlardı, ancak köpeklerden genç olanı hâlâ çılgın ve isterik nöbetlerle havlıyordu. Caspey, «Şunu tekmeleyip sustur,» dedi.

Isom, «Ginger, kapa çeneni,» diye bağırdı. Elindeki baltayı ve çuvalını bir kenara koyarak köpek yavrusunu yakaladı ve bacaklarının arasına kıstırdı. Caspey ve Bayard, sabırsız köpekleri arasında, yavaşça, ağacın çevresinde dolaşıyorlardı. Narcissa onları izledi.

Caspey, «Kahrolasıca asmalar şu yanda öyle sık ki...» dedi.

Bayard birdenbire, «İşte burada,» dedi. «Buldum onu.» Işığı doğrulttu, Caspey de onun arkasında kımıldamayıp omuzunun üzerinden baktı.

Narcissa, «Nerede?» diye sordu. «Onu görebiliyor musunuz?»

Caspey, «Evet,» diye başını salladı. «İşte orada. Ruby yalan söylemez. Orada diyorsa, oradadır.»

Narcissa, «Hayvan nerede, Bayard?» diye yeniden sordu. Bayard onu öne çekerek ışığı başının üzerine getirdi ve ağaca tuttu; o anda örülmüş asmalar arasından, bir kibritlik bile arası olmayan iki kırmızımsı ateş noktasının parıldadığını, sonra hayvan gözlerini kırpıştırdıkça, sönüp yine parıldadığını gördüler.

Caspey, «Kımıldıyor,» dedi. «Genç bir hayvan bu. Gidip ağacı sallayarak düşür onu, Isom.» Bayard ışığını hayvanın gözlerine tutuyordu, Caspey fenerini yere koyarak köpekleri bir araya, dizlerinin çevresine topladı. Isom ağaca tırmanıp sık asmalar arasında kayboldu, ama onun ilerleyişini, dalların sallanmasından ve hayvana yarı kandırma, yarı yakarış dolu sözcüklerle soluk soluğa seslenmesinden izleyebiliyorlardı.

Isom, «Hah,» diye homurdandı, «sana bir şey yap-

mayacağım. Seni tencereye atmaktan başka bir şeycik yapmayacağım. Dikkat et bayım, yanına geliyorum.» Ve bir sürü gürültü patırtı; sonra sesler kesildi; Isom'un dalları yavaşça kımıldattığını duyuyorlardı. Birdenbire, «İşte burada,» diye bağırdı. «Şimdi köpekleri tutun.»

Caspey, «Küçücük bir şey, değil mi?» diye sordu.

«Bilmiyorum. Yüzünden başka bir şey göremiyorum. Köpeklere dikkat edin.» Ağacın üst tarafı, şiddetli ve yoğun bir öfkeyle sarsılıyordu; Isom dalları sallarken giderek daha yüksek sesle bağırıyordu. «Heeey, işte düşüyor,» diye bağırdı; bir daldan ötekine tembel ve isteksiz bir şey yuvarlandı, durdu; köpekler güçlü bir gürültü kopardılar. Hayvan yeniden yuvarlandı ve Bayard'ın ışığı yere pat diye gümbürtüyle düşen ve ardından av köpeklerinin oluşturduğu girdap arasında kaybolan tortop bir şeyi aydınlattı.

Caspey ve Bayard, bağırarak köpeklerin arasından geçmeye çalıştılar ve sonunda onları hayvanın çevresinden çekmeyi başardılar. Narcissa el fenerinin ışığında onu gördü; hayvan yan yatmış, acılı bir kıvrım oluşturmuştu; gözleri kapalıydı, bebek eline benzer pembe elleri göğsünde kavuşmuştu; Narcissa kıpırtısız yatan şeye acıma ve hafif bir tiksintiyle baktı; bir iskeleti andıran tilkimsi sırıtışı, incecik, insanlarınkine benzer elleriyle tam bir ikilemi sergiliyordu; sıçanınkine benzer uzun bir kuyruğu vardı. Isom ağaçtan atladı, Caspey de tutmakta olduğu güçlü ve gürültücü üç köpeği yeğenine devrederek baltayı eline aldı ve Narcissa giderek artan bir ürküyle onu izlerken, baltayı hayvanın boynuna yatırdı, ayağını balta sapının kenarına koydu ve hayvanın kuyruğunu tuttu... Narcissa eliyle ağzını kapayarak dönüp kaçtı.

Ancak karanlığın duvarını geçip fazla uzağa gidemedi; orada ürpererek ve hafifçe midesi bulana-

rak durdu ve fenerin çevresinde dolanan adamları izledi. Sonra Caspey köpekleri götürdü; Henry Amcanın seksenlik köpeğine de, kanını donduracak ve şaşkınlık dolu iniltiler arasında evine kadar yollayacak, içten ve gürültülü bir tekme savurdu. Isom tortop olmuş çuvalı omuzuna attı; Bayard dönüp Narcissa'yı aradı. «Narcissa?»

«Buradayım,» diye yanıtladı. Bayard ona yaklaştı.

«Bu birincisi. Bu gece bir düzine yakalamalıyız.»

Narcissa, «Yoo, hayır,» diye ürperdi. «Hayır.» Bayard ona ilgiyle baktı; sonra el fenerini yüzüne çevirdi. Narcissa elini kaldırıp feneri itti.

«Neyin var? Yoksa şimdiden yoruldun mu?»

«Hayır,» diye konuşmasını sürdürdü. «Ben yalnızca... Hadi gel; öbürleri gidiyor.»

Caspey onları ağaçlıklara doğru götürdü. Şimdi yaprakların kuru hışırtısı ve ağaçların dibindeki çalılıkların çıtırtıları içinde yürüyorlardı. Fener ışığında ağaçlar dev boyutlar kazanıyor, üzerlerinde incelen dallar arasından, durgun ve karanlık gökte yıldızlar şavkıyordu. Köpekler daha önde gidiyor, olduklarından çok büyük görünen ağaç gövdeleri arasından, fenerin ışık birikintisinde parıldayan kumlarla dolu ve Caspey'in bacaklarının çok iri bir makası andıran gölgelerini yansıtan hendeklere kayarak ve fundalara takıla takıla ilerliyor, öbür kıyıya koşuyorlardı.

Caspey, «Derenin aşağı yanından uzaklaşsak iyi ederiz,» dedi. «Bir *rakun*'a[1] rastlayabilirler, işte o zaman da gün doğmadan eve dönmezler.» Yeniden açıklığa doğru yöneldi; ağaçların arasından çıktılar ve fenerin ince bir ışın halkası oluşturduğu, güneş ve

---

1. **Rakun**: Tilkiden büyücek, ayıya benzer ve kuyruğu alaca halkalı olup, ağaçta yaşayan bir Kuzey Amerika hayvanı.

toz kokusunu anımsatan bir ayakotu tarlasından geçtiler. «Haydi, köpekler.»

Yine ormana daldılar. Narcissa yorulmaya başlamıştı, ama Bayard bu olasılığa tümüyle ilgisiz, ilerliyordu; Narcissa sesini çıkarmadan onu izledi. Sonunda, biraz uzaklardan, o tek ve çınlayan haykırış duyuldu. Caspey durdu. «Ne tarafa gidecek bakalım,» dedi. Karanlıkta, yazın güzde eriyip kaybolmasındaki hüzün ve havanın soğukluğu içinde, kuruyan ağaçlar arasında durarak, sesi beklediler. Caspey yumuşak bir mırıltıyla, «Heey,» dedi. «Hadi git bul onu.»

Köpek yanıtladı, gene yavaşça yürümeye başladılar; arada bir durarak yine sesi dinliyorlardı. Av köpeği uzun uzun havladı; şimdi iki ses duyuluyordu ve bu sesler yolları üzerinde bir halka çiziyor gibiydi. Caspey, «Heeey,» diye bağırdı; sesi ağaçlar arasında yankılara dönüşerek dağılıp kayboluyordu. İlerlediler. Köpekler ilk çığlığın geldiği yerden yarın daire ötede yeniden havladılar. Caspey, «Onu geldiği yere geri götürüyor,» dedi. «En iyisi bir süre onları bekleyelim.» Feneri yere koydu ve yanına çömeldi, Isom da yükünü indirip, çömeldi ve Bayard bir ağaç gövdesinin yanma oturarak Narcissa'yı da yanına çekti. Köpekler, bu kez daha yakında, uzun uzun havladılar. Caspey, karanlığın içine, sese doğru baktı.

Isom, «Sanırım yakaladıkları bir rakun,» dedi.

«Olabilir. Tepelerde yaşayanlardan.»

«O bağırtının geldiği ağaca doğru gidiyor, değil mi?»

«Öyle anlaşılıyor.» Hiç kımıldamadan durup dinlediler. Caspey, «O zaman işimiz var demek,» dedi ve «Heey,» diye bağırdı. Topraktan güneşin ısısı çekildikçe havayı hafif bir serinlik sarmıştı. Narcissa, Bayard'a sokuldu. Bayard ceketinden bir paket sigarayı çıkararak Caspey'e bir tane verdi; kendisi de bir tane yaktı. Isom topukları üzerine çömelmişti, fener ışığında gözlerinin akı iyice belirginleşmişti

«Efendim, ne olur bana da bir tane verin,» dedi.

Caspey, «Sen sigara filan içemezsin evlât,» dedi. Ama Bayard ona da bir sigara verdi ve Isom, incecik beyaz bir boruyu anımsatan sigarayı çekingen bir biçimde kapkara elinde tutarak, kalçaları üzerine hafifçe çömeldi. Arkalarındaki yapraklar arasında, kaçarcasına koşan ve gerilimle dolu bir inilti duydular; genç köpek ışığa gelip tiz bir sesle bağırıp inledi; ürkek gözlerinde kısa süren pırıltılar görülüyordu; gelip Caspey'in bacakları arasına kaydı. Caspey elini köpeğin başına koyarak, «Ne istiyorsun?» dedi. «Seni orada bir şey mi korkuttu?» Köpek yavrusu hantal ve genç bedenini tapınıyormuşçasına öne eğdi ve inildeyerek burnunu Caspey'in eline sürttü. Caspey, «Oralarda bir ayıya rastlamış olmalı,» dedi. «Öteki köpekler yakalaman için sana yardım etmediler mi?»

Narcissa, «Zavallı yavrucak,» dedi. «Gerçekten korkmuş mu, Caspey? Gel buraya küçük.»

Caspey, «Öteki köpekler onu bırakıp gitmişler,» diye yanıtladı. Köpek yavrusu Caspey'in dizlerine utana sıkıla sarıldı; sonra tırmanıp yüzünü yaladı.

Caspey, «İn üstümden,» dedi ve yavruyu fırlatıverdi. Köpek, yaprakların arasına birdenbire, hantalca düşüverdi, sonra kalktı ve o anda av köpekleri yeniden uzun uzun havladılar; çıngırakları anımsatan sesleri karanlığın içinde yumuşak ve uyumluydu; köpek yavrusu hızla döndü ve havlayarak seslere doğru hızla koştu. Isom ve Caspey, köpeklerin uzun havlayışlarını dinlediler. Caspey, «Evet, evet,» diye yineledi, «o aşağıdaki ağaca doğru gidiyor.»

Narcissa, «Buraları avucunun içi gibi biliyorsun, değil mi, Caspey?» dedi.

«Evet efendim. Bilmem gerek. Doğduğumdan beri belki yüz kez buralardan geçtim. Bay Bayard da bilir. O da yaklaşık aynı süredir avlanıyor. Daha ön-

celeri o ve Bay Johnny'yle birlikte giderdik. İlk tüfeklerini aldıkları zaman Bayan Jenny beni onlarla yollamıştı; beni ve telle bağlanmış o tek namlulu tüfeğimi. O eski tüfeği anımsıyor musunuz Bay Bayard? Ama doğrusu iyi vururdu. Bu ormanlarda çok tilkiyle sincap vurduk. Tavşan da.» Bayard arkasını ağaca dayamıştı. Sigarası elinde, ağaçların tepelerine ve arkalarındaki yumuşak göğe dalmıştı. Narcissa fenerin ışığında görünen donuk yüzüne baktı ve ona biraz daha sokuldu. Ama Bayard bir tepki göstermedi. Narcissa elini onun eline koydu, ancak Bayard'ın eli de soğuktu; yine umarsızlığının yalnız doruklarına çekilip Narcissa'yı bırakmıştı. Caspey, yumuşak bir hüzünle yüklü, alçak ve tekdüze sesiyle yeniden konuşmaya başlamıştı. «Ah, evet, Bay Johnny gerçekten iyi bir avcıydı. Anımsıyor musunuz, bir keresinde, ben, siz ve o—»

Bayard kalktı. Sigarasını atıp ökçesiyle dikkatle ezdi. «Gidelim,» dedi. «Hayvanı ağaca kaçırtmayacaklar.» Narcissa'yı tutup kaldırdı ve dönüp yürüdü. Caspey kalktı ve av borusunu asılı olduğu yerden alıp dudaklarına götürdü. Çevrelerinde ağır, pürüzsüz ve uzun bir ses dalgalandı; sonra yankılara bölünerek, dingin karanlığın içinde hiçbir iz bırakmadan sessizliğe karıştı.

Caspey ve Isom'u kulübelerine bırakıp eve giden yola girdiklerinde saat gece yarısına geliyordu. Arkalarında ambar yükseldi ve seyrekleşen ağaçlar arasından, puslu göğe yaslanmış ev göründü. Bayard bahçe kapısını açtı, Narcissa geçtikten sonra onu izledi ve kapıyı kapadı; döndüğünde Narcissa'yı yanında buldu ve durdu. Narcissa ona dayanarak, «Bayard?» diye fısıldadı, Bayard kollarıyla onu sararak, öylece durdu. Narcissa'nın başı üzerinden göğe bakıyordu. Narcissa, onun yüzünü avuçları arasına alarak başını aşağıya eğdi, ancak Bayard'ın dudakları soğuktu ve Narcissa bu dudaklarda gizli ilenci ve yıkımı tat-

tı ve bir süre, başını onun göğsüne eğerek, ona sıkı sıkıya sarıldı.

Narcissa o akşamdan sonra Bayard'la ava gitmedi. Artık o yalnız gidiyordu ve gece yarısıyla gün doğuşu arasında herhangi bir zaman dönüyor, karanlıkta sessizce soyunarak ve gürültü yapmamaya dikkat ederek yatağa giriyordu. Ancak kımıldamadan yatarken, Narcissa karanlığın içinden adını söyleyerek ona dokunuyor, uykuyla sımsıcak ve yumuşacık ona dönüyordu. Karanlıkta birbirlerine sarılmış olarak, Bayard'ın geçici bir süre duraksayan umutsuzluğu ve kurtulamadığı o kötü yazgının yalnızlığı içinde öylece yatıyorlardı.

2

Çorbalarını içerlerken, Bayan Jenny canlı sesiyle, «Ee, sevgilin seni bırakıp gitti, sen de gelip akrabalarını görecek zaman bulabildin, değil mi?» dedi.

Horace gülümsedi. «Doğrusunu isterseniz, yiyecek bir şeyler için geldim. On kadından birinin bile ev işleri için yeterli olduğunu söyleyemem, ama benim yerim de kuşkusuz ev değil.»

Bayan Jenny, «Yani, on erkekten birinin iyi bir aşçıyla evlenecek sağduyusu yok demek istiyorsun,» diye düzeltti.

Horace, «Belki de iyi aşçıları şımartmayacak kadar sağduyuları ve başkalarına saygıları var,» diye önerdi.

Genç Bayard, «Evet,» dedi, «bir aşçı bile evlenince işi bırakır.»

Simon, «Bu doğru,» dedi. Büfeye birazcık özentili bir tavırla dayanmıştı; sırtında küçülmüş, yakasız bir gömlekle pazar günleri giydiği pantolon vardı (bugün Şükran günüydü); üzerinden her zaman yayı-

lan kokulara biraz da viski kokusu eklenmişti; başını salladı. «Euphony'yle evlendiğimiz ilk iki ay, tam dört değişik yerde yemek yedik.»

Doktor Peabody, «Simon başka birinin aşçısıyla evlenmişti herhalde,» dedi.

Bayan Jenny birdenbire, «Başka birisinin karısıyla evleneceğime, aşçısıyla evlenirim daha iyi,» dedi.

Narcissa kırılmış bir sesle, «Bayan Jenny!» dedi. «Susun.»

Bayan Jenny hemen, «Üzgünüm,» dedi. «Sana söylemiyordum Horace; yalnızca kafamdan geçti. Ben Loosh Peabody'yle konuşuyordum. Senin altmış yıldır Şükran günleri ve Noellerde bizde yemen, evime gelip de benimle alay edebilirsin anlamına gelmez, Loosh.»

Narcissa, «Bayan Jenny, susun!» diye yineledi. Horace kaşığını bıraktı ve Narcissa'nın eli masanın altından onunkini buldu.

Peçetesini yeleğine sıkıştırmış olan yaşlı Bayard, «Ne oluyor?» dedi ve duymak istediğini belirtecek biçimde elini kulağının arkasına götürdü.

Genç Bayard, «Hiçbir şey,» dedi. «Jenny Hala'yla Doktor yine kavga ediyorlar. Simon, durduğun yerde uyumasana.» Simon kımıldadı ve çorba tabaklarını topladı, ama dikkatini çekişmeye vermiş olduğundan, bu işi tembelce yaptı.

Bayan Jenny, «Evet,» diye hızla sürdürdü konuşmasını, «Will Falls denilen o yaşlı budala, Bayard'ın yüzündeki ufacık bir şişliği, onu öldürmeden dingil yağıyla iyileştirdiği için çevrede ağılanmış bir köpek gibi dolaşıyorsun. Seninle ne ilgisi var ki? Şişliği oraya koyan sen değildin ya, ama belki de orada kalması için büyü filan yapmışsındır.»

Doktor Peabody yumuşak bir sesle, «Simon, Bayan Jenny'nin ağzına sokacağımız bir parça ekmek filan gibi bir şey yok mu?» diye sordu. Bayan Jenny

bir süre öfkeli bakışlarla ona baktı, sonra arkasına dayandı.

«Simon, baksana! Öldün mü?» Simon tabakları toplayıp kaldırdı ve konuklar bir süre gözlerini birbirlerinden kaçırarak oturdular; Bayan Jenny, fincan, kavanoz ve sürahilerden oluşmuş siperi ardından öfke ve ateş püskürüyordu.

Yaşlı Bayard, «Will Falls,» diye yineledi. «Jenny, Simon'a o sepeti hazırlarken benim çalışma odama gelmesini söyle; sepete konulacak bir şeyim var.» Bu, yaşlı adam Falls'ın Şükran günü ve Noel sepetlerine konulan yarım litrelik küçük bir viski şişesiydi; yaşlı adamın, o eski ve evsiz barksız kafadarlarıyla birlikte paylaşabilmesi için kaşık kaşık dağıtıp içtikleri içkiydi; her zamanki gibi yaşlı Bayard, Bayan Jenny'yle, ikisinin de aslında unutmamış oldukları bu noktayı Simon'a söylemesini istemişti.

Bayan Jenny, «Peki,» diyerek döndü. Simon yeniden, kocaman bir gümüş kahve kavanozuyla göründü ve bunu Bayan Jenny'nin yanına bırakarak yine mutfağa çekildi.

Bayan Jenny, ortadan, «Kaçınız şimdi kahve istiyor?» diye sordu. «Bayard'ın kahvesiz yemeğe oturması uçağa binmesi gibi bir şey olur. Sen ister misin Horace?» Horace istemediğini söyledi. Bayan Jenny Doktor Peabody'ye bakmadan, «Herhalde sen içersin, değil mi?» diye sordu.

Doktor Peabody yumuşak bir sesle, «Zahmet olmazsa,» dedi. Narcissa'ya göz kırptı ve acıklı bir çekingenliğe büründü. Bayan Jenny iki fincan aldı; Simon bu kez, görkemli ve tehlikeli bir biçimde eliyle yukarıda tutarak taşıdığı kocaman, düz bir tabakla göründü ve tabağı gösterişli bir tavırla yaşlı Bayard'ın önüne koydu.

Genç Bayard, «Aman Tanrım,» dedi. «Simon, yılın bu zamanında bu balinayı nereden buldun?»

Simon, «Gerçekten bir balina,» dedi. Balık, nere-

deyse bir metre uzunluğunda, bir eyer örtüsü genişliğindeydi; kocaman tabakta, parlak kırmızı rengiyle, alımlı ve keyifli bir neşe içinde ağzı açık yatıyordu.

Yaşlı Bayard huysuz bir sesle, «Allah kahretsin, Jenny,» dedi. «Neden bunu pişirttin ki? Kim kasımda, bir mutfak dolusu opossum, hindi ve sincap varken, midesini balıkla doldurmak ister?»

Bayan Jenny hemen yanıtladı; «Burada senden başka yemek yiyenler de var,» dedi. «Sen istemiyorsan yeme. Evimizde her zaman balık yemeği bulunurdu,» diye ekledi. «Ama hayatınız pahasına, bu Mississippi köylülerini et ve ekmekten vazgeçiremezsiniz. Simon, baksana.» Simon, yaşlı Bayard'ın önüne tepeleme dizmiş olduğu tabakları koydu ve birazdan tepsiyle gelip Bayan Jenny'nin doldurduğu iki kahve fincanını alarak yaşlı Bayard ve Doktor Peabody'ye götürdü. Bayan Jenny bir fincan da kendine koydu, Simon şekerle kremayı dolaştırdı. Hâlâ ağır ağır homurdanmakta olan yaşlı Bayard balığı keserek parçalara ayırdı.

Doktor Peabody, «Ben hiçbir zaman balığa karşı değilimdir,» dedi.

Bayan Jenny, «Değilsindir,» diye ters bir sesle söze karıştı. Doktor Peabody gene Narcissa'ya göz kırptı.

«Yalnız,» diye sürdürdü konuşmasını, «ben balıklarımı kendi havuzumdan, kendi elimle yakalamasını severim. Benimkilerin besin değeri daha yüksek.»

Genç Bayard, «Ufak havuzunuz hâlâ duruyor mu, Doktor?» diye sordu.

«Evet, ama bu yıl balık avı pek iyi olmadı. Abe kışın gribe yakalandı; o zamandan beri de yanımdayken hep uyuyor; ben de orada oturup onun uzanıp da balığı çıkarıp yemi oltasına takmasını bekliyorum. Sonunda, bacağına öteki ucu sıraya bağlı olan bir ip bağlamayı düşündüm; şimdi oltaya bir

balık vurunca hemen dönüp ipi çekiyor ve onu uyandırıyorum. Bir gün karını getirmelisin Bayard. Benim havuzumu hiç görmedi.»

Bayard, Narcissa'ya, «Görmedin mi?» diye sordu. Narcissa görmemişti. Bayard anlattı; «Gölcüğün çevresini önünde ayak dayayacak yerleri olan sıralarla donatmış; olta kamışını dayayacak yükseklikte de bir parmaklık yapmış. Ayrıca her balık tutan kişi için oltaya yemini koyacak ve balığı çekecek bir zenci vardır. Neden o kara derililerin tümünü beslediğinizi anlayamıyorum, Doktor.»

«Eh, o kadar uzun zamandır yanımdalar ki, boğazlamadığım sürece onlardan nasıl kurtulacağımı bilemiyorum. Başlıca sorunum, onları beslemek. Kazandığım her şeyi silip süpürüyor. O zenciler olmasaydı, çalışmayı çoktan bırakmıştım. Bu nedenle yemeğe çağrıları değerlendiririm. Çalışan insana yarım gün dinlence neyse, benim için de parasız bir yemek o demek.»

Narcissa, «Kaç Zenciniz var, Doktor?» diye sordu.

Doktor, «Tam olarak bilmiyorum,» diye yanıtladı. «Altı ya da yedisi sürekli benimledir. Ama aralıklı gelip giden kaç tane var bilmiyorum. Hemen hemen her gün yeni bir genç görüyorum.» Simon kendinden geçmiş bir ilgiyle ona bakıyordu.

«Orada fazla bir odanız var mı Doktor?» diye sordu. «Ben burada gün boyu yiyecekti, içecekti, köle gibi çalışıyorum.»

Doktor Peabody büyük bir ağırbaşlılıkla, «Her gün soğuk balık ve sebze yiyebilir misin?» diye sordu.

Simon biraz kuşkulu, «Bakın efendim, şey,» diye yanıtladı, «pek bilemiyorum, gençliğimde bir keresinde balıktan hastalanmıştım, bu nedenle midem balığı pek kaldırmaz.»

«Eh, bizim evde yediğimiz hep balık.»

Bayan Jenny, «Tamam, Simon,» dedi. Simon büfeye dayanmış kımıldamadan duruyor, Doktor Peabody'ye düşünceli bir şaşkınlıkla bakıyordu.

«Siz bu kilonuzu soğuk balıkla, sebze yiyerek mi koruyorsunuz? Beyler, ben o yemeklerle iki hafta içinde bir deri bir kemik olurum. Gerçekten.»

Bayan Jenny terslenerek sesini yükseltti, «Simon! Loosh, şunu rahat bırak da işine baksın.» Simon hemen dalgınlığından sıyrıldı ve balığı sofradan kaldırdı. Narcissa gene elini masanın altından Horace'ın eline götürdü.

Genç Bayard, «Jenny Hala, doktorla alay etmekten vazgeçsenize,» dedi. Büyükbabasının koluna dokundu. «Doktoru rahat bırakmasını sağlayamaz mısınız?»

Yaşlı Bayard, «Ne diyor, Jenny?» diye sordu. «Yemeğini yemeyecek mi?»

Bayan Jenny, «Orada oturup da Simon'la soğuk balık ve şalgamlarla ilgili konuşmasını sürdürürse, hiçbirimiz bir şey yiyemeyeceğiz,» dedi.

Narcissa, «Bayan Jenny, ona böyle davranmakla haksızlık ediyorsunuz,» dedi.

Doktor Peabody, «Ama bana teşekkür edecek bir şey sağlıyor,» diye yanıtladı. «Beni şansı olduğu zaman kabul etmediği için.» Masadakilere, «Ben bir kez gidip Jenny'ye evlenme teklif etmiştim,» dedi.

Bayan Jenny, «Seni kır saçlı yaşlı yalancı,» dedi. «Hiç de öyle bir şey yapmamıştın.»

«Ah! evet, yaptım. Ama John Sartoris için yapmıştım. Evin dışında politikadan yeterince çektiğini söylemişti. Ve biliyor musunuz—»

«Loosh Peabody sen dünyanın en büyük yalancısısın!»

«—bir ara onu neredeyse kandırmıştım. Carolina'dan buraya beraberinde getirdiği o yaban otlarının ilk tomurcuklandığı bahardı; gökte ay vardı ve biz bahçedeydik; bir bülbül—»

Bayan Jenny, «Yalan!» diye bağırdı. «Öyle bir şey olmadı.»

Doktor Peabody, «Yalan söylediğimi düşünüyorsanız, yüzüne bakın yeter,» dedi.

Genç Bayard kabaca, «Yüzüne bakın,» diye yankıladı. «Kızarıyor!»

Bayan Jenny gerçekten kızarmıştı, yanakları al al olmuştu, ama alaylı gülüşlerin arasında bile başı yukarıdaydı. Narcissa kalkıp onun yanına gitti ve kolunu Bayan Jenny'nin biçimli ve dik omuzlarına doladı. «Hepiniz hemen susun,» dedi. «Birimiz sizinle evlenirse, kendinizi şanslı saymalısınız; sizi geri çevirsek bile, gene de övünmelisiniz.»

Doktor Peabody, «Ben övünüyorum,» dedi, «yoksa şimdi dul bir erkek olmazdım.»

Bayan Jenny, «Kocaman bir fıçı gibi olup, soğuk balık ve şalgamla yaşayan kim dul kalmaz ki?» dedi. «Sen otur tatlım. Ben hayatta hiçbir erkekten korkmam.»

Narcissa yerine döndü; Simon yeniden göründü. Şimdi gösteriye Isom da katılmıştı, birkaç dakika boyunca mutfakla yemek odası arasında sürekli gidip geldiler; hindi kızartması, füme jambon, bıldırcın ve sincap yemekleri, tatlı patates, kabak ve pancar turşusu arasına oturtulmuş fırında pişirilmiş opossum, patates, pirinç ve mısır lapası, sıcak çörekler, peynirli çörekler, incecik mısır ekmeği çubukları, çilek, armut, ayva ve elma marmelatları, hafif ateşte kaynatılarak pişirilmiş kızılcık ve şeftali reçelleri.

Bir süre hiç konuşmadan, gerçekten yemeğe daldılar. Arada bir neşeli bir dostluk havasıyla buhar ve duman kokuları arasından birbirlerine bakıyorlardı. Isom sıcak ekmekle içeriye girip çıkıyor, Simon ise odayı, Sezar Gal'i eline geçirdiği zaman ona bakmış olduğu, ya da tasarladığı en son kimyasal deneyinin iyi sonuçlandığını gören Tanrının kendisi gibi süzüyordu.

Doktor Peabody, «Bundan sonra Simon,» dedi ve hafifçe içini çekti, «sanırım arada bir seni götürüp biraz domuz pastırması yedirebilirim.»

Simon, «Sanırım, evet,» diye başını salladı; tehlikede gördüğü noktalara hemen yedekleri yetiştiren keskin gözlü bir general gibi onlara bakıyor, durakladıklarında, önlerini yine yemekle dolduruyordu. Ancak Doktor Peabody bile bir süre sonra pes etti. Simon sofraya üç çeşit turta getirdi; ayrıca tadı ağılı küçük bir erik tatlısı, cennetin kokularındaki büyüyle günahın sinsiliği ve ölümcüllüğünü birlikte sunan, içinde viski, fındık ve meyvanın ustalıkla karıştırılmış olduğu bir kek; ve en sonunda da gizemli ve derin bir ağırbaşlılığı yansıtan bir şişe porto şarabı. Puslanan güneş, parlak bir kırmızıya boyadığı batıya çekilmiş, pencerelerden içeri, büfenin üzerinde dizilmiş duran gümüş eşyaya aynı parlaklıkta vuruyor, büfenin yumuşak, yuvarlak çizgileri arasında dolaşıyor ve batı duvarındaki yüksek kapının üst bölümünün açık bir yelpaze biçimindeki renkli camından, düşsel pırıltılar halinde dökülüyordu.

Aylardan kasımdı; güzün ilk taşkınlığının kaybolduğu, puslu, yorgun günlerin mevsimiydi ve kışın kuruyup sararmış ufkunun altında bir büyü gibi yayılıyordu. Omuzlarında şalı, çocuklarının arasında, ağrısız acısız, huzur içinde ölen bir anne gibi, yıl da sonuna yaklaşıyordu. Aralık ayı başlarında yağmurlar başladı; bu eriyip yitme ve ölüm mevsiminde, yıl kül rengine dönüştü. Yağmur geceler ve günler boyu çatı ve saçaklarda fısıldadı. Ağaçlar direnen son yapraklarını bu havada döktüler, kara ve hüzün dolu dallarını uçsuz bucaksız görüntüye uzattılar. Yalnızca, parkın dibinde tek bir ceviz ağacı yapraklarını korudu; sonsuz gökte donuk bir alev gibi parladı;

vâdinin ötesindeki tepeler yağmurun örtüsüyle gizlenmişti.

Bayan Jenny'nin sınırlamaları ve buyruklarına, Narcissa'nın da gözlerindeki ağırbaşlı kınamalara karşın, Bayard hemen hemen her gün bir av tüfeği ve iki köpekle yine ava gidiyor, hava kararmadan hemen önce iliklerine kadar ıslanmış olarak dönüyordu. Ve üşümüş; dudakları Narcissa'nın dudaklarında buz gibi, gözleri donuk ve hep usunda taşıdığı bir şeyle yüklüydü. Odalarında yanan ateşin sarı ışığında Narcissa ona sarılarak, ya da onun kaskatı bedeninin yanında sessizce ağlayarak yatar, aralarında her zaman bir hayalet bulunurdu.

Narcissa, Bayard'ın çalışma odasında, ateşin önünde düşünceli otururken, Bayan Jenny, «Buraya bak,» dedi, «zamanının çoğunu böyle geçiriyorsun, giderek dalgınlaşıyorsun. Sen Bayard için kaygılanmayı bırak, o ömrünün yarısını ıpıslak geçirmiştir; ama ikisinin de soğukalgınlığına yakalandığını anımsamıyorum.»

Narcissa, «Öyle mi?» diye kayıtsızca sordu. Bayan Jenny iskemlesinin yanında ona keskin bakışlarla bakarak durdu. Sonra bir Sartoris için oldukça sevecen sayılacak biçimde, elini Narcissa'nın başına koydu.

«Seni sevmesi gerektiği gibi sevmediğini düşündüğün için mi kaygılanıyorsun?»

Narcissa, «Hayır, sorun o değil, »diye yanıtladı. «O kimseyi sevmiyor. Bebeği bile. Ne mutlu, ne üzgün, hiçbiri değil.»

Bayan Jenny, «Doğru,» diye başını salladı. Çam kütükleri arasından alevler uzayıp kıvrılıyordu. Gri pencerenin ardında gün sonsuz bir eriyişte yitip gidiyordu. Bayan Jenny birdenbire, «Bir daha onunla arabayla dolaşmaya çıkma. Anlıyor musun?» dedi.

«Anlıyorum. Nasıl olsa yavaş kullanmasını sağlamıyor. Hiçbir şey bunu sağlayamayacak.»

«Elbette hayır. Zaten kimsenin buna inandığı yok, büyükbabasının bile. Onunla gitme nedeni aynı. Sartoris olmasından. Bu kanlarına işlemiş onların. Her biri yabanıl. Bu dünyada kimseye yararları yok.» Uzayıp kıvrılan ateşlere baktılar. Bayan Jenny'nin eli hâlâ Narcissa'nın başındaydı. «Seni bu işe karıştırdığım için üzgünüm.»

«Siz bir şey yapmadınız. Kimse beni bu işe karıştırmadı. Ben kendim yaptım.»

Bayan Jenny, «Hımm,» dedi. Ve sonra sordu: «Aynı şeyi yeniden yapar mıydın?» Öteki yanıtlamadı ve Bayan Jenny sorusunu yineledi: «Yapar mıydın?»

Narcissa, «Evet,» diye yanıtladı. «Yapacağımı bilmiyor muydunuz?» Yine sustular; bu sessizlikte, sözcükler kullanılmadan, kadınların o ince ve edilgen yürekliliğiyle umutsuz anlaşmalarını mühürlediler. Narcissa kalktı.

«İzin verirseniz, gidip bugünü Horace'la geçirmek istiyorum,» dedi.

Bayan Jenny, «Peki,» dedi. «Ben de olsam öyle yapardım. Horace'ın da biraz bakılmaya gereksinimi var. Geçen hafta buradayken gözüme biraz zayıf göründü. İyi beslenmiyormuş gibi geldi.»

Mutfak kapısından girdiğinde, aşçı Eunice, ekmek tahtasından dönüp esmer ellerini yumuşakça kaldırdı. «Ah, Bayan Narcy,» dedi, «sizi bir aydır görmedik. Tüm bu yolu yağmurda mı geldiniz?»

«At arabasıyla geldim. Öbür araba için fazla ıslaktı.» Odaya girdi. Eunice onu ağırbaşlı bir mutlulukla izledi. «Hepiniz nasılsınız?» diye sordu.

Eunice, «Yeterince yiyor,» diye yanıtladı. «Ben dikkat ediyorum. Ama doğrusu zorlamam gerekiyor. Onun burada size gereksinimi var.»

«Buradayım, en azından bugün. Yemeğe ne hazırladın?» Birlikte, ocak ve fırında ağır ağır pişmek-

te olan tencerelerin kapaklarını kaldırıp yemeklere baktılar. «Ah! çikolatalı turta.»

Eunice, «Onu bununla sofraya oturtabiliyorum,» diye açıkladı ve gururla ekledi: «Çikolatalı turta yaparsam, her şeyi yiyor.»

Narcissa, «Hiç kuşkum yok,» diye başını salladı. «Senin yaptığın çikolatalı turtaları kimse yapamaz.»

Eunice karşı koyan bir tavırla, «Bu kez pek iyi olmadı,» dedi. «Ben pek beğenmedim.»

«Aman, Eunice! Kusursuz olmuş.»

Eunice direndi: «Yok hayır. Tam kararında değil.» Ama gene de ağırbaşlı, çekingen yüzü sevinçle kaplıydı; Narcissa dolap ve kutulara bakarken, ikisi birkaç dakika dostça konuştular.

Sonra Narcissa eve döndü ve odasına çıktı. Tuvalet masası ona özgü kristal ve gümüşten yoksun kalmıştı, çekmeceler boştu, soluk ve durgun terkedilmiş havasıyla tüm oda onu suçluyor gibiydi. Soğuktu da; geçen ilkbahardan beri şömine yakılmamıştı; yatağın yanındaki masada, mavi bir vazo içinde, unutulmuş, kurumuş ve cansız, küçük bir çiçek demeti vardı. Çiçeklere dokununca elinde lekeler bırakarak ufalıp döküldüler; vazodaki su çürümüş, ağır kokuyordu. Camı açıp çiçekleri dışarı fırlattı.

Oda orada fazla kalınamayacak kadar soğuktu; hâlâ burada, ağırbaşlı ve biraz hüzünlü soğukta ve o suçlayıcı terkedilmişlikte kalan bir parçasının ısınması için, Eunice'e şöminede bir ateş yakmasını söylemeye karar verdi. Çekmeceli dolapların önünde yeniden durdu ve o mektupları anımsadı; onları yok etmemekteki dikkatsizliğini, biraz kaygı ve korkuyla düşündü. Belki de onları yok etmişti; onları ne yaptığını anımsamaya çalışarak yeniden şaşkınlık ve o ilk ürküntünün çemberi içine kısıldı. Mektupları iç çamaşırlarının bulunduğu çekmeceye koyduğundan kuşkusu yoktu. Ancak sonra orada bulamamıştı. Ne Eunice, ne de Horace görmüşlerdi. Onları kaybetti-

ğini, düğününden bir önceki gün, eşyalarını toplarken ayrımsamıştı. O gün mektupları aramış, bulamamış, onların yerine, değişik bir elyazısıyla yazılmış, daha önce görmüş olduğunu anımsamadığı bir mektup bulmuştu; bir bölümünü harfi harfine anlamamış olmasına karşın, özü açıktı. O gün, mektubu durgun bir ilgisizlikle okumuş, şimdiyse o ve tüm çağrışımları geride kalmıştı. Tümünü anlamış olsaydı bile, bir sarsıntı geçirmezdi. Bazı sözcüklere biraz ilgi duymuştu belki, ama hepsi buydu.

Ancak öbür mektuplara ne yaptığını bilmiyordu ve anımsayamamak, birisinin kendisiyle ilgili böyle düşüncelerin sahibi olduğunu ve bu düşüncelerini sözcüklere dökebildiğini kişilerin öğrenebilme olasılığını düşünmek, ona korkulu anlar yaşatıyordu. Eh işte, kaybolmuşlardı; onları en sonuncusu gibi yok etmiş olduğunu umut etmekten ya da hiç kimsenin bulmaması için dua etmekten başka, yapılacak hiçbir şey yoktu. Ancak tüm bunlar, onun köklü ve şimdiye değin bozulmamış huzurunun, koşulların eline düşebileceği olasılığının o ilk hoşnutsuzluk ve ürküntüsünü geri getirmişti. Sonunda, bir yabancının, yerde bulduğu bir kâğıdı rasgele eğilip almaması için şansına güvenmesi gerekiyordu...

Bu konuyu şimdilik, en azından bir süre için, kenara koyacaktı. Bu Horace'ın günü olmalıydı, kendisinin de — uyanıkken sarıldığı hayalet yüklü düşten bir soluk alış olmalıydı. Merdivenleri indi. Oturma odasında ateş yakılmıştı. Ancak korlara dönüşmek üzereydi; Narcissa kömür atıp ateşi yeniden alevlendirdi. Horace'ın odaya girince göreceği şey bu olacaktı; belki şaşıracak, belki de daha içeri girmeden onun varlığını duyumsayarak orada olduğunu anlayacaktı. Telefon etmeyi düşünmüş, bir an karar veremeden ateşin önünde durmuş, sonra haber vermeyip onu şaşırtmaya karar vermişti. Ya yağmur nedeniyle eve yemeğe gelmezse. Bunu düşündü ve

yağmur altında bir sokakta onu düşledi; birdenbire içgüdüsel bir tepkiyle merdivenlerin altındaki küçük bölmeye gidip kapısını açtı. Düşündüğü gibiydi; paltosu ve yağmurluğu, ikisi de orada asılıydı; yanına şemsiye almamış olma olasılığı da fazlaydı; Narcissa'nın içi yine öfke ve kızgınlıkla ve dingin bir sevecenlikle kabardı; yine her şey eskiye dönüştü ve aralarına girmiş ne varsa, bulutlar gibi akıp geçti.

Eskiden piyanosu soğuk havada hep oturma odasına taşınırdı. Ama şimdi küçük odadaki yerinde duruyordu. Burada bir de şömine vardı, ama henüz ateş yakılmamıştı ve oda soğuktu. Parmakları altında soğuk tuşlar, suçlayıcı ve kırgın tembel sesler çıkardılar. Narcissa ateşin yanına dönüp camdan, yağmurun damla damla kayıp döküldüğü, ağırbaşlı sedir ağaçlarının çevrelediği araba yolunu görebileceği bir yerde durdu. Arkasında şömine rafında duran küçük saat on ikiyi çaldı; Narcissa pencereye yaklaşıp burnunu soğuk cama dayadı ve soluğu camı buğulandırdı. Evet, birazdan: Saatleri de düzensizdi ama geç kalmazdı; şemsiyeli birini görünce yüreği çarpıyordu. Ama geçenler başkalarıydı. Birinin, şemsiyesini kaldırana dek ağır ağır yürüyerek geçişini izledi ve Horace'ı araba yolunun yarısına gelene kadar görmedi. Horace şapkasını yüzüne doğru indirmiş, ceketinin yakasını kulaklarına kaldırmıştı ve Narcissa'nın düşündüğü gibi yanında bir şemsiye bile yoktu.

«Ah, seni budala,» dedi ve kapıya koştu; perdeleri çekik camdan, gölgesinin merdivenlerden atlayarak çıktığını gördü. Horace kapıyı ardına kadar açarak içeriye girdi ve sırılsıklam şapkasını dizine vurup silkeleyerek durdu; bu nedenle, ortaya çıkana kadar kızkardeşini görmedi. Narcissa, «Budala,» dedi, «yağmurluğun nerede?»

Horace bir an ona çılgın ve ürkek bir inanmazlıkla baktı; sonra, «Narcy,» dedi, yüzü aydınlandı ve

onu ıslak kollarının arasına aldı.

Narcissa, «Yapma,» diye bağırdı. «Islaksın.» Ama Horace onu yerden kaldırdı, iyice ıslanmış göğsüne dayayarak, «Narcy, Narcy,» diye yineledi, üşümüş burnunu onun yüzüne bastırdı ve Narcissa yağmuru tattı.

Horace onu sımsıkı tutarak yeniden, «Narcy,» dedi ve Narcissa direnmekten vazgeçip ona iyice sarıldı. Sonra Horace onu birdenbire bıraktı ve başını geri çekerek, ağırbaşlı bir dikkatle yüzüne baktı. Bakışını sürdürerek, «Narcy—» dedi, «o aşağılık kaba herif sana—»

Narcissa ters bir sesle, «Hayır, elbette hayır,» diye yanıtladı. «Delirdin mi sen?» Sonra yine ne ıslak giysiler ne de başka bir şeyi umursamadan, onu hiç bırakmayacakmış gibi sıkı sıkı sarıldı. «Horry,» dedi. «Sana çok kötü davrandım.»

3

Bu kez bir Ford'du ve Bayard, sürücüsü onu karların eridiği sinsi yoldan geçirmeye çalışırken, arabanın çılgınca yana kaydığını gördü; aynı zamanda kısa süren bir gülümsemeyle, sürücünün boyunbağsız yakası ve şapkasının altında başına bağladığı, çenesinin altında düğümlenmiş kadın çorabını ve bir kıtık torba içindeki ürkmüş köpek yavrusunu anımsatan gırtlağını izledi. Bu görüntü birdenbire gözlerinin önünden geçti, arkada kaldı ve Bayard direksiyonu kırdı. Motoru gürleyen büyük araba kaygan yüzeyde dönünce, yola saplanmış duran Ford, gene sevimsizce görüntüyü kapladı. Bayard direksiyonu kırınca ve biraz daha denge için birden debriyaja basınca, görüntüden uzaklaştı; bir kez daha, araba sevimsiz, telâşsız hızı içinde direnince buzlu aralık dünyası, gözlerinin önünden yan yan geçti. Yaş-

lı Bayard ona doğru sallandı; Bayard gözünün ucundan, yaşlı adamın eliyle kapının üstünü sıkı sıkıya tuttuğunu gördü. Şimdi mezarlığın bulunduğu kayalığa doğru dönmüşlerdi; tam karşılarında John Sartoris'in gösterişli yontusu, taş elini kaldırmış, taştan biçimlendirilmiş gözleriyle, kendisinin yaptırmış olduğu tren yolunun üç kilometresinin uzandığı vâdiye, kıpırtısız sedir ağaçları arasından bakıyordu. Bayard direksiyonu bir kez daha kırdı.

Yolun öbür kenarında, bodur sedir ağaçları ve güneşin henüz erişemediği, don ve çamurlu karın yumuşak çizgilerle belirlediği sırtlar arasından, dimdik bir kayalık iniyordu. Yeniden dönmeden önce, arabanın arkası sonsuzlukta kaybolurcasına sallandı; motor tüm gücüyle çalışırken ve hızında bir azalma olmadan, burnu yine tepeden aşağı bakan duruma gelene dek döndü. Gene de yolun ortasını bulamıyordu, başınıysa kaybetmişti; hemen hemen tepenin dibine inmiş olsalar da, Bayard başaramayacaklarını anladı. Kaymadan hemen önce direksiyonu kırdı ve burnu dosdoğru yolun kenarına çevirdi; araba bir an soluk alıyormuş gibi, tembelce durdu. Bayard büyükbabasına, «Tutunun,» diye bağırdı ve ileri atıldılar.

Tüm devinim duygusundan yoksun, hepten sessiz bir süre. Sonra bodur sedir ağacı çevrelerinde çatırdayarak devrildi, kamçıya benzeyen dalları radyatöre çarptı ve araba uzun bir sıçrayışla atlarken, ayakları kenetlenmiş halde öne eğik oturan ikisine şiddetle vurdu. Yanında büyükbabası öne doğru sallandı ve Bayard tam zamanında kolunu uzatıp onun ön cama çarpmasını önledi. «Tutunun,» diye bağırdı. Araba hiç duraklamamıştı; ve o fırlayan arabayı sürükleyerek aşağı, dar ve derin dereye döndürdü; motoru çalıştırdı, motorun hızı ve ileriye atılışın etkisiyle sallandılar ve hendekten aşağı yuvarlandılar, sonra dönüp, büyük bir güçle, sığ kenara ve yine yo-

la yükseldiler. Bayard, arabayı durdurdu.

Bir süre kımıldamadan oturdu. «Üff,» dedi. Ve sonra, «Hey dağların Büyük Tanrısı.» Büyükbabası yanında kıpırdamadan oturuyordu, eli hâlâ kapıyı sıkı sıkıya tutuyordu ve başı biraz eğikti. Bayard, «Şimdi bir sigara içilir,» dedi. Cebinden sigarayla kibriti çıkardı; elleri titriyordu. «Tam öbür tarafa geçerken o kahrolasıca beton köprüyü düşündüm,» diye, özür dileyerek açıkladı. Sigaradan derin bir nefes çekti ve dönüp büyükbabasına baktı. «İyi misiniz?» Yaşlı Bayard yanıtlamadı; sigarasını elinde dimdik tutan Bayard yine ona baktı. Büyükbabası aynı biçimde, başı biraz eğik ve eli kapıda oturuyordu. Bayard tiz bir sesle, «Büyükbaba?» dedi. Torunu sigarasını fırlatıp onu şiddetle sarsmaya başlayınca bile, yaşlı Bayard kımıldamadı.

4

Yorulmak bilmeyen midilli, Bayard'ı son tepeden de aşağı taşıdı; ufukta alçalmış aralık güneşinde gölgeleri, sırtlara ve buz gibi, esintisiz havada köpeklerin tiz havlamalarının geldiği ötedeki vadiye düştü. Bayard kendi kendine, genç köpekler dedi ve atını yolun silinmeye yüz tutmuş tekerlek izlerine soktu, köpeklerin ona uzanan en üst perdedeki isterik çığlıklarını dinledi. Havadaki buzu hiç kıpırdamadan bile duyumsayabiliyordu. Rüzgâr olmamasına karşın, çam ağaçları arasından kuru ve yabanıl bir uğultu geliyordu; sanki havadaki buz sese dönüşmüştü; üzerlerindeki koyu mavide, alçaktan uçan yabankazı sürüsü bir V çizmişti. Bayard onlara bakarak sıra sıra dizilmiş süngüleri anımsatan ölü otlara çarpıp, yumuşak karanlıkta saydam dalgacıklar oluşturarak geri çekilen gölgeli sularda durup dinleneceklerini düşünürken, «Bu gece don olacak,» dedi. Arkasında sırt-

lar boyunca dalgalanan toprak, odun dumanı maviliğindeki göğe, hafifçe pıhtılaşmış bir kan çizgisi halinde uzanıyordu. Bayard eyeri üzerinde döndü ve en uzak tepelerde kıpkırmızı bir yumurta gibi kırılmış olan güneşe gözlerini kırpmadan baktı. Bu kötü havaya işaretti; durgun ve keskin soğuğu içine çekerek, kar koklamayı umdu.

At soludu ve dizginleri denemek istercesine başını bir yandan ötekine salladı; dizginleri gevşek buldu; yeniden soluyarak burnunu, ayağının altındaki ölü yapraklarla ince, kurumuş çam iğnelerine indirdi. Bayard dizginleri çekerek, «Hadi, Perry,» dedi. Perry başını kaldırdı, dimdik, sarsıntılı bir hızlı yürüyüşe geçti, ama Bayard onu ustalıkla bu yürüyüşünden hızlı ama düzenli adımlara geçirdi.

Pek fazla gitmemişti ki, sol taraftan yine köpeklerin çığırtkan gürültülerini, bu kez birdenbire yakınında duydu ve Perry'nin dizginlerini çekip, yolun silinmeye yüz tutmuş izleri üzerinden ileriye bakınca, tilkinin ağırbaşlı ve hızlı bir yürüyüşle, her şeyin ortasında ona doğru geldiğini gördü. Perry de tilkiyi aynı anda gördü ve ince kulaklarını geriye dikip genç gözlerini iyice açtı. Tilki beklenmedik bir anda, düzenle ve telâş göstermeden, arada bir omuzu üzerinden arkasına bakarak onlara doğru geliyordu. Bayard Perry'yi dizleri arasında sımsıkı tutarak, «Aman Tanrım,» diye fısıldadı. Tilki on metre ötede bile değildi; gene de yaklaşıyordu; görünüşte biniciyi umursamaz gibiydi. Sonra Bayard bağırdı.

Hayvan ona baktı; alçalan güneş geçici bir an gözlerinde kıpkırmızı yansıdı, sonra gösterişsiz bir kahverengi parıltıda söndü. Bayard nefesini bıraktı; yüreği sanki böğründe, hızlı hızlı çarpıyordu. «Heey,» diye bağırdı, «Haydi, köpekler!» Köpek sürüsünün gürültüsü tiz bir cehennem kargaşasına ulaştı ve öfkeyle köpürerek yola atıldılar; benekli sırtlar, sarkan dil ve kulaklar keşmekeşi içinde akıp gittiler. Hiçbi-

rine yaşlı denemezdi; at ve binicisini önemsemeden, tilkinin gözden kaybolduğu ağaçların altındaki çalılıklar arasından dalga dalga ve çığlık çığlığa koştular; çileden çıkmışçasına havlayarak ilerliyorlardı. Bayard üzengileri içinde durup arkalarından baktı. Havlamalar daha da yüksek ve çılgın bir perdeye ulaştığında, iki küçük köpek yavrusu sızlanış dolu çığlıklar ve yüzlerine gülünç bir anlam veren kaygılı bakışlarla ağaçlıklardan fırlayarak, kısa bacakları üzerinde dörtnala koşup Bayard'ı geçtiler. Sonra bu gümbürtü, çılgınca yankılarda yavaş yavaş eriyerek uzaklaştı.

Bayard ilerledi. Her iki yanda da bir bayır vardı; biri bronz bir kale burcu gibi karanlık, öteki güneşin son ışınlarının kırmızısında pırıl pırıldı. Havanın soğuğu burun deliklerini sızlattı, ciğerlerine binlerce iğne gibi battı. Yol, vadiyi izledi. Şimdi güneşin yarısı batı duvarının üzerindeydi; belirli aralıklarla görülen ağaçların arasından, üzengileri üzerinde, gölgede akan soğuk bir su gibi kaydı. Eve karanlıktan biraz önce varacaktı; Perry'yi hafifçe dürttü. Köpeklerin gürültüleri yeniden yola yaklaşarak kabardı; Perry'yi eşkin gidişe geçirdi.

Önünde bir düzlük belirdi. Orman içindeki bu düzlük, saban izleri çok önce kapanmış, bilgece yaşlanmış bir tarlaydı. Güneş, tarlayı cansız bir altın rengiyle dolduruyordu. Bayard Perry'nin dizginlerini çekti; tilki orada, tarlanın yolun kenarındaki köşesinde duruyordu; kalçalarının üzerine bir köpek gibi oturmuş, açıklıktan ilerideki ağaçlara bakıyordu; Bayard Perry'yi gene ileri sürdü. Tilki başını çevirip ona gizli ve kaçamak, ama ürkek olmayan bir bakış fırlattı ve Bayard büyük bir şaşkınlık içinde Perry'yi durdurdu. Ağaçlıkların içinden köpeklerin gürültüleri daha da yakınlaştı; ancak tilki kalçalarının üzerinde oturuyor, adama kaçamak bakışlarla bakıyor, köpeklere hiç aldırış etmiyordu; yavru kö-

pekler çılgınca havlayarak tarlaya dolduklarında bile hiçbir ürkeklik belirtisi göstermedi. Köpekler bir süre ağaçlıkların dibinde itişip kakıştılar; tilki bu arada dikkatini onlar ve adam arasında böldü.

Sonunda önder olduğu sanılan en büyük yavru avı gördü. Hemen gürültülerini kestiler ve düzlüğü hızla geçerek bir halka olup çömeldiler; dilleri dışarı sarkmış, tilkiye bakıyorlardı. Sonra hep birden, kararmakta olan ve giderek artan bir titizlikte o tükenmiş ve çileden çıkmış sesin geldiği ormana döndüler. En kocaman köpek bir kez havladı; ağaçlar arasındaki havlama, çılgın bir kendini koyvermeyle çoğaldı ve iki daha küçük yavru ortaya çıktı; köstebekler gibi, ayakotları boyunca oyuklar açarak yaklaştılar. Sonra tilki kalktı, biniciye sinsi ve hızlı bir bakış fırlattı, dost ve yorgun görünen benekli yavrularla çevrilmiş olarak hızlı hızlı yürüdü ve ağaçların arasında gözden kayboldu. Bayard arkalarından bakarken, «Aman Tanrım, olur şey değil,» dedi. «Hadi Perry.»

Sonunda, ilerideki ağaçların üzerinde solgun ve kıpırtısız bir tüyü anımsatan duman göründü ve Bayard ağaçlıkların arasından çıktı; alacakaranlıkta, evin eğri büğrü duvarındaki pencere kırmızı bir parıltıyla onu çağırıyor gibiydi. Köpekler çın çın öten bir bağırtı tutturmuşlardı; Bayard bu gürültülerin arasında yavru köpeklerin duru, ince seslerini ve onlara bağıran başka bir sesi ayırımsayabiliyordu. Avluda Perry'yi durdururken, tilki, çekingen ama dingin, evin arkasında kaybolmuştu. Alacakaranlıkta, bir elinde balta ve kucak dolusu odunla duran ince, zayıf biri göründü.

Bayard, «Tanrı aşkına Buddy, nedir o şey? O tilki?» dedi.

Buddy, «Ellen,» diye yanıtladı. Odunları ve baltayı dikkatlice yere bıraktı ve gelip Bayard'ın elini gevşekçe tutarak bir kere köylü biçiminde sıktı; elin

kendisi sert ve güçlüydü. «Nasılsın?»

Bayard, «İyi,» diye yanıtladı. «Rafe'ın bana sözünü ettiği o tilkiyi yakalamaya geldim.»

Buddy o ağır ve pek rastlanılmayan pürüzsüz sesiyle, «Elbette,» diye başını salladı. «Seni bekliyorduk. Aşağı in. Ben atına bakarım.»

«Yok ben bakarım. Sen odunu içeri götür, ben Perry'yi bağlarım.» Ama Buddy kabalık ve saygısızlık göstermeden kesinliğini belirtmişti, Bayard atını ona bıraktı.

Buddy eve doğru seslendi; «Henry, Henry!» Neşeli parıltılar saçan kıpır kıpır alevleri ortaya çıkaran bir kapı açıldı; tıknaz, kısa boylu biri göründü. Buddy, «Bayard burada,» dedi ve Perry'yi götürürken Bayard'a döndü, «İçeri gir de ısın.» Bayard'ın çevresini köpekler sardı; odunları ve baltayı alarak hayaletleri andıran benekli köpeklerin oluşturdukları dalgalar arasında eve doğru ilerledi; verandaya çıkıp baltayı duvara dayarken adam orada, aydınlık kapıda durdu.

Henry, «Nasılsın?» dedi. Onun da el sıkışı gevşek, ama eli güçlü ve sevecen, ancak Buddy'nin genç ve gergin teninden biraz daha yumuşaktı. Bayard'ın elinden odunları aldı ve eve girdiler. Evin duvarları yarık kütüklerden örülmüştü. Üzerlerinde iki ya da üç eski takvimle bir ilâcı tanıtan taşbasması renkli bir resim asılıydı. Yer çıplaktı. Elle kesilip düzeltilmiş tahta döşeme, kaba çizmeler ve sayısız köpeğin tabanlarıyla aşınmıştı; şöminede iki adam yan yana yatabilirdi. Şimdi içinde uzun ve kalın kütükler alev alev yanıyordu; toprak ocağın içinde girdap oluşturan çılgın ateş tüyleri bacanın karanlık boğazına sivriliyor ve ocağın karşısında, düzensiz gümüş saçlarının başında ışıklı bir halka oluşturduğu Virginius MacCallum oturuyordu. Henry, «Bayard Sartoris burada, baba,» dedi.

Yaşlı adam koltuğunda ağırbaşlı, aslana benzer

bir dikkatle döndü ve kalkmadan elini uzattı. 1861'de, on altı yaşındayken Lexington Virginia'ya kadar yürüyüp askere yazılmış, Stonewall tugayında dört yıl görev yapmış, sonra Mississippi'ye yine yürüyerek dönmüş, kendine bir ev yapmış evlenmişti. Karısının çeyiz olarak getirdiği, bir saatle bir domuzdu; kendi babası da onlara bir katır vermişti. Karısı yıllarca önce ölmüştü; onun ardılı da ölmüştü; ama kendisi şimdi, 1866'da yaptığı bu çatı altında, o domuzun pişirilmiş olduğu ocağın önünde oturuyordu; karşısındaki şöminenin rafında da, geçmişte tutsağı olduğu zamanla şimdi alay eden o saat duruyordu. «Eee oğlum?» dedi. «Gelmek için çok bekledin. Seninkiler nasıl?»

Bayard, «Oldukça iyiler efendim,» diye yanıtladı. Yaşlı adamın sağlıklı ve kırmızı yüzünü, keskin, araştırıcı bir bakışla inceledi. Hayır, daha duymamışlardı.

«Rafe'ın geçen bahar kentte sana rastlamasından beri seni bekliyorduk. Henry, Mandy'ye sofraya bir tabak daha koymasını söyle.»

Köpeklerden dördü Bayard'ın arkasından odaya gelmişlerdi. Üçü ağırbaşlı ve parıltılı gözlerini ona dikmiş bakıyorlardı; derisi mavi benekli öteki av köpeğiyse görkemli bir ağırbaşlılıkla geldi ve burnunu Bayard'ın eline sürttü. Bayard köpeğin kulaklarını okşayarak, «Selam, General!» dedi; bunun üzerine öteki köpekler de yaklaşıp burunlarını Bayard'ın ellerine sürttüler.

Bay MacCallum, «Bir iskemle çek,» dedi. Kendi koltuğunu da çevirdi. Bayard onun *sözünü* dinledi. Köpekler dizlerinin dibinde hantal bir saygıyla dolanarak onu izlediler. Yaşlı adam konuşmasını sürdürdü; «Büyükbabanı buraya getirebilmek için boyuna haber yollayıp duruyorum,» dedi, «ama o ya çok gururlu ya da çok tembel olduğundan bir türlü gelemiyor. Hadi General! Çekil buradan. Bayard, tekmele

şunları. Henry!» diye bağırdı. Henry göründü. «Şu kahrolasıca köpekleri yemek bitene kadar çıkar şuradan.»

Henry köpekleri odadan çıkardı. Bay MacCallum şömineden ince uzun bir çam dalı alarak ateşledi ve piposunu yaktı, sonra da dalı küllere bastırdı ve yine ocağa koydu. «Rafe ve Lee bugün kente indiler,» dedi. «Onlarla yük arabasında gelebilirdin. Ama sanırım kendi atını yeğledin.»

Bayard sessizce, «Evet efendim,» diye yanıtladı. İşte o zaman öğreneceklerdi. Bir süre gözlerini ateşe dikti, elleriyle dizlerini yavaşça ovaladı. Bir an olanca çıplaklığıyla yaşamının son ayları, tüm kayıtsız ve düşüncesiz savurganlığı içinde, uyarıldığı ve herhangi bir budalanın bile görebileceği bir sona hızla dönen bir sinema şeridi gibi gözlerinin önünden geçti. Allah kahretsin, öyle bile olmuş olsa: O mu suçluydu? Büyükbabasını kendisiyle gelmesi için o mu zorlamıştı? O mu yaşlı adama iyi işlemez bir yürek vermişti? Sonra acımasız bir özeleştiri: *Eve gitmekten korktun. Bir kara derilinin atını gizlice sana getirmesini sağladın. Sen, başarılı olamayacağını bildiğin, hatta olası bile görmediğin şeyleri tüm yargılarının tersine yapan sen, kendi davranışlarının sonuçlarını karşılamaktan ürküyorsun.* Sonra yeniden içindeki acı, derin, ve onarılmaz bir şey, öç alma, haklı çıkarma ve suçlama duygularıyla alevlenip parladı; bu neydi, bu alev niyeydi, kime karşıydı, onu da bilmiyordu: *Sen yaptın! Hepsine sen neden oldun. Johnny'yi sen öldürdün.*

Henry ateşin yanına bir iskemle çekmişti, bir süre sonra yaşlı adam kilden yapılmış piposunu hafifçe avucuna vurarak çizgili kadife yeleğinden şalgam biçiminde bir gümüş saat çıkardı. «Beş buçuk,» dedi. «Çocuklar daha gelmedi?»

Henry kısaca, «Buradalar,» diye yanıtladı. «Köpekleri dışarı çıkarırken seslerini duydum.»

Babası, «Öyleyse testiyi getir,» dedi. Henry kalktı, yeniden odadan çıktı; biraz sonra verandada ağır ayak sesleri duyuldu, Bayard iskemlesinde dönerek donuk gözlerle kapıya baktı. Kapı açıldı ve Rafe'la Lee içeri girdi.

Rafe, «Vay, vay!» dedi ve zayıf, esmer yüzü biraz aydınlandı. «Sonunda gelebildin demek.» Bayard'ın elini sıktı, Lee de onu izledi. Lee'nin yüzü de ötekilerinki gibi karanlık ve sıkıntılı bir maskeydi. Rafe kadar tıknaz değildi ve içlerinde en az konuşanıydı. Arkalarında yabanıl ve hüzünlü bir şeylerin gizlendiği, kapkara ve huzursuz gözleri vardı; Bayard'ın elini hiçbir şey söylemeden sıktı.

Bayard Rafe'a baktı. Yüzünde hiçbir belirti yoktu; ne bir soğukluk, ne bir kaygı. Kente inip de duymamış olması olası mıydı? Ya da Bayard bir düş mü görmüştü? Ama büyükbabasına dokunduğu zamanki o yanılgı götürmez duyguyu anımsadı. Ona dokunur dokunmaz nasıl yığıldığını, çok uzun bir süre gurur ve ailenin kara yazgısının çarpık zorunluğuyla sıkı sıkıya örülmüş dokusunun nasıl birdenbire tümüyle çözülerek sonunda iskeletinin huzura kavuşmasını sağladığını anımsadı. Bay MacCallum konuştu.

«Postaneye uğradın mı?» dedi.

Rafe, «Kente inmedik ki,» diye yanıtladı. «Vernon'un bu yakında araba dingili kırıldı. Yük arabasının bağlantısını çözüp Vernon'a gitmemiz, onu yaptırmamız gerekti. Sonra da kente inmek için çok geç olmuştu. Erzaklarımızı oradan alıp eve döndük.»

Yaşlı adam, «Neyse, önemli değil. Nasıl olsa haftaya Noel için ineceksiniz,» dedi. Bayard derin bir soluk alıp sigarasını yaktı; bu sırada koyu karanlığın içinden Buddy gelip bacanın bulunduğu gölgeli köşeye yerleşti.

Bayard, «Bana sözünü ettiğin o tilkinin saklandığı yeri buldun mu?» diye Rafe'a sordu.

«Elbette. Bu kez onu yakalayacağız. Belki de yarın. Hava değişiyor.»

«Kar mı?»

«Belki de. Bu gece hava nasıl olacak, baba?»

Yaşlı adam, «Yağmurlu,» diye yanıtladı. «Yarın da yağacak. Çarşambaya kadar iyi koku alınmaz. Henry!» Bir süre sonra yine «Henry,» diye bağırdı ve Henry elinde, içinden havada ince bir tüy çizen dumanın çıktığı kararmış bir tencere, sert çömlekten bir testi, madenî bir kaşık ve kahn bir su bardağıyla içeri girdi. Tıknaz, bodurca bedeni, yumuşak kahverengi gözleri ve becerikli, telâşsız elleriyle Henry'de, evcil, kadınımsı bir şeyler vardı. Mutfağı (şimdi Mandy'den daha iyi bir aşçıydı) ve içinde bitmez tükenmez birtakım işlerle oyalandığı ve çoğu zaman bir yere ayrılmadığı evi yöneten oydu. Kente babası gibi çok az inerdi; ava ise hiç ilgi duymazdı; tek eğlencesi viski yapmaktı; salt ailesinin içmesi için, yalnızca babası ve ona yardım eden zenci tarafından bilinen gizli bir sabırla, çok iyi viski yapardı. Bunu, İskoç viskisiyle beslenen büyüklerinden onlara dek gelmiş bir tarife göre hazırlardı. Tencere, testi ve içinde kaşık bulunan su bardağını şöminenin üstüne koydu; babasının elinden kil piposunu alıp onu da şöminenin rafına koydu. Sonra oradan kırık bir şeker kabıyla her birinin içinde bir kaşık bulunan yedi su bardağı aldı. Yaşlı adam ateşin aydınlığına eğilerek usandırıcı ve ağırbaşlı bir özenle, birer birer içkileri hazırladı. Herkese içkilerini verdikten sonra, geriye iki bardak kalmıştı. «Öteki çocuklar daha gelmedi mi?» diye sordu. Yanıtlayan olmadı; o da testiyi tıpaladı. Henry iki bardağı geri, şöminenin rafına koydu.

Birazdan Mandy kapıya geldi ve sırtındaki gösterişsiz pamuklu basmasıyla odayı doldurdu. «Hepiniz artık gelebilirsiniz,» dedi ve dönüp paytak paytak yürüdü. Bayard onunla konuştu ve adamlar odadan

sıra halinde yürüyüp çıkarken, Mandy onlara yol verdi. Yaşlı adam bir Kızılderili gibi dimdikti, Buddy'nin zayıf, ince uzunluğu dışında, öteki oğullarını bir omuz boyu geçiyordu. Mandy kapının yanında durup Bayard'a elini verdi. «Uzun bir süredir gelmiyorsun,» dedi. «Bahse girerim Mandy'yi de unuttun.»

Bayard, «Elbette unutmadım,» diye yanıtladı. Ama unutmuştu. Mandy için para, Johnny geldiği zaman ona getirmeyi hiç unutmadığı değersiz bir süs eşyasının yerini tutamazdı. Bayard soğuk karanlıkta ötekileri izledi. Ayaklarının altında toprak sertleşmeye başlamıştı bile; tepesinde gök yıldızlarla pırıl pırıldı. Sırt sırta kalabalığın arasında, Rafe ayrı bir yapının kapısını açıp hepsinin içeri girmesini beklerken biraz tökezledi. Bu oda sımsıcaktı; pişmekte olan yemeklerin nefis kokuları ve ince mavi bir duman tabakasıyla örtülmüştü; odada, üzerinde sürekli olarak bir gaz lâmbasının yandığı uzun bir masa bulunuyordu. Masanın bir ucunda tek bir iskemle vardı, öteki üç yanı arkasız tahta sıralarla çevrilmişti. Daha ilerideki duvarda ocak, yarık, kalın tahtalardan yapılmış kocaman bir dolap ve bir de odun kutusu duruyordu. Ocağın arkasında iki Zenci ve bir genç çocuk oturuyordu; yüzleri sıcaktan parıldıyor, beyazı belirginleşmiş gözlerini devirip duruyorlardı. Zencilerin ayaklarının dibinde beş köpek yavrusu aldatıcı bir yırtıcılıkla birbirlerine havlıyorlar, Zencilerin kıpırtısız ayak bileklerini yavaşça yalıyorlar, ya da ocağın arkasında ve bitişiğindeki yerde, aptalca ve yönsüz bir ilgiyle sinsi sinsi dolaşıyorlardı.

Bayard Zencilere adlarıyla seslenerek, «Selâm, çocuklar,» dedi, Zenciler dişlerinin beyazlığını ortaya çıkaran çekingen ve saygılı mırıltılarla başlarını ona doğru eğdiler.

Mandy, «Richard, o yavruları çek ayak altından,» dedi. Zenciler yavruları birer birer toplayıp şöminenin arkasındaki ufakça bir kutuya attılar; burada köpek

yavruları ufak tefek eşelenmeler, çarpışmalar ve direnmelerle devinimlerini sürdürdüler. Yemek yerlerken, zaman zaman kutunun kenarından ağırbaşlı bir ilgiyle gözlerini kırpıştıran bir baş görünüyor, sonra birdenbire kayboluyor, kutudan itişip kakışmalar, gürültü patırtılar ve bir bebeğinkini andıran sesler duyuluyordu. Richard, «Hişşt, köpekler susun! Uyuyun artık,» deyip parmaklarının boğumlarıyla kutuya vurdu. Bir süre sonra sesler kesildi.

Yaşlı adam masanın bir ucundaki tek iskemleye oturdu, oğulları ve konuk, çevresine oturdular; bazıları ceketsiz, hepsi de yakasızdılar; aynı kalıptan çıkmış yüzleri karanlık ve sıkıntılıydı. Sosis, domuz pirzolası, mısır lapası, kızarmış tatlı patates ve mısır ekmeğinden oluşan yemeklerini yediler; bir de süpürgedarısından yapılmış testi dolusu pekmez vardı; Mandy, sırlı, kocaman bir çanaktan kahve dağıttı. Yemeğin ortasında, daha önce görünmeyen iki kardeş de çıkageldi. En büyükleri, elli iki yaşında olan Jackson'du; geniş, açık bir alnı ve kalın kaşları, yatıştırıcı ve güçlü bir yüzü vardı — çekingen ve beceriksiz bir Romalı General ya da devlet adamını anımsatıyordu. Kırk dört yaşında olan Stuart, Rafe'ın ikiziydi, ama ikiz olmalarına karşın, aralarında, ötekilerden daha fazla bir benzerlik yoktu; kalıp, doğaca değiştirilemeyecek kadar güvenilir ve açık bir damga vurmuştu. Stuart'ta, Rafe'ın rahat davranışı yoktu (düşgücünü biraz genişleterek, aralarında tek konuşkan denilebilecek, Rafe'dı); öte yandan Henry'nin yumuşakbaşlılığı onda da vardı. İyi bir çiftçi ve işini bilen bir tüccardı; oldukça yüklü bir banka hesabı vardı. Elli yaşında olan Henry ikinci çocuktu.

Suskun ve düzenli bir saygı içinde yiyorlardı; dostça bir hava içinde, salt en zorunlu sözcükleri kullanıyorlardı. Mandy masayla ocak arasında gidip geliyordu.

Yemeklerini daha bitirmemişlerdi ki, gecenin

içinden çan sesine benzer ani bir çınlama, odanın dar duvarları arasından sızıp geldi. «Durun bakalım.» Zenci Richard başını yana çevirdi, Mandy kahve fincanını kaldırdı.

«Neredeler Dick?»

«Pınarın üzerinde soğutucu gibi kullandığımız küçük yapı var ya, onun arkasındalar. Onu yakaladılar.» Buddy köşesinden hafifçe kayıp kalktı.

Bayard da kalkarak, «Ben de seninle geleceğim,» dedi. Ötekiler düzenli bir biçimde yemeklerini yemeyi sürdürdüler. Richard dolabın üzerinden bir fener alarak yaktı ve üçü odadan çıkıp donmuş cam gibi tınlayan havlamaların bir müzik yağmuru halinde aktığı soğuk ve karanlığa geçtiler. Dışarısı buzla kaplı ve kapkaraydı. Eğri büğrü alçak duvarındaki pencerenin neşeli ışıltısıyla belirginleşen ev, karanlıkta daha büyük görünüyordu. Bayard, «Toprak katılaşmış bile,» dedi.

Buddy, «Bu gece don olmayacak,» diye yanıtladı. «Olacak mı Dick?»

«Hayır efendim. Yağmur yağacak.»

Bayard, «Yok canım,» dedi. «Ben inanmıyorum.»

Buddy, «Babam öyle dedi,» diye yanıtladı. «Gün batışında olduğundan daha kırık hava.»

Bayard, «Bana öyle gelmiyor,» diye direndi. Yıldızların ışığında kıpırtısız duran ve tekerlekleri saten kurdeleler gibi parıldayan yük arabasını, kıtır kıtır yemlerini yiyen hayvanların seslerini ve fenerle ilerlerken, arada bir havayı koklayan solumalarının duyulduğu uzun ve geniş ahırı geçtiler. Sonra, yol aşağıya doğru indikçe, fener ağaç gövdeleri arasında parıldamaya başladı. Tam aşağıda köpeklerin bağırtıları arttı ve hayaletleri andıran biçimler, hafif parıltılar altında yer değiştirdi; opussumu tam pınarın üzerindeki küçük yapının arkasında buldular; gözleri sıkı sıkıya kapalı, yerden yüksekliği fazla olmayan bir fidanın çatal kollarından biri arasındaydı. Buddy di-

renmeyen hayvanı kuyruğundan tutup kaldırdı. Bayard, «Kahrolsun,» dedi.

Buddy köpekleri çağırdı ve yeniden yolu tırmandılar. Mutfağın arkasında, kullanılmayan bir barakada, birbirine eş kırmızı noktalar-halinde en az elli göz parıldadı. Buddy feneri sallayıp ince bir telle korunmuş kafesin önünde tutunca, oradan oraya kıpırdayan tüylü biçimler ya da keskin çizgileri olan iskeletimsi yüzlerini ışığa çeviren biçimlerin bulunduğu yer ve buradan yayılan ağır ve sıcak bir kokuyla karşılaştılar. Buddy kafesin kapısını açıp en son tutsağını da arkadaşları arasına attı ve feneri Richard'a verdi. Oradan çıktılar. Gök yumuşak ışıltılarını biraz kaybederek azıcık puslanmıştı.

Ötekiler parıldayan ateşin önünde yarım halka oluşturarak oturmuşlardı; yaşlı adamın ayağının dibinde mavi benekli avköpeği uyukluyordu. Bayard'a yer açtılar; Buddy yine bacanın bulunduğu köşeye çekilip yerleşti.

Bay MacCallum sordu; «Yakaladınız mı?»

Bayard, «Evet efendim,» diye yanıtladı, «duvardaki bir çividen şapkanızı alırmış gibi.»

Yaşlı adam piposundan bir nefes çekti. »Gitmeden sana iyi bir av göstereceğiz,» dedi.

Rafe, «Şimdi kaç tane oldu, Buddy?» diye sordu.

Buddy, «Yalnızca on dört,» diye yanıtladı.

Henry, «On dört mü?» diye yineledi. «Biz on dört opossum yiyemeyiz ki.»

Buddy, «O zaman bırak gitsinler, sonra da gene yakala,» diye yanıtladı. Yaşlı adam piposunu yavaşça üflüyordu. Ötekiler de ya pipo içiyor ya da tütün çiğniyorlardı; Bayard sigaralarını çıkarıp Buddy'ye tuttu. Buddy istemediğini belirtti.

Rafe, «Buddy daha başlamadı,» dedi.

Bayard, «Başlamak mı?» diye sordu. «Neyin var, Buddy?»

Buddy karanlık köşesinden, «Bilmiyorum,» diye

yanıtladı. «Sanırım öğrenecek zamanım olmadı.»

Ateş çıtır çıtır yanıyor, kıvrılıp bükülüyordu; odun sandığına en yakın oturan Stuart, arada bir ateşe bir kütük daha atıyordu. Yaşlı adamın ayağının dibindeki köpek düş görüyor olmalıydı; havayı kokladı; şöminedeki yumuşak küller havalanarak köpeğin burnuna kaçtı ve hayvan hapşırarak uyandı; başını kaldırıp yaşlı adamın yüzüne bakarak gözlerini kırpıştırdı, sonra yine uyuklamaya başladı. Konuşmadan ve hemen hiç kıpırdamadan oturdular; tek bir düşünceyle biçimlendirilmiş ve aynı el tarafından düzeltilip renklendirilmiş ağırbaşlı, kartal görünümlü yüzleri, ateşin gölgeli karanlığından oyulmuş gibiydi. Yaşlı adam piposunu avucuna dikkatle hafifçe vurdu ve tombul gümüş saatine baktı. Saat sekizdi.

«Biz saat dörtte kalkacağız, Bayard,» dedi. «Ama sen gün doğana kadar yatabilirsin. Henry, testiyi getir.»

Bayard ve Buddy, Buddy'nin solmuş yama işi yorganıyla örtülü kocaman bir tahta yatakta uyuduğu, evin duvarına dayanarak yapılmış, damı eğik odasının lâmbasıyla aydınlatılmış soğuğunda soyunurlarken, Bayard, «Saat dörtte,» diye yineledi. «Neden yatıyorsunuz hiç anlamıyorum.» Konuşurken soluğu soğuk havada buharlaştı.

Buddy gömleğini başından çekip çıkardı ve bir yarış atının baldırlarını andıran ince baldırlarından hâki pantolonunu atarken, «Evet,» diye aynı görüşte olduğunu belirtti. «Bizim evde gece pek uzun sürmez. Ama sen konuksun,» diye ekledi; sesinde biraz kıskançlık ve özlem vardı. Yirmi beş yaşından sonra hiçbir zaman, sabah uykusu bu kadar altın değerinde olamaz. Buddy'nin uykuya yatma hazırlıkları kolaydı; çizmelerini, pantolonunu ve gömleğini çıkarıp

yünlü iç çamaşırlarıyla yatağa giriyordu; şimdi, salt yuvarlak başı görüntüde olarak yatmış, kolsuz ve ince iç çamaşırlarıyla ayakta duran Bayard'a bakıyordu. «Bunlarla ısınıp uyuyamazsın,» dedi. «Benim kalın çamaşırlarımdan birini ister misin?»

Bayard, «Yok, üşümem herhalde,» diye yanıtladı. Lâmbayı üfleyip söndürdü ve yatağa el yordamıyla yaklaştı; buz gibi yere tam değmemek için ayak parmaklarını bükmüştü. Yatağa girdi. Şiltenin içi mısır kabuklarıyla doluydu; altında çıtırdayıp ıslığa benzer, kuru bir ses çıkarıyorlardı. Ne zaman o ya da Buddy kımıldasalar ya da derin nefes alsalar, kabuklar küçük tıkırtılarla yerlerinden oynuyordu.

Buddy karanlığın arasından, «Yorgana iyice sarıl,» diye önerdi; rahatladığını belirten, kısa ve gürültülü bir sesle soluğunu bıraktı; Bayard, onun esneyişini görmedi ama duydu. Buddy, «Çoktandır görünmedin,» diye konuşmaya başladı.

«Doğru. Dur bakalım. En son ne zamandı? İki ya da üç yıl, değil mi?»

Buddy, «1915,» diye yanıtladı, «son kez sen ve o....» Sonra yavaşça ekledi; «Öldüğünü gazeteden öğrendim. Adı, görünce hemen onun olduğunu anladım. Bir İngiliz gazetesiydi.»

«Öyle mi? Sen neredeydin?»

Buddy, «Orada,» diye yanıtladı. «Bizi İngilizlerin yanına gönderdikleri yerde. Düzlükte. Öyle çok yağmur yağıyor ki, toprağın suyunu nasıl çekip de ürün yetiştirebiliyorlar, anlamıyorum.»

«Evet.» Bayard'ın burnu buz parçası gibiydi. Soluğunun burnunu biraz ısıttığını duyumsuyordu; hemen hemen her soluk alışında, nefesinin oluşturduğu solgun dumanı görüyor, burun deliklerinden içine sızan soğuğu duyumsuyordu. Tavanın kalın tahtalarının Buddy'nin yanındaki duvarın alçak köşesine uzanışlarını, acı, soğuk ve boğucu, soluk alamayacak kadar boğucu, yarı erimiş karı anımsatan hava basın-

cının bu köşede toplandığını duyumsuyor, bu basıncın altında yatıyordu Kabukların kuru tıkırtılarının bilincindeydi ve derin, huzursuz iç çekişlerle soluk aldığını ayrımsadı. Kalkıp oturmak, bir ateşin çevresinde, aydınlıkta kımıldayıp dolaşmak için büyük bir istek duydu; neresi olursa olsun, neresi olursa. Yanında Buddy, soğuğun ezici, yarı donmuş katılığında yatıyor, yavaş yavaş ve kendisini pek iyi açıklayamadan savaştan söz ediyordu. Belli belirsiz, düşsel bir öyküydü bu; başı ve sonu olmayan, adları bile doğru dürüst anımsanamayan yerlere, yanılgılarla yüklü çağrışımlarla uzanan bir öykü — yalnız ve çelişkili düşüncelerin çıkmazına saplanmış kalmış, ne istek, ne geçmiş, ne de geleceği olan insanların, yakınlarında ama anlayamadıkları bir karabasana başlarını çarpmaları gibi bir şeydi.

Bayard, «Orduyu sevdin mi Buddy?» dedi.

Buddy, «Pek değil,» diye yanıtladı. «Yapacak yeterince şey yok. Tembel bir adam için iyi bir yaşam.» Bir dakika konuşmadan, düşünceli durdu. Sonra birdenbire ürkek bir kendine güven ve ağırbaşlı bir kıvançla, «Bana bir tılsım verdiler,» dedi.

Bayard, «Bir tılsım mı?» diye yineledi.

«Hıı. Renkli bir kurdeleye bağlanan o pirinç süslerden biri. Sana gösterecektim ama unuttum. Yarın gösteririm. Öyle soğuk ki, şimdi kalkıp yere basmak istemiyorum. Yarın babam evde olmadığı bir zamanı kollarım.»

«Neden? Aldığını bilmiyor mu?»

Buddy, «Biliyor,» diye yanıtladı. «Ama bir Kuzeyli tılsımı olduğunu düşündüğü için sevmiyor. Rafe, babamız ve Stonewall Jackson'ın yenilgiyi hiç kabullenmediklerini söylüyor.»

Bayard, «Evet,» diye yineledi. Buddy sustu ve bedenini uykuya hazırlayacak biçimde içini çekti. Ancak Bayard kaskatı, sırtüstü yatıyordu; gözleri iri iri açılmıştı. Sarhoş olmak gibi bir şeydi bu; gözlerinizi

kapar kapamaz oda çepçevre dönmeye başlıyor ve bu nedenle midenizin bulantısını bastırmak için, kaskatı, gözleriniz alabildiğine açılmış olarak yatıyordunuz. Buddy susmuş, soluk alışları daha düzenli ve düzgülü bir hal almıştı. Bayard yavaşça yan dönünce, altındaki mısır kabukları ıslıklı yakınmalarla çıtırdadı.

Buddy'nin karanlıkta düzenli ve huzurlu soluk alıp verişi duyuluyordu. Bayard kendi soluklarını da duyuyordu, ancak her şeyin üzerinde ve çevresinde, cnu saran, o öteki soluktu. Sınırlı, zorlu soluklarla kendi içinde, Buddy'nin soluklarıyla nefes alan ve tüm havayı kullanan oydu, öyle ki kendisi hava için nefes nefese kalıyordu. Bu ara o daha büyük şey, derin ve düzenli, onlarla ilgisi yokmuşçasına soluk alıyordu, uykuda ve uzakta; evet, evet, belki de ölmüştü. Belki de Bayard ölmüştü. O sabahı gerilimli bir dikkatle gözden geçirerek yeniden yaşadı; uçağının dönerken yan yatışından, John'un Camel'inin ucunda alevin canlı turuncu bir bayrak gibi parlamasını ve onu izleyen dumandan başlayarak, kardeşinin o bildik el sallayışına ve boşluğa çarpan bedeninin havada dengesini kaybedince biçimsizce yayılmasına kadar, olayı yeniden yaşadı; çok okunmuş bir öyküyü yeniden gözden geçireceğiniz gibi, aynı anda kendi bedeni ya da kafasına saplanıp onu öldürmüş olabilecek bir kurşunu anımsamaya çalıştı. Bu, öyle çok şeyi açıklayabilecekti ki; o da ölmüştü ve burası, yanıltıcı bir hız içinde, durup dinlenmeden dolaşıp kardeşini aradığı, karşılığında kardeşinin de bir yerlerde onu aradığı ve ikisinin hiçbir zaman karşılaşamayacakları cehennemdi. Yine sırtüstü döndü; altında mısır kabukları ince bir alayla fısıldıyordu.

Ev seslerle doluydu; keskinleşmiş duyularına, gecenin suskunluğu on binlerce sesi içeriyor gibi geliyordu; kara soğukta ormanın kuru ezinci; her soluk alışında kabukların tıkırdaması; soğuğun mengenesinde ciğerlerini sıkıştıran yarı erimiş buzu anımsa-

tan hava basıncı. Ayakları buz gibiydi; kol ve bacaklarından soğuk terler akıyor, yanan yüreğinin çevresinde bedeni ürperip katılaşıyordu; çıplak kollarını örtünün altından çıkardı; soğuk, üzerlerine kurşun bir alçı gibi çökerken bir süre öyle yattı. Ve tüm bu süre içinde, Buddy'nin düzenli soluk alışlarıyla kendi hızlı ve sınırlı soluk alışları, her ikisi de, köksüz ama birbirine bağlı bir birliktelikle karışıyordu.

Kollarını yine yorganın altına soktu. Göğsünün ve kaburgalarının üzerinde elleri buz gibiydi; soğuk yavaş yavaş omuzlarından aşağıya doğru inerken büyük bir dikkatle kımıldadı; gizli kabuklar yine çıtırdadılar. Kalkıp yere bastı. Kapının nerede olduğunu biliyordu; soğuktan içine kıvrılmış ayak parmaklarının üzerinde, el yordamıyla oraya yürüdü. Kapı, buz pürüzsüzlüğünde bir tahta kolla sürgülenmişti; onu beceriksizce ararken, yanındaki boru biçiminde, dimdik duran sopsoğuk başka bir şeye dokundu; eli ona kaydı ve bir an dondurucu karanlıkta av tüfeği elinde öylece dururken, uyuşmuş parmakları, tüfeğin kuyruğunu takmaya çalışıyordu; o anda üstünde lâmbanın durduğu mermi kovanı kutusunu anımsadı. Başı biraz eğik, av tüfeği uyuşmuş elleri arasında, bir dakika daha öyle durdu; sonra onu yine köşeye dayadı ve tahta sürgüyü yerinden dikkatle ve sessizce çıkardı. Kapı menteşelerden bel verdi ve sürtünerek gıcırdamasının neden olduğu ilk çatlak sesten sonra, tokmağı tutup kapıyı açtı ve orada durdu.

Yıldızsız ve karanlık, yerde sürünen bir cesedi anımsatan gök, toprağın üzerinde havası sönmüş bir balon gibi yatıyordu. Bu cansız göğe, mutfağın karanlık ve derinliği olmayan biçimi yaslanmıştı; daha ötede ağaçlar ve donuk ışıkta hüzünlü hayaletleri anımsatan hantal biçimleri, odun kümesi, bir bahçe gereci, yemeğe giderken tökezlediği mutfak kapısının önündeki küçük, kırık veranda ve yanında duran bir fıçı görünüyordu. Kara gri soğuk, suyun kuma

sızması gibi içinde işledi; azar azar damlalar halinde sızıyor, durup dolanıyor, gene akıyor ve iliklerine işliyordu. Yavaş ve düzenli bir biçimde ürperiyordu; elleri ve teni duygusunu yitirmişti; ama yine de, bu cansız örtünün içinden bir şeyler kurtulmaya çalışıyor gibi, birkaç kez silkindi. Başının üzerinde kalın tahtalardan örülmüş çatıda hafif bir tıkırtı duyuldu ve sanki bu işaretle gri suskunluk erimeye başladı. Kapıyı sessizce kapayarak yatağa döndü.

Şimdi yatakta biraz öncekinden çok daha fazla titriyor, altında mısır kabukları acımasız alaylarını sürdürüyordu. Kış yağmurunun çatıda fısıldamasını dinleyerek sessizce sırtüstü yattı. Bu damlalarda, yaz yağmurunun neşe dolu havaya dökülürken çıkardığı canlı ve uyumlu gümbürtü yoktu; vurgusuz bir sesin fısıldaması ve çatının üzerine abanmış hava basıncının orada eriyip ağır ağır ve tembelce, saçaklardan dökülmesi gibiydi. Biraz ısınır gibi oldu; üstündeki yorgan demir ya da buzdandı. Yağmurun altında kımıldamadan yatarken kanı daha da ısındı; en sonunda ürpermesi geçti ve birazdan inatçı umutsuzluğun ve doğrulamaktan çok, anlamaya çalışmanın uğraşı içinde, önünde kıvrılıp bükülen görüntü ve biçimler arasında üzünç dolu, kesik bir yarı uykuya daldı. Kimin olursa olsun, onu bu keşmekeşten çıkaracak bir el. Elbette o eli iterdi, ama el bu arada, o soğukkanlı kendine yeterliliğini bulmasına yardım etmiş olurdu.

Yağmur damlayıp duruyordu. Yanında Buddy'nin soluk alışı rahat ve düzenliydi; yatış biçimini bile değiştirmemişti. Bayard ise bazan düzensiz bir uykuya dalıyordu; uyuklarken tümüyle uyanık, uyanıkken, ne kurtuluş ne de huzurun bulunduğu, bulanık ve umulmayacak kadar yoğun bir kargaşa içinde yatıyordu. Damla damla yağmur, geceyi ve zamanı tüketti. Ama gece uzun, öylesine uzundu ki. Yorgun ve çabalayan bedeni içinde yıpranmış kanı, yağmurun

yavaş yavaş vuruşlarla geceyi tüketmesi gibi, tenini tüketiyordu. Hepsi şunda düğümleniyordu: Kutsal Kitap —bir rahip— ne olursa olsun. Belki o bilirdi. Uyku. Eninde sonunda herkesi bulur.

Duvarın arkasından kıpırtılar duydu sonunda. Tam olarak ayrımsamıyordu, ama bu kımıltıların, adını ve yüzlerini bildiği insanlara özgü olduğunu anlamıştı; bir süre bile unutup kurtulamadığı o dünyaya yeniden uyandı. Çevresinde onu bilen kişiler rahatladı. Sesler sürüp gitti; bir kapının çarpmasını, birazcık düşünse kimin olduğunu bulabileceği sesi duydu; hepsinden iyisi, en iyisi, şimdi kalkabileceğini ve onları aydınlık ve sıcakla kaplı odada, çıtırdayan ateşin çevresinde bulabileceğini biliyordu. Sonunda biraz gevşemiş olarak orada yattı; onların yanına gitmeyi amaçlamış, ama bunu biraz ertelemişti. Kanı bedeninde yavaşça dolaşıyordu, yüreği yatışmıştı. Yanında Buddy düzenli bir biçimde soluk alıyordu; kendi soluk alışları da onunki gibi rahatlamıştı. Soğuk odaya, ağırbaşlı ve yalın bir güvenle yüklü sayısız insan sesleri doluyordu. Eninde sonunda herkes uyur, herkes uyur, diye yorgun yüreği onu yatıştırdı ve sonunda uyudu.

Sabahın griliğinde uyandı; bedeni yorgun, ağır ve durgundu; uyku onu dinlendirmemişti. Buddy gitmişti, yağmur hâlâ yağıyordu, ama şimdi çatıda kesin, anlamlı bir ses çıkarıyordu; hava, kemiklerine kadar duyumsadığı hafif bir ılıklığa bürünmüştü. Çoraplarını giydi, çizmeleri elinde, Lee, Rafe ve Stuart'ın yattıkları soğuk odayı geçerek, Rafe ve Jackson'u oturma odasında yanan ateşin önünde buldu.

Rafe, «Seni uyuyasın diye bıraktık,» dedi; sonra, «Aman Tanrım, yahu sen hortlağa benziyorsun. Dün gece uyumadın mı?»

Bayard, «Uyudum, uyudum,» diye yanıtladı. Oturdu ve çizmelerini yere bastırarak ayağına geçirdi, dizlerinin altında sırımları bağladı. Jackson şöminenin

yanında oturuyordu. Ayaklarının yanındaki karanlık köşede sayısız ufak yavrular, sessizce didişip duruyorlardı; hâlâ çizmelerine eğilmiş olan Bayard: «Jackson, nedir onlar? Ne biçim yavrular öyle?» dedi.

Jackson, «Bu denediğim yeni bir çiftleşme türü,» diye yanıtladı. Rafe, elinde Henry'nin açık sarı viskisinden yarım bardakla döndü.

«Bunlar Ellen'in yavruları,» dedi. «Kahvaltı ettikten sonra Jackson sana anlatsın. Al. İç şunu. Çok yorgun görünüyorsun. Buddy konuşarak seni uyutmamış olacak,» diye yavan ve ince bir alayla ekledi.

Bayard viskiyi içip bir sigara yaktı. Rafe, «Mandy kahvaltını ocağın üzerinde tutuyor,» dedi.

Bayard, «Ellen?» diye yineledi. «Haa, şu tilki. Dün gece onu soracaktım size. Sizler mi yetiştirdiniz onu?»

«Evet. Geçen yılki köpek yavrularıyla birlikte büyüdü. Onu Buddy yakaladı. Şimdi de Jackson kullanarak avlanma konusunda bir yenilik yaratmak istiyor. Bir av köpeğinin koku alışı ve kalçasıyla bir tilkinin beceri ve hızını içeren bir hayvan türü üretecekmiş.»

Bayard köşeye yaklaşarak ufak canlıları ilgi ve dikkatle izledi. Sonunda, «Çok tilki yavrusu görmedim, ama bunlara benzerini de hiç görmedim,» dedi.

Rafe, «General de öyle düşünüyor,» diye yanıtladı.

Jackson ateşe tükürüp ufaklıklara doğru eğildi. Onun ellerini tanıdılar; sızlanmaları daha yoğunlaştı ve o zaman Bayard, hiç ses çıkarmadıklarına, yavrulara özgü mırıltılar bile çıkarmadıklarına dikkat etti. Jackson, «Bu bir deney,» diye açıkladı. «Çocuklar gülüyorlar, ama henüz bu yavrular sütten kesilmediler. Siz bekleyin, görürsünüz.»

Rafe kabaca, «Onlarla ne yapacaksın bilmem,» dedi. «Çiftlik hayvanı da değil bunlar. Hadi, git kahvaltını et Bayard.»

Jackson, «Sen bekle görürsün,» diye yineledi.

Ufaklıkların itişip kakışmalarına, ellerinin yumuşak, koruyucu bir dokunuşuyla karşılık verdi. Bayard'a kalın kaşlarının altından, yardım isteyen kuşkulu ve yoğun bir bakış fırlatarak, «En azından iki yaşına gelmeden bir köpekle ilgili hiçbir şey söylenemez, değil mi?» diye sordu.

Rafe, «Hadi git kahvaltını et, Bayard,» diye üsteledi. «Buddy yedi ve seni beklemeden gitti.»

Bayard verandada duran teneke kaptaki buz gibi suyla yüzünü yıkadı; jambon, yumurta, tahıl ezmesi ve börekten oluşan kahvaltısını yedi. Bu sırada Mandy onunla kardeşinden konuştu. Eve döndüğünde, Bay MacCallum oradaydı. Yavrular köşelerinde, keşmekeş içinde didiniyorlardı; yaşlı adam ellerini dizleri üzerine koymuş oturuyor, açık ve alay karışık bir mutlulukla onları izliyordu; Johnson da çevrede dolanıp duran bir tavuğu anımsatan biçimde, yakın bir yerde oturuyordu.

Yaşlı adam Bayard'ı görünce, «Gel buraya evlât,» dedi. «Rafe, baksana; bana şu yem ipini getiriver.» Rafe dışarı çıktı ve birazdan ucunda bir domuz eti parçası olan bir iple döndü. Yaşlı adam bunu aldı ve yavruları sertçe, ışığa doğru yönlendirdi; yavrular burada perperişan çömeldiler; Bayard'ın gördüğü bir batında doğan en garip köpek yavrusuydu bunlar. Ne birbirlerine, ne de başka herhangi bir canlıya benziyorlardı; ne tilki, ne de av köpeğiydiler; ikisinden de bir şeyler almışlardı, ama ikisine de tam olarak benzemiyorlardı; küçük ve yumuşak olmalarına karşın, müthiş korkunç, aykırı ve tiksindirici bir yanları vardı; tilkinin keskin, acımasız ağzıyla burnu arasında, av köpeklerinin yumuşak, hüzünlü gözleri ve kahramanca dik durmaya çalışan ama onursuz bir başarısızlığa uğrayıp sarkan, kolay eğilip bükülen kulakları vardı; kuyrukları yumuşak ve kısa, kestanenin dikenli kabuğunun içi gibi hafif bir altın tüyle kaplıydı. Renklerine gelince, kırmızımsı kahve-

rengiden çizgili ve gri kahverengiye ve beneklerle kaplı hafif boz rengine kadar değişiyordu; yavrulardan biri, her çizgisiyle yaşlı Generalin yüzünü yansıtıyordu; hüzünlü ve soylu bir düş kırıklığı anlatımı bile onun gülünç, küçük bir kopyasıydı. Yaşlı adam, «Şimdi şunlara bak,» dedi.

Hepsinin başını öne doğru çevirdi; sonra eti tam arkalarında sallandırdı. Biri bile etin varlığını anlamadı; tam başlarının üzerinde et parçasını ileri geri salladı; biri bile yukarı bakmadı. Sonra tam gözlerinin önünde sallandırdı; yavrular hâlâ çekingen bir biçimde, genç, titrek bacakları üzerinde çömelmiş oturuyorlar ve ete dikkatle, ama hiçbir kişisel ilgi duymadan bakıyorlardı; sonra yine kendi aralarında sessizce didişmeye başladılar.

Jackson, «En azından iki yaşına gelmeden köpeklerle ilgili —» diye başladı. Babası onun sözünü kesti.

«Şimdi bak.» Yavruları bir eliyle tuttu, öteki eliyle eti ağızlarına götürdü. Hemen elinin çevresinde beceriksizce ama istekle toplaştılar; ama yaşlı adam eti çekti ve yavrular uzun ve rahat adımlarla koşmaya başlayana kadar, yerde ip boyunca, hemen önlerinde sürükledi. Sonra tam ortada eti hafifçe kenara çekiverdi, ancak yavrular yollarını değiştirmeden, duvarın bulunduğu karanlık köşeye kadar koşularını aptalca sürdürdüler; sabırlı ve sessiz bir şaşkınlıkla dolandılar. Jackson gidip onları aldı ve yeniden ateşin yanına getirdi.

Yaşlı adam, «Şimdi bir avuç av köpeği olarak bunlara ne buyrulur?» dedi. «Koku alamıyorlar, havlayamıyorlar ve bahse girerim göremiyorlar bile.»

Jackson, «En azından iki yaşına gelene kadar —» diye sabırla konuşmayı denedi.

Babası, «Ama General söyleyebilir,» diye sözünü kesti. «Baksana Rafe, Generali buraya çağır.»

Rafe kapıya gidip köpeği çağırdı ve birazdan Ge-

neral, pençeleri çıplak yerde hafifçe tıslayarak içeri girdi; benekli derisi yağmurdan boncuk boncuktu; durdu ve yaşlı adamın yüzüne ağırbaşlı bir ilgiyle baktı. Bay MacCallum, «Buraya gel,» dedi, köpek yine soylu bir yavaşlıkla kımıldadı. O anda, Jackson'un iskemlesinin altındaki yavruları gördü. Yürüyüşünün tam ortasında durdu ve bir an onlara büyülenmiş gibi, şaşkınlık ve ağırbaşlı bir dehşetle baktı; sonra sahibine incinmiş ve gocunmuş bir bakış fırlattı, kuyruğu bacaklarının arasında, dönüp odadan çıktı. Bay MacCallum oturdu ve kendi kendine gürültülü sesler çıkararak söylendi.

Jackson, «İki yaşına kadar köpeklerle ilgili hiçbir şey bilinemez,» diye yineledi. Eğilip yavruları bir araya topladı ve kalktı.

Bay MacCallum, gümbürtülü konuşmasını sürdürdü, «Eh, bizim kocamışı suçlayamam doğrusu,» dedi. «Ben de böyle bir takıma bakıp da, kendi kendime, 'Bunlar benim oğullarım' —» Ama Jackson gitmişti. Yaşlı adam oldukça eğleniyor gibiydi ve yüksek sesle konuşmasını sürdürdü, «Evet efendim, sanırım ben de General gibi gururlanırdım. Rafe, pipomu veriver.»

Yağmur gün boyu, ertesi gün ve daha ertesi gün sürdü. Köpekler, sabahları evin içinde, ayak altında gizli gizli dolaştılar, ya da kısa sürelerle dışarıya çıktılar. Bu gezintilerden dönüşlerinde, Henry gelip onları toplayana kadar, ateşin önünde buhar ve kötü kokular saçarak uyuklayıp durdular. Bayard iki kez, kapıdan uyanık bir çekingenlik içinde avluda görünüp kaybolan tilki-Ellen'i gördü. Henry ve hafif romatizması olan Jackson dışında hepsi, günün büyük bir bölümü dışarıda yağmur altındaydı. Ama yemek zamanı yine bir araya geliyorlardı; verandada üstle-

rindeki ıslak giysileri silkeliyorlar ve duman gibi toza bulanmış, çamurlu çizmelerini temizlemek için ayaklarını yere vurup ateşe yaklaşıyorlardı. Henry tencereyle testiyi getirdi ve en sonunda içeriye sırılsıklam ıslanmış olarak Buddy girdi.

Buddy'nin kendine özgü bir davranışı vardı; günün herhangi bir saatinde, ince, uzun bedeniyle, bacanın yanındaki hücresinden kayıp hiçbir söz etmeden, iki, altı, on iki ya da kırk sekiz saat dönmemek üzere evden ayrılırdı. Bu süreler içinde, Jackson'la Henry ve genellikle Lee'nin varlığına karşın, evde belli belirsiz bir terkedilmişlik havası eserdi. Bayard, Buddy yokken köpeklerin çoğunun da ortadan kaybolduğunu ayrımsadı. Buddy bu sabah da ortalarda yoktu; avlanmaya gittiğini söylediler.

Bayard, «Neden bana haber vermedi?» diye öğrenmek istedi.

Jackson, «Belki de bu havada çıkmak istemeyeceğini düşünmüştür,» diye önerdi.

Henry, «Buddy havaya aldırmaz,» diye açıkladı. «Onun için her gün birbirine benzer.»

Lee sert ve tutkulu sesiyle, «Buddy hiçbir şeye aldırmaz,» dedi. Ateşin başında düşünceli düşünceli oturuyor, kadınımsı elleri dizleri üzerinde huzursuz hışırdıyordu. «Tüm yaşamını, kocaman bir somun soğuk mısır ekmeği ve bir köpek sürüsüyle ırmak yatağında geçirebilir,» dedi. Birdenbire kalkıp odadan çıktı. Lee otuz yaşlarındaydı. Çocukluğu sayrılıklı geçmişti. İyi bir tenor sesi vardı. Pazar günleri yapılan şarkılı toplantılarda çok aranırdı. On kilometre ötede birkaç evden oluşan bir köy olan Mount Vernon'da oturan bir kadınla ilişkisi olduğu söyleniyordu. Zamanının çoğunu karamsar ve yalnız başına kırlarda dolaşarak geçirirdi.

Henry ateşe tükürüp odadan çıkan kardeşinin arkasından başını salladı. «Bu yakınlarda Vernon'a gitti mi?»

Jackson, «İki gün önce Rafe'la oradaydılar,» diye yanıtladı.

Bayard, «Eh, yağmurdan erimem ya. Acaba şimdi gitsem Buddy'ye yetişebilir miyim?» dedi.

Bir süre düşündüler. Sonunda Jackson, «Sanmam,» dedi. «Buddy şimdi herhalde on altı kilometreden uzağa varmıştır. Bir dahaki sefere onu daha gitmeden yakalarsın.»

Bayard da öyle yaptı; sonraki günlerde Buddy'yle sınırları belirlenmiş tarlalarda, av tüfeklerinin geride kalan buharlaşan havada yayılan bir leke gibi yavan ve yaslı bir sesle çıkardıkları yağmurun altında kuş avladılar; ya da ırmak boyunca durgun sularda ördek ve kaz vurdular; bazan Rafe'ın da katılmasıyla ırmak yatağında tavşan ve yabankedisi aradılar. Bazan, uzaklarda çılgın bir koşu tutturmuş olan genç köpeklerin tiz havlamalarını duyabiliyorlardı. Buddy, «İşte Ellen gidiyor,» diyordu. Sonra hafta sonuna doğru hava açıldı ve ıslak toprakta koku iyice belirginken, ayazla yüklü bir alacakaranlıkta, General onu birçok kereler şaşırtan kırmızı tilkiyi izlemeye koyuldu.

Gece boyunca, tepeler arasında çana benzer çınlamalar oluşturan sesler dalgalanıp kabardı ve yankılandı. Henry dışında hepsi, av köpeklerinin çığlıklarıyla yollarını yönlendirerek at üstünde gittiler; ancak onlara yol gösteren, daha çok, yaşlı adam ve Buddy'nin yarışın gidişini önceden bilebilen güçlü önsezileri idi. Arada bir Buddy'yle babası duruyor, avın hangi yöne gideceğini tartışıyorlar, ancak bu çok kısa sürüyor, daha hayvanın bile bilincinde olmadığı devinimlerinden yola çıkarak, genellikle aynı görüşte birleşiyorlardı. Bir kez daha hayvanlarını bir tepede durdurup yıldızların ayazında oturdular; köpeklerin hüzünlü ve çınlayan sesleri yükselene kadar beklediler. Sesler fazlalaştı, yakınlarına geldi; bir kilometre bile ötede değillerdi; sonra, alçalan çan sesleri-

nin umut ve korku dolu yankıları gibi hafifleyerek yine sessizlikte kayboldular.

Paltosunun içinde bedeninin biçimi belirsizleşmiş, beyaz bir atın üzerindeki yaşlı adam, «İşte dinleyin,» dedi. «Bu, kulaklarınız için müzik değil de ne?»

Jackson, «Umarım onu bu kez yakalarlar,» dedi. «Her atlatılışında, Generalin gururu öyle kötü kırılıyor ki.»

Buddy, «Yakalayamayacaklar,» dedi. «Yorulunca o kayaların arasındaki inine çekilecek.»

Yaşlı adam, «Sanırım Jackson'un köpek yavruları büyüyene kadar beklememiz gerekecek,» diye aynı görüşte olduğunu belirtti, «elbet kendi büyükbabalarını izlemek isterlerse. Yiyecekten başka her şeye hayır diyorlar.»

Jackson, «Hele bekle de gör,» diye bıkıp usanmadan yineledi. «O yavrular yeterince büyüyünce —»

«Susun.»

Konuşma kesildi. Gene gecenin içerisinden köpeklerin sesleri tepelerde dolandı; çan ya da bir çalgının tellerine dokunulduktan sonra yinelenen ve sürüp giden seslere benzeyen uzun çığlıkları, umut ve korkuyla yüklü titreşimlerle hafifledi; yıldızların altında karanlık tepelerde, çan sesinin yinelenen ve hafifleyen yankılarını anımsatan kristal saydamlığında, yaslı, yürekli ve biraz da hüzünlü olan bu sesler, kulaklarda bir süre kalıyordu.

Stuart sessizce, «Çok yazık, Johnny burada değil,» dedi. «Bu yarıştan hoşlanırdı.»

Jackson, «Gerçekten de avcılık için yaratılmıştı,» diye başını salladı. «Buddy'ye bile yetişirdi.»

Yaşlı adam, «Johnny çok iyi bir çocuktu,» dedi.

Jackson «Evet efendim,» diye yineledi, «yüreği düpedüz sevgi dolu biriydi. Henry, onun Mandy ve çocuklar için satın aldığı ufak tefek bir şeyler getirmeden geldiğini hiç görmediğini söyler.»

Stuart, «Bir avda hiç geri çekilmezdi,» dedi. «Ne kadar soğuk ve ıslak olursa olsun, küçücük bir çocukken bile, her ateşleyişinde geri tepen, kendi parasıyla aldığı o tek namluluyla gelirdi. Salt kendisi parasını biriktirip almış olduğu için her yere, yaşlı Albayın verdiği tüfek yerine kendisininkini taşırdı.»

Jackson, «Evet,» diye aynı görüşte olduğunu belirtti, «Kişi kendi isteğiyle bir şeye katılırsa, onu sonuna kadar neşeyle götürmeli.»

Bay MacCallum, «Gerçekten de, şarkı söyleyip eğlenmek için bulunmaz biriydi,» dedi. «On altı kilometre boyunca bütün avları korkutup kaçırırdı. Gidip Samson köprüsünün altında bir yarışı başlattığı o geceyi anımsıyorum. Bir de baktık ki, o ve tilki, ırmakta sürüklenen o kütüğün üzerinde kayarak geliyorlar ve Johnny sesi yettiğince bağırarak türküler söylüyordu.»

Jackson, «İşte Johnny buydu,» diye başını salladı. «Önüne gelen her şeyden okkalı bir zevk almasını bilirdi.»

Bay MacCallum yeniden, «Çok iyi bir çocuktu,» dedi.

«Susun.»

Av köpekleri yine aşağılardaki karanlığın içinden bağrıştılar; sesleri soğuk havada yükseldi, kaynağı kaybolana kadar yinelenen yankılara bölündü; dünya ağır, hüzünlü ve de tüm pişmanlıklarla yüklü çılgın bir sese dönüşmüştü.

İki gün sonra Noel'di; akşam yemeğinin ardından her zamanki gibi ateşin çevresine oturdular; yaşlı General yine sahibinin ayaklarının dibinde uyukladı. Noel gecesi yarındı, sabah da yük arabası kasabaya iniyordu. Onların ağırbaşlı ve şaşmaz konukseverlikleri içinde, Bayard'ın ne zaman gideceğiyle ilgili tek bir sözcük söylememiş olmalarına karşın, Bayard hep-

sinin, ertesi gün Noel olduğu için onun eve döneceğini kabullendiklerini biliyordu; kendisi bunun sözünü etmediğinden, kabullenmelerine biraz da ilgi ve beklenti karışmıştı.

Hava yine soğuktu. Alev alev yanan kütüklerin hırçın kıvılcımlarla çıtırdamasına neden olan, elle dokunulabilir bir ayaz vardı; ufak korlar tembel bir çizmenin altında ezilmek için yere saçılıyordu. Bayard uyuklar gibi oturmuştu; sıcağın giderek yayılan dalgalarında yorgun başları, ılık bir banyodaymış gibi gevşemişti; inatçı, uyku bilmez yüreği de bu süre içinde durgun bir tabakayla kaplanmıştı. Yarın gidip gitmemeye karar vermesi için yeterince zamanı vardı. Belki de gitmezdi, kendisinden hiç istenmeyecek o açıklamayı bile yapmadan kalabilirdi. Ama sonra, Rafe, Lee, ya da kasabaya inecek herhangi birinin, onlara söyleme yürekliliğini gösteremediği şeyi öğrenip geleceklerini düşündü.

Buddy karanlık hücresinden çıkmış, yarım halkanın ortasına çömelmişti; arkası ateşe dönüktü; kollarıyla dizlerini sarmıştı; devinimsizdi ve topukları üzerinde uzun süre oturabilme yeteneğini sürdürdüğü görülüyordu. Ailenin en küçüğü oydu. Yirmi iki yaşındaydı. Annesi, yaşlı adamın ikinci karısıydı ve Buddy'nin elâ gözleri ve yuvarlak kafasında kısacık kesilmiş kırmızımsı saçları, kardeşlerinin kahverengi gözleri ve siyah saçlarıyla göze batan bir karşıtlık oluşturuyordu. Ancak yaşlı adam, Buddy'nin yüz çizgilerine de öteki çocuklarının aynısı yoğunluğunda damgasını basmıştı ve gençliğine karşın, Buddy de, ötekiler gibi, kartal yüzlü, zayıf, içine kapanık ve ağırbaşlıydı; ancak canlı rengi ve daha ince derisiyle biraz daha sağlıklı görünüyordu.

Öteki kardeşler orta boylu ya da biraz kısaydılar. Jackson'un silik, belli belirsiz ve etkisiz zayıflığından, Henry'nin durgun tıknazlığı, Rafe'ın —ismi Raphael Sems'di— ve Stuart'ın dengeli, tıknaz adale-

liğinden, Lee'nin, hırçın, huzursuz inceliğine kadar değişiyorlardı. Ama Buddy, fidan gibi boyuyla, yetmiş yedi yılını sırtında incecik bir ceket gibi taşıyan babasıyla omuz omuza geliyordu. Yaşlı adam, yapmacık bir küçümsemeyle, «Densiz, tüm yediklerini boy atmak için kullanıyor,» derdi ve sessizce oturup Buddy'nin iri çakı uzunluğuna aynı şeyi düşünerek bakarlardı. Bir gün Buddy'nin evleneceği ve soyadlarını sürdüreceği düşüncesini her biri kendine özgü sanıyor, hiçbiri açığa vurmuyordu.

Buddy'nin adı da babasının aynıydı, ama ailenin, bir de Askerlik Şubesinin dışında, bunu bilen yoktu. On yedisinde kaçıp askere yazılmıştı; Arkansas'ta gönderildiği piyade toplama kampında, acemi askerlerden biri ona Virge demişti ve Buddy onunla düzenli bir biçimde, ama hiç öfke göstermeden yedi dakika dövüşmüştü; New Jersey gemiye indirme bindirme deposunda da başka bir adam aynı şeyi yapmış, Buddy onunla da dövüşmüştü; gene düzenli, ayrıntılı, tümüyle öfkeden yoksun bir dövüş çıkarmıştı. Avrupa'da gene kendi doğasının derin ancak karmaşık olmayan güdülerini izleyerek, belki de ayrımında olmadan, daha sonra Hükümetçe, düşmanı son derece kızdırdığı anlaşılan bir şeyi yapmayı başarmıştı. Kendi deyimiyle tılsımı da bunun için almıştı. Yaptığı neydi, Buddy'ye hiçbir zaman söyletilemezdi ve bu değersiz süs, babasının, oğlunun Federal orduya katılmasından duyduğu öfkeyi yatıştırmakta başarısızlığa uğramakla kalmamış, bir de onu körüklemişti. Bu süs de, Buddy'nin fazla olmayan eşyaları arasında kaybolup gitmişti; aile içinde onun askerlik yaşamından hiç söz edilmezdi; işte yine her zamanki gibi aralarında çömelmiş oturuyor, kollarıyla dizlerini sarmış, arkası ateşe dönük, şöminenin çevresinde, yatmadan önce içtikleri içkiler ellerinde, Noel'den konuşan ötekileri dinliyordu.

Yaşlı adam, katıksız ve sesli bir yüz buruştur-

mayla, «Hindi,» diyordu. «Bir ağıl dolusu opossum, bir ırmak yatağı dolusu sincap ve ördek ve bir de ev dolusu domuz eti varken, siz Allahın cezası çocuklar, ta kasabaya Noel yemeği için hindi almaya gidiyorsunuz.»

Jackson, yumuşak bir sesle, «İnsan her zamankinden biraz değişik bir şey yapmazsa, Noel, Noel değildir,» dedi.

Yaşlı adam gocunmuş bir sesle yanıtladı: «Çocuklar, siz kasabaya inip gün boyu aylak aylak dolaşmak ve para harcamak için neden arıyorsunuz,» dedi. «Ben sizden çok daha fazla Noel gördüm, evlât. Dükkândan alma olursa, o Noel, Noel değildir.»

Rafe, «Peki, kasabalılar?» diye sordu. «Sen onlara hiç Noel hakkı tanımıyorsun.»

Yaşlı adam hemen sertçe yanıtladı; «Hakları yok da ondan; küçücük bir yerde, öteki adamın arka kapısının dibine sıkışmış oturuyorlar, teneke kutulardan yemek yiyerek yaşıyorlar.»

Stuart, «Ya hepsi kasabadan ayrılsa,» dedi, «ve buraya taşınıp toprak alsalar; o zaman babamın kasabaya sövüşünü duyun siz. Halkı da bir arada istiflenmiş tutan kasaba olmadan işler yürümez, baba, bunu sen de biliyorsun.»

Bay MacCallum şiddetle yüzünü buruşturarak, «Hindi satın almak,» dedi. «Satın almak. Elime bir av tüfeği alıp bir hindiyi yarım saatte avladığım zamanı anımsıyorum. Ve sonra bir saat içinde de geyik eti. Ya, sizler Noel'le ilgili hiçbir şey bilmiyorsunuz. Bildiğiniz tek şey, hindistancevizi, Kuzeyli mantar tüfekleri ve benzeriyle dolu dükkân camları.»

Rafe, «Evet efendim,» dedi ve Bayard'a göz kırptı «Dünyanın düştüğü en büyük yanılgı Lee'nin başeğmesi oldu. Ülke bunun altından kalkamadı.»

Yaşlı adam homurdandı, «Tanrı cezamı versin, dünyadaki en iyi, en düşünceli çocukları yetiştirmemişsem. Onlara bir şey söyleyemezsin, bir şey öğre-

temezsin, kendi şöminenin önünde bile, sürüsünün de sana ülkenin nasıl yönetilmesi gerektiğini söylemeden oturamazsın. Hadi bakalım çocuklar, hepiniz yatmaya.»

Ertesi sabah, Jackson, Rafe, Stuart ve Lee gün doğarken yük arabasıyla kente indiler. Hâlâ hiçbiri ne bir işarette bulunmuş, ne de o gece döndüklerinde Bayard'ı orada bulup bulmayacakları ya da onu bir üç yıl daha görüp görmeyecekleriyle ilgili herhangi bir şey öğrenme isteğini belirtmemişlerdi; Bayard kırağıyla beyazlaşmış verandada ayaz ve parlak gün doğumunda bir sigara içerek durdu ve içindeki sarınmış dört kişiyle giden yük arabasının arkasından bakarak, onları üç yıl içinde mi yoksa bir daha hiç mi görmeyeceğini düşündü. Av köpekleri gelip çevresinde dolandılar ve burunlarını sürttüler; o da elini onların buz kesmiş burunları ve hafifçe dışarıya sarkmış ılık dilleri arasına indirdi; öteye, yük arabasının kuru tıkırtısının, açık ve durgun sabahta kesintisiz geldiği ağaçlıklara baktı.

Arkasından Buddy, «Hazır mısın?» dedi ve dönüp av tüfeğini duvara dayalı durduğu yerden eline aldı. Av köpekleri onun çevresinde istekli mırıltılar ve buz tutmuş soluklarıyla dalgalandılar. Buddy onları ağıllarına götürdü ve içeri tıkıştırarak şaşkın karşı koyuşları arasında kapıyı üzerlerine kitledi. Başka bir köpek kulübesinden, genç, kısa tüylü bir tür av köpeği olan Dan'ı çözdü. Arkasında av köpekleri şaşkın, yumuşak ve dostça uyarılarını seslerini yükselterek sürdürüyorlardı.

Öğleye kadar, deve tüyü rengindeki düzensiz tarlalarda ve ağaçlıkların kenarında, ısınmaya başlayan havada avlandılar. Kırağı çok geçmeden kalkmıştı; hava durgun bir isteksizlikle ısındı; sık fundalıklar arasında iki kez alevden oklar gibi fırlayan par-

lak kırmızı renkli kuşları gördüler. Sonunda Bayard gözlerini kırpmadan güneşe kaldırarak, «Geri dönmem gerek, Buddy,» dedi. «Bugün öğleden sonra eve gidiyorum.»

Buddy karşı koymadan başını salladı ve köpeği içeri çağırdı. «Önümüzdeki ay gel.»

Mandy onlara yiyecek soğuk bir şeyler hazırladı ve bunları yediler. Buddy Perry'yi eyerlerken Bayard eve girdi; Henry bir çift çizmeye pençe vurmaya uğraşıyor, yaşlı adam da çelik saplı gözlüklerini takmış, geçen haftaki bir gazeteyi okuyordu.

Bay MacCallum gözlüklerini çıkararak, «Sanırım ailen seni arar,» diye görüşbirliğini belirtti. «Ama önümüzdeki ay o tilkiyi yakalamak için bekleriz. Onu yakında yakalamazsak, General yavrularının karşısında başını dik tutamayacak.»

Bayard, «Evet efendim,» diye yanıtladı. «Gelirim.»

«Büyükbabanı da beraberinde getirmeye çalış. Burada da kasabada yaptığı gibi uzanıp yatabilir ya da kendi kendini yiyebilir.»

«Peki efendim. Getiririm.»

Buddy midilliyi getirdi; yaşlı adam ayağa kalkmadan elini uzattı. Henry çizme onarımını bir yana bırakarak onu verandaya izledi. Çekingen bir sesle, «Yine gel,» dedi ve Bayard'ın elini tek bir pompa-kolu devinimiyle sıktı. Yarı büyümüş av köpeklerinin aşırı coşkulu ve istekli dalgalanmaları arasında Buddy de elini uzattı.

Kısaca, «Bekleriz,» dedi ve Bayard atını sürdü; arkasına dönüp baktığında, ellerini ağırbaşlılıkla salladıklarını gördü; sonra Buddy arkasından bağırdı ve Bayard Perry'yi dizginleyerek geri döndü. Henry gözden kaybolmuştu, sonra yeniden, içi dolu bir kıtık torbasıyla göründü.

«Neredeyse unutuyordum,» dedi. «Babamın büyükbabana gönderdiği bir testi içki. Bundan iyisini ne Looeyvel ne de başka bir yerde bulabilirsin,» diye

sessiz ve gururla ekledi. Bayard ona teşekkür etti ve Buddy torbayı, Bayard'ın bacağına yakın, sağlam duracağı eyer kaşına bağladı.

«İşte. Tamam oldu.»

«Evet. Oldu. Sağ olun.»

«Hoşça kal.»

«Hoşça kalın.»

Perry ilerledi, Bayard arkasına baktı. Hâlâ orada, sessiz, ağırbaşlı ve kımıldamadan duruyorlardı. Mutfak kapısının yanında tilki Ellen oturmuş, ona kaçamak bakışlarla bakıyordu; yanında yarı büyümüş yavruları, güneş ışığında yuvarlanıp oynuyorlardı. Güneş tepelerin üstünde yükseleli bir saat olmuştu; yol ağaçların arasına doğru kıvrılıyordu Bayard yine arkasına baktı. Ev kış ikindisine düzensizce yayılmıştı; dumanı esintisiz gökte düzgün bir tüy gibiydi. Kapının önü boştu. Bayard Perry'yi rahat, yorulmayacağı bir hızlı yürüyüşe geçirdi; viski testisi hafifçe dizine vuruyordu.

5

MacCallum'lara giden karanlık ve az kullanılan yolun ana yoldan ayrıldığı yerde, atın üzerinde doğrularak Perry'yi durdurdu ve bir süre gün batımında oturdu. Jefferson, 22 kilometre. Kasabadaki Noel akşamı hazırlıkları ve çevredeki eğlenceler düşünülürse, Rafe ve öteki çocuklar daha bir süre geri dönmezlerdi. Ama gene de, karanlık bastığında eve dönmüş olmak için, kasabadan erken ayrılmış olabilirlerdi; belki de bir saatten daha yakın bir yoldaydılar. Güneşin kırılan ışınları, günün erken saatlerinde toprakta tutsak ettikleri soğuğu salıverdiler ve soğuk, Bayard Perry'yle yolun tam ortasında otururken, yavaş yavaş çevresini sardı. Perry'nin devinimlerinin sıcaklığından yoksun, kanı ağır ağır dondu.

Atının başını kasabadan geriye çevirdi ve onu yine rahat ve hızlı yürüyüşüne geçirdi.

Çok geçmeden karanlık çöktü, ama onlar durmadılar; solgun yol boyunca yapraksız ağaçlar ve ışımaya başlayan yıldızlar altında ilerlediler. Perry, ahırı ve yemliğini düşünmeye başlamıştı bile; uysalca ve yürüyüşünün hızını kesmeden, başını ilgi ve çevresini denemek istercesine arkaya doğru silkerek, nereye gittiklerini ya da neye gittiklerini bilmeden, salt evden uzakta bir yerlerde olduklarının bilincinde ve biraz kuşkulu, ama güvenini yitirmeden ilerledi. Sessizlik, yalnızlık ve tekdüzelik içinde soğuk, giderek yayıldı. Bayard Perry'yi durdurdu; torbayı çözüp testiyi çıkardı, içti ve yeniden eyere bağladı.

Çevrelerinde yabanıl ve kapkara tepeler yükseliyordu. Ne bir ev, ne de tek bir insana rastladılar. Tepeler, yıldızların parıltıları altında kapkara kabarıyor ya da yolları, katılaşmaya başlayan tekerlek izlerinin Perry'nin nalları altında demir parçaları gibi takırdadığı vadilere indiğinde, karanlık ve günah dolu kuleler gibi yükseliyorlar, yapraksız ağaçlarını madenî parıltılar saçan göğe uzatıyorlardı. Karın eriyip küçük bir su birinkisi oluşturduğu yerde Perry'nin ayağı ince buzun üstünde yumuşak bir çatırtı çıkardı ve Bayard, midilli suyu koklarken dizginleri gevşetti; sonra yine testiden içti.

Beceriksizce bir kibrit arandı ve bir sigara yaktı; gömleğinin kolunu hafifçe sıyırdı. On bir buçuk. «Eh Perry.» Sesi, suskunluk, karanlık ve soğuğun içinden birdenbire yükseldi. «Sabahı edecek bir yer bulsak iyi olacak.» Perry başını kaldırıp sözcükleri anlamış gibi ve binicisini saran o karamsar yalnızlığa girmek istermişçesine soludu. Gene tırmanarak ilerlediler.

Karanlık yayıldı, ancak arada bir görülen ve ormanın tekdüzeliğini bölen tarlalara düşen belli belirsiz yıldız parıltıları altında biraz azalıyordu. Bir süre dizginleri Perry'nin boynunda gevşek tutarak,

elleri ceplerinde, deri ve kasığının arasında ısıtmaya çalışarak gitti; yolun kenarında bir pamuk deposu vardı; damı, kırağıdan oluşmuş gümüşümsü bir toz bulutuyla kaplıydı. Öne eğilerek ve elini Perry'nin boynuna koyup, onun sıcak ve yorulmak bilmez kanını duyumsayarak, kendi kendine, «Çok kalmadı,» dedi, «dikkatli olursak yakında eve varırız, Perry.»

Perry yine onu anlamış gibi mırıldandı ve birazdan yoldan saptığında, Bayard onu geri çekerken o da alçak bir ağaç kümesine uzanan silikleşmiş yük arabası izlerini gördü. Dizginleri gevşeterek, «Yaşa oğlum Perry,» dedi.

Burası bir kulübeydi. Karanlıktı, ama arka taraftan zayıf bir av köpeği gelerek Bayard'a havlamaya başladı; Perry'yi bağlayıp, uyuşmuş elleriyle kapıya vururken bağırtısını sürdürdü. En sonunda evin içinden bir ses duyuldu ve Bayard, «Selâm,» diye bağırdı. Sonra ekledi, «Kayboldum. Kapıyı açın.» Av köpeği yorulmadan havlamasını sürdürüyordu. Bir dakika sonra kapı gıcırdadı; sönmekte olan korların parıltısının görüldüğü ve ağır bir Zenci kokusunun yayıldığı sıcak aralıktan bir baş göründü.

Baş, «Jule, kapa çeneni,» dedi. Av köpeği bu buyruğu dinleyerek sustu ve evin arkasına çekildi, ama hâlâ hırlıyordu. «Kim var orada?»

Bayard, «Kayboldum,» diye yineledi. «Bu gece ambarınızda kalabilir miyim?»

Zenci, «Ambarım yok,» dedi. «Yoldan biraz aşağıda başka bir ev var.»

Bayard, «Sana para veririm,» dedi. Uyuşmuş eliyle cebini yokladı. «Atım yoruldu.» Zencinin başı, ateş ışığını yansıtan kapı aralığından uzandı. Bayard sabırsızca, «Hadi Amca,» dedi. «Adamı soğukta bekletme.»

«Sen kimsin, beyaz adam?»

«Jefferson'dan Bayard Sartoris. İşte.» Elini uzattı. Zenci tutmaya yanaşmadı.

«Bankacı Sartoris'lerden mi?»

«Evet. Hadi.»

«Dur bir dakika.» Kapı kapandı. Ama Bayard dizginleri çekti; Perry rahatça ve düzenle yürüyerek evin çevresinde güvenle döndü ve dizlerinde kuru kuru çatırdayan, kırağıda kaskatı kesilmiş pamuk saplarının arasında ilerledi. Bayard yarı aralık kapının önünde, tekerleklerin iz bırakmış olduğu donmuş toprağa basarken, kulübeden bir fener ışığı göründü; fener, kaskatı pamuk sapları ve adamın bacaklarının makasımsı gölgeleri arasında, alçakta sallandı. Kolunun altında biçimsiz bir bohça taşıyan Zenci geldi ve Bayard eyerle gemi çıkarırken feneri ona doğru tuttu.

Zenci ilgiyle, «Gecenin bu saatinde nasıl oluyor da evinden böylesine uzağa düşmüşsün, beyaz adam?» diye sordu.

Bayard kısaca, «Kayboldum,» diye yanıtladı. «Atımı nereye koyabilirim?»

Zenci, feneri tek at için yapılmış bölmeye tuttu. Perry eşikten dikkatle geçti ve fenere döndü; gözleri ışıkta pırıl pırıldı; Bayard onu izledi ve eyer örtüsünün kuru tarafıyla onu ovaladı. Zenci gözden kaybolmuştu; birazdan birkaç mısır başağıyla döndü ve Perry burnunu istekle sürterken bunları yemliğine doldurdu. «Ateşe dikkat edersin değil mi, beyaz adam?» diye sordu.

«Elbette. Bir kibrit bile çakmam.»

«Hayvanlarım, araç gereçlerim, yem ve yiyeceklerim hepsi burada. Yanıp yok olmalarına göz yumamam. Sigorta bu kadar uzağa elini uzatmıyor.»

Bayard, «Elbette,» diye yineledi. Perry'nin bölmesini kapadı ve Zenci ona bakarken, duvara dayamış olduğu torbayı açarak içinden testiyi çıkardı. «Bir bardak var mı?» Zenci yeniden gözden kayboldu; Bayard, ahırın duvarındaki çatlaklardan feneri görebiliyordu; sonra Zenci elinde paslı bir teneke kutuyla göründü ve kabın üzerindeki samanları üfle-

di. İçtiler. Arkalarında Perry mısır başaklarını kıtır kıtır yiyordu. Zenci samanlığa çıkan merdiveni gösterdi.

«Ateşe dikkat edeceksin, değil mi, beyaz adam?» diye kaygıyla yineledi.

Bayard, «Elbette,» dedi. «İyi geceler.» Elini merdivene koydu; Zenci onu durdurup yanında getirmiş olduğu biçimsiz bohçayı uzattı.

«Başka yok, umarım bunun birazcık yararı olur. Bu gece biraz üşüyeceksin.» Eski püskü, zencilerin o şaşmaz kokusu içine sinmiş, çok pis bir yorgandı.

Bayard, «Teşekkür ederim,» dedi. «Sağ ol. İyi geceler.»

«İyi geceler beyaz adam.»

Fenerin pırıltısı, Zencinin çapraz çizgiler çizen bacaklarında uzaklaştı. Bayard, karanlığa ve kuru, keskin saman kokusuna tırmandı; burada kendine bir yatak yaptı ve sürünerek içine girdi; tüm pisliği ve kokusuyla yorganı üzerine çekti; donmuş ellerini gömleğinin içine sokup büzülen göğsüne yapıştırdı. Bir süre sonra elleri hafifçe sızlayarak ısınmaya başladı, ama bedeni hâlâ yorgunluk ve soğukla titreyip, zangırdıyordu. Aşağıda Perry, karanlıkta düzenli ve rahat bir biçimde yemini yiyor, arada bir ayağını yere vuruyordu. Bayard'ın bedeninin ürpertisi yavaş yavaş geçti. Uyumadan önce, kolunu çıkarıp saatinin parlak minesine baktı. Bir. Noel günü başlamıştı.

Bayard, duvarlardaki çatlaklardan kırmızı çubuklar halinde sızan güneşle uyandı; bir süre katı yatağında, soğuk ve parlak hava yüzüne buzlu su gibi çarparken, nerede olduğunu düşünerek yattı. Sonra anımsadı ve kımıldayınca, edilgen soğukta kaskatı kesilmiş olduğunu anladı; kanı, kol ve bacaklarında, kuş vurmada kullandıkları ufak kurşunlar gibi dolaşmaya başladı. Kokulu yatağın içinden bacaklarını çıkart-

tı, ama çizmelerinin içinde ayakları cansızdı; bir süre ayak bileklerini ve dizlerini büküp oynattı; birazdan ayakları hafifçe sızlayarak canlanmaya başladı.

Devinimlerinde hâlâ katı ve rahat olmayan bir şeyler vardı; merdivenlerden yavaşça ve dikkatle, bir ses cümbüşü gibi içeriye akan kırmızı güneşe indi. Kocaman ve kıpkırmızı güneş, ufkun hemen üstündeydi; dam, tahta perdeler, avluda paslanan gündelik çiftlik araçları ve Zencinin evin ta arka kapısına kadar işlediği tarlasındaki ölü pamuk sapları, güneşin, bir şölen pastasına sürülen parlak pembe kremaya dönüştürdüğü bir kırağı bulutuyla kaplanmıştı. Perry ince ağzı ve burnunu bölmesinden dışarı uzattı, sahibine selâm vererek soludu; Bayard onunla konuştu, soğuk burnuna dokundu. Sonra torbayı çözerek testiden içti. Zenci elinde bir süt kovasıyla kapıda göründü.

Testiye göz atarak, «Noel armağanı beyaz adam,» dedi. Bayard ona bir içki verdi. «Sağ ol, bayım. Sen eve ateşin yanına git. Ben atını doyururum. Bizimki kahvaltını hazırladı.» Bayard torbayı aldı; kulübenin arkasındaki kuyudan bir kova buz gibi su çekerek yüzünü yıkadı.

Küller, yanmış odun parçaları ve bir sürü tencerenin durduğu ocakta ateş yanıyordu. Bayard parlak soğuğu dışarıda bırakarak arkasından kapıyı kapadı; odanın sıcağı ve ağır bayat kokusu onu uyuşturucu gibi sardı. Ocağa eğilmiş bir kadın, Bayard'ın selâmını ürkekçe yanıtladı. Bir köşede toplaşmış üç kara derili çocuk birdenbire sus pus oldular ve onu fıldır fıldır gözlerle incelediler. Çocuklardan biri kızdı ve yağlı, ne olduğu belirsiz giysiler içindeydi; sırtındaki yün, sıkı düğümlerle kirli demetler halinde tutturulmuş renkli bezlerden oluşmuştu. İkinci çocuğu herhangi bir şeye benzetmek zordu. Üçüncüsü, erkek yün iç çamaşırlarından yapılmış bir giysi içinde hemen hemen umarsızdı. Yürümek için çok kü-

çüktü ve yerde, bir tür yoğun debelenme içinde emekliyordu; burun deliklerinden çenesine sümüklüböceklere özgü parlak birer yol akıyordu.

Kadın sıkıntılı ve çekingen bir devinimle ateşin önüne bir iskemle koydu. Bayard oturup donmuş ayaklarını ateşe uzattı. «Noel içkinizi içtiniz mi, teyze?» diye sordu.

Kadın, «Hayır efendim. Bu yıl içkimiz yok,» diye arkasından bir yerden yanıtladı. Bayard torbayı kadının sesine doğru uzattı.

«Gelin, kendiniz alın. Burada çok var.» Üç çocuk duvara yapışarak çömelmişler, ona dikkatle, kımıldamadan ve ses çıkarmadan bakıyorlardı. Bayard, «Noel geldi mi, çocuklar?» diye onlarla konuşmaya çalıştı, ama çocuklar yalnızca hayvanların uyanık ağırbaşlılığıyla ona gözlerini diktiler ve kadın geri dönüp onlarla azarlayıcı bir sesle konuşana kadar baktılar.

«Hadi beyaz adama Noel Babanızın getirdiklerini gösterin,» dedi. Sonra Bayard'ın dizlerine bakır bir tabak koyup ayağını dayadığı şöminenin üzerine kırık bir seramik fincan yerleştirirken, «Teşekkür ederim, efendim,» diye ekledi. Sonra çocuklara, «Hadi gösterin ona,» diye yeniden seslendi, «Noel Babanın nerede oturduğunuzu bilmediğini düşünmesini istemezsiniz, değil mi?»

O zaman çocuklar kımıldadı ve arkalarındaki karanlıktan, Bayard odaya girdiğinde saklamış oldukları, küçük bir teneke araba, bir dizi renkli tahta boncuk, ufak bir ayna ve çer-çöpün yapışmış olduğu ve hemen, döndüre döndüre ağırbaşlılıkla yalamaya başladıkları kocaman bir naneşekeri çubuğunu ortaya çıkardılar. Kadın, korların arasındaki kahve demliğinden fincanı doldurdu, bir demir tavanın üstünü açarak içinden cızırdayan bir kalın dilim et parçasını çatalla aldı ve Bayard'ın tabağına koydu; ayrıca küllerin arasından grileşmiş bir şeyi araştırarak bul-

du, ikiye böldü ve tozunu silerek, onu da Bayard'ın tabağına koydu. Bayard önüne konulan eti ve üvez kekini yedi, sulu, tatsız kahveyi içti. Şimdi çocuklar sessizce Noel armağanlarıyla oynuyorlardı, ancak arada bir yine ilgiyle ve kaçamak bakışlarla Bayard'ı izliyorlardı. Adam süt kovasıyla içeriye girdi.

«Bizimki sana yiyecek bir şeyler verdi mi?» dedi.

«Evet. Tren yolundaki en yakın kasaba nerede?» Zenci ona on dört kilometre ötede olduğunu söyledi. «Bu sabah beni at arabanla oraya bırakıp atımı da, bu hafta içinde bir gün Bay McCallum'lara götürür müsün?»

Zenci hemen, «Katırlarımı bizimkinin kardeşi aldı,» diye yanıtladı. «Başka katırım da yok. Olanlar da onda.»

«Sana beş dolar veririm.»

Zenci kovayı yere bıraktı ve kadın gelip aldı. Adam başını yavaş yavaş kaşıdı. Bayard, «Beş dolar,» diye yineledi.

«Noel zamanı için oldukça telâşlı görünüyorsun beyaz adam.»

Bayard sabırsızca, «On dolar,» dedi. «Kayınbiraderinden katırlarını geri isteyemez misin?»

«Evet, sanırım onları yemek saatinde geri getirecek. O zaman gidebiliriz.»

«Neden şimdi istemiyorsun? Atımı alıp git, onlardan katırlarını iste. Hemen bir trene yetişmek istiyorum.»

«Daha Noel'i kutlamadım, beyaz adam. Yılın her günü çalışan bir adamın hiç olmazsa Noel'e hakkı olmalı.»

Bayard kısa ve buz gibi bir sesle sövdü. «Peki öyleyse,» dedi. «Hemen yemekten sonra. Kayınbiraderinin zamanında burada olmasına dikkat et.»

«Burada olur. Onun için canını sıkma.»

«Peki, sen ve teyze, testiden istediğinizce için.»

«Teşekkür ederiz efendim.»

Pis kokulu, havasız oda, Bayard'ın duyularını iyice körleştirdi; geçirdiği soğuk geceden sonra sıcak, kemiklerini sızlatıyordu. Zenciler tek odanın içinde dolaşıp durdular; kadın ocak başında yemek pişirmekle uğraşıyor, kara derili ufaklıklar, gösterişsiz ve değersiz oyuncaklarıyla ve pislik içindeki naneşekeriyle oynuyorlardı. Bayard katı iskemlesinde oturdu ve sabahı uyuklayarak geçirdi; tümüyle uyumuyordu, ancak zaman, yarı uykuda aylakça dolaştığı, başı sonu olmayan bir beldede kaybolmuştu ve uzun bir süre sonra bu beldeye sızmak isteyen bir şeyin bilincine vardı, onun boş çabalarını huzurlu bir uzaklıktan izledi. Ancak en sonunda bu şey ona ulaşmayı başardı: bir ses. «Yemek hazır.»

Zenciler de, biraz çekinerek ama dostluk içinde onunla içtiler — ırk, kan, doğa ve çevrece ayrı düşen iki karşıt kavramın bir an birbirlerine dokunması ve bir yanılsamanın içinde eriyip kaynaması — düşkünlükleri, korkaklıkları ve açgözlülüğünü bir günlük unutan insanoğlu. Kadın, «Noel,» diye ürkekçe kımıldandı, «sağ olun, efendim.»

Sonra yemek: tatlı patatesle opossum, biraz üvez keki, kahve demliğindeki yavan ve tatsız sıvı; bir düzine muz ve kırık kabukları sivri uçlu bir hindistancevizi; çocuklar ayaklarının dibinde yemeği koklayarak hayvanlar gibi sürünüyorlardı. Sonunda, önce kendisinin yiyip bitirmesini beklediklerini anladı, ama o buna aldırmayarak onları da sofraya çekti ve hep birlikte yediler; sonunda (kendisi bir türlü ortaya çıkmayan bir kayınbirader, katırları nasıl olduysa getirivermişti) boşalmış testisi ayaklarının dibinde, yük arabasında otururken, salt bir kez kulübeye, bacadan uzanan solgun ve kıpırtısız dumanın altında kapıda duran kadına baktı.

Kırık koşum takımı, katırların sıska kaburgalarında takır tukur sesler çıkarıyordu. Hava ılıktı, ama gene de karanlıkla artacak, damıtılmış bir ayazı sak-

lıyor gibiydi. Yol aydınlık toprakta ilerledi. Zaman zaman parlak ayakotları boyunca, yapraksız kahverengi ağaçlıklardan tüfek sesleri geliyordu; arada bir başka at arabalarına, binicilere, yayalara rastladılar; huzurlu, kara ellerini bir asker paltosu içinde oturmuş Zenciye sallıyorlar, yanındaki beyaz adama kaçamak bakışlar fırlatıyorlardı. «Selâm, iyi Noeller!» Sarı ayakotları ve kahverengi bayırlardan ötede uçsuz bucaksız tepeler, dümdüz göğe karşı masmavi uzanıyorlardı. «Selâm!»

Durdular ve içtiler; Bayard arkadaşına bir sigara verdi. Güneş şimdi arkalarındaydı; durgun ve soluk kobalt mavisinde ne bulut, ne rüzgâr, ne de kuş sesi vardı. «Günler çok kısa! Altı kilometre daha kaldı. Deh, katırlar.» Yeşil kalmakta direnmiş kıpırtısız söğüt ağaçları arasında, ınırıltılı parıltılarla akan suyun üstünde gevşek, kalın tahtaların yavan çatırdısı. Kırmızı toprak yol yükseldi; çamlar sivri uçlu kale burçları gibi göğe uzanıyordu. Burayı aştılar ve önlerine parlak ayakotları, nadasa yatmış esmer tarlalar ve kahverengi ağaçlıklarla kaplı bir düzlük çıktı; arada bir göğün sisli pırıltısına dayanmış bir ev, daha ileride, ufukta da duman görünüyordu. «Şimdi üç kilometre kaldı.» Arkalarında güneş, göğe bir saatliğine bağlanmış bakır rengi bir balona dönüşmüştü. Gene içtiler.

Aşağıya, trenyolunun parlak şeritlerinin çatılar ve ağaçlar arasında gözden kaybolduğu son vâdiye baktıklarında, güneş artık ufka değmişti ve uzaktan havanın içinden onlara doğru ağır ve yavaş bir patlama sesi geldi. Zenci, «Hâlâ kutluyorlar,» dedi.

Güneşi bırakıp çelenkler ve kâğıttan çanlar arasından parıldayan pencerelerin ve patlatılmış kâğıt fişeklerle dolu ufak verandaların bulunduğu menekşe gölgelere indiler. Sokaklarda, parlak renkli kazaklar ve ceketler giymiş çocuklar, pırıldayan kayaklar, patenler ve oyuncak arabalarla kayıp oynuyorlardı.

Gene önlerindeki alacakaranlıktan bir patlama duyuldu; en sonunda, kâğıt parçalarıyla dolu, kutsal bir dinlenme gününün suskunluğuna bürünmüş kasaba alanına geldiler. Kendi kasabalarında da her şeyin aynı olduğunu biliyordu; küçüklüğünden beri bildiği erkekler ve gençler, bayramı tembelce otururarak, biraz da içerek ve donanma fişekleri atarak ve yoldan geçerlerken, «Noel armağanı! Noel armağanı!» diye bağıran Zenci çocuklara beş on kuruş vererek geçirirlerdi. Ve kendi evleri. Salondaki ağaç ve ateşin önünde, içinde çırpılmış yumurta, şeker ve sütle karıştırılmış viskinin bulunduğu bir kâse; Johnny'yle ikisinin odasına sessizce giren, ayak parmaklarının üzerinde beceriksizce yürümeye çalışan, gerilim içindeki Simon; onların uyur gibi yaptıkları yatağın başında soluğunu tutarak duran ve biraz rahatladığında, ikisinin birden, «Noel armağanı!» diye gümbürtüyle bağırıp korkuttukları Simon. «Bakın şu işe, gene beni yakaladılar.» Ama sonra sabahın ilerleyen saatlerinde Simon kendini toparlar, yemek zamanı hoşgörülü ve geveze hâline bürünmüş olur, geceyse, Jenny Hala evde fırtına gibi dolaşıp kendi eli ayağı tuttukça bir daha hiçbir zaman evin beş para etmez kara derililer için bir meyhaneye dönüşmeyeceğine, Zeus tanı olsun diye yemin ederken, tümüyle *hors de combat*[1] kalırdı. Ve gece, çoban püskülü, ökseotu, kâğıt bayraklar ve yeni bilezikleri, saatleri, yelpazeleriyle ışık, müzik ve çınlayan kahkahalar arasında her zaman tanıdığı genç kızların bulunduğu bir yerlerde bir dansa gidilirdi.

Bir köşede ufak bir topluluk duruyordu; yük arabası geçerken önünde birdenbire alacakaranlığa sarı bir alev çizildi ve güçlü bir patlama sesi ağır yankılarla suskun duvarlar arasında tınlandı. Katırlar tasmalarını sallayarak koşularını hızlandırdılar ve yük

1. **hors de combat**: Saf dışı.

arabası tıkırdayarak ilerledi. Şimdi alacakaranlığın içinden, çan ve çelenklerle süslü aydınlık kapılardan yumuşak bir üstelemeyi yansıtan sesler duyuluyordu; dostça karşı koyan, ama pek de direnmeyen çocuk sesleri, bu sesleri yanıtladı. Sonra bir otobüs ve dört beş arabanın durduğu istasyon. Bayard indi ve Zenci torbayı ona uzattı.

Bayard, «Sağ ol,» dedi. «Hoşça kal.»

«Güle güle, beyaz adam.»

Bekleme odasındaki soba, parlak kırmızı ışıklar saçarak gürül gürül yanıyordu. İçeride, sırtlarında parlak kürkleri ve paltoları olan neşeli bir kalabalık vardı. Bayard içeriye girmedi. Torbayı duvara dayadı ve peronda ağır adımlarla, bir aşağı bir yukarı yürüdü. Kanı yeniden ısındı. Hat boyunca her iki yandaki yeşil elektrik ışıkları, alacakaranlıkta kırpışmadan duruyordu; batıdaki ağaçların bir karış üzerinde, akşam yıldızı, camdan bir duvar içinde parıldayan bir elektrik ampulü gibiydi. Bayard bir aşağı bir yukarı ağır adımlarla yürüdü; arada bir pembe ışıkların yayıldığı pencerelere, kürkler içindeki kalabalığın neşeli ve sessiz bir canlılıkla yansıyan devinimlerine ve içindekilerin sabırla ve mırıldanarak, donuk ışıkta, sobanın çevresinde oturdukları, zencilerin bekleme odasına bakıyordu. Buradan dönerken, kapının yanındaki karanlıktan ürkek bir ses duydu. «Noel armağanı, beyim.» Yürüyüşünü kesmeden cebinden bir madeni para çıkardı. Kasaba alanından atılan başka bir kâğıt fişeğin gümbürtüsü duyuldu; ağaçların üzerinde bir havai fişek bir eğri çizdi, bir an asılı kaldı, sonra suskun ve çivit mavisi gökte altın parmaklarını sessizce açan bir yumruk gibi dağıldı.

Sonra tren geldi ve ışıklı pencereleri sarsılarak durdu. Bayard yine torbasını eline aldı ve birbirlerinin bayramını kutlayıp hoşça kal diyen ve aralarında olmayanlara selâm yollayan neşeli kalabalığın

arasından geçerek trene bindi. Sakalları uzamış yüzü, çamurlu çizmeleri, duman rengindeki eski püskü tüvit ceketi içinde ve saygınlığını yitirmiş şapkası elinde, boş bir yer bulup oturdu ve testiyi bacaklarının altına itti.

BEŞİNCİ BÖLÜM

«...ve ilkbaharın özü yalnızlık, biraz hüzün ve hafif bir boşunalık duygusu olduğundan, bunu tamamlayacak biraz da özlem eklenirse, sanırım kişi çok daha keskin bir arınmaya erişir. Evdeyken, her zaman, elma ağaçlarını ya da yeşil kaplı dar yolları ya da başka yerlerdeki denizin rengini anımsar ve her yerde birden aynı anda olamadığıma ya da tüm ilkbaharın, Byron'un şiirlerindeki hanımların dudakları gibi tek bir ilkbahar olmadığına üzülürdüm. Ama şimdi kendimi dağıtmadan, tek ve çok belirgin bir nesneyi düşünüyor gibiyim; bu da benim için söylenecek olumlu bir şey olsa gerek.» Horace durdu ve hemen hemen okunamayacak kadar kötü el yazısıyla yazılmış sayfaya baktı; biraz önce yazmış olduğu sözcükler hâlâ kafasında hafif gösterişli ve garip bir hüzünle yankılanıyordu; bir süre için yazı masası, oda, kasaba ve yazgısının ona sunduğu tüm incelikten yoksun ve çığırtkan bu yenilikten uzaklaştı; yine o yabanıl ve garip boşunalığı yaşayarak, çelişen parçalarını en sonunda içinde topladığı o yalnız beldede özgürce dolaştı. Çok geçmeden veranda saçakları boyunca sarılı, küçük leylâk tomurcukları açacaktı; hiçbir çaba harcamadan, sedir ağaçlarının altındaki öbek öbek nergis çiçekleri, fulyalar ve açmayı bekleyen glayöllerle donanmış çimenliği görebiliyordu.

Bedenindeyse hiçbir kımıldama yoktu. Kalemi tutan eli, yeni yazı masasının cilâlı sarı yüzündeki karalanmış sayfanın üzerinde duruyordu. Oturduğu iskemle de, cansız beyaz duvarları ve meşe benzeri tahta işiyle odanın kendisi gibi yeniydi. Oda, gün boyu, herhangi bir gölgeyle yumuşamadan güneş alıyordu.

Şimdi olduğu gibi, batı penceresinden giren ve parlak kestane rengi bir vazo içinde beyaz bir sümbülün açtığı yazı masasına vuran güneşin, baharın bu ilk günlerindeki yumuşaklığı kaybolacaktı; düşünceye dalmış otururken pencereden dışarı baktığında, katran sürülmüş bir çatının ötesinde, tuğla duvarının yanında, ısıyı sünger gibi emen ve yansıtan bir küme bakımsız cennetağacının, ürkek, eski püskü tomurcuklarını gördü ve hemen bu çatının altında geçireceği uzun, sıcak yaz günlerini düşünerek ürktü; kendi loş ve küflü çalışma odasını anımsadı; orada her zaman bir esinti olur, en sıcak günlerde bile tozlu ve el değmemiş, sıkışık sıralar halinde dizilmiş kitaplarından yayıldığı sanılan bir serinlik ve suskunluk odayı kaplardı. Bunu anımsayarak, bedeninin şimdi içinde bulunduğu bu yenilikten yine kopup ayrıldı. Yeniden yazmaya başladı.

«Dayanıklılık, belki de, karanlıkta köstebekler gibi oyuk oyan ya da mum ışığını baykuşlar gibi aşırı kamaştırıcı bulan birçok kişi için, daha değerli bir şeyin zavallı bir kopyasıdır. Huzuru yanlarında, mumun ışığı taşıdığı gibi taşıyanlar için değil. Beni her zaman sözcükler yönlendirmiştir; belki de korkaklığıma, onu biraz aldatarak güven sağlayabiliyorum. Sanırım bunu yine her zamanki gibi okuyamayacaksın ya da okursan, senin için hiçbir anlam taşımayacak. Ama sen gene de amacına hizmet etmiş olacaksın. Sen, ey huzur beldesinin hâlâ el değmemiş çiçeği.» Horace her zamanki gibi bir kadının çamaşırlarını ötekinin evinde yıkarcasına kullandığı sözcükleri yeniden okurken, «Kafesinde daha mutlu değil miydin? Mutlu değil miydin?» diye düşündü. Birdenbire odaya salkım kokusuyla yüklü, tatlı, hafif bir rüzgâr doldu ve bu esintiyle yazı masası üzerindeki kâğıt kıpırdadı; bu da Horace'ı yine içinde bulunduğu ortama döndürdü, birdenbire uykudan uyanan bir adam gibi saatine baktı ve hemen yazmaya koyuldu

«Küçük Belle'in bizimle olmasından mutluyuz. Burayı seviyor; yanımızda, saçları kalın kalın örgülerle süslü bir aile dolusu küçük kız var. Açık söylemem gerek, önlerinde küçük Belle kendisiyle biraz övünüyor; sanki doğuştan hakkıymış gibi onlara büyüklük taslıyor. Bir evde çocukların bulunması çok şeyi değiştiriyor. Ne yazık ki, ev sahipleri, çocuklu ev kiralamayı düşünecek denli parlak görüşlü değiller. Özellikle küçük Belle gibi çocuklarla; biliyor musun, öylesine ağırbaşlı, pırıl pırıl ve bir tür özentisiz ve yoğun olgunluk içinde ki. Ama sen onu çok iyi tanımıyorsun, değil mi? Her ikimiz de onun yanımızda bulunmasından çok mutluyuz. Sanırım Harry—» Kalemi durdu; onu elinden bırakmadan, ondan genellikle kendilerini esirgemeyen sözcükleri aradı ve ararken, başkalarıyla ilgili rahatça, kolay ve hazırlıksız yalan söylenebilse de, kişinin kendisiyle ilgili yalan söylemesinin bilinçli ve özenle seçilmiş bir anlatımı gerektirdiğini düşündü. Sonra yine saatine bir göz attı ve son sözcükleri silerek, «Belle sevgilerini yolluyor, Ey Huzur,» yazdı, mürekkebi kurutup kâğıdı kıvırdı ve hemen bir zarfa koydu; üzerine adresi yazdı, pulu yapıştırdı ve kalkıp şapkasını aldı. Koşarak giderse, mektubu dört trenine yetiştirebilecekti.

2

Ocakta halası Bayard'ın Tampico'dan postaladığı kartı aldı; bir ay sonra da Mexico Citty'den para isteyen telgrafı geldi; bu, herhangi bir yerde, onunla iletişim kurulabilecek kadar uzun bir süre kalmayı düşündüğünün en son belirtisiydi. Ancak, zaman zaman, ona özgü o soğuk ve acımasız davranış biçimiyle, aşırı süslü, zevksiz kartlar gönderiyordu. Ni-

sanda Rio'dan bir kart aldılar, sonra bir süre hiç haber alamadılar. Bayan Jenny ve Narcissa bu günleri, Bayan Jenny'nin şimdiden John diye adlandırmış olduğu, beklenilen bebeğin çevresinde sessizce geçirdiler.

Bayan Jenny, yaşlı Bayard'ın bir bakıma hepsine saygısızca davrandığı kanısındaydı; kendi deyimiyle hemen hemen soyunun «tam tersi» bir ölümle, ailenin karayazgısı ve güçlü göz kamaştırıcılığına karşı görkemsiz bir son seçmişti. Bu nedenle onu çevresinde kötü bir koku gibi duyumsuyordu; genç Bayard'ın da ne yapacağı belirsiz olduğundan, giderek John'dan daha sık konuşmaya başladı. Yaşlı Bayard'ın ölümünden hemen sonra, ani bir kararla, kış temizliği diye adlandırdığı, her tarafı altüst etme ve arama tarama patırtısı içinde, Bayard'la John'un annelerinin andaçları arasında, John'un, John ve Bayard yaklaşık sekiz yaşlarındayken New Orleanslı bir ressam tarafından yapılmış ufacık bir resmini buldu. Bayan Jenny ikisinin de birer resmi olduğunu ve her ikisini de anneleri öldüğünde bir köşeye kaldırmış olduğunu anımsıyordu. Ama öbür resmi bulamadı. Bu nedenle ortaya çıkan karışıklığı düzeltmeyi Simon'a bırakarak minyatürü aşağıya, Narcissa'nın oturmakta olduğu çalışma odasına götürdü ve resmi birlikte incelediler.

O küçük yaşlarda bile saçları koyu kumral ve oldukça uzundu. Bayan Jenny, «Okuldan eve döndükleri o ilk günü anımsıyorum,» dedi. «İkisi de okulda onlara siz kıza benziyorsunuz diyen çocuklarla dövüşmekten yara bere içindeki domuzlara dönmüşlerdi. Anneleri onları yıkayıp sevdi, okşadı, ama onlar Simon'la Bayard'a, çocukların hepsini nasıl yerle bir ettiklerini övünerek anlatmakta olduklarından, bunun pek farkına varmadılar. Johnny, 'Öbürlerini görmeliydiniz,' diyordu. Elbet Bayard çok sinirlendi; bir çocuğu böyle ensesinde buklelerle okula gönderme-

nin rezalet olduğunu söyledi ve sonunda zavallı kadını, Simon'un onların saçlarını kesmesine razı etti. Ama biliyor musun ne oldu? İkisi de Simon'u saçlarına dokundurtmadılar. Daha dayak atmadıkları birkaç çocuk kaldığını ve tüm okula, isterlerse saçlarını topuklarına kadar uzatabileceklerini kabul ettireceklerini söylediler. Sonunda da kendilerini kabul ettirdiler, çünkü iki ya da üç kanlı günden sonra bir gün yarasız beresiz döndüler ve o zaman, anneleri oturma odasındaki piyanonun arkasında oturmuş ağlarken, Simon'un saçlarını kesmesine izin verdiler ve burada okuldayken bir daha hiç dövüşmediler. Başka okullara gittikten sonra dövüşecek ne buluyorlardı, bilmiyorum, ama bir neden yaratıyorlardı. Bu bakımdan Virginia'dayken onları ayırmamız gerekti ve Johnny'yi Princeton'a gönderdik. Okuldan hangisinin atılacağını görmek için sanırım ya zar attılar ya da başka bir şey yaptılar. Johnny kaybettiğinde ayda bir kez filan New York'ta buluşuyorlardı. Bayard'ın yazı masasında, New York polis şefinin Princeton ve Virginia'daki profesörlere yazdığı, Bayard ve Johnny'yi bir daha oraya göndermemelerini isteyen ve profesörlerin de alınca bize gönderdikleri bazı mektupları bulmuştum. Bir keresinde bir polis ya da garsona yaptıkları bir şey nedeniyle, Bayard'ın bin beş yüz dolar ödemesi gerekti.»

Bayan Jenny konuşmasını sürdürdü, ama Narcissa dinlemiyor, minyatürdeki renkli resmi inceliyordu. Bu resim bir çocuğun, aynı zamanda Bayard'ın yüzüydü, ancak çocukken bile bu yüzde, Bayard'da tanımış olduğu o donuk kendini beğenmişlik değil, yapmacıksız bir içtenlik, sıcak, canlı ve insancıl bir şeyler vardı. Ufak oval minyatürün içinden durağan mavi gözler ona sessizce bakarken, düzgün teni ve bir çocuğun ağzıyla koyu kumral buklelerin çevrelediği yüzden sıcak bir ışık gibi, tatlı, neşeli ve yabanıl bir şey pırıldadı ve Narcissa daha önce hiçbir zaman

bilincine varmamış olduğu bir yoğunlukta, insanoğlunun yaşamında gizli o anlamsız trajediyi kavradı. Elinde madalyonla oturup Bayan Jenny'yi dinler görünürken, içindeki çocuğu, yapısının tüm dayanıklılığıyla bağrına basıyordu: İskemlesinin yanıbaşında duran ve zamanının gelmesini bekleyen, kendisini tutsak etmiş o karayazının gölgeli biçimini şimdiden ayırt edebiliyor gibiydi. Bebeğini, günleri yaklaştıkça, içinde dopdolu kabaran dalga dalga gücüyle sararak, coşkulu bir karşı koymayla, «Hayır, hayır,» diye fısıldadı; hazırladığı siperleri pekiştirdi. Bir bakıma, Bayan Jenny'nin kendisine bu resmi gösterdiğine sevinmişti bile: Şimdi önceden silâhlanmış olduğu oranda, önceden uyarılmıştı da.

Bu arada Bayan Jenny, John diye adlandırdığı bebekle ilgili konuşmasını, öteki John'un çocukluğundan küçük öyküleri aktararak sürdürüyordu. Sonunda Narcissa, Bayan Jenny'nin ikisini karıştırdığını anladı ve sarsılarak onun yaşlanmakta olduğunun ve hiçbir şey önünde boyun eğmeyen yüreğinin artık yorulduğunun bilincine vardı. Sarsılarak, çünkü Narcissa yaşlılığı, ölçülü, sert, eğilmez, dimdik ve sevecen olan, uzaklarda bir yerden şiddetle koparılan köklerinin, onu buraya, gelenek ve davranışların, hattâ iklimin bile çok değişik olduğu bu yere sürüklediği ve kendinin olmayan bu evi çekip çeviren Bayan Jenny'yle hiç bağdaştırmamıştı. Bu evi gerçekten yorulmak bilmez bir yetkinlikle, salt bir yardımcı, o da yaşlılıktan titreyen, çocuk gibi sorumsuz bir Zenciyle yönetiyordu.

Evin bakımını, yaşlı Bayard ve genç Bayard buradaymış gibi yürütüyordu. Ancak gece çalışma odasındaki ateşin karşısında oturduklarında, mevsim dönerken ve hava gene içeriye salkım kokuları, bülbül sesleri ve ilkbaharın durmadan yenilenen sonsuz taşkınlıklarıyla yüklü, dolarken, sonunda artık şöminenin yanmasına gerek kalmadığını söylediği zaman-

larda konuştuğunda, Narcissa artık onun çok gerilerde kalmış genç kızlığından ve Jeb Stuart'ın kırmızı kuşağı, çiçeklerle süslü atı ve mandolininden söz açmadığına, ancak Bayard ve Johnny'nin çocukluklarına kadar gerilere gittiğine dikkat etti. Yaşamı geleceğe değil, yeniden sarılan bir makara gibi geçmişinin yıllarına kapanıyordu sanki.

Ve Narcissa önceden uyarılmış tabyaları arasında yine huzurla oturuyor, atılgan ve korkusuz adamların kalıtına bir kadının bedeniyle doğmuş o yenilmez varlığı, her zamankinden çok hayranlık duyarak dinliyordu; salt o adamları, erken ve şiddet dolu sonlarında bağrına basmak amacıyla yaratılmıştı sanki; uzun bir süreç içinde, kardeşleri ve kocasının, olayların aynı anlamsız ve şanssız akışı içinde öldürüldüklerine tanık olmuş, ne uyku ne de uyanıklıkla giderilemeyen bir karabasanın içindeymişçesine yaşamıştı; hayatının temel dayanakları silinip süprülmüş ve kökleri, atalarının insanoğlunun dürüstlüğüne güvenerek yattığı bir çağdan çekilip koparılmıştı; insanların tüm paldır küldür ve küçümseyici kabalıklarına karşın, oynayacakları bölümler edilgen ve karayazıları belirlenmiş olduğunda geri çekilip sinecekleri bir çağ içinden sökülüp alınmıştı. Ve Narcissa, kılıcın bulamadığı düşmanla bıçakla boğuşmayan o kahramanlığın nasıl daha ince olduğunu ve erkeklerin tumturaklı, yapay göz kamaştırıcılığının kararttığı, kendileri için şarkılar söylenmemiş (ve, evet, ağlanmamış) o yakınma bilmeyen kadınların dayanıklılığını düşündü. «Ve şimdi de beni onlardan biri yapmaya çalışıyor; çocuğumu da gökte bir an parlayacak sonra da sönecek bir havaî fişek.»

Narcissa yine huzurluydu; zamanı yaklaştıkça, günleri giderek bebek üzerinde odaklaştı; Bayan Jenny'nin konuşması rahatlatıcı ama önemi olmayan bir sesti. Her hafta Horace'tan garip ve görkemli bir

güldürüyü içeren mektuplar alıyordu; bunları da sessiz bir yansızlıkla okuyordu — yani okuyabildiği bölümleri. Horace'ın yazısını her zaman zor bulmuştu, okuyabildiği bölümler de onun için bir anlam taşımıyordu. Ama Horace'ın bunun farkında olduğunu biliyordu.

Artık bahar tam anlamıyla gelmişti. Bayan Jenny ve Isom'un her yılki çekişmeleri başladı. Narcissa penceresinin altından, bahçeden gelen bu şiddetli ama zararsız kavgaları izledi. Bodrumdan lâle soğanlarını getirip ektiler; Narcissa da onlara yardım etti; öteki yatakları da belleyerek gülleri ve yaseminleri ortaya çıkardılar. Narcissa arabayla kasabaya indi; terkedilmiş bahçede o ve Horace hâlâ oradaymış gibi açan ilk fulyaları gördü; bunlardan Horace'a bir kutu gönderdi; daha sonra da nergislerden. Glayöllerin açma zamanı geldiğindeyse artık pek sokağa çıkmıyordu; ancak gün ilerlediğinde ya da akşamın ilk saatlerinde Bayan Jenny'yle filiz veren tomurcuklar, bülbüller ve geride kalmış ardıç kuşları arasında, koyulaşan akşamın uzun gölgelerini isteksizce dayadığı bahçede dolaşıyorlardı. Bayan Jenny hâlâ Johnny'den, doğmamış olanı ölü olanla karıştırarak söz ediyordu.

Haziran başlarında Bayard'dan, en sonunda soyulmayı başardığı San Francisco'dan para isteyen bir haber aldılar. Bayan Jenny parayı yolladı ve Narcissa'ya söylemeden, «Eve gel,» diye bir telgraf çekti; Narcissa'ya da, «Artık eve döner,» dedi; «gör bak dönmezse. Başka hiçbir şey için olmasa da, bizi bir süre üzmek için.»

Ancak bir hafta geçtiğinde hâlâ eve dönmemişti, Bayan Jenny de bu kez ona başka bir telgraf yolladı. Ama telgraf gönderildiğinde o Chicago'daydı, San Francisco'ya eriştiğinde ise, iki adam ve bir kızla birlikte, kirli bardaklar, sigara külleri ve dökülmüş içkilerle lekeli, karmakarışık olmuş bir masada, sak-

sofonların, boyalı kadınların ve orta yaşlı kocaların arasında oturuyordu. Adamlardan biri kabarık çizgili bir kumaş giymişti; göğsünde bir pilot arması vardı. Öteki, şakakları grileşmiş, yoğun ve düş dolu bakışları olan, yünlü bir giysi içinde, tıknaz bir adamdı. Kız ince uzundu, en belirgin yanı bacaklarıydı; aşırı boyanmış kırmızı dudakları ve soğuk gözleri vardı; oldukça çağdaş bir dans giysisi içindeydi. Öteki iki adam odanın öbür ucundan Bayard'la konuşmaya geldiklerinde, onu hafiften gizli bir üsteleyişle, içkisini içmesi için kandırmaya çalışıyordu. Sonra havacıyla dansa kalktılar; kız zaman zaman geriye, kılıksız adam onunla konuşurken durmadan içen Bayard'a bakıyordu. «Ondan korkuyorum,» dedi.

Kılıksız adam, bir şeyi anlatmak için ince çizgiler halinde uzunluğuna kıvrılmış iki peçeteyi kullanarak, tutuk bir coşkuyla konuşuyordu; çalgı sesleri ve davulların anlamsız cehennem kargaşası içinde sesi boğuk ve üsteleyiciydi. Bayard onu bir süre, pek dikkat etmeden donuk gözlerle bakarak dinlemişti, ama şimdi adamın konuşmasına aldırış etmeden, odanın öbür ucunda gördüğü bir kimseye ya da şeye bakıyordu. Yanında duran şişeden sürekli viski ve soda içiyordu. Eli titremiyordu, ama yüzü ölü gibi beyazdı ve oldukça sarhoştu; arada bir ona bakan kız, dans arkadaşına, «İnan bana, korkuyorum. Sen ve arkadaşın yaklaşınca ne yapacağımı şaşırdım. Gidip de bizi bırakmayacağına söz ver,» diyordu.

Havacı, «Korkuyor musun?» diye alaycı bir sesle yineledi, ama o da Bayard'ın kendini beğenmiş bembeyaz yüzüne baktı. «Bir yardımcıya gereksinimin olmadığına bahse girerim.»

Kız konuşmasını sürdürdü: «Sen onu bilmiyorsun.» Adamın eline yapışıp ürperen bedenini ona dayadı; havacı, kızın belini biraz sıkıp öteki elini arkasından giysisinin içine doğru soktuysa da, bütün bunları, içinde sıkışıp kaldıkları kalabalığın örtüsü

altında yaptı ve ölçülü bir ivedilikle, «Aman rahat dur arkadaş, adam bu yana bakıyor. İki yıl önce Londra'da bir meyhanede birlikte olduğu kızla konuşmak isteyen bir Avusturyalı yüzbaşının iki dişini kırmıştı,» dedi. Orkestra tam karşılarına gelene kadar döndüler. «Hem neden korkuyorsun? Kızılderili değil ya bu; adımına dikkat ettiğin sürece sana zararı dokunmaz. İyi çocuktur. Onu uzun süredir tanırım. İyi olunması gereken yerlerde gerçekten iyidir, inan bana.»

Kız, «Sen bilmiyorsun,» diye yineledi. «Ben—»

Müzik şiddetli bir gümbürtüyle durdu; ani sessizliğin içinde, yakındaki masadan kılıksız adamın sesi yükseldi: «—şu kahrolasıca ödlek pilotlardan birine dene—»

Sesi yine bir kalabalık dalgası içinde boğuldu; içkili sesler, tiz kadın kahkahaları ve iskemle gıcırtıları; ancak masaya yaklaştıklarında, kılıksız adam tutuk ve üsteleyici devinimlerle hâlâ konuşuyordu. Bayard ise odanın karşı tarafına, her neyse, ona, gözlerini dikmiş bakıyor, bardağı dudaklarından ayırmıyordu. Kız arkadaşının kolunu sıktı.

Kısaca, «Ondan kurtulmama yardım etmelisin,» diye yakardı. «Onunla birlikte gitmekten korkuyorum, anlamıyor musun?»

«Sartoris'ten mi? Amma da korkaksın. Sen çocuk yuvasına koş kızım.» Sonra kızın gerçekten ürktüğünü görünce, «Tanrı aşkına, sana ne yaptı ki?» diye sordu.

«Bilmiyorum. Her şeyi yapabilir. Arabayla buraya gelirken trafik polisine boş bir şişe fırlattı. Sen yar—»

Havacı, «Sus,» dedi. Kılıksız adam konuşmasını kesip sabırsızca onlara baktı. Bayard gözlerini odanın öbür ucundan ayırmıyordu.

Yavaşça ve dikkatle konuşarak, «Şuradaki adam kayınbiraderim,» dedi. «Aileyle konuşmuyor. Bize öf-

keli. Onu karısından ettik.» Dönüp baktılar.

Havacı, «Nerede?» diye sordu. Bir garson çağırdı; «Baksana, Jack.»

Bayard, «Elmas boyunbağı iğnesi olan adam,» dedi. «Kahraman adam. Ama onunla konuşamam. Bana vurabilir. Ama ben onunla gene de dostum.»

Havacı yine baktı. «Büyükannesine benziyor,» dedi. Gene garsonu çağırdı, sonra kıza dönerek, «Bir kokteyl daha ister misin?» diye sordu. Şişeyi alıp bardağını doldurdu; Bayard'ınkini de yeniden doldurdu ve kılıksız adama döndü; «Senin bardağın nerede?»

Kılıksız adam sabırsızlıkla istemez dercesine elini salladı. Peçeteleri yeniden alarak, «Bak,» dedi. «Dihedral hava basıncıyla orantılı olarak artar. Belirli bir noktaya doğru hızlanarak, anlıyor musun? Şimdi benim bulmak istediğim—»

Havacı, «Bunu Denizcilere anlat, arkadaş,» diye adamın sözünü kesti. «Birkaç yıl önce bir uçakçık yakalamışlardı! Garson, baksana!» Bayard kılıksız adama donuk donuk bakıyordu.

Kız, «Sen içmiyorsun,» dedi. Masanın altından havacıya dokundu.

Bayard, «Hayır,» diye başını salladı. «Adamın tabutunu uçursana, Monaghan.»

«Ben mi?» Havacı bardağı masaya bıraktı. «İşim mi yok! Gelecek ay iznim başlıyor.» Yine bardağını kaldırdı, «kapanışa,» dedi, «ve bardakta bir damla kalmamasına.»

Bayard, «Evet,» diye bardağa dokunmadan başını salladı. Yine madeni bir maskeye dönüşmüş yüzü solgun ve gergindi.

Kılıksız adam coşkuyla, «Bak, hızı sana vereceğim bir noktanın altında tuttuğun sürece, çekinilecek hiçbir şey yok,» dedi. «Ben ağırlıkla kanatları denedim, yükselme derecesini saptadım ve tüm sayıları denetledim; yapacağın tek şey—»

Kız, «Bizimle içmeyecek misin?» diye üsteledi.

Havacı, «Elbette içecek,» dedi. «Bak, Amiens'de o kocaman İrlandalı herif Comyn'in kapıda havacı düdüğünü çalarak, Cloche-Clos'ları bozguna uğrattığı o geceyi anımsıyor musun?» Kılıksız adam önündeki masada duran katlanmış peçeteleri düzelterek oturdu. Sonra yine dayanamadı; sesi boşuna uğraş vermenin yoğunluğuyla sert ve çılgın gibiydi.

«Çalıştım çabaladım, yalvardım yakardım, ödünç para buldum; şimdi tam elimde bir uçak ve hükümet müfettişi varken, denemeyi yapamıyorum, çünkü siz kahrolasıca ödlek pilotlar buna yanaşmıyorsunuz. Birçoğunuz otellerin çatı katlarında küfelik oluncaya kadar içip oturarak uçuş parası çekiyorsunuz. Siz denizaşırı pilotları, bir de kahramanlıktan bahsedersiniz. Almanların neden—»

Bayard öfkelenmeden, o soğuk ve ölçülü sesiyle, «Kapa çeneni,» dedi.

Kız, «İçmiyorsun,» diye yineledi. «Almaz mısın?» Onun bardağını dudaklarına götürdü ve sonra ona uzattı. Bayard bardağı alarak onun bileğini de kavradı ve bırakmadı. Gene odanın öteki ucuna bakıyordu.

«Karımın kardeşi değil,» dedi. «Hayır. Karımın erkek kardeşinin karısının kocası. Karısı, karımın erkek kardeşinin arkadaşıydı. Şişmandı. Adam şanslı.»

Havacı, «Sen neden söz ediyorsun?» diye öğrenmek istedi. «Hadi gel bir içki içelim.»

Kız geri çekilmeye çalıştı; öteki eliyle bardağını aldı ve Bayard'a kısa ve ürkek bir kırıtmayla gülümsedi. Bayard kızın bileğini sert parmakları arasında tuttu ve kız ona çılgın bir korkuyla bakarken, onu kendine doğru çekti. Kız, «Bırak beni,» diye fısıldadı. «Yapma.» Ve bardağını masanın üzerine bırakarak, bir eliyle Bayard'ın parmaklarını açmaya çalıştı. Kılıksız adam, katlanmış peçetelere bakarak düşünceye dalmıştı; havacı içkisiyle ilgileniyordu. Kız yine, «Yapma,» diye fısıldadı. Bedeni iskemlede bükülmüş-

tü ve elini düşerim korkusuyla hemen çekti; bir an birbirlerine baktılar — kız dili tutulmuş bir korku içinde, Bayard ise yüzündeki o donuk maskeyle. Sonra Bayard kızın bileğini bıraktı ve iskemlesini geri itti.

Kılıksız adama, «Sen benimle gel,» dedi. Cebinden bir tomar para çıkararak masaya, kızın yanına koydu. «Bu seni evine götürür,» dedi. Ama kız, Bayard'ın sıkmış olduğu bileğini ovalayarak oturdu ve hiç sesini çıkarmadan ona baktı. Havacı en doğrusunu yaptığını düşünerek bardağının dibiyle ilgileniyordu. Bayard kılıksız adama yine, «Gelsene,» dedi ve adam kalkıp onu izledi.

Harry Mitchell küçük bir bölmede oturuyordu. Onun da masasında bir sürü şişe ve bardak vardı; gözleri yumulmuş, dazlak başı bir ampulün parlaklığında terle pespembe kaplı, iskemlesinde yığılmış oturuyordu. Yanında öfkeli ve rahatsız edici bir umutsuzlukla dönüp Bayard'a bakan bir kadın vardı. Önlerinde başı keşişinkini andıran bir garson duruyordu; Bayard geçerken Harry'nin boyunbağındaki elması göremedi; bedenlerinin sağladığı barınağın önünde, ellerinin masanın üzerinde bir şeyi didiklediğini, buruk ve bastırılmış seslerini duydu. O ve arkadaşı çıkışa yaklaştıklarında, ağzı bozuk, tiz ve isterik bir çığlık halinde bir kadının sesi yükseldi; biri eliyle ağzını kapamış gibi birdenbire kesildi.

Ertesi gün Bayan Jenny kasabaya inip ona yeniden bir telgraf çekti. Ancak bu telgraf gönderildiğinde Bayard, Dayton'daki hükümet alanının asfalt iniş pistinde bir uçakta oturuyordu; kılıksız adam çevresinde dolanıyor, taşkın devinimlerle şuradan buradan ok gibi fırlayıp ileri atılıyordu; birkaç asker pilot, düşüncelerini açığa vurmayan bir ağırbaşlılık

içinde yanında duruyordu. Makine, herhangi bir çift kanatlı uçağa benziyordu; ancak, bir yay sistemine göre içeriden tellerle birbirine tutturulmuş olan düzeyler arasında görünür kablolar yoktu. Böylece, yerde devinimsiz dururken, dihedral eksi değerdeydi. Kuram şuydu: Düz uçuşta dihedral hız için sıfırda tutulacak, uçak yan yatarken, yan basınç manevra için kendiliğinden dihedrali yükseltecekti. Pilot kabini iyice arkada, dikey yüzeye doğruydu.

Bayard'a miğfer ve uçucu gözlüklerini veren adam, kuru bir sesle, «Böylece basınçla eğrildiklerinde kanatları görebilirsin,» dedi ve, «eski bir çift gözlük,» diye ekledi. Bayard ona soğuk ve donuk bir çift bakış fırlattı. Adam, «Buraya bak Sartoris,» dedi, «gel şu derme çatma makineyle uçmaktan vazgeç. Bu herifler her hafta uçmayı tümüyle değiştireceklerini söyleyerek kâğıtta iyi uçan, insan kapanı bir şeyle burada boy gösterirler. Yetkili subay onlara bir pilot vermezse (ki bilirsin, burada üzerinde uçak pervanesi olan her şeyi deneriz), uçağın sakat olduğundan hiç kuşkun olmasın.»

Ama Bayard miğfer ve gözlükleri aldı ve hangara doğru gitti. Pilotlar onu izledi ve motor ısınmaya başlarken, rüzgârın aşındırmış olduğu donuk yüzleriyle sessizce durdular. Bayard uçağa girip gözlükleri taktığında, ona bunları veren adam yaklaştı ve kucağına bir şey koydu, «Al şunu,» dedi. Bu bir kadın jartiyeriydi; Bayard bunu kucağından alıp adama geri verdi.

«Buna gereksinmem olmayacak,» dedi. «Ama gene de teşekkür ederim.»

«Eh, sen bilirsin. Burnunu aşağıya çevirmesine izin verirsen, tekerlekler dışında her şeyi kaybedersin.»

Bayard, «Biliyorum,» diye yanıtladı. «Yukarıda tutarım.» Kılıksız adam yine konuşarak aralarına daldı. Bayard sabırsızca, «Evet, evet,» diye başını salla-

dı. «Bunların hepsini daha önce söyledin. Hazırım.» Bir makinist uçak pervanesini döndürdü; uçak alanın ortasına doğru giderken kılıksız adam hâlâ pilot kabininin kenarına yapışmış, ona sesleniyordu. Birazdan koşmaya başladı; yine bağırıyordu. Bayard ellerini uçak motorunun kapağından çekip kaldırdı ve kısma valvını açtı. Pistin sonuna gelip rüzgâra döndüğünde, adamın ona doğru elini kolunu sallayarak koştuğunu gördü. Bayard kısma valvını sonuna kadar açtı; uçak öne sallandı ve pistin ortasında, adamı geçtiğinde, kuyruğu yukarı kalkmış, uzun zıplamalarla, hızla gidiyordu; adamın çılgınca salladığı kollarını ve açık ağzını zıplamalar arasında çok kısa bir an gördü.

V biçimli pistte iki kanat da çalımla yan yattı, sallandı ve Bayard yükselirken en iyi duruma girmek için dikkatle manevra yaptı. Belirli bir nokta olduğunu ve bunun ötesinde kendi hızının onu yükseltme yüzeyinden yoksun bırakacağını anladı. Şimdi altı yüz metreye çıkmıştı; döndü, dönerken, kanatçık basıncının, iç yüzeyin dihedralini sıfırın altına düşürdüğünü, dış yüzeyindekiniyse iki kata çıkardığını gördü ve kendisini, barbarlarla uçtuğu günlerden bu yana en çılgın yana savrulma içinde buldu. Uçak salt yana kaymakla kalmadı, kuyruğunu batan bir balina gibi yukarı kaldırdı ve hız saati, bulucunun ona verdiği sınırı elli kilometre birden geçti. Şimdi sığ bir dalışla alana gidiyordu, manevra yolunu geri çekti.

Kanat uçları keskin bir kıvrılışla büküldü; hız daha da artmadan manevra kolunu öne getirdi; tersine dönmüş bir şemsiye gibi düşmesine salt dalışın hızının ket vurduğunu biliyordu. Ve hız arttı; alan sınırını şu anda bile geçmiş bulunuyordu; kanat uçları yeniden büküldü ve manevra kolunu geri çekti; hızı denetim altına alabilmek için gene o çılgın yana kayışa geçti. Uçak yine kuyruğu yükselen bir eğri halinde sallandı, ancak bu kez kanatlardan biri parça-

lanarak Bayard'ın ani bir devinimle öne eğdiği başının üzerinden geçip kuyruğa şiddetle çarparak kopardı.

3

O gün Narcissa'nın bebeği doğdu, ertesi gün Simon Bayan Jenny'yi kasabaya götürerek postanenin önünde bıraktı; dizginleri hafif ve gizlice çekerek atları, çenelerini çiğner gibi oynatan ve başlarını arkaya silken görkemli bir sabırsızlık içinde tuttu; silindir şapkası ve giysisini tozdan korumak için üzerine geçirdiği bol önlüğüyle otururken, yine caka satmayı başardı. Doktor Peabody, haziran güneşinin ışığı altında, sırtında biçimsiz alpaka ceketi ve elinde bir gazeteyle yoldan geldiğinde onu öyle buldu. «Kurbağaya benziyorsun Simon,» dedi. «Bayan Jenny nerede?»

Simon, «Evet efendim,» diye başını salladı, «evet. Artık göğüslerini kabartıp seviniyorlar. Küçük bey, evet ya, küçük efendimiz doğru, yine her şey eskisi gibi olacak.»

Doktor Peabody sabırsızca, «Bayan Jenny nerede?» diye yineledi.

«Postanede, o çocuğa evine dönmesini söyleyen bir telgraf çekiyor.»

Doktor Peabody döndü; Simon, onun olay karşısında gösterdiği kayıtsızlığa biraz üzülerek arkasından baktı. Yüksek sesle, «Önemsiz bir şey gibi dinledi,» diye düşündü; canını sıkan bu kötüleyişle düşünmesini sürdürdü: «Boşver; bundan böyle hepimiz onlara göstereceğiz. Evet efendim, eski günler kuşkusuz geri geliyor. Bay John'un zamanı gibi, Albay doğduğunda, oturdukları bölmelerden çıkıp gelen ve annesiyle bebeğine iyilikler dileyen kara derililerin ön bahçede toplandıkları günler gibi.» Ve Doktor Pea-

body'nin postaneye girdiğini, dökme cam pencerenin ardında, telgrafı göndermeye çalışan Bayan Jenny'ye yaklaştığını gördü.

Telgrafa, Bayan Jenny'nin güçlü ve kolay okunan el yazısıyla, «Budala çocuk, eve gel ve aileni gör, yoksa seni tutuklatacağım, bunu bilesin,» diye yazılmıştı. Telgraf memuruna, «On sözcükten fazla,» dedi, «ama bu kez değer. Görürsün şimdi gelecek. Yoksa arkasından polis şefini göndereceğim, adının Sartoris olduğu nasıl kesinse, bu da o kadar kesin.»

Telgraf memuru, «Evet efendim,» dedi. Okumakta zorluk çekiyordu ve tam başını kaldırıp konuşmak üzereyken, Bayan Jenny onun dalgınlığına değinerek canlı sesiyle telgrafı yineledi.

«İstersen daha da etkili yapabilirsin,» diye ekledi.

Telgraf memuru yine, «Peki efendim,» dedi ve masasına eğildi; birazdan, Bayan Jenny artan bir ilgi ve sabırsızlıkla tezgâha eğilerek ve elinde bir gümüş dolar tutarak, memurun sözcükleri üç kez üstüste sıkıntı ve aceleyle saymasına baktı.

«Ne var delikanlı?» diye sordu. «Hükümet, telgrafta bir günlük çocuktan söz edilmesini yasaklamıyor, değil mi?»

Telgraf memuru sonunda başını kaldırdı, «Tamam efendim,» dedi. Bayan Jenny ona doları verdi; adam parayı elinde tutarak otururken, Bayan Jenny de onu artan bir sabırsızlıkla izlerken, Doktor Peabody gelip onun koluna dokundu.

«Gel Jenny,» dedi.

Bayan Jenny onun sesine dönerek, «Günaydın,» dedi. «Eh, iyi ki sonunda ilgilendin. Bunca zamandır bir Sartoris'in doğumuna bir gün geç kalalı kaç yıl oluyor, Loosh? O budala oğlanı eve getirir getirmez, Simon'un da dediği gibi eski günlere döneceğiz.»

«Evet, Simon bana söyledi. Buraya gel.»

«Dur, paramın üstünü alayım.» Bayan Jenny tezgâha dönerek bir elinde telgraf, bir elinde parayla

oturan adama baktı. «Ee, delikanlı, bir dolar yetiyor, değil mi?»

Telgraf memuru, sessiz, şaşkın gözlerini Peabody'ye çevirerek, «Evet efendim,» diye yineledi. Doktor Peabody şişman elini uzatarak telgrafı ve parayı onun elinden aldı.

Yine, «Buraya gel Jenny,» dedi. Bayan Jenny, siyah ipek giysisi ve başının tam ortasına yerleştirdiği siyah şapkası içinde, çok şeyleri gören ve anlayan yaşlı, keskin gözlerini doktora dikerek, bir an kımıldamadan durdu. Sonra düzgün adımlarla kapıya yürüdü ve sokağa çıktı; Doktor Peabody yanına gelene kadar bekledi; onun uzattığı katlanmış gazeteyi alırken de eli titremiyordu. Ağırbaşlı büyük harflerle, MISSISSIPPI'Lİ HAVACI diye yazılmıştı; gazeteyi hemen Doktor Peabody'ye geri verdi ve belinden ufak ince bir mendil çıkararak hafifçe parmaklarını sildi.

«Okumam gerekmez,» dedi. «Başka türlü gazetelere geçmezler. Nasılsa, olmaması gereken bir yerde olduğunu, yapmaması gereken bir şeyi yaptığını biliyordum.»

Doktor Peabody, «Evet,» dedi. Onu arabasına izledi ve binerken elini beceriksizce sırtına koydu.

Bayan Jenny, «Dokunma bana, Loosh,» dedi. «Ben sakat değilim.» Ama o, kocaman, sevecen eliyle Bayan Jenny oturana kadar onun dirseğini tuttu; sonra Simon keten örtüyü dizleri üzerine örterken şapkası elinde durdu.

Ona gümüş doları uzatarak, «Al,» dedi. Bayan Jenny doları çantasına koydu, çantayı çıt diye kapadı ve yine mendiliyle parmaklarını sildi.

«Eh,» dedi. Sonra: «Tanrıya şükür bu sonuncusu. En azından bir süre için. Eve Simon.»

Simon görkemli bir biçimde oturuyordu, ancak durumun ağırlığıyla biraz çökmüştü. «Ne zaman gelip küçük beyi göreceksiniz, doktor?» diye sordu.

Doktor Peabody, «Yakında Simon,» diye yanıtla-

dı; Simon atları kırbaçlayıp eğik şapkası başında, ustalıkla tuttuğu kırbaç elinde, debdebeyle ilerledi. Doktor Peabody, biçimsiz kocaman bir fıçı gibi, eski püskü alpaka ceketi sırtında, bir elinde şapkası, ötekinde katlanmış gazete ve gönderilmeyen sarı telgraf kâğıdı, Bayan Jenny'nin dimdik ince sırtı ve kare şapkasının ucunda toplanmış tüm yenilmezliği gözden kaybolana kadar, sokakta öylece durdu.

Ama bu sonuncusu değildi. Bir hafta sonra bir sabah, Simon kasabadaki bir Zenci kulübesinde, başı, kime ait olduğu bilinmeyen bir araçla ezilmiş olarak bulundu.

Bayan Jenny telefondan, «Kimin evinde?» diye öğrenmek istedi. Telefondaki ses, Meloney Harris adında bir kadının evinde diye yanıtladı. Meloney.... Mel... Birdenbire önünden Belle Mitchell'in yüzü geçti; süslü başlığı ve önlüğü, ince, düzgün baldırlarıyla Belle'in toplantılarına ayrı bir hava kazandıran, o beyaz-zenci melezi kızı anımsadı. Sonra bir güzellik salonu açmak için Belle'in yanından ayrılmıştı. Bayan Jenny telefondaki sese teşekkür edip kapadı.

«Ak saçlı, yaşlı utanmaz,» dedi ve yaşlı Bayard'ın çalışma odasına gidip oturdu. «Demek, 'yatırım yaptığım' dediği kilise parası buraya gitmişti. Ben de....» İskemlesinde, dimdik ve eğilmez bir doğrulukta, elleri kucağında bomboş oturdu; «Eh, bu onların sonuncusu,» diye düşündü. Ama hayır, o bir Sartoris değildi ki; onda az da olsa biraz sağduyu vardı; ötekilerdeyse... Kırk yaşından beri yatakta bir tek gün geçirmemiş olan Bayan Jenny, «Sanırım, bir süre hastalanacağım,» dedi.

Ve öyle de yaptı. Yatağına girdi ve dantel gece başlığını bağlayıp çevresini yastıklarla doldurarak yattı; Doktor Peabody dışında hiçbir doktorun onu görmesine izin vermedi; bir kez teklifsiz gelen Doktor

Peabody, huysuzluğunu ondan çıkaran ve merhem bozgununu yeniden parmağına dolayan Bayan Jenny' nin karşısında, yarım saat koyun gibi oturdu. Ayrıca Bayan Jenny odasında Isom ve Elnora'yla günluk toplantılar yapıyordu ve en beklenilmedik dakikalarda, yıpranmamış bir dinçlikle, penceresinden aşağı, çimenlikte Isom ve Caspey'ye bağırıp çağırıyordu.

Bebek ve onun saatlerini yöneten, yumuşak, canlı renkte bir türbanla başını sarmış iriyarı dadısı, günün çoğunu bu odada geçiriyor, daha sonra Narcissa da onlara katılıyordu; üçü mırıltılı saatler boyunca uyuyup uyanan, karnını doyurup yeniden uyuyan bu varlığa yönelik topluca söylenilen kutsal bir ezginin dalgalarında kendilerinden geçerek oturuyorlardı.

Bayan Jenny, «Tam tamına bir Sartoris,» dedi, «ama gelişmiş bir benzeri. Onların yabanıl bakışları bunda yok. Sanırım o, Bayard adındandı. Buna John adını koymakla iyi ettik.»

Narcissa uyuyan oğluna, ağırbaşlı ve sessiz bir huzurla bakarak, «Evet,» dedi.

Ve Bayan Jenny bir süre hiç kalkmadan yattı. Tam üç hafta. Kalkacağı günün tarihini yatmadan önce belirlemişti ve vaftize bile katılmayarak inatla bu tarihe uydu. Tarih bir pazara rastladı. Haziranın sonlarına doğruydu ve evin içerisi düzenli dalgalar halinde gelen yasemin kokusuyla doluydu. Narcissa ve şimdi başına daha da süslü bir türban sarmış olan dadı, yıkayıp süsledikleri ve kokular sürdükleri bebeği tören giysileri içinde Bayan Jenny'ye getirmişlerdi; daha sonra onların at arabasıyla uzaklaştıklarını duydu, sonra ev gene suskunluğa büründü. Perdeler sessiz bir esintiyle kabarıyor, yazın tüm huzurlu kokuları, bu güneşli dalgalanmayla içeri do-

luyordu ve sesler — kuşlar, bir yerlerde çalan pazar çanları ve Elnora'nın yemeği hazırlarken duyulan, yakın acısıyla biraz durulmuş, ama hâlâ gür ve yumuşak sesi. Mutfakta dolaşırken, sözcükleri olmayan bir ezgiyi, hüzünle ve durup dinlenmeden mırıldanıyordu; ancak başını kaldırıp Bayan Jenny'yi biraz zayıflamış ama her zamanki gibi giyimli ve dimdik kapıda görünce birdenbire sustu.

«Bayan Jenny! Ne yapıyorsunuz! Yatağınıza dönün. Durun ben size yardım edeyim.» Ancak Bayan Jenny kesin bir kararlılıkla yürüdü.

«Isom nerede?» diye sordu.

«Ambarda. Hadi siz yatağınıza gidin. Sizi Bayan Narcissa'ya şikâyet edeceğim.»

Bayan Jenny, «Çekil önümden,» dedi. «Evde oturmaktan sıkıldım. Kasabaya ineceğim. Isom'u çağır.» Elnora gene karşı koydu ama Bayan Jenny soğuk bir tavırla direndi; Elnora kapıya gidip Isom'u çağırdı, sonra karamsar uyarılarla dolu döndü ve birazdan Isom geldi.

Bayan Jenny ona anahtarları uzatarak, «Al,» dedi. «Arabayı çıkar.» Isom gitti ve Bayan Jenny arkasından yavaş yavaş onu izledi. Elnora da kaygı içinde onların arkasından gitmek istedi, ama Bayan Jenny onu mutfağına geri gönderdi; avluyu geçip arabaya, Isom'un yanına bindi. Ve ona, «Bu şeyi dikkatli sür çocuğum,» dedi, «yoksa ben kendim oraya geçer sürerim.»

Kasabaya vardıklarında, ağaçlar arasında yükselen ince sivri kulelerden, yazın şişkin bulutlarına tembelce uzanan çan sesleri yayılıyordu. Kasabanın eteklerinde, Bayan Jenny Isom'a dar bir çimenlik yola girmesini söyledi ve bu yolu izleyerek birazdan gömütlüğün demir kapısı önünde durdular. «Simon'u iyi gömdüler mi, görmek istiyorum,» diye açıkladı. «Bugün kiliseye gitmeyeceğim. Duvarlar arasında yeterince kapalı kaldım.» Salt bu düşüncesinden, okul-

dan kaçan küçük bir çocuk gibi hafif bir canlılık kazandı.

Zencilerin gömüldüğü bölüm, ana gömütlüğün biraz daha ilerisindeydi, Isom onu Simon'un gömütüne götürdü. Simon'u Zencilerin cenaze işlerine bakan kurumları kaldırmıştı ve üç hafta sonra toprak yığını hâlâ, çiçeklerinin geride bir sıra ince kök kümesi ve sessizce paslanan tel iskeletler bırakarak döküldüğü kalıntılarla doluydu. Elnora ya da başka biri ondan önce gelmişti ve gömütün çevresi, kırılmış süslü püslü çanak çömlek parçaları ve renkli camlarla usandırıcı bir uğraş harcanarak çizilmişti. Bayan Jenny yüksek sesle, «Sanırım bir de mezar taşı gerekecek,» dedi ve dönerek, Isom'un, kedi miyavlamasına benzer sesler çıkaran iki kuşun hırçın halkalar çizerek dönüp fırladıkları bir ağaca asılmış, tulumlu bacaklarını yukarı doğru çekmeye çalıştığını gördü. «Isom, buraya bak.»

«Evet efendim.» Isom uysalca yere atladı ve kuşlar son isterik çığlıklarıyla ona biraz daha gözdağı verdiler. Bayan Jenny'yle Isom daha sonra beyazların bölümüne geçtiler ve Bayan Jenny'nin iyi bildiği adları taşıyan, süssüz ve huzurlu bir yalınlıkla aşınmayan tarihleri gösteren mermer mezar taşları arasından geçtiler. Arada bir, görüntüyü simgesel vazo ya da güvercinler kaplıyor, hepsi de beyaz mermerde yansıyan kırpılmış, bakımlı çimlerin yeşilli, benek benek dökülen mavi gök ve aralarında güvercinlerin durmadan yinelenen alçak seslerle mırıldandığı kara sedirağaçlarıyla çevreleniyordu. Yer yer beyaz ve yeşil düzeni arasına gelişigüzel yayılmış ve henüz solmamış parlak çiçekler görünüyordu; birazdan, kayalığın vâdiye dimdik indiği yerin tam önündeki bir küme sedirağacı arasında, John Sartoris'in taştan sırtını ve sakladığı taşkın devinimi gördüler.

Bayard'ın gömütünde de kurumuş çiçeklerden biçimsiz bir yığın oluşmuştu, Bayan Jenny Isom'a bun-

ları toplatıp orayı temizletti. Taşçılar çevresine dizilecek kenar taşlarını hazırlıyorlardı, yelken beziyle örtülü mezar taşı da yakında duruyordu. Bezi kaldırıp temiz ve yeni harfleri okudu: Bayard Sartoris, 16 Mart 1893 11 Haziran 1920. Evet, bu yazıt iyiydi; üzerine bir sürü abartmalı söz dizdirecek Sartoris yoktu. Onlar toprakta bile caka satmadan ve kasılmadan yatamazlardı. Bu gömütün yanında, yazıtı dışında ötekine benzeyen ikinci bir mezar taşı vardı. Dikilecek bir gömütü olmamakla birlikte, Sartoris damgasını taşıyordu ve her şey boş bir kilisede çınlayan, övüngen bir ses gibiydi. Ama başka bir şeyi daha yansıtıyordu; kemikleri bilinmeyen bir denizaşırı gömütlükte yatıyorsa da, suratsız ve tumturaklı bir boş gururun tutsağı olan soyunun çoğuna gülen, neşeli ve yabanıl ruhu, ona hoşça kal dedikleri kendini beğenmiş işareti yumuşatmayı, nasıl yaptıysa, bir biçimde başarmıştı.

TEĞMEN JOHN SARTORİS
İngiltere Hava Kuvvetleri
5 Temmuz 1918'de savaşırken öldü

'Onu kartal kanatlarında taşıyıp
Kendi yanıma getirdim.'

Sedir ağaçları arasında, uzun bir iç çekiş gibi hafif bir esinti uğuldadı ve dallar bu esintide ağırbaşlılıkla sallandı. Aralıklı ınermer biçimlerin sessizliğinin ötesinde, güvercinlerin yükselip alçalan mırıltıları duyuluyordu. Isom bir kucak dolusu daha kuru çiçek toplamak için geldi ve onları da taşıdı.

Bir savaş için çok geç, öteki içinse çok erken doğan yaşlı Bayard'ın mezar taşı da gösterişsizdi. Bayan Jenny, onların yaşlı Bayard'a kabadayılık olanaklarını yasaklayarak, sonra da onun için boşgururu yaratacak olan adamlarca gömülme ayrıcalığını yadsıyarak nasıl kötü bir şaka yapmış olduklarını dü-

şündü. Sedir ağaçları oğlu John ve karısının gömütlerini kapayacak kadar büyümüştü. Güneş ışığı buraya ancak yıpranmış taşta benekler oluşturan parçalar halinde erişiyordu ve yazı zorlukla okunabiliyordu. Ama Bayan Jenny yazıları biliyordu; hepsini yöneten o birinin, yorgun insanların dinleniyor olması gereken bu yeri kapsayan, ağusunu, esinini ve örneğini taşıyor, kitapların içlerinin ciltleriyle nasıl hiçbir ilgisi yoksa, ölümle hiçbir alışverişi olmayan tumturaklı bir ağırbaşlılığı yansıtıyordu ve kendi gururlu yörüngeleri içine sürükledikleri karılarının mezar taşları; soy sopla ilgili süslü sözcüklere karşın, bir kartal yuvasının altında, ardıç kuşlarının türküsü gibi hoşgörülü, alçakgönüllü ve siliktiler.

Ve o, taş bir yontu tabanı üzerinde, redingotu içinde ve başı açık duruyordu; bir bacağı hafifçe öne doğru kıvrılmış, bir eli hafifçe yanındaki taş sütuna dayanmıştı. Başı kendi soyunun yazgısına uyarak, o kendini beğenmiş çalımıyla hafifçe yukarı doğru kalkıktı. Sırtı dünyaya dönük, taştan oyulmuş gözleri, yaptırdığı trenyolunun geçtiği vadiye, daha ötedeki durağan mavi tepelere ve onların da ötesinde sonsuzluğun kalelerine bakıyordu. Yontunun tabanı ve kendisi, yılların yağmuru, güneşi ve sedir ağaçlarının dallarından düşen damlalarla benek benek olmuştu; çarpıcı bir biçimde kazılmış harfler küfle kararmıştı ama gene de okunabiliyordu.

ALBAY JOHN SARTORIS
Güney Eyâletleri Konfederasyonu
1823 1876
Asker, Devlet Adamı, Dünya Yurttaşı

İnsanoğlunun aydınlanması için yaşadı
Onun iyilikbilmez eliyle öldü

Burada dur, hüznün çocuğu; ölümü anımsa.

Bu yazı onu vuranın ailesi tarafından biraz kız-

gınlıkla karşılanmış ve bu öfkeyi resmi bir kınama izlemişti. Ama yaşlı Bayard genel eğilime uyarak öcünü almış, «Onun iyilikbilmez eliyle öldü» tümcesini keskiyle kabaca kazıtmış ve altına, «— Redlaw eliyle 4 Eylül 1876» diye yazdırmıştı.

Bayan Jenny, siyah ipek giysisi içinde ve onun boyun eğmezliğini özümleyen siyah şapkası başında, ince dimdik bedeniyle bir süre düşüncelere dalmış olarak durdu. Rüzgâr uzun iç çekişlerle sedirağaçları arasında dolanıyor, güneşli havadan, düzenli nabız atışlarını anımsatan, güvercinlerin umutsuzca yinelenen hüzünlü mırıltıları geliyordu. Isom son kucak dolusu kuru çiçekleri taşımak için geldi; Bayan Jenny gölgelerin kımıldadığı mermer görüntüye baktı; huzurlu ölülerin arasında, sessizce ve süslü pazar giysileri içinde biraz kasılarak oynayan birkaç çocuk gördü. Eh işte, bitmişti; bu en sonlarıydı; kendini beğenmiş isteklerinin giderek cansızlaşan yankıları çevresinde, ağırbaşlı bir toplantı için buluşmuşlardı; tozları, boş gururlarının putlaşan simgeleri altında sessizce çürüyor, bu boş gururun mermerde biçimlendirilmiş devinimleri, kalıcı taşta yaşıyordu; Bayan Jenny bir zamanlar Narcissa'nın erkeksiz bir dünyayla ilgili söylemiş olduğu bir şeyi anımsadı, ve öyle bir dünyada yolların daha mı sessiz, evlerin daha mı huzurlu olacağını düşündü ve bilemedi.

Isom geldi, oradan ayrılırlarken Doktor Peabody Bayan Jenny'ye seslendi. Gene her zamanki gibi eski püskü ince pamuklu pantolonu, parlak alpaka ceketi ve eğri panama şapkasını giymişti. Oğlu da yanındaydı.

Bayan Jenny genç Loos'a elini uzatarak, «Selâm oğlum,» dedi. Genç adamın yüzü iri kemikli ve kaba çizgiliydi. Düz, siyah saçları, sessiz kahverengi gözleri vardı; ağzı oldukça büyüktü; ancak çirkin sayılabilecek bu yüzde, güven, sevecenlik ve ince bir güldürü anlayışı vardı. Çıkık kemikliydi ve giysileri

beceriksizce seçilmişti; elleri kocaman ve kemikliydi ve bu ellerle, bir sincabın derisini yüzen avcının el yatkınlığı ve hokkabazın el çabukluğuyla, çok ayrıntılı ameliyatlar yapıyordu. New York'ta oturuyor ve adından her zaman söz ettikleri bir cerrahla çalışıyordu; yılda bir, bazan da iki kez, tirenle otuz altı saatlik bir yolu aşarak babasıyla yirmi dört saat geçirmeye gelirdi (bu saatleri kasabada yürüyerek ya da babasının o çökmüş, eski, iki kişilik esnek ve uzun arabasıyla kırlara çıkıp gün boyu dolaşarak, veranda ya da ateşin önünde tüm gece konuşarak geçirirlerdi); yine tirene biner ve doksan iki saat sonra kliniğe dönmüş olurdu. Otuz yaşındaydı ve Doktor Peabody'nin evlenmeden önce on dört yıl kur yaptığı bir kadından olan tek çocuğuydu. O zamanlar Peabody tüm yöreyi, iki kişilik esnek ve uzun arabasıyla dolaşıp ameliyatlar yapıyor, hastalara ilâçlar dağıtıyordu. Çoğu kez, bir yıllık ayrılıktan sonra onu görmek için arabasını altmış beş kilometre sürerek geldiğinde yolda durdurulup çevrilir, ya sayrılıklı bir çocuğa bakmaya, ya da ezilip parçalanmış bir kol ya da bacağı sağaltmaya götürülürdü ve ona, bir yıllık ayrılığı biraz hafifletebilmek için, ancak karalanmış bir not gönderebilirdi. Bayan Jenny, «Demek yine geldin,» dedi.

«Evet efendim. Ve sizi her zamanki gibi dinç ve güzel buldum.»

Doktor Peabody, «Jenny sararıp solmayacak kadar kötü huyludur,» dedi.

Bayan Jenny hemen, «İyi olmadığım zamanlar seni çağırmadığımı unutma,» diye yanıtladı. Sonra, «Sanırım öteki tirenle kaçacaksın, değil mi?» diye genç Loosh'a sordu.

«Evet efendim, korkarım öyle. Daha izin zamanım gelmedi.»

«Eh, bu gidişle sen iznini ancak bir huzurevinde geçirirsin. Neden hep birlikte yemeğe gelmiyorsunuz? Hem oğlanı da görmüş olursunuz.»

Genç Loosh, «İsterdim ama,» dedi, «yapmak istediğim her şeyi yapacak zamanım yok, bu nedenle de hiçbirini yapmamaya karar veriyorum. Ayrıca, öğleden sonra balık avlamam gerekiyor.»

Babası, «Evet,» diye söze karıştı, «onları neyin yüzdürdüğünü anlamak için bir çakıyla parçalara ayıracak. Bu sabah ne yaptı biliyor musun? Geçen yıl Abe'in vurduğu köpeği tuttuğu gibi bacaklarını açtı ve kemikleri birbirine tutturan bağları öyle bir ivedilikle çözdü ki, Abe ne yapmak istediğini anlamadığı gibi, köpeğin kendisi bile ne olduğunu anlayıp bağıracak zaman bulamadı. Oğluna dönerek, «Ruhu için biraz daha derine gitmeyi unuttun ama,» diye ekledi.

Oğlu esssizce, «Olmadığını ne biliyorsun?» dedi. «Doktor Straud elektrikle deneyler yapıyor; kanısına göre ruhu —»

Bayan Jenny, «Saçmalama,» diye onun sözünü kesti. «Loosh, sen en iyisi şuna Will Falls'ın merheminden bir kavanoz ver de, doktoruna götürsün. Eh,» güneşe baktı, «ben gitsem iyi olacak. Yemeğe gelmiyorsanız —»

Genç Loosh, «Teşekkür ederiz efendim,» diye yanıtladı.

Babası, «Senin koleksiyonu göstermek için getirdim onu,» dedi. «Bu kadar aç göründüğümüzü bilmiyordum.»

Bayan Jenny, «Nasıl isterseniz,» dedi. İlerledi ve ince, dimdik sırtı sedirağaçlarının altında gözden kaybolana kadar arkasından baktılar.

Genç Loosh, düşünceli bir sesle, «Ve şimdi biri daha,» dedi. «Biri daha büyüyüp, hepsinin onun yapmasını bekledikleri şeyi yapmayı başarana kadar ailesini üzüntü içinde tutacak. Eh! Belki de Benbow kanı onu biraz dizginler: Onlar sessiz insanlar, o kız; eh, Horace da..... onu kadınların yetiştirdiği düşünülürse.....»

Babası homurdandı: «Ama onda Sartoris kanı da var.»

Bayan Jenny eve döndü; biraz yorgun görünüyordu; Narcissa onu azarladı ve sonunda yemekten sonra yatırmayı başardı. Bayan Jenny uykulu ikindi yavaşça ilerlerken biraz daldı; uzayan gölgelere ve aşağıdan gelen, piyano tuşlarının çıkardığı yumuşak seslere gözlerini açtı. Kendi kendine şaşkınlık içinde, «Bu saate kadar uyumuşum,» dedi; ama gene de bir süre kımıldamadı. Açık pencerelerde perdeler hafifçe kabarıyor, piyanonun sesi, yasemin kokusu ve arka avludaki dut ağaçlarına konmuş serçelerin anlamsız akşam dualarıyla karışık geliyordu. Bayan Jenny kalkıp holü geçti ve bebeğin kendi karyolasında uyumakta olduğu Narcissa'nın odasına girdi. Bebeğin yanında dadısı da sessizce uyukluyordu. Bayan Jenny gürültü yapmamaya çalışarak dışarı çıktı ve merdivenlerden inerek oturma odasına girdi; piyanonun arkasındaki iskemlesini çekti. Narcissa durdu.

«Dinlendiniz mi biraz?» diye sordu. «Bu sabah oraya gitmemeliydiniz.»

Bayan Jenny, «Saçmalama,» diye yanıtladı. «Orada mermer taşları ve yazıtları arasında yatan o gururlu budalaları görmek bana her zaman iyi gelir. Tanrıya şükür hiçbiri bana dokunamayacak. Sanırım Tanrı ne yaptığını biliyor, ama bazan.... Bir şeyler çalsana.»

Narcsissa tuşlara yavaşça dokunarak çalmaya başladı ve Bayan Jenny bir süre oturup onu dinledi. Akşam gizlice yaklaşıyordu; odadaki gölgeler giderek belirginleştiler. Dışarıda kümeler halindeki serçeler tiz seslerle gevezeliklerini sürdürüyorlardı. Bahçeden düzenli soluk alışları çağrıştıran yasemin kokusu geliyordu ve birazdan Bayan Jenny kalkıp bebekten söz etmeye başladı. Narcissa alacakaranlıkta belli belir-

siz parıldayan ve balmumunu andıran donuk beyaz giysisi içinde, belinde bir siyah kurdelâ, piyanonun başında yavaşça çalıyordu. İçerisi durmadan yasemin kokusuyla dolup taşıyordu; şimdi serçeler susmuştu ve Bayan Jenny alacakaranlıkta küçük Johnny'yle ilgili konuşuyordu. Narcissa dalgın bir önemsemeyişle dinlemiyormuş gibi çalarken, başını çevirmeden, «O John değil. O Benbow Sartoris,» dedi.

«Ne?»

«Adı Benbow Sartoris,» diye yineledi.

Bayan Jenny bir süre kımıldamadan oturdu. Yandaki odada, akşam yemeği için sofrayı kuran Elnora dolaşıyordu. «Bir yararı olur mu sanki?» diye sordu. «Onlardan birini adıyla değiştirebileceğini mi sanıyorsun?»

Müzik alacakaranlıkta yavaşça yayılıyordu; bu karanlık, görkemli ve eski yıkımların hayaletleriyle doluydu. Ve yeterince göz kamaştırıcıysalar, kuşkusuz içlerinde bir Sartoris vardı, o zaman da kuşkusuz yıkımı da birlikte getiriyorlardı. Piyonlar. Oyuncu ve oynadığı oyun... Ancak Piyonları için bir ad bulması gerekiyordu. Ama belki de Sartoris oyunun kendisiydi — çağı geçmiş, çok geç ve eski ölü bir düzene göre biçimlendirilmiş piyonlarla oynanan ve Oyuncunun Kendisinin de biraz bıkmış olduğu bir oyun. Çünkü bu oyunun sesinde, günbatımında hızla aşağıya çekilen gümüş bayraklar, ya da Roncevaux'ya giden yol boyunca hafifleyen boru sesleri gibi, ölüm ve görkemli bir karayazgı gizliydi.

Bayan Jenny, 'Adı Benbow diye daha mı az densiz ya da budala, daha mı az Sartoris olacak?» diye yineledi.

Narcissa dinlemiyormuş gibi piyano çalmayı sürdürdü, sonra başını çevirerek ve ellerini tuşlardan çekmeden, Bayan Jenny'ye, biraz düşle karışık, huzurlu ve sevecen bir uzaklıkla sessizce gülümsedi. Bayan Jenny'nin biçimli, silikleşen başının ötesinde

kahverengi perdeler kıpırtısız duruyordu; pencerenin ardında akşam, esintisiz, leylak rengi bir düş, sessizlik ve huzur kaynağıydı.

SON

Bu kitap 1985 yılında, İstanbul'da, ÖZAL Basımevi'nde dizilip basıldı (Tel : 520 60 58)

SARTORİS

William Faulkner

Yirminci yüzyılda belki hiçbir yazar, çağının ve çevresinin tragedyasını ünlü Amerikalı yazar **William Faulkner** gibi yaşamış ve yaratmış değildir. Faulkner'a göre, yirminci yüzyılın insanı, çevresinin ateş çemberi içine kıstırılmış akrep gibidir. Ateş çemberini kırıp dışarı çıkamadığı için çırpınır, kıvranır, sonunda kendini sokup öldürür. İyi olan, güzel olan, değerli olan ne varsa bu çemberin dışındadır. Faulkner, Amerikan içsavaşından, o korkunç Güney-Kuzey çatışmasından otuz iki yıl sonra doğdu. Bir Güneyli olarak, Güney'in yaşadığı ve yaşamakta olduğu bütün acıları, utançları ve karamsarlığı yüreğinde, ruhunda yaşadı ve yazarak yeniden yarattı. Üçüncü romanı olan **Sartoris**'te de, öbür romanlarında olduğu gibi, insanlar, Güney'de hızla değişen toplum ve ahlâk düzeninin acılarını çekerler. Bu romanın önemi, Faulkner'ın yarattığı **Yoknapatawpha** adlı yeni bir coğrafi bölgenin, düşsel dünyanın ilk romanı olmasından gelir. Faulkner, yarattığı bu düşsel bölgeyi şöyle açıklar: «**Sartoris**'le başlayarak şunun farkına vardım: Üzerinde doğup büyüdüğüm posta pulu büyüklüğündeki toprakta bulunan yazmaya değer şeylerin hepsini yazmaya bir ömür bile yetmez; ve ben, gerçek olanı süzüp güzelleştirerek, efsaneleştirerek bu bölgenin tek egemeni olmak özgürlüğünü elde edebilirim. Bu düşünce, önüme büyük bir insanlık efsanesi serdi; böylece kendi evrenimi yarattım. Ben, Yoknapatawpha bölgesinin tek ve tekelci sahibiyim.» Öyleyse, **Sartoris**'i bilmeden bu dünyaya girmek olanaksızdır.

750 lira

Kapak: **Turgut Keskin**